Homofobia ja sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä EU:n jäsenvaltioissa

Osa II: Sosiaalinen tilanne

Tarkastamaton käännös

VASTUUVAPAUSLAUSEKE: Tämän kertomuksen sisältämän datan ja tiedon ovat toimittaneet COWI ja Tanskan ihmisoikeusinstituutti. FRA vastaa päätelmistä ja lausunnoista.

Vastuuvapauslauseke:
Jos tästä käännöksestä herää kysymyksiä, kannattaa tutustua englanninkieliseen versioon, joka on asiakirjan alkuperäinen, virallinen versio.

Tarkastamaton käännös

Lisätietoja Euroopan unionista on saatavilla internetissä osoitteessa (http://europa.eu).

FRA – Euroopan unionin perusoikeusvirasto
Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Wien – Itävalta
P. +43 158030-0 – F. +43 158030-699
info@fra.europa.eu – fra.europa.eu

TK-30-09-002-FI-N

© Euroopan unionin perusoikeusvirasto, 2009

Kopiointi on sallittua muussa kuin kaupallisessa tarkoituksessa, kunhan lähde mainitaan.

Esipuhe

YK:n yleiskokoukselle esitettiin 18. joulukuuta 2008 voimakas julistus, jonka Ranska ja Alankomaat olivat laatineet Euroopan unionin puolesta ja jota kannatti 66 maata kaikilta alueilta. Siinä vaadittiin poistamaan maailmanlaajuisesti homoseksuaalisuuden rangaistavuus ja tuomittiin sukupuoliseen suuntautumiseen tai sukupuoli-identiteettiin perustuvat ihmisoikeusloukkaukset.

EY:n perustamissopimuksen 13 artiklassa kielletään Euroopan unionissa kaikenlainen sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä, ja EU:n perusoikeuskirja on ensimmäinen kansainvälinen ihmisoikeusperuskirja, joka nimenomaan sisältää ilmauksen ”sukupuolinen suuntautuminen”. Kesäkuussa 2008 julkaisemassamme lainsäädäntökatsauksessa tuli esiin, että 18:ssa EU:n jäsenvaltiossa on jo melko kattava sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän suoja, ja heinäkuussa 2008 Euroopan komissio ehdotti, että EU:n tasolla vahvistettaisiin suojaa kaikenlaista syrjintää vastaan.

Sosiaalinen tilanne on kuitenkin huolestuttava. Tapaukset EU:n jäsenvaltioissa viime vuosina – kuten pride-marssien kieltäminen, poliitikkojen vihapuheet ja uskonnollisten johtajien suvaitsemattomat lausunnot – ovat välittäneet hälyttäviä merkkejä ja käynnistäneet uudelleen keskustelun homofobian sekä lesbojen, homojen, biseksuaalien ja transsukupuolisten henkilöiden syrjinnän laajuudesta Euroopan unionissa. Kyseisenlaisten tapausten johdosta Euroopan parlamentti hyväksyi vuonna 2005 päätöslauselman, jossa tuomittiin homofobia ja sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä.

Kaksi vuotta päätöslauselman jälkeen, kesällä 2007, Euroopan parlamentti pyysi vasta perustettua perusoikeusvirastoa laatimaan kattavan vertailevan kertomuksen homofobian ja sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän tilanteesta kaikissa EU:n jäsenvaltioissa. Virasto vastasi pyyntöön toteuttamalla laajan oikeudellisen ja sosiaalisen tutkimushankkeen vuosina 2007 ja 2008.

Tämä kahdesta osasta – oikeudellisesta ja sosiaalisesta analyysista – koostuva laaja kertomus esitetään Euroopan parlamentille ja sen kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunnalle osoittamaan toimia, joita tarvitaan lesbojen, homojen, biseksuaalien ja transsukupuolisten henkilöiden (LGBT-henkilöiden, käytetään myös lyhenteitä GLBT ja HLBT) perusoikeuksien kunnioittamiseksi, suojaamiseksi ja edistämiseksi EU:ssa.

Tässä julkaisussa esitettävä sosiaalinen analyysi perustuu dataan ja taustatietoon, jotka sisältyvät maakohtaisiin raportteihin kaikista EU:n jäsenvaltioista. LGBT-kansalaisjärjestöjen, tasa-arvoelinten ja viranomaisten

Tarkastamaton käännös

keskuudessa kaikissa jäsenvaltioissa tehtyjen kenttäkyselyjen ja sidosryhmille osoitetun kyselylomakkeen avulla kerättiin arvokasta aineistoa. Tämän uuden tiedon ja alalla tehtyjen tieteellisten tutkimusten ja Eurobarometri-tutkimusten perusteellisen tarkastelun tuloksena laadittiin kertomuksemme toinen osa, kattava sosiaalinen analyysi, joka täydentää kesäkuussa 2008 julkaistua FRA:n oikeudellista analyysia.

Tässä työssä tuli ilmi, että lesbojen, homojen, biseksuaalien ja transsukupuolisten henkilöiden ihmisoikeustilanne ei ole lainkaan tyydyttävä. Monet LGBT-henkilöt joutuvat kohtaamaan syrjintää, kiusaamista ja häirintää, ja – mikä on vielä huolestuttavampaa – myös fyysisiä hyökkäyksiä. Homoista ja lesboista käytetään kouluissa halventavia nimityksiä. Häirintä voi olla työpaikalla jokapäiväistä. Parisuhteissa ei usein voida vahvistaa kumppaneille täysiä juridisia oikeuksia. Vanhainkodeissa harvoin tiedostetaan LGBT-henkilöiden tarpeita. Näissä olosuhteissa ”näkymättömyydestä” tulee selviytymisstrategia. Euroopan unionissa, jonka perustana ovat yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden periaatteet, tällaista ei voida hyväksyä.

Mitä pitää tehdä?

Perusoikeusrikkomusten tehokas torjuminen edellyttää ennen kaikkea vahvaa poliittista sitoutumista yhdenvertaisuus- ja syrjimättömyysperiaatteisiin. EU:n ja sen jäsenvaltioiden poliittisten johtajien on tiukasti vastustettava homofobiaa ja LGBT-henkilöiden syrjintää voidakseen näin edistää yleisen asennoitumisen ja käyttäytymisen muuttumista myönteisemmäksi.

Toiseksi se edellyttää tilanteen hyvää tuntemusta sellaisiin vankkoihin tietoihin perustuen, jotka viitoittavat käyttöön perustuvia toimintalinjoja ja toimia. Tämä tutkimus on tärkeä askel siihen suuntaan. Jäsenvaltioiden tasa-arvoviranomaisten ja muiden erityiselinten on silti edelleen kehitettävä tiedonkeruumekanismeja, tuettava tieteellistä tutkimusta ja aktiivisesti kannustettava LGBT-henkilöitä astumaan esiin ja tekemään valituksia syrjintätapauksista.

Tässä kertomuksessa tarjotaan perustamisasetuksessa vaaditulla tavalla lausuntojen muodossa apua ja asiantuntemusta EU:n toimielimille ja jäsenvaltioille, kun ne toimivaltuuksiensa puitteissa toteuttavat toimenpiteitä tai toimia varmistaakseen perusoikeuksien täysimääräisen kunnioittamisen.

Lopuksi haluan kiittää tehdystä työstä viraston henkilöstöä, Tanskan ihmisoikeusinstituutin projektipäällikköä Caroline Osanderia sekä COWI:n projektipäällikköä Mikael Kelleriä ja konsulttia Mads Ted Drud-Jenseniä.

Morten Kjaerum
Euroopan unionin perusoikeusviraston johtaja

Tarkastamaton käännös

Sisällysluettelo

ESIPUHE 3

SISÄLLYSLUETTELO 5

TIIVISTELMÄ 6

LAUSUNTOJA 16

JOHDANTO 22

Termien ja käsitteiden selityksiä 24

Menetelmät 28

OSA I: LESBOT, HOMOT, BISEKSUAALIT JA TRANSSEKSUAALIT/TRANSSUKUPUOLISET HENKILÖT EU:SSA 30

Asenteet LGBT-henkilöitä kohtaan 30

Viharikokset ja vihapuheet 40

Kokoontumisvapaus 57

Työmarkkinat 63

Koulutus 76

Terveydenhoito 84

Uskonnolliset instituutiot 92

Urheilu 96

Tiedotusvälineet 100

Turvapaikka 105

Moniperusteinen syrjintä 112

OSA II: TRANSSUKUPUOLISET HENKILÖT: ERITYISIÄ NÄKÖKOHTIA 119

PÄÄTELMÄT 138

Liite 1 Maakohtaisten raporttien tekijät 141

Liite 2 Sähköinen kyselylomake sidosryhmille 144

Tarkastamaton käännös

Tiivistelmä

Taustaa

Yhdenvertaisuusperiaate on yksi Euroopan unionin perusarvoista. Euroopan unionin peruskirja on ensimmäinen kansainvälinen ihmisoikeusasiakirja, jonka 21 artiklan 1 kohdassa yksiselitteisesti kielletään ”sukupuoliseen suuntautumiseen” perustuva syrjintä:

> ”Kielletään kaikenlainen syrjintä, joka perustuu sukupuoleen, rotuun, ihonväriin tai etniseen taikka yhteiskunnalliseen alkuperään, geneettisiin ominaisuuksiin, kieleen, uskontoon tai vakaumukseen, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen, varallisuuteen, syntyperään, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen tai muuhun sellaiseen seikkaan.”

Amsterdamin sopimukseen asti EU:n lainsäädännässä keskityttiin tällä alalla kansallisuuteen ja sukupuoleen perustuvan syrjinnän ehkäisemiseen. Amsterdamin sopimuksen 13 artiklassa annettiin yhteisölle uusia valtuuksia sukupuoleen, rotuun, etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän torjumiseksi. Tämän seurauksena annettiin kaksi uutta syrjintää torjuvaa EY:n direktiiviä: direktiivi rotujen välisestä tasa-arvosta ja direktiivi yhdenvertaisesta kohtelusta työssä. Sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvalta syrjinnältä suojataan kuitenkin vain työssäkäyntiä koskevassa direktiivissä yhdenvertaisesta kohtelusta työssä.

Kesäkuussa 2007 Euroopan parlamentti pyysi perusoikeusvirastoa laatimaan Euroopan unionin jäsenvaltioissa esiintyvästä homofobiasta ja sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvasta syrjinnästä kattavan vertailevan kertomuksen, jota kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta voisi käyttää tukena keskusteluissa sellaisen direktiivin tarpeellisuudesta, joka kattaisi kaikki EY:n perustamissopimuksen 13 artiklassa luetellut syrjinnän perusteet kaikilla rotujen välistä tasa-arvoa koskevassa direktiivissä 2000/43/EY mainituilla aloilla. Niitä ovat koulutus, sosiaaliturva, terveydenhuolto sekä tavaroiden ja palvelujen saatavuus.

Virasto vastasi pyyntöön valmistelemalla ja käynnistämällä joulukuussa 2007 laajan hankkeen, joka koostui sosiaalisoikeudellisen monitieteisen metodologian mukaisesti kahdesta osasta. Kesäkuussa 2008 julkaistu ensimmäinen osa sisältää kattavan vertailevan oikeudellisen analyysin tilanteesta eri Euroopan unionin jäsenvaltioissa. Vertaileva oikeudellinen analyysi perustuu kaikista EU:n jäsenvaltioista FRA:n yksityiskohtaisten ohjeiden mukaisesti laadittuihin 27 kansalliseen lainsäädäntökatsaukseen. Toinen osa, joka on tämä julkaisu, on kattava vertaileva sosiaalinen analyysi, joka perustuu eri puolilta Euroopan unionia saataviin tietoihin sekä

Tarkastamaton käännös

kenttätutkimukseen, jossa Tanskan ihmisoikeusinstituutti ja monikansallinen konsulttiyhtiö COWI toteuttivat haastatteluja ja pyöreän pöydän keskusteluja keskeisten toimijoiden kanssa.

Täsmällinen luettelo tämän raportin kattamista aiheista olisi: ”homofobia, transfobia sekä sukupuoliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin ja sukupuoli-ilmaisuun perustuva syrjintä”. Nämä käsitteet määritellään Johdannossa Termien ja käsitteiden selityksiä -osassa. Näitä termejä käytetään tarvittaessa selkeyden vuoksi erikseen, mutta tekstin luettavuuden helpottamiseksi kaikkien näiden oletetaan osissa kertomusta sisältyvän implisiittisesti käsitteisiin ”homofobia” ja ”sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä”. Edellä mainitut muut termit sisällytetään toisinaan myös käsitteeseen ”homofobia ja vastaavat ilmiöt”.

Tarkastamaton käännös

1. Tärkeimmät havainnot

Lesbojen, homojen, biseksuaalien, transseksuaalien ja transsukupuolisten henkilöiden (LGBT) nykyinen tilanne Euroopan unionissa on ongelmallinen. He kokevat syrjintää, kiusaamista ja häirintää kaikkialla EU:ssa. Ne ilmenevät usein halventavina kommentteina, nimittelynä ja solvauksena tai loukkaavana puheena ja, mikä on vielä huolestuttavampaa, sanallisina ja fyysisinä hyökkäyksinä. Kesäkuussa 2008 julkaistu Eurobarometrin syrjintätutkimus osoitti, että keskimäärin yli puolet EU:n kansalaisista pitää sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää yleisenä omassa maassaan.

Tutkimuksessamme tuli myös esiin, että LGBT-henkilöt kokevat jokapäiväisessä elämässään ennakkoluuloista johtuvaa *homofobiaa*, eli tosiasioihin perustumatonta pelkoa ja vastenmielisyyttä homoseksuaalisuutta sekä lesboja, homoja ja biseksuaaleja kohtaan. Transsukupuoliset henkilöt kokevat samalla tavoin *transfobiaa*.

Syrjintä, homofobia ja transfobia vaikuttavat LGBT-henkilöiden arkeen ja valintoihin kaikilla sosiaalisen elämän aloilla. Lesboista ja homoista jo varhain koulussa käytettävät halventavat nimitykset opettavat heitä pysyttelemään näkymättöminä; he kohtaavat usein häirintää ja syrjintää työpaikalla; monissa maissa he eivät voi turvata parisuhteissaan toistensa asemia laillisina kumppaneina; heidät esitetään mediassa harvoin myönteisessä valossa; he epäröivät paljastaa homoseksuaalisuuttaan, kun he hakevat itselleen tai kumppanilleen hoitoa ympäristössä, jossa kaikkien oletetaan olevan heteroseksuaalisia; vanhainkodeissa heidän tarpeensa ymmärretään ja

tiedostetaan vain harvoin. Ja jos he hakevat turvapaikkaa sen takia, että heihin kohdistuu EU:n ulkopuolisessa maassa sukupuoliseen suuntautumiseen tai sukupuoli-identiteettiin perustuvaa vainoa, heitä ei usein uskota tai heidän hakemuksensa saatetaan vain yksinkertaisesti hylätä, vaikka homoseksuaalisuus olisi rikos siinä maassa, josta he ovat paenneet.

Syrjinnän, homofobian ja transfobian pelko lisäävät LGBT-henkilöiden ”näkymättömyyttä” eri puolilla Eurooppaa ja useissa sosiaalisissa ympäristöissä. LGBT-henkilöt turvautuvat usein näkymättömyyteen selviytymisstrategiana välttyäkseen syrjinnän riskeiltä. Tämä taas selittää osittain, miksi sukupuoliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuoli-ilmaisuun perustuvaa syrjintää koskevien valitusten määrä on melko pieni verrattuna muihin syrjinnän muotoihin perustuvien valitusten määrään.

Eroja jäsenvaltioiden välillä

Joissakin jäsenvaltioissa kokoontumisvapauden perusoikeutta ovat rajoittaneet joko viranomaiset tai vastamielenosoittajien hyökkäykset. Tällaisia tapauksia on raportoitu viidessä jäsenvaltiossa (Bulgaria, Latvia, Puola, Romania ja Viro). Lisäksi näissä ja kuudessa muussa jäsenvaltiossa (Bulgaria, Italia, Kypros, Malta Tšekin tasavalta ja Unkari) tietyt poliitikot ja uskonnollisten instituutioiden tai ryhmien edustajat ovat järjestelmällisesti tyrmänneet kaikki vaatimukset LGBT-henkilöiden oikeuksien parantamiseksi.

Sen sijaan toisissa jäsenvaltioissa LGBT-järjestöt ovat juhlineet pride-tapahtumia yhdessä ministerien, poliittisten puolueiden ja toisinaan jopa uskonnollisten järjestöjen kanssa: **Alankomaissa** vuoden 2008 Canal Pride -tapahtumaan osallistui kolme istuvaa ministeriä ja Amsterdamin kaupunginjohtaja; **Itävallassa** vuoden 2008 pride-tapahtuman 120 000 osallistujan joukossa oli Wienin tasa-arvoelin; **Ruotsissa** EU-asioiden ministeri avasi vuoden 2008 Tukholman EuroPride-tapahtuman, johon osallistui yli 80 000 ihmistä, muun muassa maan luterilaisen kirkon edustajia; **Espanjassa** vuoden 2008 Madrid Pride -tapahtumaan osallistui tasa-arvoministeri ja satojatuhansia osallistujia kaikkialta Euroopasta; **Ranskassa** vuoden 2008 Paris Gay Pride -tapahtumaan osallistui yli puoli miljoonaa ihmistä, muun muassa Pariisin pormestari.

Toinen seikka, jota on jo analysoitu FRA:n lainsäädäntökatsauksessa, koskee jäsenvaltioiden välisiä eroja parisuhdeoikeuksissa. LGBT-henkilöillä ei ole mitään parisuhdeoikeuksia 14 jäsenvaltiossa (Bulgaria, Irlanti, Italia, Itävalta, Kreikka, Kypros, Latvia, Liettua, Malta, Puola, Romania, Slovakia, Unkari[1] ja Viro), mutta kolmessa jäsenvaltiossa (Alankomaat, Belgia ja Espanja) on annettu samaa sukupuolta oleville pariskunnille täydet avioliitto-oikeudet. Parisuhdeoikeuksien puuttuminen tarkoittaa, että samaa sukupuolta olevat

[1] Unkarissa oltiin säätämässä lakia, joka olisi sallinut samaa sukupuolta olevien henkilöiden välisen parisuhteen rekisteröinnin, mutta Unkarin valtiosääntötuomioistuin kumosi lain joulukuussa 2008.

Tarkastamaton käännös

pariskunnat eivät nauti useista oikeuksista ja eduista, jotka eri sukupuolta oleville pariskunnille on myönnetty.

EU:n jäsenvaltioiden välillä on myös suuria eroja yleisessä asenteessa LGBT-henkilöitä ja heihin liittyviä kysymyksiä kohtaan. Eurobarometrin vuoden 2006 syrjintätutkimuksessa tuli esimerkiksi esiin, että samaa sukupuolta olevien avioliitot hyväksyi suurin osa väestöstä Alankomaissa (82 %), Ruotsissa (71 %) ja Tanskassa (69 %) mutta vain pieni vähemmistö Romaniassa (11 %), Latviassa (12 %) ja Kyproksessa (14 %). Samaten Alankomaissa 91:tä prosenttia väestöstä ei häirinnyt se, jos naapurissa asui homoseksuaali, mutta Romaniassa tämän mielipiteen jakoi vain 36 prosenttia väestöstä. Eurobarometrin vuoden 2008 syrjintätutkimus tuotti 10 pisteen ”häiritsemättömyysasteikolla” samankaltaisia tutkimuksia: ruotsalaiset (9,5), hollantilaiset ja tanskalaiset (9,3) vastaajat suhtautuivat ajatukseen homoseksuaalista naapurina kaikkein myönteisimmin, mutta Bulgariassa (5,3), Latviassa (5,5) ja Liettuassa (6,1) ajatus häiritsi enemmän.

Joitakin eroja jäsenvaltioiden sisällä

On myös syytä mainita joitakin Eurobarometrin tutkimuksessa jäsenvaltioiden ***sisällä*** ilmenneitä eroja. Ne koskevat (1) ryhmiä, jotka suhtautuvat kielteisesti LGBT-henkilöihin (esimerkiksi vanhukset enemmän kuin nuoret, miehet enemmän kuin naiset, vähän koulutetut enemmän kuin korkeasti koulutetut); (2) tilanteita, joissa LGBT-henkilöihin suhtaudutaan keskimääräistä kielteisemmin (esimerkiksi lasten hoidossa tai opetuksessa, kielteisempiä reaktioita, kun he ovat lähisukulaisia kuin ystäviä tai lääkäreitä); ja (3) ryhmiä, joihin kohdistuu muita enemmän viharikoksia ja kiusaamista (esimerkiksi nuoriin enemmän kuin vanhoihin).

Asenteet LGBT-henkilöitä kohtaan

Eurobarometri-tutkimuksen mukaan asenteet LGBT-henkilöitä kohtaan vaihtelevat voimakkaasti EU:n jäsenvaltioiden välillä sen mukaan, missä tilanteessa nämä henkilöt ovat. Myönteisimmät tulokset saadaan, kun ihmisiltä kysytään, haluaisivatko he homoseksuaalin naapurikseen. Kielteisin tulos taas saadaan kysyttäessä, pitäisikö homoseksuaaleille antaa oikeus adoptoida lapsia.

Maissa, joissa LGB-henkilöiden oikeuksilla on vahva lainsäädännöllinen suoja ja heillä on muun muassa oikeus laillistaa kumppanuus, asenteet LGB-henkilöitä kohtaan ovat keskimääräistä myönteisemmät.

Asenteet transsukupuolisia henkilöitä kohtaan ovat huomattavasti kielteisemmät kuin asenteet lesboja, homoja ja biseksuaaleja kohtaan.

Viharikokset ja vihapuheet

Tarkastamaton käännös

LGBT-henkilöihin kohdistuu monenlaisia homofobisia viharikoksia. Sanallinen hyökkäys on yleisimmin koettu vihan ilmenemismuoto, ja sitä esiintyy tavallisesti julkisilla paikoilla. Nuoriin kohdistuu enemmän hyökkäyksiä kuin muihin ikäryhmiin (koulukiusaaminen mukaan luettuna), ja lesbot ja biseksuaaliset naiset joutuvat todennäköisemmin seksuaalisen hyökkäyksen tai yksityisissä tiloissa tapahtuvan hyökkäyksen kohteeksi kuin homot tai biseksuaaliset miehet. Rikoksentekijät ovat yleensä ryhmässä liikkuvia nuoria miehiä. Viime vuosina on ollut useita tapauksia, joissa transsukupuoliseen henkilöön kohdistettu hyökkäys on johtanut kuolemaan.

Homofobisille ja transfobisille rikoksille, kuten muillekin viharikoksille, on ominaista, ettei niistä aina tehdä ilmoitusta. Useimmista jäsenvaltioista puuttuu tarvittavat välineet ilmoituksen tekemiseksi poliisille näistä rikoksista, kuten itse täytettävät ilmoituslomakkeet, ilmoittaminen kolmannelle osapuolelle tai avustettu ilmoittaminen. Poliiseilta puuttuu useimmissa jäsenvaltioissa asianmukainen koulutus viharikosten tunnistamiseen ja käsittelemiseen. Ilmoittamatta jättämistä selittää myös useimpien LGBT-uhrien haluttomuus tuoda esiin seksuaalista identiteettiään, mikä taas johtuu siitä, että viranomaiset eivät usein ymmärrä heidän tilannettaan tai eivät ole koulutettuja tukemaan uhria tällaisten tapausten käsittelyssä. Rikosten jättäminen ilmoittamatta on vakava ongelma, koska sen seurauksena viralliset luvut eivät paljasta viharikosten todellista laajuutta. Lisäksi EU:ssa on tutkittu vain vähän homofobisten tai transfobisten viharikosten määriä, luonnetta, tekijöitä tai uhreja.

Hyökkäykset LGBT-henkilöiden kokoontumispaikkoihin ovat ongelma joissakin jäsenvaltioissa. LGBT-kansalaisjärjestöjen tiloja on tuhottu, ja muita kokoontumispaikkoja on poltettu tai asiakaskuntaa on vakavasti häiritty tai pahoinpidelty.

LGBT-henkilöihin kohdistuvia vihapuheita pidetään muun muassa LGBT-oikeuksia käsittelevien poliittisten keskustelujen yhteydessä tai julkisten LGBT-tapahtumien, kuten pride-marssien, vastamielenosoituksissa. Poliittisten ja uskonnollisten johtajien homofobisia puheita esitellään tiedotusvälineissä. Näissä puheissa LGBT-henkilöt kuvataan usein luonnonvastaisina, sairaina, poikkeavina, rikollisuuteen kytkeytyneinä, moraalittomina tai yhteiskuntaa horjuttavina.

Erityistä huolta herättää Internetin käyttö vihapuheiden levittämisen ympäristönä. Kenttätutkimuksessa LGBT-kansalaisjärjestöt ja kansalliset tasa-arvoelimet painottivat, että Internetin luonteen takia rikoksentekijöitä on vaikea löytää tai asettaa syytteeseen.

Kokoontumisvapaus

LGBT-henkilöt ovat käyttäneet kokoontumisvapauttaan taistellessaan homofobiaa vastaan ja LGBT-oikeuksien puolesta – näkyvimmin pride-

Tarkastamaton käännös

kulkueissa tai vastaavissa kokouksissa ja tapahtumissa. Viime vuosina kiellot tai hallinnolliset esteet ovat hankaloittaneet laillisten ja rauhanomaisten LGBT-mielenosoitusten järjestämistä Virossa, Latviassa, Liettuassa, Puolassa, Romaniassa ja Bulgariassa. Liettuaa lukuun ottamatta LGBT-kansalaisjärjestöt onnistuivat lopulta toteuttamaan tapahtumat kyseisissä jäsenvaltioissa.

Joissakin jäsenvaltioissa viranomaiset eivät ole voineet tai halunneet suojella LGBT-tapahtumien osallistujia vastamielenosoittajien hyökkäyksiltä. Viiden viime vuoden aikana tällaisia hyökkäyksiä on tapahtunut Ruotsissa, Virossa, Latviassa, Puolassa, Tšekin tasavallassa, Unkarissa, Italiassa, Romaniassa ja Bulgariassa. Näihin tapauksiin on usein liittynyt homofobisia julkisia lausuntoja tai vihapuheita.

LGBT-kansalaisjärjestöt ovat lisäksi kohdanneet joissakin jäsenvaltioissa ongelmia tilojen vuokraamisessa poliittiseen tai kulttuuritoimintaan, ja julkisten LGBT-väittelyiden järjestäjillä on ollut vaikeuksia saada käyttöönsä kulttuuristen ja poliittisten tapahtumien pitopaikkoja.

Työmarkkinat

LGBT-henkilöiden näkymättömyyden ja kirjattujen valitusten melko pienen määrän takia homofobian, transfobian ja sukupuoliseen suuntautumiseen ja sukupuoli-identiteettiin perustuvan syrjinnän todellista laajuutta on vaikea mitata. Tätä ilmiötä saattaa osaltaan selittää yleinen tietämättömyys oikeuksista yhdistettynä LGBT-henkilöiden haluttomuuteen tuoda esiin sukupuolista suuntautumistaan, sukupuoli-identiteettiään tai sukupuoli-ilmaisuaan julkisessa oikeudenkäynnissä. Tutkimukset ja kansalaisjärjestöjen raportit viittaavat kuitenkin siihen, että LGBT-henkilöihin kohdistuu usein työpaikalla homofobiaa ja monenlaista syrjintää: välitöntä syrjintää, häirintää, kiusaamista, pilkkaamista ja sosiaalista ”savustamista”.

Monet työpaikat eivät ole ”turvallisia” LGBT-työntekijöille. Vaikka tiedot vaihtelevat kansallisen tilanteen mukaan, tutkimukset ja kenttähaastattelut osoittavat, että suurin osa LGBT-henkilöistä ei mielellään paljasta sukupuolista suuntautumistaan työpaikallaan.

Aiemmat ikävät kokemukset, syrjinnän pelko, irtisanomisen riski ja työympäristön laatu vaikuttavat kaikki merkittävästi LGBT-henkilöiden päätöksiin avoimuudesta - sukupuolisen suuntautumisen salaamisen on osoitettu voivan vaikuttaa kielteisesti LGBT-henkilöiden terveyteen ja hyvinvointiin.

Yhdenvertaisuuden ja monimuotoisuuden toimintalinjat työpaikalla ja johdon ratkaiseva rooli niiden toteutuksessa määrittelevät sitä, pitävätkö LGBT-henkilöt työympäristöään turvallisena ja sallivana. Tehokas lainsäädäntö yhdenvertaisesta kohtelusta työssä parantaa todistetusti syrjintätapauksissa LGBT-henkilöiden mahdollisuuksia tehdä virallinen valitus.

Tarkastamaton käännös

Koulutus

Kaikkialla EU:ssa on raportoitu tapauksia, joissa LGBT-henkilöitä on kiusattu ja häiritty oppilaitoksissa. Sanallinen homofobia ja transfobia ovat yleisiä, ja homo-sanaa käytetään yleisesti halventavasti.

Kiusaamisen ja häirinnän vaikutukset LGBT-nuoriin ovat merkittävät. Ne vaikuttavat sekä koulumenestykseen että hyvinvointiin. Tällaiset kokemukset voivat johtaa syrjäytymiseen, terveyden heikkenemiseen tai koulunkäynnin keskeyttämiseen. Tutkimuksissa ja LGBT-kansalaisjärjestöjen haastatteluissa on tullut esiin, että EU:n kouluviranomaiset eivät juuri kiinnitä huomiota homofobiaan ja LGBT-henkilöiden kiusaamiseen. Tutkimukset ovat myös osoittaneet, että opettajilta puuttuu tietoa, motivaatiota, taitoa ja välineitä tunnistaa ja käsitellä näitä ongelmia.

Kansalaisjärjestöt toivat esiin myös huolen siitä, että useimmissa EU:n jäsenvaltioissa LGBT-henkilöt eivät saa koulutuksessa hyväksyntää, he eivät ole edustettuina eikä heistä ole myönteisiä mielikuvia, mikä puolestaan lisää tietämättömyyttä ja ymmärtämättömyyttä ja sitä kautta LGBT-oppilaiden eristyneisyyttä. Opettajat ovat vain harvoin koulutettuja, valmiita tai halukkaita keskustelemaan sukupuoli-identiteetistä ja sukupuolisesta suuntautumisesta.

Terveydenhoito

LGBT-henkilöiden syrjinnästä terveydenhoidossa on jonkin verran tutkimusnäyttöä. Kielteisiin kokemuksiin kuuluu sukupuolisen suuntautumisen leimaaminen häiriöksi tai sairaudeksi. LGBT-henkilöiden terveydenhoidossa kokeman syrjinnän todellista laajuutta on kuitenkin vaikea määritellä, sillä nämä henkilöt salaavat usein sukupuolisen suuntautumisensa.

Tutkimusten ja kenttähaastattelujen mukaan terveydenhoitoalan ammattilaiset ovat reagoineet toisinaan myönteisesti ja toisinaan kielteisesti, kun LGBT-henkilö on paljastanut sukupuolisen suuntautumisensa tai sukupuoli-identiteettinsä. Kielteinen asenne LGBT-henkilöitä kohtaan tai tällaisen asenteen pelko voi saada jotkut LGBT-henkilöt välttämään hoitoon hakeutumista.

Lisäksi LGBT-henkilöiden yleinen terveydentila aiheuttaa huolta. Tutkimuksissa homofobian, transfobian, häirinnän ja syrjäytymisen on osoitettu korreloivan LGBT-henkilöiden heikentyneen henkisen ja fyysisen terveyden kanssa. Haastatellut LGBT-kansalaisjärjestöt ja viranomaiset raportoivat, että LGBT-henkilöiden keskuudessa esiintyy keskimääräistä enemmän mielenterveysongelmia, itsemurhia ja päihteiden väärinkäyttöä.

Lopuksi se, ettei samaa sukupuolta olevaa kumppania tunnusteta *lähimmäksi omaiseksi*, vaikeuttaa kumppanin terveyttä ja hoitoa koskevaa tiedonsaantia ja päätöksentekoa sekä sairaalavierailuja.

Tarkastamaton käännös

Uskonnolliset instituutiot

Uskonnollisten instituutioiden suhtautumisessa LGBT-henkilöihin on suuria eroja. Monissa jäsenvaltioissa kirkon edustajat osallistuvat aktiivisesti poliittiseen keskusteluun LGBT-oikeuksista – usein vastustaakseen niitä. Joissakin tapauksissa uskonnolliset ryhmät ovat myös kampanjoineet LGBT-tapahtumia vastaan. Työnantajina uskonnolliset instituutiot vetoavat toisinaan syrjinnän vastaisessa lainsäädännössä myönnettyihin poikkeuksiin LGBT-työntekijöitä vastaan.

Toisaalta on myös uskonnollisia instituutioita ja järjestöjä, jotka ovat tukeneet LGBT-henkilöitä.

Urheilu

Homofobiaa esiintyy urheilun maailmassa, ja vaikuttaa siltä, että urheilun alalla on erittäin vaikeaa olla avoimesti LGBT-henkilö. Homofobia ilmenee monella tavalla sekä fanikulttuurissa että urheilijoiden keskuudessa samoin kuin homofobisena kielenkäyttönä vastustajien tai tuomareiden halventamisessa.

Merkittävä urheiluun liittyvä havainto on LGBT-näkyvyyden selkeä puute. Häirinnän, homofobian tai joukkuetovereiden syrjinnän riski rajoittaa LGBT-henkilöiden mahdollisuuksia ”tulla kaapista” urheilussa.

LGBT-kansalaisjärjestöt Espanjassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa ovat tuoneet esiin, että urheilujärjestöt eivät juuri panosta homofobiaan ja syrjinnän torjuntaan varsinkaan verrattuna ponnisteluihin rasismin kitkemiseksi urheilusta.

Tiedotusvälineet

Homofobisia puheita esiintyy edelleen tiedotusvälineissä joissakin jäsenvaltioissa, samalla kun homoseksuaalisuutta pidetään edelleen vaihtelevassa määrin tabuna. LGBT-henkilöt eivät ole paljon esillä tiedotusvälineissä missään päin EU:ta, joskin homomiehet ovat enemmän esillä kuin lesbot tai transsukupuoliset henkilöt.

LGBT-henkilöt esitetään tiedotusvälineissä monella tavalla stereotyyppisesti. Eroottishenkisten kuvien käyttö artikkeleissa, joissa käsitellään LGBT-henkilöille tärkeitä aiheita, vahvistaa ennakkoluuloja ja sitä käsitystä, että sukupuolisessa suuntautumisessa on kyse vain seksistä ja mieltymyksistä. Toimittajien EU:n alueella olisi hyvä perehtyä LGBT-asioihin voidakseen raportoida niistä asianmukaisesti ja tasapainoisesti.

On kuitenkin myös merkkejä siitä, että tilanne on hitaasti muuttumassa, ja joissakin tutkimuksissa on jo pantu merkille sellaisten kuvausten lisääntyneen tiedotusvälineissä eri puolilla EU:ta, joissa LGBT-henkilöitä ja -asioita käsitellään aiempaa monipuolisemmin ja asiantuntevammin.

Tarkastamaton käännös

Turvapaikka

Vaikka kaikki jäsenvaltiot tunnustavat sukupuoliseen suuntautumiseen ja sukupuoli-identiteettiin perustuvan vainon päteväksi perusteeksi turvapaikan myöntämiselle, turvapaikan hakumenettelyt ovat monessa jäsenvaltiossa epäselvät.

Turvapaikan hakumenettelyyn liittyy erityisiä hankaluuksia LGBT-henkilöille, sillä intiimiä, seksuaalisuuteen liittyvää tai tabuksi miellettävää tietoa voi olla vaikea kertoa avoimesti viranomaisille. Lisäksi henkilöstö ei usein tunnista tätä vaikeutta, eikä sitä oteta huomioon haastattelutekniikoissa. Pakolaisaseman määrittelyn perustana oleva viranomaisten tieto LGBT-henkilöiden oloista lähtömaassa on usein summittaista.

Useita LGBT-turvapaikanhakijoita on käännytetty joko siksi, että heidän väitettään homoseksuaalisuudesta on pidetty epäuskottavana, tai siksi, että heidän on oletettu voivan elää lähtömaassaan ”yksityisesti” homoseksuaaleina (ts. pysyä kaapissa).

Vastaanottokeskuksissa LGBT-turvapaikanhakijoille ei anneta riittävästi tietoa, ja heitä saatetaan syrjiä ja kohdella kaltoin heidän sukupuolisen suuntautumisensa tai sukupuoli-identiteettinsä takia.

Moniperusteinen syrjintä

LGBT-henkilöt muodostavat kirjavan ryhmän, ja he saattavat joutua syrjinnän kohteeksi kahdella tai useammalla perusteella. Syrjinnän ja eristämisen taustalla voi LGBT-identiteetin lisäksi olla vammaisuus, korkea ikä tai kuuluminen etniseen/uskonnolliseen vähemmistöön.

Etnisiin vähemmistöihin kuuluvia henkilöitä saatetaan syrjiä etnisen vähemmistöyhteisön sisällä sukupuolisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin perusteella ja LGBT-yhteisön sisällä rodun tai etnisen syntyperän perusteella.

Esimerkiksi hoitajat tai jopa LGBT-yhteisön jäsenet saattavat kohdella vammaisia LGBT-henkilöitä *aseksuaalisina*. Lisäksi vaikea pääsy LGBT-henkilöiden yhteistiloihin, baareihin ja kokoontumispaikkoihin luo vammaisille LGBT-henkilöille fyysisiä esteitä osallistumiselle LGBT-yhteisöön.

Jotkut hoitolaitoksissa ja vanhusten hoitokodeissa asuvat LGBT-henkilöt joutuvat henkilöstön ja muiden asukkaiden eristämiksi ja stereotypisoimiksi.

Transsukupuoliset henkilöt

Transsukupuolisia henkilöitä ovat ne, joiden sukupuoli-identiteetti ei vastaa synnynnäistä sukupuolta, ja ne, jotka haluavat tuoda esiin sukupuoli-identiteettinsä eri tavoin kuin synnynnäisen sukupuolensa mukaisesti. Heihin

Tarkastamaton käännös

kuuluvat myös henkilöt, jotka esiintyvät vastoin syntymässä määräytyneen sukupuolen rooliin liittyviä odotuksia joko vaatetuksen, varusteiden, kosmetiikan tai kehon muokkauksen kautta. Tällaisia henkilöitä ovat muun muassa naisen ja miehen roolia vaihtavat transsukupuoliset henkilöt, transseksuaalit ja transvestiitit.

Transsukupuoliset henkilöt kohtaavat transfobiaa sekä syrjintää, joka perustuu sukupuoli-identiteettiin ja -ilmaisuun, eikä siis välttämättä sukupuoliseen suuntautumiseen. Transsukupuoliset henkilöt voivat olla heteroseksuaaleja, homoseksuaaleja tai biseksuaaleja.

Transsukupuolisiin henkilöihin kohdistuvaa syrjintää esiintyy kaikilla tätä kertomusta varten tutkituilla aloilla, ja heihin kohdistuu erityisen paljon viharikoksia ja vihapuheita. Terveydenhoidon ja työllisyyden alalla syrjintä on ilmeisintä. Tutkimukset osoittavat, että asenteet ovat kielteisempiä transsukupuolisia henkilöitä kohtaan kuin LGB-henkilöitä kohtaan.

Tarkastamaton käännös

Lausuntoja

Neuvoston asetuksen N:o 168/2007 4 artiklan 1 kohdan d alakohdan mukaan Euroopan unionin perusoikeusviraston tehtävänä on laatia lausuntoja Euroopan unionin toimielimille ja jäsenvaltioille. Virasto esittää oikeudelliseen analyysiin perustuneiden lausuntojen lisäksi tämän sosiaalisen analyysin perusteella seuraavat lausunnot.

1. FRA suhtautuu myönteisesti Euroopan komission 2. heinäkuuta 2008 julkaisemaan ehdotukseen neuvoston direktiiviksi uskonnosta tai vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai sukupuolisesta suuntautumisesta riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta.[2] Tässä uudessa direktiivissä laajennetaan EU:n lainsäädännön soveltamisalaa, koska edellä mainituilla perusteilla tapahtuva syrjintä kielletään nykyään ainoastaan työn, ammatin ja ammatillisen koulutuksen alalla. Virasto uskoo, että Euroopan parlamentin 14. tammikuuta 2009 julkaisemassa mietintöluonnoksessa ehdotetut tarkistukset parantaisivat komission ehdotusta.[3]

Syrjinnän vastaisen lainsäädännön täytäntöönpanon vahvistaminen

2. Euroopan komission vuonna 2003 käynnistämää valistuskampanjaa ”Moninaisuuden puolesta. Syrjintää vastaan” pitäisi vahvistaa edelleen, ja se pitäisi kytkeä hallituksen ja kansalaisyhteiskunnan toimintaan tällä alalla.

3. Euroopan komission pitäisi harkita ponnistelujen lisäämistä EU:n syrjinnän vastaisen lainsäädännön soveltamista koskevien hyvien käytäntöjen jakamiseksi tehokkaasti jäsenvaltioille erityisesti kansallisten tasa-arvoelinten eurooppalaisen verkoston, EQUINETin, kautta.

4. Jäsenvaltioita, jotka eivät vielä ole tehneet sitä, kannustetaan harkitsemaan nykyisten tasa-arvoelinten toimialan ulottamista sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaan syrjintään ja myöntämään riittävästi varoja syrjinnän uhrien oikeudelliseen ja psykososiaaliseen tukemiseen.

Tarkastamaton käännös

---

[2] Ehdotus neuvoston direktiiviksi uskonnosta tai vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai sukupuolisesta suuntautumisesta riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta {SEC(2008) 2180} {SEC(2008) 2181} /* KOM/2008/0426 lopullinen - CNS 2008/0140 */saatavilla osoitteessa http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008PC0426:FI:HTML (20.1.2009).

[3] Euroopan parlamentin kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta, 2008/0140(CNS)
14.1.2009, mietintöluonnos ehdotuksesta neuvoston direktiiviksi uskonnosta tai vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai sukupuolisesta suuntautumisesta riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta, saatavilla osoitteessa http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+COMPARL+PE-418.014+02+NOT+XML+V0//FI (20.1.2009).

5. Jäsenvaltioita kannustetaan kehittämään uusia tai vahvistamaan olemassa olevia valistuskampanjoita LGBT-asioista. LGBT-järjestöjen tulisi osallistua tällaisten hankkeiden suunnitteluun ja täytäntöönpanoon useiden elinten välisen vahvan kumppanuuden puitteissa.

6. Jäsenvaltioita kannustetaan kehittämään uusia tai vahvistamaan olemassa olevia valistuskampanjoita ja koulutusaloitteita, jotka on erityisesti suunnattu viranomaisille hallinnon eri asteilla ja jotka käsittelevät LGBT-aiheita sekä kansalliseen lainsäädäntöön, EU:n oikeuteen ja kansainvälisiin ihmisoikeusvälineisiin (myös Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöön) sisältyviä yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden periaatteita ja velvoitteita. LGBT-järjestöt tulisi ottaa mukaan tällaisten toimien suunnitteluun ja täytäntöönpanoon.

7. Jäsenvaltioita kannustetaan toteuttamaan *monimuotoisuustarkastuksia* (*diversity audits*) ja kehittämään kaikki syrjintäperusteet kattavia yhdenvertaisuuden ja monimuotoisuuden toimintalinjoja niiden julkishallinnossa hyvän toimintamallin levittämiseksi muille työnantajille.

Viharikosten torjunta

8. Jäsenvaltioiden pitäisi harkita kehittävänsä viharikoksille yksinkertaiset ja kattavat toiminnalliset määritelmät, joita kansalaiset voisivat käyttää ilmoittaessaan tällaisista rikoksista ja joita poliisi voisi käyttää ilmoituksia vastaanottaessaan. Jäsenvaltioiden pitäisi myös miettiä tehokkaita ilmoittamista helpottavia välineitä ja tapoja, joita ovat esimerkiksi itse täytettävät ilmoituslomakkeet ja kolmannet osapuolet, joille kansalaiset voisivat ilmoittaa viharikoksista poliisiaseman sijaan.

9. Jäsenvaltioiden pitäisi ryhtyä käytännön toimiin lainvalvontaviranomaisten tietämyksen lisäämiseksi LGBT-asioista ja koulutuksen tarjoamiseksi poliiseille viharikosten tehokasta käsittelyä varten, erityisesti mitä tulee uhrien tukemiseen ja tapausten järjestelmälliseen kirjaamiseen. Tässä yhteydessä ne voisivat hyödyntää ETYJin kattavaa työtä viharikosten alalla ja ILGA-Europen laatimaa homofobisten ja transfobisten tapausten seurannan ja raportoinnin käsikirjaa.

10. Jäsenvaltioiden pitäisi varmistaa, että lainvalvontaviranomaiset tutkivat homofobisia rikoksia yhtä perusteellisesti kuin muita rikoksia. Yhteistyön tiivistäminen erityisesti uhrien tukemiseksi esimerkiksi sellaisen useiden elinten välisen kumppanuuden puitteissa, johon LGBT-järjestöt osallistuvat aktiivisesti, helpottaa kontrollointia vahvistamalla luottamusta, jota tarvitaan homofobisten rikosten raportoinnin parantamiseksi.

Kokoontumisvapauden turvaaminen

Tarkastamaton käännös

11. Jäsenvaltioiden ja erityisesti paikallis- ja alueviranomaisten pitäisi auttaa LGBT-järjestöjä sellaisten merkittävien tapahtumien (kuten pride-marssien) järjestämisessä, jotka lisäävät yleisön LGBT-asioiden tuntemusta ja vahvistavat LGBT-henkilöiden vaikutusmahdollisuuksia, tarjoamalla niille voimavaroja ja turvaa homofobisia vastamielenosoituksia vastaan erityisesti silloin, kun tällaiset järjestöt eivät saa valtiolta rahoitusta tai muuta tukea.

12. Jäsenvaltioiden ja erityisesti paikallis- ja alueviranomaisten pitäisi tässä yhteydessä ottaa huomioon Euroopan neuvoston paikallis- ja aluehallinnon kongressin lesbojen, homojen, biseksuaalien ja transsukupuolisten henkilöiden kokoontumis- ja sananvapaudesta antama suositus 211 (2007),[4] jossa muun muassa kehotetaan soveltamaan (tulevaa) ETYJin/ODIHR:n asiantuntijapaneelin laatimaa ohjetta rauhanomaisesta kokoontumisvapaudesta; tutkimaan perusteellisesti kaikki LGBT-tapahtumien yhteydessä ilmenneet väkivaltaisuudet tai vihapuheet; toteuttamaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen vaatimia myönteisiä toimenpiteitä todellisen kokoontumis- ja sananvapauden turvaamiseksi kansallisella, paikallisella ja alueellisella tasolla; kuulemaan LGBT-ryhmiä sellaisten säädösten uudistamisen yhteydessä, jotka vaikuttavat kokoontumis- tai sananvapauteen.

Turvapaikkamenettelyjen ja -edellytysten parantaminen

13. Jäsenvaltioiden pitäisi kehittää konkreettiset perusteet ja ohjeet turvapaikkaa hakevien LGBT-henkilöiden kohteluun sekä sukupuoliseen suuntautumiseen ja sukupuoli-identiteettiin liittyvien kysymysten käsittelyyn hakumenettelyissä. Tässä yhteydessä viranomaiset voisivat käyttää apunaan 21. marraskuuta 2008 julkaistua UNHCR:n sukupuoliseen suuntautumiseen ja sukupuoli-identiteettiin perustuvia turvapaikkahakemuksia koskevaa ohjeasiakirjaa.[5]

14. Jäsenvaltioiden pitäisi varmistaa, että LGBT-maahanmuuttajien ja -turvapaikanhakijoiden parissa työskentelevät viranomaiset ovat selvillä sukupuoliseen suuntautumiseen ja sukupuoli-identiteettiin liittyvistä ongelmista ja heidät on asianmukaisesti koulutettu tällaisten henkilöiden kohtaamiseen.

15. Jäsenvaltioiden pitäisi kiinnittää erityistä huomiota vastaanottokeskuksissa pidettäviin LGBT-henkilöihin ja heidän tarpeisiinsa.

Yhdenvertaisen kohtelun varmistaminen työmarkkinoilla

Tarkastamaton käännös

---

[4] Saatavilla osoitteessa https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1099699&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864 (5.2.2009).

[5] YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun virasto, *UNHCR Guidance Note on Refugee Claims Relating to Sexual Orientation and Gender Identity*, 21.11.2008, saatavilla osoitteessa http://www.unhcr.org/refworld/docid/48abd5660.html (5.2.2009).

16. Työmarkkinaosapuolten pitäisi helpottaa LGBT-henkilöiden aktiivista osallistumista organisaatioissaan ja kannustaa yksityisen ja julkisen sektorin työnantajia hyväksymään ja toteuttamaan monimuotoisuuden ja yhdenvertaisuuden toimintalinjoja työpaikoilla.

Yhdenvertaisen kohtelun varmistaminen terveydenhoidossa

17. Jäsenvaltioiden pitäisi kannustaa toimivaltaisia järjestöjä ja instituutioita sisällyttämään LGBT-näkökulma kansallisiin terveyskyselyihin.

18. Jäsenvaltioiden pitäisi tarkastella yhdessä terveydenhoitoalan ammattilaisten ja LGBT-järjestöjen kanssa terveyspalvelujen saatavuutta ja LGBT-henkilöiden erityistilannetta, erityisesti heidän mahdollisuuttaan valita ilmoittamansa lähin omainen. Tässä yhteydessä useiden elinten välinen kumppanuus helpottaisi kohdennettujen politiikkojen kehittämistä LGBT-henkilöiden erityisiä tarpeita vastaavan korkealaatuisen terveydenhoidon tarjoamiseksi.

19. Jäsenvaltioiden pitäisi myös varmistaa, että terveydenhoitopalvelujen tarjoajat antavat hoitavalle ja muulle henkilöstölleen tietoa ja koulutusta eettisistä ja monimuotoisuutta koskevista kysymyksistä heidän tietämyksen lisäämiseksi LGBT-asioista ja LGBT-henkilöiden palvelujen parantamiseksi.

20. Jäsenvaltioiden pitäisi varmistaa, että intersukupuolisten lasten kohdalla kunnioitetaan kaikkia oikeuksia tietoiseen suostumukseen. Lääkärijärjestöjen pitäisi varmistaa, että niiden jäsenet ovat täysin perillä intersukupuolisia henkilöitä koskevan etiikan, terapian ja hoidon tuoreimmista suuntauksista.

21. Jäsenvaltioita kannustetaan ottamaan huomioon iäkkäiden LGBT-henkilöiden tilanne ja erityiset ongelmat vanhusten elämänlaadun parantamiseen tähtäävissä toimissa ja toimintalinjoissa.

Yhdenvertaisen kohtelun ja yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien varmistaminen urheilussa

22. Jäsenvaltioita kannustetaan tekemään urheilujärjestöjen ja fanikerhojen kanssa yhteistyötä homofobisten välikohtausten ja vihapuheiden torjumiseksi urheilutapahtumissa sekä tukemaan niitä valistuskampanjoiden kehittämisessä ja ”viharikosten nollatoleranssin” soveltamisessa.

23. Urheilujärjestöjen tai -instituutioiden pitäisi harkita valistusohjelmien kehittämistä LGBT-asioista henkilöstölle, valmentajille ja urheilijoille sekä monimuotoisuuden toimintalinjojen ja erityisesti sukupuoliseen suuntautumiseen ja sukupuoli-identiteettiin liittyvän sukupuolisen häirinnän torjuntaa koskevien toimintalinjojen kehittämistä.

24. Urheilujärjestöjen tai -instituutioiden pitäisi toteuttaa tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että LGBT-urheilijat ja -valmentajat voivat

Tarkastamaton käännös

halutessaan tuoda turvallisin mielin esiin sukupuoli-identiteettinsä ilman, että heidän tarvitsee pelätä ikäviä seurauksia.

25. Urheilujärjestöjen tai -instituutioiden pitäisi varmistaa, ettei valmentajien tai urheilijoiden sukupuolinen suuntautuminen tai sukupuoli-identiteetti vaikuta heidän mahdollisuuteensa tulla valituksi joukkueeseen, valmentajaksi tai urheilupalkinnon saajaksi.

Raportoinnin parantaminen tiedotusvälineissä

26. Tiedotusvälineitä kannustetaan sisällyttämään käytänne-/menettelysääntöihinsä maininta LGBT-henkilöistä ja -asioista sekä tarjoamaan toimittajille virallista ja epävirallista monimuotoisuuskoulutusta tiedon lisäämiseksi LGBT-asioista ja vihapuheiden välttämiseksi. Euroopan neuvoston vihapuhetta koskevassa käsikirjassa[6] on hyödyllisiä ohjeita tähän.

Yhdenvertaisen kohtelun ja yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien varmistaminen koulutuksen alalla

27. Euroopan komission pitäisi harkita avoimen koordinointimenetelmän soveltamista helpottamaan sellaisia hyvien strategia- ja toimintalinjakäytäntöjen vaihtoa, jotka torjuvat kiusaamisesta, syrjinnästä ja eristämisestä johtuvaa LGBT-nuorten koulunkäynnin keskeyttämistä ja syrjäytymistä.

28. Euroopan komission pitäisi myös harkita avoimen koordinointimenetelmän soveltamista helpottaakseen sellaisten LGBT-henkilöitä koskevien käytäntöjen ja toimintalinjojen vaihtoa, joita jotkin jäsenvaltiot, kuten Irlanti, Ruotsi ja Yhdistynyt kuningaskunta, ovat kehittäneet koulutuksen alalla.

29. Jäsenvaltioiden pitäisi varmistaa, että koulut tarjoavat LGBT-nuorille turvallisen, tukevan ja kannustavan ympäristön, jossa ei hyväksytä homoseksuaalisuuden ja erilaisten sukupuoli-identiteettien leimaamista ja väheksymistä. Tässä yhteydessä kouluviranomaisten pitäisi ottaa käyttöön konkreettisia kiusaamista torjuvia toimintalinjoja, joissa tuodaan selkeästi esiin, ettei homofobinen nimittely, kiusaaminen ja häirintä ole sallittua. Kouluviranomaisten pitäisi myös tarjota LGB-nuorille tukimekanismeja ja tietoa.

30. Jäsenvaltioiden pitäisi varmistaa, ettei koulujen opetussuunnitelmissa sivuuteta sukupuoliseen suuntautumiseen liittyviä aiheita ja että LGBT-henkilöt esitetään kunnioittavasti ja arvokkaasti Euroopan unionin perusarvojen – yhdenvertaisuuden, syrjimättömyyden ja monimuotoisuuden kunnioittamisen – mukaisesti. Tässä yhteydessä kouluviranomaisten pitäisi kehittää ihmisoikeuksia koskevaa virallista ja epävirallista opetustaan Euroopan neuvoston ihmisoikeuksia koskevan opetuksen ”COMPASS”-oppaan avulla.

[6] Anne Weber (2009), *Manuel sur le discourse de haine*, Euroopan neuvosto.

Tarkastamaton käännös

Tietämyksen lisääminen tutkimuksen ja tiedonkeruun avulla

31. Euroopan komissiota kannustetaan edistämään LGBT-asioiden tutkimusta seitsemännen tutkimuksen ja teknologian kehittämisen puiteohjelman (2007–2013) yhteiskunta- ja taloustieteiden sekä humanististen tieteiden ohjelmassa sekä harkitsemaan erityisen LGBT-asioihin ja transsukupuolisuuteen keskittyvän tutkimusalueen lisäämistä kahdeksannen puiteohjelman (2014–2020) yhteiskunta- ja taloustieteiden sekä humanististen tieteiden ohjelmaan. On syytä korostaa, että LGBT-tutkimuksessa ei välttämättä huomioida transsukupuolisuuteen liittyviä kysymyksiä, mutta niitä (esimerkiksi sukupuolen tunnustamiseen liittyviä ongelmia) ei pidä unohtaa.

32. Jäsenvaltioiden pitäisi kannustaa ja rahoittaa asianmukaisesti määrällistä ja laadullista tutkimusta, joka käsittelee sukupuoliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin ja sukupuoli-ilmaisuun perustuvaa syrjintää kaikilla elämän alueilla sekä homofobian ja transfobian laajuutta, luonnetta, syitä ja vaikutuksia.

Tarkastamaton käännös

Johdanto

> *”Oikeuksien kunnioittaminen sukupuolisesta suuntautumisesta riippumatta on yksi ihmisoikeuksien kunnioittamisen tärkeimmistä mittapuista. Välttämätöntä on ennen kaikkea jatkaa stereotypioiden ja ennakkoluulojen torjumista kaikin mahdollisin tavoin. Homofobia on mielestäni erityisen vastenmielistä ja perusteetonta ennakkoluuloa.”*

Vladimír Špidla, työllisyys-, sosiaali- ja tasa-arvoasioista vastaava komission jäsen.[7]

> *”Toisinaan sanotaan, että lesbojen, homojen, biseksuaalien ja transsukupuolisten henkilöiden suojelu edellyttää uusien oikeuksien vahvistamista. Tämä ei pidä paikkaansa. Ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa ja tehdyissä sopimuksissa todetaan, että ihmisoikeudet koskevat kaikkia eikä ketään saa jättää niiden ulkopuolelle.”*

Thomas Hammarberg, Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu.[8]

Objektiivisen ja luotettavan tiedon kerääminen homofobiasta, transfobiasta ja syrjinnästä on ratkaisevan tärkeää LGBT-henkilöiden oikeuksien ymmärtämisen ja turvaamisen kannalta. Euroopan unionissa on nyt ensimmäisen kerran kerätty ja analysoitu dataa ja tietoa erilaisista LGBT-asioita käsittelevistä tutkimustuloksista. Nämä tutkimustulokset ovat peräisin kirjallisuuskatsauksesta, kyselylomakkeista, kansallisten tutkijoiden laatimista maakohtaisista raporteista,[9] kaikkien 27 jäsenvaltion kansallisten tasa-arvoelinten, kansalaisjärjestöjen ja viranomaisten haastatteluista sekä kahdesta

Tarkastamaton käännös

---

[7] Komission jäsenen Vladimír Špidlan puhe LGBT-oikeuksien kansainvälisessä konferenssissa Montrealissa, saatavilla osoitteessa http://www.ilga-europe.org/Europe/News/International-Conference-on-LGBT-Rights-Montreal/Speech-by-Commissioner-Vladimir-Spidla-at-the-international-conference-on-LGBT-rights-in-Montreal (4.1.2009).

[8] Viewpoint 2008 saatavilla osoitteessa http://www.coe.int/t/commissioner/Viewpoints/080514_en.asp (14.8.2008).

[9] FRA julkaisee DIHR:n ja COWI:n tilaamat maakohtaiset raportit avoimuuden edistämiseksi. Tulkinnat ja mielipiteet ovat tekijöiden esittämiä, eivätkä ne välttämättä heijasta FRA:n kantaa tai näkemystä.

pyöreän pöydän keskustelusta, joihin osallistui LGBT-kansalaisyhteiskuntaa edustavia asiantuntijoita.

Tämä kertomus on jäsennetty aihekohtaisesti, ja se kattaa seuraavat erityiset ja monialaiset aiheet:

- Asenteet LGBT-henkilöitä kohtaan
- Viharikokset ja vihapuheet
- Kokoontumisvapaus
- Työmarkkinat
- Koulutus
- Terveydenhoito
- Uskonnolliset instituutiot
- Urheilu
- Tiedotusvälineet
- Turvapaikka
- Moniperusteinen syrjintä

Transfobiaa sekä sukupuoli-identiteettiin ja sukupuoli-ilmaisuun perustuvaa syrjintää käsitellään tässä kertomuksessa kokonaisuutena, ja niihin liittyviä erityisiä kysymyksiä käsitellään omassa osassaan.

Jokaisessa osassa on dataa ja tietoa sidosryhmien (LGBT-kansalaisjärjestöjen, viranomaisten ja kansallisten tasa-arvoelinten) haastatteluista, kyselylomakkeista ja kansallisten tutkijoiden laatimista kansallisista raporteista, sekä muuta saatavilla olevaa tutkimustietoa. Kansallisten tutkijoiden luettelo esitetään liitteessä 1.

Jokaisessa osassa havainnollistetaan merkittäviä asioita esimerkein, jotka ovat peräisin eri jäsenvaltioissa tehdyistä tutkimuksista, kyselyistä, virallisista tilastoista tai yksittäistapauksista. Nämä esimerkit kuvastavat LGBT-henkilöiden yleisiä suuntauksia ja oloja eri jäsenvaltioissa ja koko EU:ssa.

Kertomuksessa esitetään syrjinnänvastaisten oikeuksien ja suojan keskeiset sosiaaliset näkökohdat. Lisäksi selvitetään, kohtaavatko LGBT-henkilöt homofobiaa, transfobiaa ja syrjintää, ja jos kohtaavat, niin kuinka laajasti ja

Tarkastamaton käännös

miten se vaikuttaa heidän elämäänsä. Tältä osin kertomuksessa hyödynnetään ja sillä täydennetään aiemmin julkaistua kattavaa oikeudellista analyysia.[10] Yhdessä tarkasteltuina ne tarjoavat FRA:lle näytön, jota se tarvitsee lausuntojen laatimiseksi tunnistettujen ongelmien käsittelemisestä.

Termien ja käsitteiden selityksiä

FRA:n työ sukupuoleen, rotuun, ihonväriin tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän sekä vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden syrjinnän ja kaikkien edellä mainittujen yhdistelmiin perustuvan syrjinnän (moniperusteisen syrjinnän) alalla perustuu EU:n ja kansainvälisiin standardeihin syrjinnän torjumiseksi, yhdenvertaisen kohtelun edistämiseksi ja perusoikeuksien turvaamiseksi. Nämä standardit sisältävät määritelmiä, termejä ja käsitteitä, jotka muodostavat puitteet FRA:n tiedonkeruumenetelmille ja analyysille.

Syrjintä[11] on sitä, että henkilöä tai ryhmää kohdellaan eri perustein, kuten sukupuolisen suuntautumiseen perustuen, epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta henkilöä tai ryhmää (**välitön syrjintä**), tai sitä, että näennäisesti puolueeton säännös saattaa henkilöt samoin syrjintäperustein erityisen epäedulliseen asemaan muihin henkilöihin nähden, paitsi jos kyseinen säännös on puolueettomasti perusteltavissa **(välillinen syrjintä)**.[12] **Häirintää** pidetään syrjinnän muotona, kun johonkin seikkaan liittyvällä haitallisella käytöksellä tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön arvoa tai luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri. Häirintä voi olla kertaluonteista tai jatkuvaa. Se voi olla muun muassa uhkailua, pelottelua, solvausta tai epämieluisia huomautuksia tai vitsejä sukupuolisesta suuntautumisesta, sukupuoli-identiteetistä tai sukupuoli-ilmaisusta.[13]

Viharikos tarkoittaa LGBT-henkilöiden kohdalla mitä tahansa henkilöön tai omaisuuteen kohdistuvaa rikosta, jossa uhri, paikka tai kohde on valittu sen perusteella, että se on tosiasiallisesti tai oletetusti kytköksissä tai yhteydessä LGBT-ryhmään, tukee tällaista ryhmää tai kuuluu sellaiseen.[14]

Vihatapahtuma on mikä tahansa henkilöön tai omaisuuteen kohdistuva tilanne, hyökkäys tai teko – riippumatta siitä, määritelläänkö se kansallisessa

Tarkastamaton käännös

[10] Euroopan unionin perusoikeusvirasto (2008), *Homofobia ja sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä EU:n jäsenvaltioissa: Osa 1 – Oikeudellinen analyysi*, FRA 2008.
[11] Syrjinnän – välittömän ja välillisen syrjinnän – määritelmä esitetään syrjintää koskevassa puitedirektiivissä eli yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista 27 päivänä marraskuuta 2000 annetussa neuvoston direktiivissä 2000/78/EY.
[12] Ks. http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/faq/faq1_en.htm (12.8.2008).
[13] Ks. http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/faq/faq1_en.htm (12.8.2008).
[14] Määritelmä perustuu asiakirjaan: ETYJ/ODIHR (2008), *Hate Crimes in the OSCE Region - Incidents and Responses. Annual Report for 2007*; myös Euroopan neuvosto käyttää ETYJin/ODIHR:n määritelmää.

lainsäädännössä rikokseksi – jossa uhrin, paikan tai kohteen valinnan perusteena on tosiasiallinen tai oletettu kytkös tai yhteys LGBT-ryhmään, tällaisen ryhmän tukeminen tai jäsenyys sellaisessa. Termi kattaa monenlaiset suvaitsemattomuuden ilmentymät aina ennakkoluuloihin perustuvista vähämerkityksisistä tapahtumista rikollisiin toimiin.[15]

Vihapuhe tarkoittaa julkista ilmaisua, joka levittää, yllyttää, edistää tai perustelee vihaa, syrjintää tai vihamielisyyttä vähemmistöjä kohtaan – tällaisia voivat olla esimerkiksi poliittisten tai uskonnollisten johtajien lausunnot lehdissä tai Internetissä. Mitään yleisesti sovittua määritelmää ei ole olemassa. Euroopan neuvoston ministerikomitean vuonna 1997 antamassa suosituksessa[16] todetaan, että termin ymmärretään kattavan kaikki ilmaisumuodot, jotka levittävät, yllyttävät, edistävät tai perustelevat rotuvihaa, muukalaisvihaa, antisemitismiä tai muita suvaitsemattomuuteen perustuvia vihan muotoja. Tällainen suvaitsemattomuus voi ilmetä esimerkiksi aggressiivisena kansallismielisyytenä ja etnosentrisyytenä sekä vähemmistöjen, maahanmuuttajien ja maahanmuuttajataustaisten henkilöiden syrjintänä ja heihin kohdistuvana vihamielisyytenä. Vahvistamatta tarkkaa määritelmää Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on oikeuskäytännössään soveltanut tätä termiä sellaisiin ilmaisumuotoihin, jotka levittävät, yllyttävät, edistävät tai perustelevat suvaitsemattomuuteen, kuten uskonnolliseen suvaitsemattomuuteen, perustuvaa vihaa. Euroopan neuvosto julkaisi marraskuussa vihapuheita käsittelevän oppaan[17]. Siinä todetaan, että vaikka Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ei ole vielä käsitellyt tätä näkökohtaa, myös homofobinen puhe voidaan luokitella vihapuheeksi.

Tässä kertomuksessa käytetään myös joitakin käsitteitä, joita ei ole vielä määritelty EU:n tai kansainvälisissä standardiasiakirjoissa ja jotka eivät ole oikeudellisesti sitovia:

Sukupuolinen suuntautuminen tarkoitetaan henkilön kykyä tuntea syvää tunneperäistä, affektiivista ja sukupuolista vetoa eri, samaa tai useaa sukupuolta oleviin henkilöihin sekä halua olla heidän kanssaan intiimissä suhteessa ja sukupuolisuhteessa.[18]

Homoseksuaalisuus ja biseksuaalisuus sisällytetään usein transsukupuolisuuden kanssa akateemisessa ja poliittisessa yhteydessä termiin

[15] Määritelmä perustuu asiakirjaan: ETYJ/ODIHR (2008), *Hate Crimes in the OSCE Region - Incidents and Responses. Annual Report for 2007*.

[16] Euroopan neuvoston ministerikomitean jäsenvaltioille vihapuheesta antamassa suosituksessa nro R(97)20 esitetyn määritelmän pohjalta.

[17] Lisätietoja osoitteesta https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=PR799(2008)&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=DC&BackColorInternet=F5CA75&BackColorIntranet=F5CA75&BackColorLogged=A9BACE (3.2.2009).

[18] *The Yogyakarta principles on the Application of International Human Rights Law in relation to Sexual Orientation and Gender Identity*, saatavilla osoitteessa http://www.yogyakartaprinciples.org/principles_en.htm (22.11.2008)

Tarkastamaton käännös

LGBT-henkilöt (englannin kielen sanoista lesbians, gay men, bisexuals and transgender people). Kyseessä on heterogeeninen ryhmä, joka niputetaan usein sosiaalisista ja poliittisista kysymyksistä paikallisella ja kansainvälisellä tasolla käytävissä keskusteluissa LGBT-nimikkeen alle.

Transseksuaali tuntee kuuluvansa toiseen sukupuoleen kuin siihen, johon hän on syntynyt, ja tuntee tarvitsevansa kehoonsa fyysisiä muutoksia, kuten hormonihoitoa ja/tai kirurgiaa, vastaamaan tätä tunnetta.

Transsukupuolisia henkilöitä ovat ne, joiden sukupuoli-identiteetti ei vastaa synnynnäistä sukupuolta, ja ne, jotka haluavat tuoda esiin sukupuoli-identiteettinsä eri tavoin kuin synnynnäisen sukupuolensa mukaisesti. Heihin kuuluvat myös henkilöt, jotka kokevat, että heidän täytyy, tai jotka haluavat esiintyä vastoin syntymässä määräytyneen sukupuolen rooliin liittyviä odotuksia joko vaatetuksen, varusteiden, kosmetiikan tai kehon muokkauksen kautta. Tällaisia henkilöitä ovat muun muassa naisen ja miehen roolia vaihtavat transsukupuoliset henkilöt, transseksuaalit ja transvestiitit.[19]

Transvestiitti/ristiinpukeutuja on henkilö, joka säännöllisesti joskin vain osa-aikaisesti pukeutuu vaatteisiin, jotka yhdistetään yleensä toiseen sukupuoleen kuin siihen, johon hän on syntynyt.

Sukupuoli-ilmaisu voidaan määritellä tavaksi, jolla jokainen ihminen ilmaisee itseään *sukupuolisesti*, eli tavaksi, jolla jokainen ihminen ilmaisee itseään sukupuolikirjon eri mahdollisuuksien puitteissa, joita ovat esimerkiksi miehekkyys, naisellisuus ja androgyynisyys.[20] Sukupuoli-ilmaisu viittaa henkilön sukupuoli-identiteetin näkyvään puoleen (kuten ulkoasuun, vaatteisiin, puheeseen ja käyttäytymiseen).[21] Tässä kertomuksessa sukupuoli-ilmaisu viittaa erityisesti ihmisiin, jotka ylittävät perinteisen sukupuolten kahtiajaon – esimerkiksi transvestiittimiehillä on miehen sukupuoli-identiteetti, mutta he ilmaisevat naisellisuuttaan pukeutumalla toisinaan naisten vaatteisiin sekä omaksumalla naisellisen ruumiinkielen ja rooli-ilmaisun.[22]

Sukupuoli-identiteetti viittaa jokaisen ihmisen syvälliseen sisäiseen ja henkilökohtaiseen kokemukseen sukupuolesta, joka saattaa vastata syntymäsukupuolta mutta ei välttämättä. Siihen kuuluu oma käsitys kehosta

Tarkastamaton käännös

---

[19] Määritelmä perustuu Transgender Europen määritelmään, joka on saatavilla osoitteessa http://www.transgendereurope.org/viewpage.php?page_id=8 (20.9.2008)
Tässä kertomuksessa käytetään myös sanaa ”transsukupuolisuus”, jolla viitataan siihen, että henkilöllä on transsukupuolinen identiteetti tai ilmaisu.

[20] Cabral, M. International Gay and Lesbian Human Rights Commission: *Gender Expression and Human Rights*, http://www.iglhrc.org/files/iglhrc/program_docs/GEHR%20E.doc (17.12.2008).

[21] *Gender Expression Toolkit Ending Discrimination on the Basis of Gender Expression*, http://www.gillfoundation.org/usr_doc/2008Gender_Expression_Toolkit.pdf (17.12.2008).

[22] Mustola, K. Sukupuolivähemmistöjä koskevan kyselyn tulokset teoksessa J. Lehtonen ja K. Mustola, *”Eihän heterotkaan kerro…” Seksuaalisuuden ja sukupuolen rajankäyntiä työelämässä*, työministeriö, Suomi, 2004.

(sekä mahdollisesti, jos ne ovat itse valittuja, kehon ulkomuodon ja toimintojen lääkinnälliset, kirurgiset tai muut muutokset) ja muita sukupuolen ilmaisumuotoja, kuten pukeutuminen, puhe ja maneerit.[23] Sukupuoli-identiteetti ei ole sama asia kuin sukupuolinen suuntautuminen, ja transsukupuoliset henkilöt voivat olla heteroseksuaaleja, biseksuaaleja tai homoseksuaaleja. Transsukupuolisuuteen liittyvien asioiden on näin ollen katsottava liittyvän sukupuoleen eikä sukupuoliseen suuntautumiseen.

Heteronormatiivisuudessa pidetään heteroseksuaalisuutta järkevänä, luonnollisena ja suotavana. Siihen liittyy oletus, että kaikki ovat ”luonnostaan” heteroseksuaaleja ja että heteroseksuaalisuutta pidetään ideaalina ja homoseksuaalisuutta tai biseksuaalisuutta parempana.[24]

Heteroseksismi voidaan määritellä heteroseksuaalien suosimiseksi ja homoseksuaalien syrjinnäksi sen oletuksen perusteella, että heteroseksuaalisuus on ainoa ”normaali” elämäntapa. LGBT-henkilöiden heteroseksistinen syrjintä voi olla esimerkiksi EU:n syrjinnän vastaisissa direktiiveissä tarkoitettua välitöntä ja välillistä syrjintää.

Moniperusteinen syrjintä on syrjintää, joka perustuu useaan erilliseen syyhyn. **Risteävä syrjintä** viittaa tilanteeseen, jossa syrjintään on useita syitä, jotka liittyvät toisiinsa siten, ettei niitä voida erottaa toisistaan. [25]

Homofobia on ennakkoluuloihin perustuvaa irrationaalista pelkoa ja vastenmielisyyttä homoseksuaalisuutta sekä lesboja, homoja ja biseksuaaleja kohtaan.[26]

Transfobiaa voidaan kuvata sukupuolisen epäsovinnaisuuden tai sukupuolirajojen rikkomisen irrationaaliseksi peloksi, kuten miehekkäiden naisten, naisellisten miesten, transvestiittien, transsukupuolisten henkilöiden, transseksuaalien ja muiden sellaisten henkilöiden peloksi, jotka eivät vastaa syntymäsukupuolensa nykyisiä stereotypioita. Sana ”fobia” ei tässä yhteydessä tarkoita, että transfobinen henkilö ja/tai transfobian uhri olisi sairas.[27]

Tarkastamaton käännös

---

[23] *The Yogyakarta principles on the Application of International Human Rights Law in relation to Sexual Orientation and Gender Identity*, saatavilla osoitteessa http://www.yogyakartaprinciples.org/principles_en.htm (22.11.2008).

[24] Määritelmä perustuu seuraaviin: L. Berlant, M. Warner (1998), ”Sex in Public”, *Critical Inquiry*, 24, 2. T. Rosenberg (2002), *Queerfeministisk Agenda*, Tukholma, Arena. RFSL (2007) *Open Up Your Workplace: Challenging Homophobia and Hetero-normativity*.

[25] Euroopan komissio (2007), *Tackling Multiple Discrimination. Practices, policies and laws*, saatavilla osoitteessa http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/pdf/pubst/stud/multdis_en.pdf (12.9.2008).

[26] Tämä määritelmä perustuu Euroopan parlamentin päätöslauselmaan homofobiasta Euroopassa (P6_TA(2006)0018 (PE 368.248)).

[27] Hill, D., Willoughby, B. (2005), ”The Development and Validation of the Genderism and Transphobia Scale”, *Sex Roles*, 53, nro 7-8, lokakuu 2005, Alankomaat, Springer.

Koettu tai subjektiivinen syrjintä on omakohtainen syrjityksi tulemisen tunne, joka ei välttämättä johdu syrjinnästä sen oikeudellisessa merkityksessä.[28]

Menetelmät

Tämä analyysi perustuu taustamateriaaliin, joka on kerätty seuraavissa asiakirja- ja kenttätutkimuksissa ja joka on sen jälkeen tarkistettu ja analysoitu:

Kirjallisuuskatsaus

Tutkimuksen aluksi asiaa koskeva kirjallisuus käytiin tarkasti läpi. Tämä helpotti ohjeiden laatimista kenttätyötä ja maakohtaisia raportteja varten.

Maakohtaiset raportit

Jokaiselta jäsenvaltiolta pyydettiin asiantuntijoiden laatima sosiologinen raportti nykytilanteesta, jossa on runsaasti taustatietoa, virallisia tietoja sekä yliopistopllisten ja muiden tutkimusten tuloksia.

Sähköinen kysely sidosryhmille

LGBT-kansalaisjärjestöille, kansallisille tasa-arvoelimille ja viranomaisille lähetettiin sähköinen kyselylomake, jolla oli tarkoitus selvittää sidosryhmien arvio sosiaalisesta tilanteesta. Kyselylomakkeita lähetettiin 343 kappaletta. Niistä 84 palautettiin kokonaan täytettynä ja 132 osittain täytettynä (yhteensä palautettiin siis 216 lomaketta) ja 127 jäi palauttamatta. Vastaukset tarjoavat arvokasta tietoa keskeisimpien sidosryhmien suurimmista huolenaiheista eri puolilla EU:ta.

Kenttätyö

Maakohtaisten raporttien ja sähköisen kyselyn tuottamien tietojen lisäksi eri puolilla EU:ta tehtiin LGBT-kansalaisjärjestöjen, viranomaisten ja kansallisten tasa-arvoelinten edustajien syvähaastateltuja.

Neuvoa-antavat pyöreän pöydän keskustelut

Tiedonkeruun ja kenttätyön aikana LGBT-henkilöiden olojen parantamiseksi tunnistetuista hyvistä käytännöistä ja laadituista suosituksista keskusteltiin EU:ssa toimivien kansalaisjärjestöjen kanssa kahdessa Kööpenhaminassa kesäkuussa 2008 pidetyssä neuvoa-antavassa pyöreän pöydän tapaamisessa,

[28] E. Olli, B. K. Olsen (toim.) (2005), *Towards Common Measures for Discrimination: Exploring possibilities for combining existing data for measuring ethnic discrimination*, Tanskan ihmisoikeusinstituutti.

Tarkastamaton käännös

jotka mahdollistivat tietojen vaihtamisen ja synergian luomisen. Pyöreän pöydän tapaamiset myös tuottivat hankeryhmälle lisää tietoa analyysia varten.

Euroopan neuvosto

Yksi merkittävän tiedon tärkeä lähde oli Euroopan neuvosto, joka tarjosi hankeryhmälle tietoa näkemyksistään homofobiasta, transfobiasta sekä sukupuoliseen suuntautumiseen ja sukupuoli-identiteettiin perustuvasta syrjinnästä samoin kuin aloitteistaan näiden ongelmien ratkaisemiseksi. Myös ihmisoikeusvaltuutettu Thomas Hammarbergia haastateltiin.

Tarkastamaton käännös

OSA I: Lesbot, homot, biseksuaalit ja transseksuaalit/transsukupuoliset henkilöt EU:ssa

Asenteet LGBT-henkilöitä kohtaan

Valtaväestön asenteita LGBT-henkilöitä kohtaan seurataan eurooppalaisissa ja kansallisissa tutkimuksissa arvosuuntausten parametrina. Joissakin tutkimuksissa kysytään suoraan asenteita homoseksuaalisuutta tai homoseksuaalista käyttäytymistä kohtaan, mutta homoseksuaalisuuteen kohdistuvia asenteita voidaan arvioida myös käyttämällä *sosiaalisen välimatkan* asteikkoa kysymällä esimerkiksi: ”Kenet haluaisit / ketä et haluaisi naapuriksesi?”

Eurooppalainen tutkimus: homoseksuaalit naapureina

Tuoreimmassa Eurobarometri-tutkimuksessa vuodelta 2008[29] kysyttiin ”Miltä sinusta tuntuisi, jos naapurissasi asuisi homoseksuaali (homomies tai lesbonainen)?” Vastauksissa käytettiin asteikkoa, jossa 1 oli ”olisin erittäin vaivaantunut” ja 10 oli ”se ei häiritsisi minua lainkaan”. Vastaajat jaettiin asenteen mukaan viiteen ryhmään, jotka esitetään seuraavassa kartassa siten, että tummin väri kuvastaa vähiten vaivaantuneita ja vaalein värin eniten vaivaantuneita:

Tarkastamaton käännös

[29] Eurobarometri 296 (2008), luku 9, saatavilla osoitteessa http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_296_en.pdf (24.1.2009).

Asenteet homoseksuaalin asumiseen naapurissa

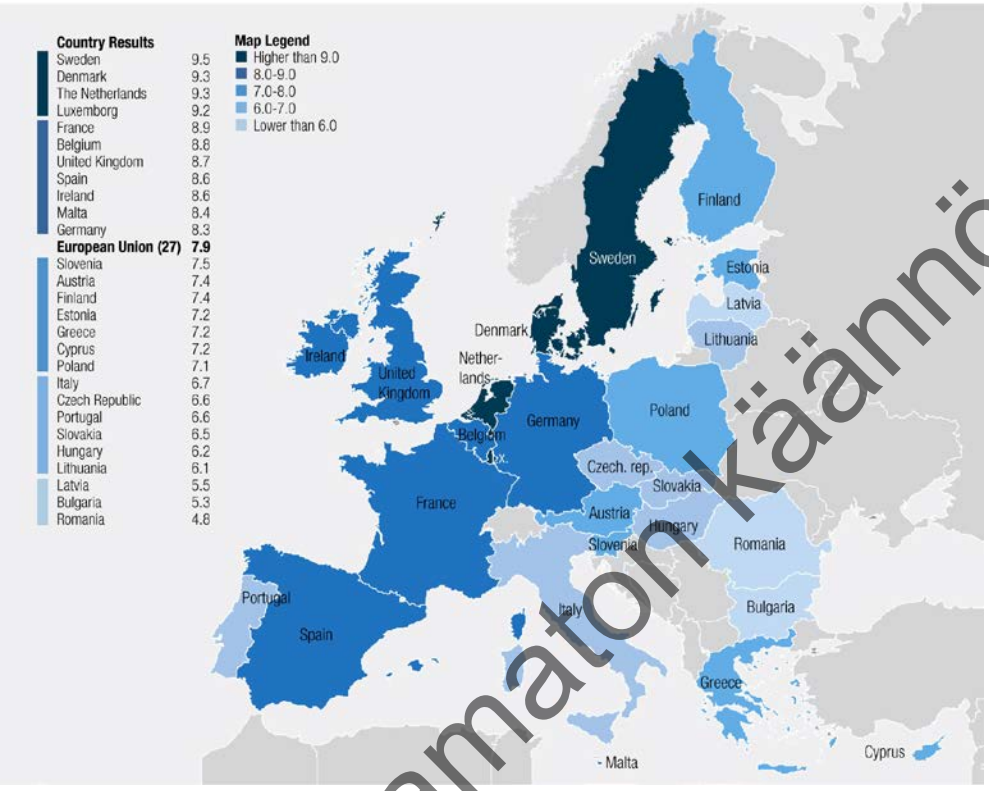

	Insert translation		Insert translation
Country Results	**Maakohtaiset tulokset**	Latvia	Latvia
Sweden	Ruotsi	Bulgaria	Bulgaria
Denmark	Tanska	Romania	Romania
The Netherlands	Alankomaat	Map Legend	Vastaavuudet
Luxembourg	Luxemburg	Higher than 9.0	Yli 9,0
France	Ranska	Lower than 6.0	Alle 6,0
Belgium	Belgia		
United Kingdom	Yhdistynyt kuningaskunta		
Spain	Espanja		
Ireland	Irlanti		
Malta	Malta		
Germany	Saksa		
European Union (27)	**Euroopan unioni (27)**		
Slovenia	Slovenia		
Austria	Itävalta		
Finland	Suomi		
Estonia	Viro		
Greece	Kreikka		
Cyprus	Kypros		
Poland	Puola		
Italy	Italia		
Czech Republic	Tšekin tasavalta		
Portugal	Portugali		
Slovakia	Slovakia		
Hungaria	Unkari		
Lithuania	Liettua		

Tarkastamaton käännös

Eurobarometrin mukaan koko EU:ssa 11 prosenttia vastaajista tuntisi olonsa vaivaantuneeksi, jos heidän naapurissaan asuisi homoseksuaali (asteikolla pisteet 1–3), ja 67:ää prosenttia vastaajista se ei häiritsisi (asteikolla pisteet 7–10).

Maat, joissa suurinta osaa vastaajista ei häiritsisi homoseksuaali naapuri, ovat **Alankomaat** ja **Ruotsi** (91 prosenttia) ja niiden jälkeen **Tanska**, **Belgia** ja **Ranska**.

Asteikon toisessa päässä **Romania** on maa, jossa suurinta osaa vastaajista häiritsisi homoseksuaali naapuri (36 prosenttia), ja seuraavaksi eniten se häiritsee **Liettuassa**, **Latviassa**, **Bulgariassa** ja **Unkarissa**.

Näiden Eurobarometrin tulosten mukaan miehet suhtautuvat keskimääräisesti kielteisemmin kuin naiset, vanhemmat sukupolvet kielteisemmin kuin nuoret, vähän koulutetut kielteisemmin kuin korkeasti koulutetut, ja lisäksi henkilöt, joilla on oikeistolaisia näkemyksiä, kielteisemmin kuin henkilöt, joilla on vasemmistolaisia näkemyksiä.

Hyvä käytäntö: valistuskampanja. Puolassa *Campaign Against Homophobia* järjesti vuonna 2003 ensimmäisen valistuskampanjan, *Let them see us*, homojen ja lesbojen hyväksynnän lisäämiseksi. Gallerioissa ja Puolan suurimpien kaupunkien mainostauluissa esitettiin 30 valokuvaa homo- ja lesbopareista pitämässä toisiaan kädestä kiinni. Kampanja sytytti tiedotusvälineissä kiivaan keskustelun LGB-kysymyksistä.[30]

Erilaisiin ryhmiin, kuten LGBT-henkilöihin, kohdistuvia asenteita ei selvitetä ainoastaan kysymällä, millaista olisi asua heidän naapurissaan. Tällaisen tutkimuksen ulottaminen erilaisiin tilanteisiin tuottaa selkeämmän kuvan. Esimerkiksi **Kyproksessa** oikeusasiamiehelle tehdyssä tutkimuksessa tarkasteltiin erilaisia tilanteita ja saatiin selville muun muassa seuraavaa: vastaajia häiritsisi enemmän se, että heidän lapsiaan hoitaisi tai opettaisi homoseksuaali tai että heidän lähisukulaisensa olisi homoseksuaali, kuin se, että heidän ystävänsä tai lääkärinsä olisi homoseksuaali. Vastaajia ei häiritsisi kovasti, jos heidän työtoverinsa tai naapurinsa olisi homoseksuaali.[31]

Eurooppalaiset tutkimukset: samaa sukupuolta olevien henkilöiden avioliitto ja adoptio

Asenteet samaa sukupuolta olevien henkilöiden avioliittoja ja adoptioita kohtaan ovat toinen LGBT-henkilöiden hyväksynnästä yhteiskunnassa kertova indikaattori. Vuoden 2006 Eurobarometrissä todettiin seuraavaa:

[30] Ks. http://niechnaszobacza.queers.pl/index_en.htm (23.10.2008).
[31] Cyprus College Research Center (2006), *Attitudes and Perceptions of the Public toward Homosexuality*, Cyprus College.

Tarkastamaton käännös

”Kyselytutkimus – – osoittaa, että avoimuus homoseksuaalisuutta kohtaan on melko rajallista. Keskimäärin ainoastaan 32 prosenttia eurooppalaisista on sitä mieltä, että homoseksuaalisten parien pitäisi voida adoptoida lapsia kaikkialla Euroopassa. Oikeastaan 25 jäsenvaltiosta 14:ssä alle neljäsosa väestöstä hyväksyy homoseksuaalisten parien adoption. Yleinen mielipide on hieman suvaitsevaisempi homoseksuaalien avioliittoja kohtaan: 44 prosenttia EU-kansalaisista sallisi tällaisten avioliittojen hyväksymisen kaikkialla Euroopassa. On syytä huomata, että jotkin jäsenvaltiot ovat hyvin suvaitsevaisia, mikä erottaa ne keskiarvosta: kärjessä on Alankomaat, jossa 82 prosenttia vastaajista hyväksyy homoseksuaalien välisiä avioliittoja ja 69 prosenttia hyväksyy homoseksuaalien pariskuntien mahdollisuuden adoptioon. Vastustus on voimakkainta Kreikassa, Latviassa (molemmissa ensimmäistä vastustaa 84 prosenttia ja jälkimmäistä 89 prosenttia) ja Puolassa (76 prosenttia ja 89 prosenttia).”[32]

Asenteet samaa sukupuolta olevien henkilöiden avioliittoja kohtaan koko Euroopassa[33]

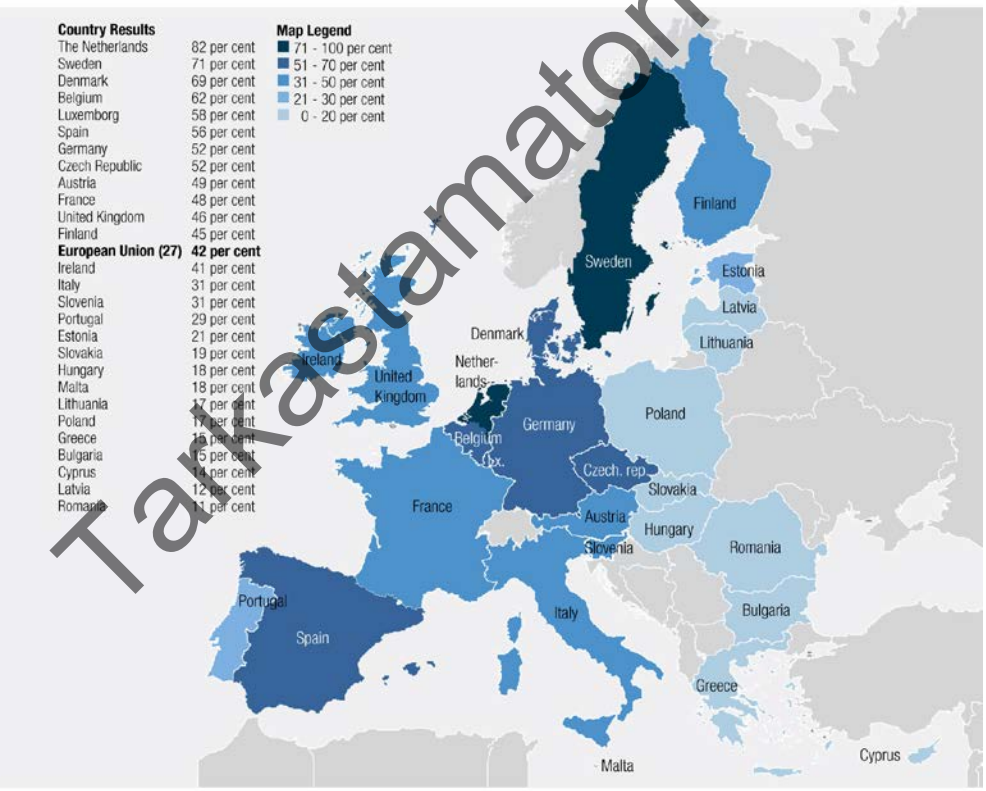

	Insert translation		Insert translation

[32] Eurobarometer 66 (2006), s. 43–46, saatavilla osoitteessa http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb66/eb66_en.pdf, (16.12.2008).

[33] Eurobarometer 66 (2006), s. 43, saatavilla osoitteessa http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb66/eb66_en.pdf, (16.12.2008).

Tarkastamaton käännös

Country Results	Maakohtaiset tulokset	Lithuania	Liettua
The Netherlands	Alankomaat	Poland	Puola
Sweden	Ruotsi	Greece	Kreikka
Denmark	Tanska	Bulgaria	Bulgaria
Belgium	Belgia	Cyprus	Kypros
Luxembourg	Luxemburg	Latvia	Latvia
Spain	Espanja	Romania	Romania
Germany	Saksa		
Czech Republic	Tšekin tasavalta		
Austria	Itävalta	Map Legend	Vastaavuudet
France	Ranska	Per cent	prosenttia
United Kingdom	Yhdistynyt kuningaskunta		
Finland	Suomi		
European Union (27)	**Euroopan unioni (27)**		
Ireland	Irlanti		
Italy	Italia		
Slovenia	Slovenia		
Portugal	Portugali		
Estonia	Viro		
Slovakia	Slovakia		
Hungaria	Unkari		
Malta	Malta		

Eurobarometri-tutkimuksen mukaan asenteet homoseksuaaleja kohtaan naapureina ja asenteet samaa sukupuolta olevien henkilöiden avioliittoja kohtaan eri jäsenvaltioissa korreloivat pitkälti sen kanssa, kuinka laajat perhe-oikeudet LGBT-henkilöille on myönnetty. Myönteisimmät asenteet ovat yleensä jäsenvaltioissa, joissa samaa sukupuolta oleville pariskunnille on vahvistettu jonkinlainen oikeudellinen asema. Tämä saattaa viitata siihen, että yleisen mielipiteen ja parisuhteiden tunnustamisen välillä on tietty kytkös. **Espanjan** oikeusasiamies[34] totesikin, että samaa sukupuolta olevien henkilöiden avioliiton laillistaminen vaikuttaa parantaneen asenteita LGBT-henkilöitä kohtaan.

”Maan kulttuuri on muuttunut selvästi parisuhteen rekisteröintimahdollisuuden tuloksena. Erityisen kiinnostavaa on se, että kulttuurin muutos ja sen sivistävä vaikutus ulottuu paljon homo- ja lesboyhteisöä laajemmalle. Toisin sanoen se, että tätä asiaa puolustettiin, että poistettiin yksi ennakkoluulon ja syrjinnän elementti ja että ihmisille annettiin mahdollisuus olla ylpeästi oma itsensä, on ollut vaikutusta, jonka uskon heijastuvan maa tapaan nähdä itsensä.” Tony Blair, Stonewall Equality Dinner, 22. maaliskuuta 2007 (Cowan 2007: s. 1).[35]

Lasten adoptointia koskevan kysymyksen osalta Eurobarometrin mukaan vain keskimäärin 31 prosenttia vastaajista koko EU:ssa suhtautui asiaan myönteisesti:

”Suhtautuminen ehdotukseen homoseksuaalisten parien mahdollisuudesta adoptoida lapsia vaihtelee voimakkaasti eri maissa: Puolassa ja Maltassa sitä kannattaa vain 7 prosenttia, kun taas Alankomaissa kannattajia on 69 prosenttia.

[34] Kenttätyön yhteydessä pidetty tapaaminen oikeusasiamiehen (El Defensor del Pueblo) kanssa 13. maaliskuuta 2008.
[35] Cowan, K. (2007), *British attitudes to lesbian and gay people*, www.stonewall.org.uk.

Tarkastamaton käännös

Ruotsi on Alankomaiden lisäksi ainoa maa, jossa (hieman) yli puolet vastaajista kannattaa näkemystä homoparien adoptointioikeudesta kaikkialla Euroopassa.”[36]

Asenteet sama sukupuolta olevien parien adoptio-oikeutta kohtaan

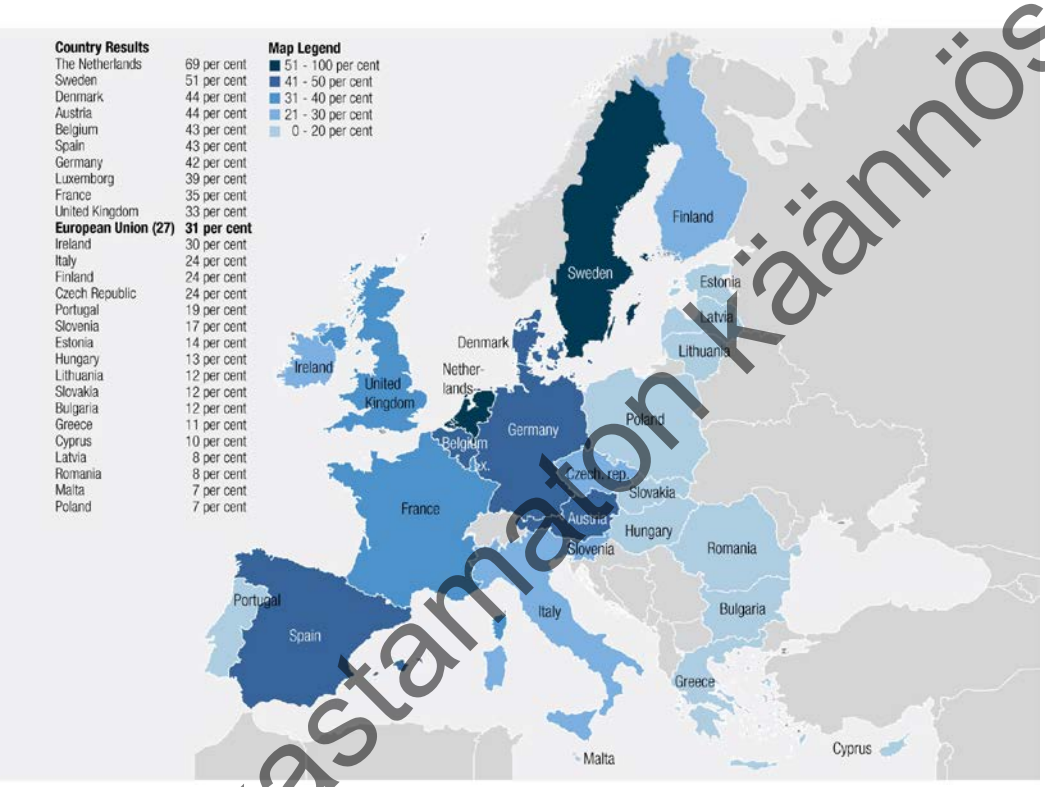

	Insert translation		Insert translation
Country Results	**Maakohtaiset tulokset**		
The Netherlands	Alankomaat	Poland	Puola
Sweden	Ruotsi		
Denmark	Tanska		
Austria	Itävalta		
Belgium	Belgia		
Spain	Espanja		
Germany	Saksa		
Luxembourg	Luxemburg	Map Legend	Vastaavuudet
France	Ranska	Per cent	prosenttia
United Kingdom	Yhdistynyt kuningaskunta		
European Union (27)	**Euroopan unioni (27)**		
Ireland	Irlanti		
Italy	Italia		
Finland	Suomi		
Czech Republic	Tšekin tasavalta		
Portugal	Portugali		

Tarkastamaton käännös

[36] Eurobarometri 66 (2006), s. 45, saatavilla osoitteessa: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb66/eb66_en.pdf, (16.12.2008).

Slovenia	Slovenia		
Estonia	Viro		
Hungaria	Unkari		
Lithuania	Liettua		
Slovakia	Slovakia		
Bulgaria	Bulgaria		
Greece	Kreikka		
Cyprus	Kypros		
Latvia	Latvia		
Romania	Romania		
Malta	Malta		

Muut kansalliset asennetutkimukset

Tarkasteltaessa LGBT-henkilöihin kohdistuvien asenteiden muita näkökulmia, kansallisissa tutkimuksissa tulee esiin kielteinen suhtautuminen LGBT-henkilöihin eri yhteyksissä.

Bulgariassa tehdyssä tutkimuksessa[37] 42 prosenttia vastaajista ei haluaisi homoseksuaalia ystäväkseen tai työtoverikseen ja 47 prosenttia ei hyväksyisi lapsensa homoseksuaalisuutta. **Yhdistyneessä kuningaskunnassa** tehdyssä tutkimuksessa,[38] joka kattoi Skotlannin, puolet vastaajista ilmoitti, etteivät he pitäisi siitä, jos heidän sukulaisensa muodostaisi pitkäaikaisen suhteen transseksuaalin kanssa. **Tanskassa** tehdyssä tutkimuksessa[39] 53 prosenttia 15–24-vuotiaista miehistä ei hyväksynyt seksin harjoittamista samaa sukupuolta olevan henkilön kanssa, mutta tämän mielipiteen jakoi vain 21 prosenttia nuorista naisista. **Saksassa** tehdyn tutkimuksen[40] mukaan 32 prosenttia vastaajista piti vastenmielisenä näkynä homoseksuaaleja suutelemassa. **Liettuassa** tehdyssä tutkimuksessa[41] todettiin, että 47 prosenttia vastaajista piti homoseksuaalisuutta sairautena ja oli sitä mieltä, että homoseksuaaleja pitäisi hoitaa lääkinnällisesti; 62 prosenttia vastaajista ei haluaisi kuulua järjestöön, jossa on homoseksuaalisia jäseniä; 69 prosenttia vastusti homoseksuaalien työskentelemistä kouluissa; 50 prosenttia vastusti homoseksuaalien työskentelemistä poliisivoimissa. **Kreikassa** tehdyssä aiemmassa eurooppalaisten arvojen tutkimuksessa tuli esiin selkeä ero eri ikäluokkia ja koulutustasoja edustavien vastaajien asenteissa. Suurin osa vastaajista (58,6 prosenttia) ei pitänyt homoseksuaalisuutta ”oikeutettuna”, mutta osuus oli

Tarkastamaton käännös

[37] Sociological Agency Skala (2007), *Attitude toward the minority groups and discriminatory mindsets in the Bulgarian society*, sosiologinen tutkimus hankkeessa ”From antidiscrimination to equal opportunities – innovative methods and effective practices of the Commission for Protection Against Discrimination”, Sofia.

[38] C. Bromley, J. Curtice, L. Given (2007), *Attitudes to discrimination in Scotland: 2006, Scottish Social Attitudes Survey*, Edinburgh: Scottish Government Social Research.

[39] Sundhedsstyrelsen (kansallinen terveyslautakunta) (2006), *Ung2006. De 15-24-åriges seksualitet*, Kööpenhamina.

[40] Institut für interdisziplinäre Konflikt und Gewaltforschung (IKG) (2006), *Indikatoren des Syndroms Gruppenbezogene Menschenfeindlichkeit im Vergleich*, saatavilla osoitteessa http://www.uni-bielefeld.de/ikg/index.htm (15.6.2006).

[41] Markkina- ja mielipidetutkimuskeskus Vilmorus Ltd. (2006), *Discrimination against Various Social Groups in Lithuania*, Vilna.

paljon korkeampi yli 50-vuotiaiden joukossa (84,7 prosenttia) kuin alle 30-vuotiaiden joukossa (44,7 prosenttia), mikä viittaa siihen, että asenteet saattavat olla vähitellen muuttumassa.[42]

Jäsenvaltioiden välisistä eroista riippumatta tutkimukset osoittavat, että homofobia ja kielteinen suhtautuminen LGBT-henkilöihin ovat yleisiä. Samankaltainen kuva tulee esiin sidosryhmille tehdystä sähköisestä kyselystä: 30 prosenttia vastaajista katsoi, että väestöstä ”vähemmistö” hyväksyy lesbot tai että heitä ”ei hyväksytä lainkaan”. Homomiesten kohdalla luku oli 40 prosenttia ja biseksuaalien kohdalla 38 prosenttia, kun taas transsukupuolisten henkilöiden kohdalla se oli erityisen korkea, 73 prosenttia.

Nämä tulokset eivät yllätä. Kuitenkin Euroopan neuvoston ministerikomitea kehotti jo vuonna 2000 suvaitsevaisuuteen ja toimintaan: ”Homoseksuaalisuus voi edelleen herättää voimakkaita kulttuurisia reaktioita joissakin yhteiskunnissa tai joillakin sektoreilla, mikä ei käy perusteeksi sille, että hallitukset tai parlamentit voisivat pysyä toimettomina. Päinvastoin, tämä tosiasia korostaa tarvetta edistää suvaitsevaisuutta sukupuoliseen suuntautumisen kysymyksissä.”[43]

Hyvä käytäntö: ILGA **Portugal** käynnisti tammikuussa 2005 televisiossa, radiossa, lehdistössä ja Internetissä mediakampanjan, johon mainostoimisto W/Portugal osallistui veloituksetta. Kampanjassa esitettiin lesbo- ja homopariskuntien hellyydenosoituksia televisiossa ja painetussa mediassa. Tavoitteena oli lisätä LGBT-henkilöiden näkyvyyttä tuomalla heidät esiin myönteisessä valossa.[44]

Euroopan komission merkittävää työtä erilaisiin vähemmistöihin, myös LGBT-henkilöihin, kohdistuvien asenteiden parantamiseksi, on syytä korostaa. Erityisesti vuoden 2007 nimeäminen Euroopan yhdenvertaisten mahdollisuuksien teemavuodeksi sekä siinä yhteydessä toteutetut valistustoimet edistivät asennemuutosta. Euroopan laajuinen rekkakiertue, joka kiersi jäsenvaltioiden kaupungeissa vuosina 2007 ja 2008, on vain yksi esimerkki siitä, miten kansalaisiin oltiin suoraan kosketuksissa tiedon lisäämiseksi syrjintäasioista. Euroopan komissio on myös rahoittanut kansallisia valistustapahtumia eri jäsenvaltioissa.[45]

Seurauksia kielteisistä asenteista

[42] European Values Study (1999), saatavilla osoitteessa www.jdsurvey.net/web/evs1.htm (13.11.2008).

[43] Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen suositus 1412 (2000) homojen ja lesbojen tilanteesta Euroopan neuvoston jäsenvaltioissa, ministerikomitean 19. syyskuuta 2001 antama vastaus ministerivaltuutettujen 765. kokouksessa.

[44] Ks. http://www.youtube.com/watch?v=Xtv2OjDV6t0 (17.10.2008).

[45] Ks. Euroopan komissio, *Communicating Equality and Non-Discrimination in the EU*, saatavilla osoitteessa http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/pdf/pubst/broch/thembroch08_en.pdf (12.1.2009).

Tarkastamaton käännös

LGBT-kansalaisjärjestöt kertoivat kenttätyön yhteydessä, että yksi LGBT-henkilöiden suojautumisstrategia syrjintää vastaan on julkinen ”näkymättömyys” työpaikalla tai koulussa. Eräässä **Sloveniassa** tehdyssä tutkimuksessa,[46] jonka osuva nimi oli ”Yksityisyyden sietämätön mukavuus”, todettiin homojen ja lesbojen turvautuvan matkimiseen mukautuakseen julkisten paikkojen heteronormatiivisuuteen. He muokkaavat kumppanuutensa julkisuuskuvaa ja kutsuvat sitä ”pelkäksi ystävyydeksi”. Vain riittävän turvallisilta vaikuttavissa tilanteissa jotkut heistä uskaltavat ilmaista itseään tavalla, joka paljastaa heidän sukupuolisen suuntautumisensa. Homot ja lesbot pääsääntöisesti tiedostavat yleisen ilmapiirin ja sitä määrittelevän heteronormatiivisuuden.

Näkymättömyyden strategia ei kuitenkaan vaikuta ainoastaan LGBT-henkilöiden elämään, vaan myös siihen, missä laajuudessa sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvia välillistä syrjinnän muotoja voidaan havaita.

Homoseksuaalit perheenjäseninä

Perhe on ratkaisevan tärkeä emotionaalisen tuen tarjoaja jokaiselle ihmiselle niin lapsena, teini-ikäisenä kuin aikuisenakin. Eri puolilla EU:ta haastatellut LGBT-kansalaisjärjestöt vahvistivat, että perheen suhtautuminen on keskeinen huoli, joka vaikuttaa voimakkaasti LGBT-henkilöiden hyvinvointiin. **Puolassa**,[47] **Portugalissa**,[48] **Maltassa**,[49] **Liettuassa**,[50] **Yhdistyneessä kuningaskunnassa**,[51] **Italiassa**,[52] **Sloveniassa**,[53] **Latviassa**,[54] **Saksassa**,[55]

Tarkastamaton käännös

[46] R. Kuhar, A. Svab (2005), *The Unbearable Comfort of Privacy: Everyday Life of Gays and Lesbians*, Politike, Ljubljana, s. 95 ja 96, saatavilla osoitteessa http://www2.mirovni-institut.si/eng_html/publications/pdf/MI_gay_eng.pdf (12.1.2009).

[47] M. Abramowicz (2007), *Situation of bisexual and homosexual persons in Poland - 2005 and 2006 report*, Varsova, Campaign Against Homophobia & Lamda Warsaw.

[48] F. V. Silva, P. Policarpo, T. L. Monteiro (2006), *Inquérito Nacional sobre Experiencias da Homossexualidade em Portugal*, Lissabon, Centro de Investigacão e Estudos de Sociologia, Instituto Superior Ciências do Trabalho e da Empresa.

[49] Malta Gay Rights Movement (2003), *Sexual Orientation Discrimination in Malta: A Report on Discrimination, Harassment, and Violence against Malta's Gay, Lesbian and Bisexual Community*, Malta, Union Press.

[50] A. Zdanevicius (toim.) (2007), *Nematomi pilieciai: apie homofobija ir homoseksualiu zmoniu diskriminacija Lietuvoje* (Näkymättömät kansalaiset: homofobia ja homoseksuaalien syrjintä Liettuassa), Kaunas, VDU.

[51] S. Dick (2008), *Homophobic hate crime - The Gay British Crime Survey 2008*, Stonewall.

[52] C. Saraceno (toim.) (2003), *Diversi da chi? Gay, lesbiche, transsesuali in un'area metropolitana*, Milano, DeriveApprodi.

[53] R. Kuhar, A. Svab (2005), *The Unbearable Comfort of Privacy: Everyday Life of Gays and Lesbians*, Ljubljana, Politike.

[54] A. Locmelis (2002), ”Sexual Orientation Discrimination in Latvia”, *Sexual Orientation Discrimination in Lithuania, Latvia and Estonia*, Vilna, The Open Society Institute & Kimeta Society.

[55] Senatsverwaltung für Schule, Jugend und Sport, Fachbereich für gleichgeschlechtliche Lebensweisen Berlin (SENSJS) (2001), *Sie liebt sie. Er liebt ihn. Eine Studie zur psychosozialen Situation junger Lesben, Schwuler und Bisexueller in Berlin*. Berliini, Author.

Slovakiassa[56] ja **Ranskassa**[57] tehdyt tutkimukset osoittavat, että huomattava osa LGBT-henkilöistä salaa sukupuolisen suuntautumisensa sukulaisiltaan välttyäkseen syrjityiksi tulemiselta perheessään. Samat tutkimukset osoittavat kuitenkin myös, että suurin osa niistä vastaajista, jotka tuovat sukupuolisen suuntautumisensa avoimesti esiin, saa perheensä hyväksynnän.

Perheen torjunta vaikuttaa tunne-elämään, mutta se voi myös johtaa kodittomuuteen. **Yhdistyneessä kuningaskunnassa** tehdyssä tutkimuksessa[58] ilmeni, että 29 prosenttia kyselyyn vastanneista lesboista ja 25 prosenttia vastanneista homomiehistä oli joutunut kodittomaksi kerrottuaan itsestään vanhemmilleen. **Slovakiassa** tehdyssä tutkimuksessa[59] ilmeni, että 20 prosenttia LGB-vastaajista oli heitetty ulos kodistaan, kun he olivat ”tulleet ulos kaapista”.

Lisäksi **Belgiassa** tehty tutkimus[60] osoitti, että LGBT-henkilöt hakevat sosiaalista tukea enemmän ystäviltään kuin perheenjäseniltään.

Päätelmät

Asenteet LGBT-henkilöitä kohtaan vaihtelevat voimakkaasti jäsenvaltioiden välillä ja sen yhteyden mukaan, jossa LGBT-henkilöt kohdataan. Tulokset ovat myönteisimmät, kun vastaajilta kysytään, haluaisivatko he homoseksuaalin naapurikseen. Kielteisimmät tulokset saadaan, kun kysytään, pitäisikö homoseksuaaleilla olla oikeus adoptoida lapsia. Asenteet vaihtelevat myös iän mukaan siten, että nuoret suhtautuvat myönteisemmin LGBT-henkilöihin kuin vanhemmat ihmiset. Parisuhteen rekisteröintimahdollisuus saattaa myös vaikuttaa myönteisesti asenteisiin.

LGB-henkilöt usein salaavat sukupuolisen suuntautumisensa perheiltään, ja monet kokevat joutuvansa perheensä syrjimiksi torjunnan tai jopa väkivallan muodossa.

Transsukupuolisiin henkilöihin suhtaudutaan huomattavasti kielteisemmin kuin lesboihin, homomiehiin ja biseksuaaleihin.

Tarkastamaton käännös

---

[56] A. Daucikova, P. Jójárt, M. Siposova (2002), *Report on Discrimination of Lesbians, Gay Men and Bisexuals in Slovakia*, Bratislava, Documentation and Information Centre.

[57] Ranskan maakohtainen raportti.

[58] S. Averill (2004), *How can young people be empowered to achieve justice when they experience homophobic crime?*, tutkielma, Middlesex University, saatavilla osoitteessa http://www.schoolsout.org.uk/research/docs/Partnersper sent20Anper sent20updateper sent20toper sent20tacklingper sent20homophobia.pdf (30.7.2008).

[59] A. Daucikova, P. Jójárt, M. Siposova (2002), *Report on Discrimination of Lesbians, Gay Men and Bisexuals in Slovakia*, Bratislava, Documentation and Information Centre.

[60] A. Dewaele (2007–2008), *De sociale netwerken van holebi's - Over vriendschap en andere bloedbanden*. Antwerpen University: Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen, Departement Sociologie.

Viharikokset ja vihapuheet

Tässä osassa käsitellään erilaisia viharikosten ja vihapuheiden ulottuvuuksia, mukaan lukien LGBT-henkilöihin kohdistuvien fyysisten hyökkäysten yleisyys, hyökkäysten luonne ja tekijät, viharikosten ilmoitusmenetelmät ja poliisin ja muiden viranomaisten menetelmät käsitellä tällaisia ilmoituksia, sekä hyökkäyksiä LGBT-tiloihin.

Yhdeksässä EU:n jäsenvaltiossa[61] (**Belgiassa**, **Tanskassa**, **Espanjassa**, **Ranskassa**, **Alankomaissa**, **Portugalissa**, **Romaniassa**, **Ruotsissa** ja osassa **Yhdistynyttä kuningaskuntaa** eli Pohjois-Irlannissa) rikoslakim sisältyy säännöksiä, joiden mukaan yllyttäminen vihaan, väkivaltaan tai syrjintään sukupuolisen suuntautumisen perusteella on rangaistava teko (vihapuhe), ja homofobia on raskauttava tekijä tavallisessa rikoksessa (viharikos).

Neljässä EU:n jäsenvaltiossa (**Saksassa**, **Virossa**, **Irlannissa** ja **Liettuassa**) rikoslaissa on säännöksiä, joiden mukaan yllyttäminen vihaan, väkivaltaan tai syrjintään sukupuolisen suuntautumisen perusteella on rangaistava teko (mutta homofobiaa ei pidetä raskauttavana tekijänä tavallisessa rikoksessa).

Yhdessä EU:n jäsenvaltiossa (**Suomessa**) homofobia on raskauttava tekijä tavallisessa rikoksessa (mutta yllyttäminen vihaan, väkivaltaan tai syrjintään sukupuolisen suuntautumisen perusteella ei ole rangaistava teko).

Kolmessatoista EU:n jäsenvaltiossa (Latviassa, Luxemburgissa, Puolassa, Tšekin tasavallassa, Slovakiassa, Itävallassa, Unkarissa, Sloveniassa, Italiassa, Bulgariassa, Kreikassa, Kyproksessa ja Maltassa) se ei ole rangaistava teko eikä raskauttava tekijä.

Tarkastamaton käännös

[61] Lisätietoa lainsäädännöstä ks. Euroopan unionin perusoikeusvirasto (2008), *Homofobia ja sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä EU:n jäsenvaltioissa: Osa I - Oikeudellinen analyysi*.

Homofobisia viharikoksia ja vihapuheita koskeva lainsäädäntö

Tarkastamaton käännös

	Insert translation		Insert translation
Country Results	**Maakohtaiset tulokset**	Lithuania	Liettua
The Netherlands	Alankomaat	Italy	Italia
Sweden	Ruotsi	Finland	Suomi
Denmark	Tanska	Portugal	Portugali
Austria	Itävalta	Slovenia	Slovenia
Belgium	Belgia	Estonia	Viro
Spain	Espanja	Hungaria	Unkari
Germany	Saksa	Slovakia	Slovakia
Luxembourg	Luxemburg	Bulgaria	Bulgaria
France	Ranska	Greece	Kreikka
United Kingdom	Yhdistynyt kuningaskunta	Cyprus	Kypros
European Union (27)	**Euroopan unioni (27)**	Latvia	Latvia
Ireland	Irlanti	Romania	Romania
Czech Republic	Tšekin tasavalta	Malta	Malta

Criminal offence to incite hatred, violence or discrimination on grounds of sexual orientation (hate speech) and homophobic intent an aggravating factor in common crime (hate crime)	Yllyttäminen vihaan, väkivaltaan tai syrjintään sukupuolisen suuntautumisen perusteella on rangaistava teko (vihapuhe), ja homofobia on raskauttava tekijä tavallisessa rikoksessa (viharikos)
Criminal offence to incite hatred, violence or discrimination on grounds of sexual orientation (hate speech)	Yllyttäminen vihaan, väkivaltaan tai syrjintään sukupuolisen suuntautumisen perusteella on rangaistava teko (vihapuhe)
Homophobic intent an aggravating factor in common crime (hate crime)	Homofobia on raskauttava tekijä tavallisessa rikoksessa (viharikos)
Neither a criminal offence or an aggravating factor	Ei rangaistava teko eikä raskauttava tekijä

Virallinen tilastotieto viharikoksista ja vihapuheista

Virallista tilastotietoa poliisin esitutkintapöytäkirjoista ja oikeudenkäyntimenettelyistä on vain vähän. Ainoastaan **Liettualla** on virallista tietoa vihapuheita koskevista oikeudenkäynneistä. Vuonna 2007 pantiin vireille yhteensä 15 rikosoikeudenkäyntiä. Niistä yhdessä annettiin syyksilukeva tuomio.[62] Viharikoksia koskevista oikeudenkäynneistä taas on virallista tietoa ainoastaan **Yhdistyneestä kuningaskunnasta**. Vuonna 2007 pantiin vireille yhteensä 988 rikosoikeudenkäyntiä, ja niistä 759:ssä annettiin syyksilukeva tuomio.[63] **Ruotsissa** tuotetaan virallista tietoa poliisille ilmoitetuista vihapuheista ja viharikoksista, ja vuonna 2007 poliisin tekemistä esitutkintapöytäkirjoista 723 liittyi homofobisiin tapahtumiin.[64] **Alankomaissa** poliisi kirjasi ajanjaksolla 1. tammikuuta – 30. kesäkuuta 2008 yhteensä 150 homofobista tapahtumaa (väkivalta, solvaus tai häirintä).[65]

Virallisen tilastotiedon puuttuminen muissa jäsenvaltioissa johtuu osittain siitä, että vihapuhetta ja viharikoksia ei joko pidetä rangaistavina tekoina tai raskauttavina tekijöinä, tai siitä, että kanteita ei erotella motiivin mukaan (silloin tilastoista ei voi esimerkiksi poimia tapahtumia rasistisen ja homofobisen motiivin mukaan).

Maissa, joissa kirjataan merkittävä määrä tapahtumia, kuten **Yhdistyneessä kuningaskunnassa**[66], on kehitetty erinomaisia välineitä viharikoksista ilmoittamiseen, kuten itse täytettävät ilmoituslomakkeet ja ilmoittaminen kolmannelle osapuolelle, joka tarjoaa mahdollisuuden ilmoittaa rikoksista muualla kuin poliisiasemalla erityisvirastojen kanssa muodostetun kumppanuuden kautta ja paljastamatta uhrin henkilötietoja. Poliisi tutkii rikoksen vain saatuaan uhrin suostumuksen. Kolmannelle osapuolelle ilmoittaminen lisää uhrin luottamusta ja kannustaa ilmoittamaan rikoksia, ja virastot voivat yksilöidä ne tukijärjestöt, jotka voivat parhaiten auttaa uhreja.

Tarkastamaton käännös

---

[62] Liettuan maakohtainen raportti.

[63] Crown Prosecution Service (valtion syyttäjälaitos, CPS), joka säilyttää Englantia ja Walesia koskevia tietoja, kerää tilastotietoa homofobisista rikoksista yleensä erottelematta niitä rikoksen lajin (esim. vihapuhe) mukaan. Kun CPS ajaa syytettä, joka liittyy homofobiaan, se soveltaa homofobiseen rikokseen seuraavaa määritelmää: Mikä tahansa tapahtuma, jota uhri pitää homofobisena tai transfobisena. (Sähköpostiviestintä CPS:n kanssa 24.1.2008 ja Skotlannin hallituksen oikeusministeriön kanssa 7.2.2008). Ks. myös: ETYJ/ODIHR (2008), *Hate Crimes in the OSCE Region - Incidents and Responses. Annual Report for 2007*, s. 46; sekä Yhdistyneen kuningaskunnan maakohtainen raportti.

[64] Brottsförebygganderådet, *Rapport 2008:15, Hatbrott 2007*, s. 81–90, saatavilla osoitteessa http://www.bra.se/extra/measurepoint/?module_instance=4&name=Hatbrott_2007_webb.pdf&url=/dynamaster/file_archive/080716/6141d937f1ed069853de33f15d209d28/Hatbrott%255f2007%255fwebb.pdf (12.12.2008).

[65] Politieacademie (2008), *Rapportage homofoob geweld. Politiegegevens. Periode 1 januari - 1 juli 2008*.

[66] Jopa Yhdistyneessä kuningaskunnassa arvioidaan, että 85 prosenttia homofobisista rikoksista jää ilmoittamatta. Ks. esim. http://www.barnet.gov.uk/index/community-living/safety/harassment-help/harassment-help-homophobia.htm (5.2.2009).

Viharikosten entistä parempi kirjaaminen tarkentaa kokonaiskuvaa. Siten poliisit ja muut kumppanit voivat reagoidan tehokkaammin toimimalla tietoihin perustuen ennakoivasti. Yhdistyneessä kuningaskunnassa on lisäksi kehitetty yksinkertaiset ja tehokkaat operatiiviset määritelmät homofobisista tapahtumista raportointia varten:

- *Homofobinen tapahtuma on mikä tahansa tapahtuma, jota uhri tai joku muu henkilö pitää homofobisena.*

- *Transfobinen tapahtuma on mikä tahansa tapahtuma, jota uhri tai joku muu henkilö pitää transfobisena.*

Tutkimukset ja muut tiedonlähteet

EU:n tasolla ei ole tehty vertailevaa tutkimusta viharikoksista. Useissa jäsenvaltioissa on kuitenkin tehty tutkimuksia, ja ne ovat osoittaneet, että viharikoksia ja vihatapahtumia esiintyy kaikkialla – ja tätä havaintoa tukevat kaikkien LGBT-kansalaisjärjestöjen ja kansallisten tasa-arvoelinten arviot tilanteesta kaikissa jäsenvaltioissa, myös niissä, joista ei ole saatavilla mitään tilastotietoa.[67]

Brittiläiseen tutkimukseen[68] vastanneista joka kolmas lesbo ja joka neljäs homomies ilmoitti joutuneensa kolmen viime vuoden aikana viharikoksen tai vihatapahtuman kohteeksi. Biseksuaaleista yksi 12:sta ilmoitti joutuneensa kolmen viime vuoden aikana homofobisen vihatapahtuman kohteeksi. **Puolalaisessa** tutkimuksessa[69] 18 prosenttia LGB-vastaajista ilmoitti kokeneensa kahden viime vuoden aikana fyysistä väkivaltaa sukupuolisen suuntautumisensa takia, ja heistä 42 prosenttia ilmoitti tapahtumia olleen vähintään kolme. **Tanskalaisessa** Internet-kyselyssä[70] 12 prosenttia LGBT-vastaajista ilmoitti joutuneensa ainakin kerran fyysisen hyökkäyksen kohteeksi sukupuolisen suuntautumisensa tai sukupuoli-identiteettinsä takia ja 39 prosenttia ilmoitti joutuneensa ainakin kerran sanallisen hyökkäyksen kohteeksi. **Italiassa** Torinossa tehdyssä tutkimuksessa[71] 51 prosenttia

Tarkastamaton käännös

[67] Vihapuheista ja viharikoksista ei ole saatavilla tilastotietoja seuraavista maista: Itävalta, Bulgaria, Kypros, Tšekin tasavalta, Suomi, Ranska, Kreikka, Unkari, Latvia, Liettua, Luxemburg, Portugali, Romania ja Espanja. Transsukupuolisiin henkilöihin kohdistuvista viharikoksista on erityisen vähän dataa.

[68] Vuonna 2008 tehtyyn online-haastattelututkimukseen osallistui yhteensä 1 721 täysi-ikäistä lesboa, homoa ja biseksuaalia eri puolilta Isoa-Britanniaa. Otos valittiin YouGov-paneelin 185 000 jäsenen joukosta. S. Dick (2008), *Homophobic Hate Crime - The Gay British Crime Survey 2008*, Stonewall, saatavilla osoitteessa http://www.stonewall.org.uk/documents/homophobic_hate_crime__final_report.pdf (6.2.2009).

[69] Otokseen kuului 1 002 vastaajaa. M. Abramowicz (toim.) (2007), *Situation of bisexual and homosexual persons in Poland*, Kampania Przeciw Homofobii & Lambda Warsaw.

[70] LGBT-henkilöiden treffiportaalin boyfriend.dk yhdessä Tanskan yleisradioyhtiön kanssa tekemään Internet-kyselyyn vastasi 9 473 henkilöä (2007), saatavilla osoitteessa http://boyfriend.dk/dr/result.php (15.1.2008).

[71] Otokseen kuului 514 vastaajaa, C. Saraceno (toim.) (2003), *Diversi da chi? Gay, lesbiche, transessuali in un'area metropolitana*, Milano, Guerini.

miespuolisista ja 33 prosenttia naispuolisista vastaajista ilmoitti kokeneensa homofobista väkivaltaa. **Slovenialaiseen** tutkimukseen[72] vastanneista lesboista ja homoista 53 prosenttia ilmoitti kokeneensa väkivaltaa sukupuolisen suuntautumisensa takia.

Edellä esitetyt tulokset paljastavat vain jäävuoren huipun, mutta ne kertovat ongelman laajuudesta EU:ssa ja viittaavat siihen, että viharikokset eivät rajoitu vain niihin maihin, joissa tutkimuksia on tehty. Lisäksi kaikilla tämän kertomuksen laadinnan yhteydessä tavatuilla LGBT-kansalaisjärjestöillä oli tietoa vihatapahtumista niiden omassa jäsenvaltiossa, vaikka asiaa ei olisikaan tutkittu virallisesti.

Vuonna 2007 Euroopan parlamentti totesi seuranneensa ”yleistyvää vihanlietsontaa, jonka kohteena on lesbojen, homojen, biseksuaalien ja transsukupuolisten (LGBT) yhteisö useissa Euroopan maissa” ja pani merkille ”johtavien poliitikkojen ja uskonnollisten johtajien palopuheet, uhkaavan kielenkäytön ja vihanlietsonnan sekä poliisin kykenemättömyyden turvata riittävä suojelu – – homofobisten ryhmien väkivaltaisia mielenosoituksia [vastaan]”. Se kiinnitti erityistä huomiota siihen, että ”Torinossa asunut 16-vuotias Italian kansalainen Matteo teki itsemurhan ja jätti kaksi itsemurhaviestiä, joissa hän kertoi syyksi seksuaalisen suuntautumisensa vuoksi kokemansa kiusaamisen; [että] Yhdistyneessä kuningaskunnassa kansalaisyhteiskunnan järjestöt ovat ilmoittaneet homofobisen kiusaamisen lisääntymisestä toisen asteen oppilaitoksissa kaikkialla Yhdistyneessä kuningaskunnassa; [ja että] Alankomaissa oli tapahtunut homomiehen surma, johon oli syynä ainoastaan miehen seksuaalinen suuntautuminen ja naismainen ulkonäkö.”[73]

Euroopan neuvosto on ilmaissut samankaltaista huolta viharikoksista. Vuonna 2008 Euroopan neuvoston raportissa[74] kiinnitettiin huomiota siihen, että Riiassa ääriryhmät olivat heittäneet ulosteita ja kananmunia homoaktivistien ja heidän kannattajiensa päälle, kun nämä olivat poistuneet jumalanpalveluksesta. Muutama vuosi sitten ruotsalainen jääkiekkoilija puukotettiin kuoliaaksi Västeråsissa sen jälkeen, kun hän oli ilmoittanut olevansa homoseksuaali. Oportossa Portugalissa poikaryhmä hyökkäsi kodittoman brasilialaisen transsukupuolisen naisen kimppuun, tappoi hänet ja jätti hänen ruumiinsa vesikuoppaan.

Hyökkäysten luonne

[72] A. Švab, R. Kuhar (2005), *The Unbearable Comfort of Privacy: Everyday Life of Gays and Lesbians*, Politike, Ljubljana, saatavilla osoitteessa http://www2.mirovni-institut.si/eng_html/publications/pdf/MI_gay_eng.pdf (22.12.2008).

[73] Ks. Euroopan parlamentin päätöslauselma ”Homofobia Euroopassa”, 26. huhtikuuta 2007, P6_TA(2007)0167, ks. myös Euroopan parlamentin päätöslauselma ”Homofobia Euroopassa”, 18. tammikuuta 2006, P6_TA(2006)0018.

[74] T. Hammarberg, Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu (2008), *Hate Crimes – racism, anti-Semitism, anti-Gypsyism, Islamophobia and homophobia*: http://www.coe.int/t/commissioner/Viewpoints/080721_en.asp (3.9.2008).

Tarkastamaton käännös

Tutkimukset ja kyselyt, joita on tehty **Belgiassa**,[75] **Ruotsissa**,[76] **Saksassa**,[77] **Alankomaissa**,[78] **Puolassa**,[79] **Yhdistyneessä kuningaskunnassa**,[80] **Sloveniassa**[81] ja muissa jäsenvaltioissa paljastavat, että yleisintä on sanallinen väkivalta; hyökkäykset tapahtuvat yleensä julkisilla paikoilla; lesbot ja biseksuaaliset naiset joutuvat hyökkäyksen uriksi todennäköisemmin yksityistiloissa kuin homot ja biseksuaaliset miehet; he myös joutuvat todennäköisemmin seksuaalisten hyökkäysten tai niillä uhkailujen kohteeksi; nuoriin kohdistuu enemmän hyökkäyksiä kuin muihin ikäryhmiin.

yhmä kotikaupungissani on ahdistellut minua monta kertaa 'saadakseen minut ymmärtämään', ettei täällä ole sijaa lesboille. He ovat hyökänneet minua vastaan sanallisesti ja fyysisesti. Kerran he myös löivät minua. He ovat uhanneet raiskata minut osoittaakseen, kuinka hyvä on olla miehen kanssa, koska minä tarvitsen miehen." (Nainen, Puola)[82]

Rikosten tekijät

Edellä mainituissa tutkimuksissa on todettu, että tekijät eivät yleensä tunne uhria, joskin tekijä voi joissakin tapauksissa olla sukulainen, työtoveri tai opiskelutoveri.[83] Tekijät ovat pääosin miehiä (ja usein nuorten miesten ryhmiä).

Tanskalaisen *Landsforeningen for Bøsser og Lesbiske* -järjestön (kansallisen homojen ja lesbojen tukijärjestön) luomalle verkkosivustolle ilmoitettujen viharikosten perusteella järjestö totesi, että "Ilmoitetut tapahtumat viittaavat siihen, että sanallisten ja fyysisten hyökkäysten tekijät ovat miehiä – useimmiten miesryhmiä ja useimmiten (etnistä enemmistöä edustavia) valkoisia tanskalaisia miehiä. Homomiesten kohdalla tapahtuma sijoittuu

Tarkastamaton käännös

[75] M. Poelman ja D. Smits (2007), *Agressie tegen holebi's in Brussel-Stad*, Antwerpen, Apeldoorn.
[76] E. Tiby (1999), *Hatbrott? Homosexuella kvinnor och mäns berättelser om utsatthet för brott*, Stockholms universitet, Kriminologiska institutionen.
[77] MANEO - Das schwule Anti-Gewalt-Projekt in Berlin (2007), (MANEO – homoihin kohdistuvan väkivallan vastainen hanke Berliinissä), saatavilla osoitteessa http://www.maneo.de/highres/index.html (14.7.2008).
[78] L. Buijs, J. W. Duyvendak, G. Hekma (2008), *Als ze maar van me afblijven*, Amsterdam, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam School for Social Science Research.
[79] M. Abramowicz (toim.) (2007), *Situation of bisexual and homosexual persons in Poland*, Kampania Przeciw Homofobii & Lambda Warsaw.
[80] S. Dick (2008), *Homphobic hate crime - The Gay British Crime Survey 2008*, Stonewall.
[81] A. Švab, R. Kuhar (2005), *The Unbearable Comfort of Privacy: Everyday Life of Gays and Lesbians*, Politike, Ljubljana, saatavilla osoitteessa http://www2.mirovni-institut.si/eng_html/publications/pdf/MI_gay_eng.pdf (14.7.2008).
[82] Lainaus teoksesta M. Abramowicz (toim.) (2007), *Situation of bisexual and homosexual persons in Poland*, Kampania Przeciw Homofobii & Lambda Warsaw.
[83] Perheenjäsenten ja tovereiden tekemien viharikosten melko suuri yleisyys erottaa sukupuoliseen suuntautumiseen tai sukupuoli-identiteettiin perustuvat viharikokset muunlaisista viharikoksista, joiden syynä on esimerkiksi rasismi tai antisemitismi.

yleensä julkiselle paikalle, autoilualueelle tai homobaarien edustalle. Lesbot joutuvat useammin sanallisen hyökkäyksen, myös seksuaalisella hyökkäyksellä uhkailun, kohteeksi ja usein yksityistiloissa.”

Kahta muuta näkökohtaa on syytä tarkastella tarkemmin: ensinnäkin äärioikeistolaisia ryhmiä, jotka kohdistavat iskunsa LGBT-henkilöihin, ja toiseksi etnisiä vähemmistöjä rikosten tekijöinä.

Äärioikeistolaisten ryhmien iskuista LGBT-henkilöitä ja -tiloja kohtaan on useita esimerkkejä muun muassa **Ruotsista**, **Puolasta**, **Virosta** ja **Italiasta**. Useat vastaajat yhdistivät LGBT-henkilöihin kohdistuvat viharikokset kiihkoisänmaallisuuteen, muukalaisvihaan tai rasismiin.[84]

Vaikka etnisistä vähemmistöistä LGBT-henkilöihin kohdistuvien viharikosten tekijöinä on tehty vain vähän tutkimuksia, julkisessa keskustelussa tuodaan usein esiin, että näkemykset homoseksuaalisuudesta eroavat etnisen enemmistön ja etnisten vähemmistöjen välillä,[85] ja uhrit tunnistavat toisinaan etniset vähemmistöt LGBT-henkilöihin kohdistuneen väkivallan tekijöiksi. Olemassa olevissa tutkimuksissa ei ole liitetty etnisyyteen muita tekijöitä, kuten yhteiskuntaluokkaa, koulutusta, työllisyystilannetta tai uskonnollisia vakaumuksia.

Saksalaisessa MANEO-tutkimuksessa,[86] joka koski homoseksuaalisiin ja biseksuaalisiin miehiin kohdistuvia viharikoksia Berliinissä, todettiin, että 16 prosentissa tapauksista tekijät vaikuttivat kuuluvan etniseen vähemmistöön.[87]

Amsterdamia koskevan **hollantilaisen** raportin[88] mukaan marokkolaista syntyperää olevien nuorten miesten osuus homojen vastaisesta väkivallasta epäiltyjen joukossa on suhteettoman suuri. Raportissa todetaan, että homojen vastaisen väkivallan taustalla ei ole uskonnollisia näkemyksiä. Tekijät, jotka ovat muslimeja, tuntevat Koraanin vain pinnallisesti ja käyvät vain harvoin moskeijassa. Marokkolaisten tekijöiden motiivit ovat lähes samat kuin

Tarkastamaton käännös

---

[84] Kenttätyötapaamiset seuraavien kanssa: SEKÜ (EE), RFSL (SE), Kampania (PO), Arcigay/Arcilesbica (IT).

[85] Esimerkiksi Tanskassa ja Alankomaissa: M. T. Drud-Jensen & S. P. Knudsen (2005), *Ondt i røven. Folk der har ondt i røven over bøsser - bøsser der har ondt i røven over folk*. Kööpenhamina, Høst & Søn. sekä P. Mepschen (2008), *Sex and the Other - Homosexuality and Islam in Dutch public discourse*, pro gradu -tutkielma.

[86] Otokseen kuului 23 949 vastaajaa. MANEO - Das schwule Anti-Gewalt-Projekt in Berlin (2007), (MANEO – homoihin kohdistuvan väkivallan vastainen hanke Berliinissä), saatavilla osoitteessa http://www.maneo.de/highres/index.html (14.7.2008).

[87] Der Beauftragte für Integration und Migration in Berlin (2005), *Integration und Migration in Berlin, Zahlen - Daten - Fakten*. Vaikkei ole sama asia, että henkilö vaikuttaa kuuluvan etniseen vähemmistöön ja että hän virallisesti kuuluu sellaiseen, luvut osoittavat, etteivät etnisiin vähemmistöihin tai maahanmuuttajiin luettavat henkilöt ole yliedustettuina Berliiniä koskevissa viharikosten tilastoissa.

[88] L. Buijs, J. W. Duyvendak, G. Hekma (2008), *Als ze maar van me afblijven*, Amsterdam, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam School for Social Science Research, s. 128.

syntyperäisten hollantilaisten motiivit: seksiä ja sukupuolta koskevat näkemykset ja tunteet. Marokkolaiset pojat mainitsevat kuitenkin anaaliseksin ja homoseksuaalisuuden näkyvyyden, eivät naismaista käytöstä, homoseksuaalisuuden tuomittavimpina näkökohtina. Heidän yliedustuksensa johtuu niiden alueiden katukulttuurista, joilla monet marokkolaiset pojat asuvat.

Viharikoksista ilmoittaminen

LGBT-kansalaisjärjestöjen ja joidenkin tätä kertomusta varten haastateltujen viranomaisten kokemuksen mukaan poliisille tai muille viranomaisille ilmoitetaan vain pieni osa viharikoksista. Tutkimukset vahvistavat tämän.[89]

Edellä mainitun **puolalaisen** tutkimuksen[90] mukaan 85,1 prosenttia tapauksista jää ilmoittamatta poliisille. **Yhdistyneessä kuningaskunnassa** tehdyn tutkimuksen mukaan[91] ainoastaan 23 prosenttia uhreista ilmoittaa vihatapahtumat poliisille, ja kuten edellä on mainittu, muissa lähteissä nämä luvut ovat vielä alhaisemmat.

Tähän vaikuttavat useat tekijät:

- Osa uhreista ei sosiaalisen leimautumisen ja LGBT-henkilöihin kohdistuvien ennakkoluulojen johdosta halua tuoda esiin sukupuolista suuntautumistaan tai sukupuoli-identiteettiään, ja he välttävät ilmoittamista paljastumista välttääkseen.

- Jotkut LGBT-henkilöt kohtaavat vihatapahtumia niin usein, etteivät he viitsi ilmoittaa niitä. Tästä syystä tai niin kutsutun sisäistetyn homofobian takia osa uhreista ei pidä vihatapahtumia rikoksina tai syrjintänä vaan pikemminkin osana yhteiskunnallisia oloja, jotka johtuvat vallitsevasta tavasta nähdä LGBT-henkilöt, ja ne ovat siten ”osa elämää”.

- Tieto siitä, miten ja minne tapahtumista ilmoitetaan, voi olla puutteellista. Useimmissa jäsenvaltioissa poliisin ”palvelukulttuuri” on niin heikko, ettei yleisölle ja erityisesti viharikoksille alttiille ryhmille juurikaan tiedoteta tavoista, joilla viharikoksia voidaan ilmoittaa. Tällöin henkilöt, jotka joutuvat sukupuolisen suuntautumisensa tai sukupuoli-identiteettinsä johdosta viharikoksen uhriksi, eivät ehkä yksinkertaisesti tiedä, miten ja kenelle siitä voisi ilmoittaa.

Tarkastamaton käännös

[89] Esimerkiksi edellä mainitut viharikoksia koskevat tutkimukset ja kenttätyön yhteydessä järjestetyt tapaamiset Mozaikan (Latviassa, 12.3.2008), sosiaaliministeriön (Virossa, 11.3.2008), BGO Geminin (Bulgariassa, 30.4.2008) ja Arcigayn ja Arcilesbican (Italiassa, 5.3.2008) kanssa.

[90] M. Abramowicz (toim.) (2007), *Situation of bisexual and homosexual persons in Poland*, Kampania Przeciw Homofobii & Lambda Warsaw.

[91] S. Dick (2008), *Homphobic hate crime - The Gay British Crime Survey 2008*, Stonewall.

- Jotkut saattavat olla vastahakoisia asioimaan poliisin kanssa siksi, että he ovat aiemmin kokeneet tai pelkäävät kokevansa poliisin homofobisia reaktioita. Uhrit ovat kertoneet kohdanneensa poliisien taholta tällaisia reaktioita sekä haluttomuutta kirjata valitusta tai uskoa rikoksen homofobiseen motiiviin.[92]

Esimerkiksi **Kreikassa** toimiva LGBT-kansalaisjärjestö *OLKE* ja **Romaniassa** toimiva *ACCEPT* raportoivat, että poliisit pelottelevat ja ahdistelevat ihmisiä sellaisilla julkisilla paikoilla, jotka tiedetään homomiesten kohtaamispaikoiksi.[93] **Virolaisessa** tutkimuksessa[94] 25 prosenttia LGB-vastaajista ilmoitti kokeneensa poliisin suhtautuneen vihamielisesti viharikoksen ilmoittajaan. Esimerkki:

> ”, että pelkästään sen takia, että olet pitänyt samaa sukupuolta olevaa rakastajaasi kädestä ja suudellut häntä puistossa kello 23.30, poliisi voi sylkeä päällesi, lyödä sinua, määrätä sinulle sakot ja nimitellä sinua hintiksi, nynnyksi ja perverssiksi ja muillakin nimillä, joita en kehtaa toistaa?” (Mies, 17, Romania)[95]

Sidosryhmien sähköisen kyselyn tulokset viranomaisten ponnisteluista LGBT-henkilöihin kohdistuvien viharikosten kitkemiseksi olivat ristiriitaisia. Vastaajista 53 prosenttia oli sitä mieltä, että asianomaiset viranomaiset pitävät viharikoksia ”melko tärkeänä” tai ”erittäin tärkeänä” huolenaiheena, kun taas 30 prosenttia katsoi, että viranomaiset eivät pidä kyseisiä tapahtumia kovinkaan tai lainkaan tärkeinä.

Ilmoitusten puutteellisuus vaikeuttaa hyökkäysten laajuuden ja luonteen arviointia koko EU:ssa, sillä niistä ei usein ole mitään virallisia tilastoja ja oikeuskäytäntöä.

Useat viranomaiset kertoivat haastatteluissa, että viharikosten ilmoittamiseen tarkoitetut hallinnolliset välineet ovat alkeellisia ja vaikeakäyttöisiä.[96] LGBT-kansalaisjärjestöjen, kansallisten tasa-arvoelinten ja viranomaisten haastattelut useimmissa jäsenvaltioissa viittasivat siihen, että poliisia ei ole koulutettu kunnolla käsittelemään viharikoksia ja siltä puuttuvat tarvittavat ilmoittamisen välineet.

Tarkastamaton käännös

---

[92] Ks. esim. ENAR (2006), *Shadow Report: Bulgaria 2006*, saatavilla osoitteessa http://cms.horus.be/files/99935/MediaArchive/national/Bulgaria_2006.pdf (14.7.2008).

[93] Kenttätyötapaamiset Kreikassa 14. huhtikuuta 2008 ja Romaniassa 12. huhtikuuta 2008.

[94] Kotter, L. (2002), ”Sexual Orientation Discrimination in Estonia”, *Sexual Orientation Discrimination in Lithuania, Latvia and Estonia*. Open Society Institute and Kimeta Society.

[95] UK Gay News (2006), *Discrimination: Gays Fined for Cuddling in a Park While Straight Couple Ignored for Having Sex*, saatavilla osoitteessa http://ukgaynews.org.uk/Archive/2006july/2901.html (7.8.2008).

[96] Kenttätyötapaamiset seuraavien kanssa: Brottsförebygganderådet ja Integrations- och Jämställdhetsdepartementet, Enheten för diskrimineringsfrågar (Ruotsissa 6.3.2008) ja Office of National Statistics (Yhdistyneessä kuningaskunnassa 1.4.2008).

Hyvä käytäntö: Poliisin tekemä viharikosten kirjaaminen. Tukholman poliisi **Ruotsissa** perusti keväällä 2007 ”viharikosyksikön”. Useat poliisiviranomaiset paransivat ilmoituskäytäntöjään lisäämällä tapahtumien kirjaamisessa käytettävään ohjelmaan ponnahdusikkunan, joka ilmestyy näytölle, kun ilmoitukseen kirjoitetaan jokin tietyistä avainsanoista, kuten ”homo” tai ”maahanmuuttaja”. Tämän jälkeen ilmoitusta laativan poliisin on täytettävä lisätietoja tapahtumasta, eli uhria tai ilmoittajaa on kuulusteltava tarkemmin. Useat poliisiviranomaiset ovat nimittäneet tiettyjä poliiseja hoitamaan erityisesti viharikoksia. Lisäksi **Ruotsissa** on jopa 20 viharikoksiin erikoistunutta syyttäjää, yksi kussakin tuomiopiirissä.[97]

Tarkastamaton käännös

[97] Ruotsin maakohtainen raportti.

Hyvä käytäntö: Viharikosten ilmoittaminen nimettömänä. Kenttätyön yhteydessä ilmeni, että **Alankomaissa** on käynnistetty pilottihanke, jossa viharikoksen voi ilmoittaa nimettömänä Internetin kautta siten, että tietoa voidaan kerätä, vaikka uhrit eivät haluaisi tehdä ilmoitusta suoraan poliisille.[98] Samansuuntaisesti **Tanskassa** Kööpenhaminan kaupunginhallitus on perustanut verkkosivuston, jolla vihatapahtumat voi ilmoittaa nimettömänä.[99] **Sloveniassa** LGBT-kansalaisjärjestö *Legebitra* on käynnistänyt ohjelman Povej naprej! (Toimi!), jolla on tarkoitus helpottaa LGBT-henkilöihin kohdistuvien viharikosten ja syrjintätapausten ilmoittamista siten, että uhreja kuulustellaan nimettömästi.[100]

Hyvä käytäntö: Koulutus- ja tiedotusmateriaali. Ranskassa on laadittu yksityisyritysten, poliisiliittojen sekä homo- ja lesboyhdistysten kumppanuuden tuloksena ”Uhrin opas” viharikosten ja syrjinnän uhreille. Haastatteluissa tuli ilmi, että **Ranskan kansallinen santarmilaitos** sisällytti jo vuonna 2006 koulutusohjelmaansa homoseksuaalisuutta ja homofobiaa käsitteleviä tiedotuskursseja.[101] Haastatteluissa tuli myös ilmi, että **Belgiassa** kansallinen tasa-arvoelin *Centre for Equal Opportunities and Opposition to Racism*, on käynnistänyt samankaltaisen poliisien koulutushankkeen.[102]

Oikeudenkäyntimenettelyistä **Ruotsissa** tehdyssä tutkimuksessa[103] ilmeni, että niiden viharikosten osuus, joiden käsittely etenee oikeuteen asti, vaihtelee merkittävästi eri poliisipiirien välillä ja että oikeuskäsittelyssä ja tuomiossa ei aina oteta huomioon rikokseen liittyvää vihaa tai homofobiaa, vaikka se olisi ollut rikoksen motiivina.

Tarkastamaton käännös

[98] Kenttätyötapaaminen yhdenvertaisen kohtelun komitean kanssa (Alankomaissa 1.4.2008).
[99] Ks. http://www.registrerdiskrimination.kk.dk/?sc_lang=en (17.10.2008).
[100] Ks. http://www.drustvo-legebitra.si/index.php?option=com_content&task=view&id=148&Itemid=0 (17.10.2008).
[101] Kenttätyötapaaminen Inter-LGBT:n ja L'Autre Cerclen kanssa (Ranskassa 10.3.2008).
[102] Kenttätyötapaaminen The Centre for Equal Opportunities and Opposition to Racism -keskuksen kanssa (Belgiassa 3.4.2008).
[103] E. Tiby (2006), *En studie av homofoba hatbrott i Sverige*, Tukholma, Forum för levande historia.

Hyvä käytäntö: Syyttämiskäytäntö. Yhdistyneessä kuningaskunnassa valtion syyttäjälaitos (Crown Prosecution Service, CPS) on vahvistanut syytteiden nostamisen menettelytavan homofobisissa ja transfobisissa viharikoksissa. Asiakirjassa selitetään, miten CPS käsittelee homofobisia ja transfobisia viharikoksia, ja vakuutetaan CPS:n aikovan tehdä oman osansa sellaisten rikosten vähentämiseksi, joihin liittyy homofobiaa tai transfobiaa, tuomalla niiden tekijät oikeuteen.[104]

Tarkastamaton käännös

[104] Ks. http://www.cps.gov.uk/publications/docs/htc_policy.pdf (6.10.2008).

Hyökkäykset LGBT-tiloihin

Useissa jäsenvaltioissa – ne vaihtelevat LGBT-kansalaisjärjestöjen tiloihin tai yhteisön kohtaamispaikkoihin kohdistuvasta ilkivallasta LGBT-henkilöiden häirintään tai pahoinpitelyyn tällaisissa tiloissa.

Ruotsin lesbojen, homojen, biseksuaalien ja transsukupuolisten henkilöiden oikeuksia ajavan *Riksförbundet För Seksuellt Likaberättigande* -yhdistyksen paikallisosaston tilojen tuhoaminen **Ruotsissa** rikkomalla sen ikkunat ja heittämällä sisään palopommeja on vain yksi esimerkki.[105] Kenttätyön yhteydessä tehdyissä haastatteluissa kerätystä tiedosta voidaan myös poimia Rooman LGBT-yhteisön historiallisen kohtaamispaikan (*The Coming Out*) polttaminen **Italiassa** helmikuussa 2008 ja uusnatsien viime aikoina tekemiä muita hyökkäyksiä LGBT-tiloihin.[106] Italialaiset LGB-kansalaisjärjestöt *Arcigay* ja *Arcilesbica* uskovat, että LGBT-järjestöihin ja yhteisön kohtaamispaikkoihin kohdistuva väkivalta on lisääntymässä.[107]

Vihapuhe

Termi ”vihapuhe”, sellaisena kuin sitä käytetään tässä osiossa, kattaa monenlaisia sanallisia tekoja, joissa hyödynnetään tai ilmaistaan homofobiaa ja/tai transfobiaa halventavassa tai epäkunnioittavassa julkisessa puheessa.

Saatavilla olevan tiedon perusteella voidaan tunnistaa ainakin kolme vihapuheen lajia, jotka ovat erityisen merkittäviä homofobisessa yhteydessä: julkisuuden henkilöiden vihapuheet, tunnettujen uskonnollisten hahmojen vihapuheet ja Internetissä usein nimettömänä julkaistavat vihapuheet.

Julkisuuden ja uskonnollisten henkilöiden vihapuheet

Jotkin LGBT-kansalaisjärjestöt ja jotkut tutkijat ovat seuranneet lehdistössä ja muualla annettuja lausuntoja. **Latviassa** ja **Liettuassa** LGBT-kansalaisjärjestöt *Mozaika* (Latvia) ja *The Lithuanian Gay League* (Liettua) ovat tunnistaneet yhteisiä malleja LGBT-henkilöiden vastaisissa lausunnoissa ja muissa homofobisissa ilmauksissa, jotka eivät välttämättä kuulu vihapuheen oikeudellisen määritelmän piiriin.[108]

Tarkastamaton käännös

---

105 Riksförbundet För Seksuellt Likaberättigande (Nord), *Hatbrott! Vad gör jag? Information och råd för homosexuella, bisexuella och transpersoner* (päiväämätön lehtinen saatavilla osoitteessa www.rfsl.se/nord).

106 Kenttätyötapaaminen Arcigayn ja Arcilesbican kanssa (5.3.2008). Ks. myös http://www.arcigay.it/incendio/incendio-al.coming-out-roma , http://www.repubblica.it/2006/05/gallerie/cronaca/incendio-coming/1.html, http://www.arcigay.it/dossier-omofobia-italia-2006-2008 (20.7.2008).

107 Kenttätyötapaaminen Arcigayn ja Arcilesbican kanssa (5.3.2008).

108 Mozaika (2007), *Homophobic Speech in Latvia: Monitoring the Politicians*, A. Tereskinas (2007), *”Not Private Enough?” Homophobic and Injurious Speech in the Lithuanian Media*, Vilna, Lithuanian Gay League.

Näissä seurantahankkeissa havaittiin, että LGBT-henkilöiden vastaisia lausuntoja antavat pääasiallisesti konservatiiviset poliitikot ja tunnetut uskonnolliset (katolilaiset, luterilaiset tai evankeliskristityt) henkilöt. Lausunnoissa esitetään lähinnä, että LGBT-henkilöt ja heidän elintapansa uhkaavat yhteiskuntaa. *Mozaika* muotoilee asian seuraavasti: ”Seurannassa tuli selvästi ilmi, että tietynlaiset väitteet toistuvat yhä uudelleen lesbojen ja homojen vastaisissa puheissa.”[109] Näihin väitteisiin kuuluvat seuraavat:[110]

- pyrkimys säilyttää kansan ja valtion etninen yhtenäisyys ja alkuperäisyys sulkemalla pois homot ja lesbot tai alistamalla heitä;

- kristinuskon hyödyntäminen homojen ja lesbojen sulkemisessa ”moraalisen yhteisön” ulkopuolelle, kun tämän yhteisön ymmärretään kattavan koko kansan;

- viittaaminen tarkentamattomaan moraaliin – usein vetoamalla perhearvoihin – perusteena homojen ja lesbojen sulkemiselle pois tai heidän alistamiselleen.

Lisäksi LGBT-henkilöt esitetään joissakin lausunnoissa ulkomailta saapuneena ”länsimaisena uhkana” kansan ”demografiselle säilymiselle”:

> on selkeästi torjuttava kaikki ne länsimaista tulevat viisaat miehet, jotka ehdottavat kansallemme vapaaehtoista itsemurhaa, koska – kuten tiedätte – homoseksualistit [sic] eivät saa lapsia.” (Latvian parlamentin jäsen parlamentin täysistunnossa 31.5.2006)[111]

Pride-tapahtumien sallimista vastustavissa lausunnoissa myös epäiltiin, ettei sukupuolinen suuntautuminen ole vähemmistön ihmisoikeuskysymys vaan ainoastaan ”moraaliton taipumus”, ja siten homoseksuaalit ovat verrattavissa alkoholisteihin ja huumeriippuvaisiin.

Tarkastamaton käännös

[109] Mozaika (2007), *Homophobic Speech in Latvia: Monitoring the Politicians*, s. 4.
[110] Mozaika (2007), *Homophobic Speech in Latvia: Monitoring the Politicians*, s. 5.
[111] Mozaika (2007), *Homophobic Speech in Latvia: Monitoring the Politicians*, s. 31.

kueita on pidettävä Latviassa laittomina eikä niitä voida sallia, koska ensinnäkin ne ovat hyökkäys moraalia ja sitä perhemallia vastaan, joka on kansamme keskuudessa vallitseva ja joka on vahvistettu valtiomme perustuslaissa. Toiseksi homoseksuaalisuus rikkoo luonnon järjestystä ja siten Jumalan lakia. Kolmanneksi homoseksuaalit vetoavat lainvastaisesti vähemmistön oikeuksiin. Vähemmistön edustajat eroavat väestön enemmistöstä kansallisuuden, kielen, rodun, ihonvärin tai muun objektiivisen ominaisuuden perusteella mutta eivät moraalisten arvojen perusteella. Tämä tarkoittaa, etteivät alkoholistit, homoseksuaalit, huumeriippuvaiset tai muut ryhmät voi muodostaa vähemmistöä, jos vähemmistön määritelmän perustana on moraaliton taipumus." (Kardinaalin ja useiden roomalaiskatolisen kirkon pappien allekirjoittama julkinen kirje poliitikoille Latviassa)[112]

On tärkeää tuoda esiin, että edellä mainittujen kaltaiset esimerkit LGBT-henkilöitä halventavista julkisista puheista, eivät suinkaan rajoitu **Latviaan**. Kenttätyössä saatiin **Maltasta**, **Italiasta**, **Liettuasta**, **Puolasta**, **Kyproksesta**, **Kreikasta** ja **Romaniasta**[113] esimerkkejä tällaisista lausunnoista, joita antavat yleensä konservatiiviset poliitikot tai tunnetut katolilaiset tai ortodoksit. Lausuntojen tyypit ja perustelut ovat yleensä hyvin samankaltaisia kuin ne, jotka *Mozaika* yksilöi seurantahankkeessaan. Kyseisissä maissa LGBT-kansalaisjärjestöjen ja kansallisten tasa-arvoelinten haastattelut vahvistivat odotetusti, että siellä, missä homoseksuaalisuudesta kiistellään politiikassa moraalisesta näkökulmasta, homofobiset vihapuheet ovat erityisen polttava ja merkittävä ongelma, erityisesti kun niillä kasvatetaan pride-tapahtumien vastustusta, kuten kokoontumisvapautta käsittelevässä osassa esitetään.

Vihan ilmaukset LGBT-henkilöitä kohtaan eivät tietenkään rajoitu poliitikkoihin ja uskonnollisiin johtajiin. Seuraavassa on joitakin esimerkkejä:

- Viihdealalla: **Saksassa** yksityisen televisiokanavan laulukilpailun (*Deutschland Sucht Den Superstar* (Saksa etsii supertähteä)) tuomariston jäsen herätti kohua sanomalla eräästä osanottajasta, että hän on "hintti, joka laulaa kuin sika!"[114]

- Mediassa: **Romanialaisessa** Evenimentul Zilei -sanomalehdessä oli 11.5.2004 laitettu julkisia LGBT-tapahtumia käsittelevän artikkelin otsikoksi "Homoseksuaalit pitäisi teloittaa".[115]

Tarkastamaton käännös

---

112 LETA News agency, 27.5.2008.

113 Kenttätyötapaamiset seuraavien kanssa: Malta Gay Rights Movement (3.3.2008), Arcigay ja Arcilesbica (Italia, 5.3.2008), Lithuanian Gay League (13.3.2008), Campaign Against Homophobia (17.3.2008), Cypress Gay Liberation Movement (10.4.2008), OLKE (Kreikka, 14.4.2008), ACCEPT (Romania, 12.4.2008).

114 Saksaksi: "Vollschwuchtel, singt wie ein Schwein" (lähetys esitettiin RTL-kanavalla, 2008), lainaus Saksan maakohtaisesta raportista.

115 Romanian maakohtainen raportti.

- Julkisuuden henkilöiltä: Tunnettua **portugalilaista** mielipidevaikuttajaa vastaan nostettiin vuonna 2005 syyte, koska hän oli julkisesti sanonut, että homoseksuaalit ovat sairaita, ja verrannut heitä pedofiileihin ja huumeriippuvaisiin.[116]

Vihapuheet Internetissä

Yksi erityinen huolenaihe on homofobisten vihapuheiden leviäminen Internetissä. Aihetta ei ole tutkittu paljon, mutta kenttätyössä tuli esiin, että jotkin LGBT-kansalaisjärjestöt,[117] kansalliset tasa-arvoelimet[118] ja tutkimukset pitävät sitä hyvin huolestuttavana. Eräässä vuonna 2006 tehdyssä tutkimuksessa[119] todettiin, että nopea haku millä tahansa hakuohjelmalla tuottaa lukuisia verkkosivuja, joilla yllytetään vihaan ja kannustetaan väkivaltaan maahanmuuttajia, juutalaisia, muslimeja tai homoseksuaaleja kohtaan.

Samassa tutkimuksessa tuotiin esiin, että esimerkiksi **Alankomaissa** kansallinen valituselin oli todennut tällaisen materiaalin lisääntyneen tasaisesti Alankomaiden Internet-tilassa.

Useat kansalliset tasa-arvoelimet ja LGBT-kansalaisjärjestöt ovat myös panneet merkille, että Internetissä on julkaistu merkittävä määrä LGBT-henkilöihin kohdistuvia vihamielisiä kirjoituksia. Kuten muissakin yhteyksissä, monet LGBT-vastaiset verkostot käyttävät Internetiä viestinnässä, verkostoitumisessa ja toiminnan edistämisessä. Tällaisia verkostoja ovat esimerkiksi **latvialainen** *NoPride Association* tai **portugalilainen** *Partido Nacional Renovador*, joka ilmoitti ”homojen ja pedofiilien eturyhmän” vastaisesta mielenosoituksesta kansallismielisessä verkkopäiväkirjassa vuonna 2005. Ruotsissa tehtiin vuonna 2006 valitus äärioikeistolaisesta verkkosivusta, joka yllytti vihaan homoseksuaaleja kohtaan.[120]

Liettuassa *yhdenvertaisten mahdollisuuksien oikeusasiamiehen toimisto* on tutkinut viran puolesta verkkosivustoilla julkaistuja vihapuheita ja käynnistänyt niiden johdosta oikeudenkäyntimenettelyjä. Haastatteluissa kerätyt tiedot osoittavat kuitenkin, että tällaisia tapauksia on usein vaikea saattaa oikeuteen,

Tarkastamaton käännös

[116] J.E.F. Gouveia (2005), ”Qualquer dia a pedofilia vau acabar por ser legalizada”, O Independente -lehdessä 18.2.2005.
[117] Kenttätyötapaaminen esimerkiksi SEKÛn kanssa (Virossa 10.3.2008).
[118] Kenttätyötapaaminen esimerkiksi yhdenvertaisten mahdollisuuksien oikeusasiamiehen kanssa (Liettuassa 14.3.2008).
[119] M. Zarrehparvar (2006), ”A Nondiscriminatory Information Society”, teoksessa R. F. Jørgensen, *Human Rights in the Global Information Society*, Lontoo, The MIT Press, s. 226.
[120] Brottsförebyggande rådet (Ruotsin kansallinen rikoksentorjuntaneuvosto) (2008), *Hatbrott 2007 - En sammanställning av anmälningar med främlingsfientliga, islamofobiska, antisemitiska och homofobiska motiv*.

koska kirjoitusten tosiasiallisten laatijoiden tunnistaminen vaatii merkittäviä resursseja ja huomattavan määrän työtä.[121]

Päätelmät

LGBT-henkilöihin kohdistuvat viharikokset ovat yleinen ilmiö, joka vaikuttaa homomiehiin, lesboihin, biseksuaalisiin miehiin ja naisiin sekä transsukupuolisiin henkilöihin monella tavalla.

Ongelmaa vaikeuttaa tapausten puutteellinen ilmoittaminen poliisille tai muille viranomaisille. Puutteita aiheuttavat sekä LGBT-uhrien vastahakoisuus ilmoittaa tapahtumista että poliisien laiminlyönnit ilmoitusten käsittelyssä.

Välineitä, joiden avulla tapahtumista voi ilmoittaa viranomaisille, ei ole kehitetty riittävästi, vaikka viharikosten jättäminen ilmoittamatta voi vakavasti heikentää viranomaisten mahdollisuutta torjua niitä tehokkaasti.

Viharikosten laajuudesta, luonteesta, tekijöistä tai uhreista on EU:ssa vain vähän tietoa ja tutkimuksia.

LGBT-tiloihin kohdistuvat hyökkäykset ovat ongelma joissakin jäsenvaltioissa. LGBT-kansalaisjärjestöjen tiloja on tuhottu ja muita kokoontumispaikkoja on poltettu tai niiden asiakaskuntaa on ahdisteltu tai pahoinpidelty. Tämän tutkimuksen yhteydessä tapahtumia on todettu **Italiassa** ja **Ruotsissa**.

Julkisuuden henkilöiden vihapuheet ovat erityisen huolestuttavia, koska ne vaikuttavat kielteisesti yleiseen mielipiteeseen ja ruokkivat suvaitsemattomuutta. Julkisissa LGBT-vastaisissa lausunnoissa LGBT-henkilöt esitetään usein luonnonvastaisina, sairaina, poikkeavina, rikollisuuteen kytkeytyneinä, moraalittomina tai yhteiskuntaa horjuttavina.

Internet on erityinen huolenaihe. Internetiä käytetään vihan lietsomiseen, ja Internetin kautta rikoksia tekeviä henkilöitä on vaikea löytää tai asettaa syytteeseen.

Tarkastamaton käännös

[121] Kenttätyötapaaminen yhdenvertaisten mahdollisuuksien oikeusasiamiehen kanssa (Liettuassa 14.3.2008).

Kokoontumisvapaus

Tässä osassa käsitellään tilannetta julkisten LGBT-mielenosoitusten ja -tapahtumien alalla, erityisesti pride-juhlien alalla, sekä tilojen saantia LGBT-henkilöiden kokoontumista varten.

Pride-kulkueet ja muut julkiset LGBT-mielenosoitukset ja -tapahtumat

Gay Pride -perinne alkoi kesäkuussa 1969, kun LGBT-henkilöt osoittivat New Yorkin kaduilla usean päivän ajan mieltään poliisin LGBT-henkilöihin ja -tiloihin jatkuvasti kohdistamaa häirintää vastaan. Seuraavana vuonna tämän kapinan muistoksi järjestettiin useissa Yhdysvaltojen kaupungeissa mielenosoituksia, ja siitä lähtien näitä homofobiaa vastustavia ja LGBT-henkilöiden oikeuksia puolustavia mielenosoituksia on järjestetty vuosittain eri puolilla maailmaa. Pride-mielenosoitukset, jotka ovat nykyään useissa jäsenvaltioissa juhlatapahtumia, ovat lisäksi tärkeitä LGBT-henkilöille ja -ryhmille, sillä ne lujittavat yhteisöä ja lisäävät sen vaikutusvaltaa. Haastatteluissa on vahvistettu, että paikalliset LGBT-kansalaisjärjestöt järjestävät vuotuisia tapahtumia tai mielenosoituksia lähes kaikissa EU:n jäsenvaltioissa, ja yleensä niihin ei liity mitään ongelmia poliisin tai paikallisviranomaisten lupien suhteen – toisinaan ne jopa järjestetään yhteistyössä paikallisviranomaisten kanssa.[122]

Mielenosoituksilla on erilaisia nimiä, kuten Diversity March (monimuotoisuutta edistävä marssi), Rainbow Parade (sateenkaariparaati), Equality Parade (tasa-arvoparaati) tai Christopher Street Day (New Yorkin Christopher Street -kadun mukaan), ja erilaisia iskulauseita, päämääriä ja ilmaisumuotoja. EU:n osallistumista tällaisiin juhliin pidetään merkkinä tuesta monimuotoisuudelle sukupuolisessa suuntautumisessa. Amsterdamin Canal Parade -tapahtumaan osallistuikin vuonna 2005 ”Monimuotoisuuden puolesta. Syrjintää vastaan” -laiva osana Euroopan komission syrjinnän vastaista kampanjaa.[123] Viime vuosina tällaiset tapahtumat ovat kuitenkin saaneet paljon kielteistä huomiota joissakin EU:n jäsenvaltioissa, ja kiista tietyistä pride-tapahtumista on kertonut homoseksuaalisuuden lisääntyneestä merkityksestä poliittisena kysymyksenä.

Joissakin jäsenvaltioissa viime vuosina esiintyneet reaktiot pride-tapahtumiin herättävät huolta monesta syystä: viranomaiset eivät ole onnistuneet turvaamaan LGBT-henkilöiden kokoontumisvapautta, LGBT-henkilöitä ei ole onnistuttu suojelemaan vastamielenosoittajilta, ja poliitikot ja uskonnolliset hahmot ovat jopa hyödyntäneet julkisia LGBT-mielenosoituksia LGBT-vastaisten asenteiden ja toimien tukemiseksi.

[122] Kenttätyössä kerätyt tiedot.
[123] Ks. http://www.stop-discrimination.info/31.0.html (12.1.2009).

Tarkastamaton käännös

Kiellot

Viime vuosina kunnalliset viranomaiset ovat joissakin tapauksissa kieltäneet, ainakin alun perin, LGBT-oikeuksia edistävien ryhmien rauhallisia mielenosoituksia ja kokoontumisia:

Liettua: Vuonna 2007 Vilnan kunnalliset viranomaiset epäsivät luvan kahdelta julkiselta LGBT-tapahtumalta. Järjestäjät valittivat päätöksistä, mutta tuomioistuimet hylkäsivät valitukset.[124]

Latvia: Haastatteluissa kerättyjen tietojen mukaan kunnalliset viranomaiset kielsivät pride-paraatin Riiassa vuosina 2005 ja 2006.[125]

Bulgaria: Vuonna 2005 Varnan kaupunginjohtaja kielsi *Pink Point* -tiedotuspisteen avaamisen. Järjestäjät valittivat päätöksestä syrjinnän vastaiselle komitealle, ja Varnan kunnan todettiin syyllistyneen välilliseen syrjintään. Valitusmenettelyjen takia asian käsittely on edelleen kesken.[126]

Romania: Vuonna 2005 kunnalliset viranomaiset kielsivät monimuotoisuutta edistävän marssin Bukarestissa.[127]

Puola: Varsovan kunnalliset viranomaiset kielsivät LGBT-henkilöiden tasa-arvomarssit vuosina 2004 ja 2005. Vuonna 2005 kiellettiin samankaltainen marssi Poznanissa.[128]

Kieltoja on perusteltu muun muassa osallistujien turvallisuudella, yleisen moraalin loukkaamisella ja yleisen järjestyksen säilyttämisellä. On kuitenkin tärkeää tuoda esiin, että osa kielloista ja hankaloittavista rajoitusmenettelyistä (esimerkiksi Bukarestissa, Varsovassa ja Riiassa) on poistettu LGBT-kansalaisjärjestöjen toiminnan, kansainvälisen paineen, tuomioistuimen päätöksen, kansallisen tasa-arvoelimen lausunnon tai ministerien väliintulon seurauksena.[129]

Tarkastamaton käännös

---

[124] E. Ziobiene (2008), *Legal Study on Homophobia and Discrimination on Grounds of Sexual Orientation*, Liettuaa koskeva raportti, FRALEX:n oikeudellinen raportti. Myös: kenttätyötapaamiset Lithuanian Gay Leaguen kanssa (Liettuassa 13.3.2008) ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien oikeusasiamiehen kanssa (Liettuassa 14.3.2008).

[125] Kenttätyötapaamiset Latviassa: Tiesībsarga birojs (oikeusasiamiehen toimisto) (12.3.2008) ja LGBT-kansalaisjärjestö Mozaika (12.3.2008).

[126] S. Kukova (2008), *Legal Study on Homophobia and Discrimination on Grounds f Sexual Orientation*, Bulgariaa koskeva raportti, FRALEX:n maakohtainen oikeudellinen raportti. Myös: kenttätyötapaamiset LGBT-kansalaisjärjestö BGO Geminin kanssa (28.4.2008) ja syrjinnän vastaisen komitean kanssa (29.4.2008).

[127] Romanian maakohtainen raportti ja kenttätyötapaaminen LGBT-kansalaisjärjestö ACCEPTin kanssa (7.4.2008).

[128] M. Abramovicz (toim.) (2007), *The Situation of Bisexual and Homosexual Persons in Poland; 2005 and 2006 report*, Varsova, Campaign Against Homophobia ja Lambda Warsaw Association.

[129] Romanian maakohtainen raportti. M. Abramovicz (toim.) (2007), *The Situation of Bisexual and Homosexual Persons in Poland; 2005 and 2006 report*, Campaign Against Homophobia ja

Asiassa Baczkowski ym. vastaan Puola, hakemus nro 1543/06, 3.5.2007 antamassaan tuomiossa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että tasa-arvomarssien ja kokoontumisten kieltäminen Varsovassa vuonna 2005 rikkoi Euroopan ihmisoikeusyleissopimuksen 11, 13 ja 14 artiklaa.[130]

Tarkastamaton käännös

Hallinnolliset esteet

Haastatteluissa ilmeni, että **Virossa** asetettiin vuonna 2007 hallinnollisia esteitä, kun paikallinen poliisi ei halunnut tehdä yhteistyötä pride-tapahtuman järjestäjien kanssa ja vaati heitä palkkaamaan yksityisen turvayrityksen.[131] Järjestäjät valittivat oikeuskanslerille, ja kansleri totesi, että *Põhja Politseiprefektuur* (pohjoinen poliisiprefektuuri) ei ollut noudattanut hyvän hallinnon vaatimuksia kieltäytyessään yhteistyöstä paraatin järjestäjien kanssa.[132]

Oikeuskansleri toi lisäksi esiin, että vaikka viranomaiset vaikuttivat tuntevan tekemättäjättämisvelvoitteensa, eli sen, että ne eivät saa häiritä paraatia, ne eivät tienneet positiivisesta velvoitteestaan tarjota ympäristö, jossa ihmiset voivat nauttia kokoontumisvapaudesta ja siihen liittyvistä oikeuksista (esimerkiksi suojelemalla mielenosoittajia vastamielenosoittajilta).[133]

Haastateltujen mukaan vastaavanlaisia esteitä asetettiin monimuotoisuutta edistävälle marssille **Romaniassa** vuonna 2008, kun paikallinen poliisi vaati järjestäjiltä suunnitelman liikennejärjestelyistä.[134]

Vastareaktiot

Julkiset viranomaiset eivät ole ainoita, jotka vastustavat LGBT-mielenosoituksia, kuten pride-tapahtumia. Kesällä 2008 kansainväliset tiedotusvälineet raportoivat väkivaltaisista hyökkäyksistä pride-marsseja kohtaan **Tšekin tasavallan, Unkarin** ja **Bulgarian** pääkaupungeissa. Mielenosoituksia vastaan on viime vuosina tehty väkivaltaisia hyökkäyksiä

Lambda Warsaw Association, Varsova. Kenttätyötapaamiset Latviassa: Tiesībsarga birojs (oikeusasiamiehen toimisto) (12.3.2008) ja LGBT-kansalaisjärjestö Mozaika (12.3.2008).

[130] Ks. http://www.icj.org/IMG/European_Compilation-web.pdf (26.11.2008).

[131] Kenttätyötapaamiset SEKÜn ja Diversityn kanssa (Virossa 10.3.2008).

[132] Viro/Õiguskantsleri kantselei (9/2007), *Soovitus õiguspärasuse ja hea halduse tava järgimiseks* (lainmukaisuuden ja hyvän hallinnon noudattamista koskeva suositus), kirje poliisiprefekti Raivo Küttille, s. 13.

[133] Viro/Õiguskantsleri kantselei (9/2007), *Soovitus õiguspärasuse ja hea halduse tava järgimiseks* (lainmukaisuuden ja hyvän hallinnon noudattamista koskeva suositus), kirje poliisiprefekti Raivo Küttille, s. 13.

[134] Kenttätyötapaaminen ACCEPTin kanssa (Romaniassa 7.4.2008).

Ruotsissa, **Puolassa**, **Latviassa**, **Virossa**, **Tšekin tasavallassa**, **Unkarissa**, **Romaniassa** ja **Bulgariassa**.[135]

”Uusnatsit, jotka hakkasivat minut vuoden 2003 pride-paraatissa, löivät kaksi kärpästä yhdellä iskulla, koska olen sekä 'blatte' (halventava ilmaus muusta kuin valkoihoisesta ruotsalaisesta tai tummaihoisesta henkilöstä, joka on esimerkiksi arabialaista tai latinalaista syntyperää) että homo. Nykyään minusta on entistä tärkeämpää osallistua pride-paraatiin. Monet homot, lesbot ja transsukupuoliset henkilöt eivät uskalla osallistua. Tulkaa kaduille, näyttäytykää!”[136] (Mies, Ruotsi)

Edellä mainituissa maissa toimivien LGBT-kansalaisjärjestöjen ja kansallisten tasa-arvoelinten mukaan vastamielenosoituksia järjestävät erilaiset ryhmät, jotka voivat toisinaan liittoutua keskenään ja joihin voi kuulua fasistisia ja uusnatsien ryhmiä, kiihkokansallisia ryhmiä ja/tai konservatiivisia ortodoksisia, katolisia tai evankeliskristittyjä ryhmiä.

Vastamielenosoituksiin osallistuu usein muitakin kuin näiden ryhmien jäseniä niin, että tuloksena on laajoja mielenosoituksia, joissa vaaditaan esimerkiksi ”kuolemaa sodomiiteille”[137] ja joissa toistetaan sellaisia iskulauseita, kuten ”Gay Pride = Aids Pride”, ”pysäyttäkää läntinen rappio” tai ”homot ovat kuin juutalaisia, heidän täytyy kuolla”.[138]

Julkisten LGBT-tapahtumien järjestäjien kohtaamia haasteita kuvastaa, että **Puolassa** vuonna 2005 tehdyn kyselyn vastaajista 78 prosenttia vastusti LGBT-järjestöjen oikeutta julkisiin mielenosoituksiin.[139]

Kenttätutkimuksen tulosten mukaan useat LGBT-kansalaisjärjestöt raportoivat paraateihin ja marsseihin kohdistuvien hyökkäysten ohella turvallisuusongelmista, joita osallistujat kohtaavat ennen pride-tapahtumia ja erityisesti niiden jälkeen.[140] Poliisin kerrotaan olleen kyvytön tai haluton suojelemaan osallistujia hyökkäyksiltä.[141]

Ei ole mitenkään harvinaista, että poliitikko kieltäytyy tukemasta pride-tapahtumia, mutta kun tällainen poliitikko on suoraan vastuussa

Tarkastamaton käännös

[135] Tiedot maakohtaisista raporteista.
[136] RFSL (2005), *Belonging*, saatavilla osoitteessa http://www.rfsl.se/public/rfsl_belonging_2.pdf 6.2.2009).
[137] Romanian maakohtainen raportti.
[138] S. P. Knudsen, ”Gay Pride er vestlig decadence” Dagbladet Information -lehdessä, 2.6.2008, saatavilla osoitteessa: http://www.information.dk/160136 (21.7.2008).
[139] Public Opinion Research Center (2005), *Acceptance of rights for gay and lesbian persons and social distance towards them*, saatavilla osoitteessa http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2005/K_127-05.PDF (21.7.2008).
[140] Kenttätyötapaamiset esimerkiksi seuraavien kanssa: RFSL (Ruotsissa 5.3.2008), Háttér Társaság a Melegekért (Háttér-tukiyhdistys) (Unkarissa 17.4.2008), Mozaika (Latviassa, 12.3.2008).
[141] Kenttätyötapaamiset esimerkiksi seuraavien kanssa: ACCEPT (Romaniassa, 7.4.2008), Háttér Társaság a Melegekért (Háttér tukiyhdistys) (Unkarissa 17.4.2008), Campaign Against Homophobia (Puolassa, 17.3.2008).

yhdenvertaisesta kohtelusta, poliittinen viesti on erityisen voimakas. Toukokuussa 2008 **Italian** tuore tasa-arvoministeri kieltäytyi tukemasta Rooman Gay Pride -tapahtumaa sillä perusteella, ettei homoseksuaaleja enää syrjitä Italiassa. Hän ei hyväksynyt Gay Pride -tapahtuman järjestäjien tavoitetta saada homoliitoille sama oikeudellinen asema kuin heteroliitoille.

Kun otetaan huomioon viranomaisten osoittama kohtelu, vastamielenosoitusten luonne ja LGBT-mielenosoituksista käytävä yleinen keskustelu, on selvää, etteivät ääriryhmät ole ainoita, jotka uhkaavat oikeutta harjoittaa kokoontumisvapautta LGBT-mielenosoituksissa. Niiden jäsenvaltioiden, joissa viranomaiset ovat kieltäneet LGBT-mielenosoituksia tai olleet vastahakoisia myöntämään niihin lupia, ja niiden jäsenvaltioiden, joissa on ollut väkivaltaisia vastamielenosoituksia, välillä on merkittävää päällekkäisyyttä.

LGBT-mielenosoituksiin kohdistuvat kiellot, esteet ja hyökkäykset

Viiden viime vuoden aikana LGBT-mielenosoituksiin on kohdistettu kieltoja, hallinnollisia esteitä ja ennalta suunniteltuja hyökkäyksiä **Bulgariassa**, **Virossa**, **Latviassa**, **Puolassa** ja **Romaniassa**. Ennalta suunniteltuja hyökkäyksiä (muttei kieltoja tai esteitä) on tapahtunut **Tšekin tasavallassa**, **Unkarissa**, **Italiassa** ja **Ruotsissa**.

Tällaisista ongelmista ei ole raportoitu Portugalissa, Espanjassa, Ranskassa, Belgiassa, Saksassa, Itävallassa, Slovakiassa, Sloveniassa, Maltassa, Irlannissa, Yhdistyneessä kuningaskunnassa, Luxemburgissa, Alankomaissa, Kreikassa, Tanskassa eikä Suomessa.

Kenttätutkimuksen tuloksissa erityistä huomiota herättää **Liettua**, jossa useista yrityksistä huolimatta ei tämän kertomuksen laadinnan aikaan ole onnistuttu järjestämään yhtään julkista LGBT-tapahtumaa paikallisviranomaisten kieltojen takia.[142] Myöskään **Kyproksessa** ei ole koskaan järjestetty julkista LGBT-tapahtumaa.[143]

Tilojen saatavuus

LGBT-henkilöillä ja -järjestöillä on joissakin jäsenvaltioissa vaikeuksia löytää tiloja poliittiseen tai kulttuuriseen toimintaan. Kaikissa jäsenvaltioissa paitsi **Kyproksessa** LGBT-kansalaisjärjestöillä on omat toimitilat tai yhteiset toimitilat muiden kansalaisjärjestöjen kanssa. Tällaisten tilojen hankkiminen poliittiseen, yhteiskunnalliseen tai kulttuuriseen toimintaan on toisinaan vaikeaa. Kenttätutkimuksen mukaan esimerkiksi **Liettuassa** vammaisten etuja

[142] Kenttätyötapaamiset Lithuanian Gay Leaguen kanssa (Liettuassa 13.3.2008) ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien oikeusasiamiehen kanssa (Liettuassa 14.3.2008).
[143] Kenttätyötapaaminen Cypriot Gay Liberation Movementin kanssa (Kyproksessa 10.4.2008).

Tarkastamaton käännös

ajava kansalaisjärjestö kieltäytyi vuokraamasta toimistotilaa *Lithuanian Gay League* (*LGL*) -järjestölle, koska se ei halunnut tiloihinsa LGBT-henkilöitä.[144]

Sloveniassa oli tarkoitus juhlia LGBT-liikkeen 10-vuotisjuhlaa Ljubljanan linnassa. Linnan vuokralle tarjoaja kuitenkin perui tapahtuman, kun paljastui, että se liittyi LGBT-henkilöihin.[145]

Italiassa lesbojärjestöt osoittivat vuonna 2005 Milanossa mieltään Milanon maakuntaa vastaan, koska se oli kieltänyt tilojen käytön lesbokysymyksiä käsittelevää kansainvälistä seminaaria varten vain muutamaa päivää ennen tapahtumaa. LGBT-järjestöjä ei päästetty osallistumaan perheasioita käsittelevään hallituksen konferenssiin, jonka perheministeriö järjesti toukokuussa 2007. Lisäksi katolinen kirkko omistaa Italiassa useita teattereita, elokuvateattereita ja muita julkisissa keskusteluissa käytettäviä tiloja, ja LGBT-oikeuksia käsittelevien tapahtumien pitäminen näissä tiloissa on kielletty.[146]

Päätelmät

Useimmissa jäsenvaltioissa LGBT-henkilöt voivat vapaasti harjoittaa oikeuttaan kokoontumisvapauteen, mutta joissakin jäsenvaltioissa (**Virossa**, **Latviassa**, **Liettuassa**, **Puolassa**, **Romaniassa** ja **Bulgariassa**) on viime vuosina estetty rauhallisten julkisten LGBT-mielenosoitusten järjestäminen kielloilla tai hallinnollisilla esteillä. **Liettuaa** lukuun ottamatta LGBT-kansalaisjärjestöt ovat kuitenkin myöhemmin onnistuneet järjestämään tapahtumansa kyseisissä jäsenvaltioissa.

Lisäksi joissakin jäsenvaltioissa viranomaisilla ei ole ollut kykyä tai halua suojella julkisten LGBT-mielenosoitusten osallistujia äärioikeistolaisten, kansallismielisten, konservatiivisten ja/tai uskonnollisten ryhmien vastamielenosoituksilta. Viiden viime vuoden aikana tällaisia hyökkäyksiä on tapahtunut **Ruotsissa**, **Virossa**, **Latviassa**, **Puolassa**, **Tšekin tasavallassa**, **Unkarissa**, **Italiassa**, **Romaniassa** ja **Bulgariassa**.

Haastatteluissa kerättyjen tietojen perusteella LGBT-kansalaisjärjestöt ovat myös raportoineet, että joissakin jäsenvaltioissa on vaikea löytää tiloja LGBT-toimintaan.[147]

Tarkastamaton käännös

[144] Kenttätyötapaamiset Lithuanian Gay Leaguen kanssa (Liettuassa 13.3.2008) ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien oikeusasiamiehen kanssa (Liettuassa 14.3.2008).
[145] Slovenian maakohtainen raportti.
[146] Italian maakohtainen raportti ja kenttätyötapaamiset Arcigayn ja Arcilesbican kanssa (5.3.2008).
[147] Tiedot kenttätyön yhteydessä tehdyistä haastatteluista Italiassa, Liettuassa ja Sloveniassa.

Työmarkkinat

Tässä osassa tarkastellaan erilaisia kysymyksiä, jotka liittyvät sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaan syrjintään työssä, ja erityisesti LGBT-henkilöiden näkymättömyyttä, LGBT-henkilöiden mahdollisuutta käyttää oikeuksiaan työmarkkinoilla, työpaikoilla koetun syrjinnän ja homofobian tasoa, syrjinnän yleisyyttä työmarkkinoilla sekä työnantajien asenteita ja vastuita LGBT-henkilöitä kohtaan.

LGBT-henkilöiden avoimuus/näkymättömyys

Kaikissa jäsenvaltioissa haastatellut LGBT-kansalaisjärjestöt uskoivat, että monet LGB-henkilöt eivät näy työmarkkinoilla. Kansallisten tasa-arvoelinten ja viranomaisten haastattelut kaikissa 27 jäsenvaltiossa tukivat tätä havaintoa.[148] Komissio on todennut seuraavaa: ”Syrjintää kohtaava ryhmä ei juuri näy eikä aina haluakaan näkyä tilastoissa… Meille kerrottiin, että sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää esiintyy sen jälkeen, kun henkilö on palkattu ja kun tieto hänen seksuaalisuudestaan on tullut ilmi, halusi hän sitä tai ei.”[149]

ILGA-Europen raportin[150] mukaan 42 prosenttia kyselyyn vastanneista LGB-henkilöistä ei ollut ”tullut ulos kaapista” työpaikallaan. Heistä 60 prosenttia ilmoitti kostotoimien pelon vaikuttaneen salaamispäätökseen.

Arbetslivsinstitutetin (kansallisen työelämäinstituutin) **Ruotsissa** tekemässä kyselyssä[151] 50 prosenttia LGB-vastaajista ei ollut avoimia työpaikalla. Heistä 40 prosenttia vältti sosiaalista kanssakäymistä paljastumisen pelosta.

Saksalaisessa kyselyssä,[152] johon osallistui 2 230 homoa ja lesboa työntekijää, tuli esiin samankaltainen tilanne: 52 prosenttia homoista ja lesboista joko ei paljastanut sukupuolista suuntautumistaan työtovereilleen tai paljasti sen vain joillekin. Esimiehille tai johtajille asian paljasti paljon harvempi (65,1 prosenttia ei paljastanut sitä tai paljasti sen vain muutamalle esimiehelle tai johtajalle). Tietyillä aloilla, kuten armeijan ja kirkon työtehtävissä, asian paljastaminen on huomattavasti keskimääräistä harvinaisempaa.

Tarkastamaton käännös

---

[148] Kenttätyötapaamiset LGBT-kansalaisjärjestöjen, kansallisten tasa-arvoelinten ja viranomaisten kanssa kaikissa EU:n jäsenvaltioissa maaliskuusta toukokuuhun 2008.

[149] Euroopan komissio, *The Fight against Discrimination and the Promotion of Equality. How to Measure Progress Done*, s. 62, saatavilla osoitteessa http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/pdf/pubst/stud/measprog08_en.pdf (16.12.2008).

[150] S. Quinn ja E. Paradis (2007), *Going Beyond the Law: promoting equality in employment*, ILGA-Europe.

[151] Arbetslivsinstitutet (2003), *Arbetsvillkor och utsatthet*, Tukholma.

[152] D. Frohn (2007), *”Out im Office?!” Sexuelle Identität, (Anti-)Diskriminierung und Diversity am Arbeitsplatz*, Köln, Schwules Netzwerk NRW e.V. (toim.), jonka on rahoittanut Nordrhein-Westfalenin alueen nuoriso-, perhe-, nais- ja integraatioasioista vastaava ministeriö.

Suomalaisen tutkimuksen[153] mukaan LGB-työntekijät ovat muihin vähemmistöihin verrattuna erityisessä asemassa siinä, miten heidän avoimuutensa vaikuttaa heidän työelämäänsä. Työn epävarmuus mainittiin yhtenä tärkeimmistä syistä salailuun. Toisen suomalaisen tutkimuksen[154] mukaan LGBT-henkilöt laativat usein strategioita sukupuolisen suuntautumisensa salaamiseksi, he esimerkiksi vaihtavat työpaikalla keskustelun aihetta tai poistuvat paikalta.

”Mä oon monesti ajatellu, et ne ei varmaan sen jälkeen, et jos meille tulee tyttöpotilaita, niin ne ei varmaan ikinä enää antais niitä mulle, tai siis mä en koskaan varmaan ois niitten vastuuhoitajana enkä mitään. Et ne varmaan luulee, et mä oon joku pedofiili suurin piirtein. Semmonen olo mulle tulis, et kauhee jos [ne] nyt sais tietää.”[155] (Nainen, 31, Suomi)

Ruotsin lesbojen, homojen, biseksuaalien ja transsukupuolisten henkilöiden yhdistyksen (RFSL) edustaja esitti asian näin: ”Ihmisestä saattaa tuntua siltä, että hänen on oltava epämääräinen vastauksissaan, ja lopulta hänestä tulee tavallaan harmaa henkilö muihin verrattuna. Tällä tavalla hänestä ei varmasti tule ryhmän jäsentä, joten työn sosiaalinen merkitys katoaa. Loppujen lopuksi vietämme kuitenkin kolmasosan elämästämme työpaikalla, joten ryhmään kuuluminen on hyvin tärkeää.”[156]

Tutkimukset osoittavat, että tällaisella jatkuvalla luovimisella työelämässä on seurauksia. **Ruotsalaisessa** tutkimuksessa[157] osoitettiin, että sukupuolisen suuntautumisen salaamiseen työpaikalla liittyy terveysriskejä, **Yhdistyneessä kuningaskunnassa** tehdyssä tutkimuksessa[158] osoitettiin, että LGB-henkilöt uskovat olevansa tuottavampia työssään, jos he voivat olla avoimia.

Oikeuksien käyttäminen työmarkkinoilla

Yhdenvertaista kohtelua työssä koskevassa direktiivissä[159] kielletään sekä välitön että välillinen syrjintä samoin kuin häirintä sukupuolisen suuntautumisen perusteella työssä ja ammatissa niin julkisella kuin

[153] J. Lehtonen ja K. Mustola (toim.) (2004), *”Eihän heterotkaan kerro…” Seksuaalisuuden ja sukupuolen rajankäyntiä työelämässä*, työministeriön tutkimusraportit 2b/04.
[154] M. Kaskisaari (2004), ”Nuorten lesbojen ja bi-naisten työssä jaksaminen”, teoksessa J. Lehtonen, K. Mustola (toim.) (2004), *”Eihän heterotkaan kerro…” Seksuaalisuuden ja sukupuolen rajankäyntiä työelämässä*, työministeriön tutkimusraportit 2b/04.
[155] J. Lehtonen ja K. Mustola (toim.) (2004), *”Eihän heterotkaan kerro…” Seksuaalisuuden ja sukupuolen rajankäyntiä työelämässä*, työministeriön tutkimusraportit 2b/04.
[156] RFSL (2007), *Open Up Your Workplace: challenging homophobia and hetero-normativity*, s. 19, Tukholma.
[157] Arbetslivsinstitutet (2003), *Arbetsvillkor och utsatthet*, saatavilla osoitteessa http://www.rfsl.se/public/hobi_almedalen2003.pdf (6.2.2009).
[158] Stonewall (2008), *Serves You Right. Lesbian and gay people’s expectations of discrimination.*
[159] Neuvoston direktiivi 2000/78 (27.11.2000).

Tarkastamaton käännös

yksityiselläkin sektorilla. Tämä kielto kattaa työn tai itsenäisen ammatin harjoittamista koskevat edellytykset, ammatillisen ohjauksen tai ammatillisen koulutuksen, työolot ja -ehdot sekä jäsenyyden ja toiminnan työntekijä- tai työnantajajärjestössä. EU:n jäsenvaltioiden piti panna direktiivi täytäntöön 2. joulukuuta 2003 mennessä. Täytäntöönpanossa on kuitenkin ollut eroja jäsenvaltioiden välillä.[160]

Kansallisten tasa-arvoelinten ja LGBT-kansalaisjärjestöjen haastatteluissa ilmeni, että LGBT-henkilöiden mahdollisuus käyttää oikeuksiaan ja hakea korvausta syrjivästä kohtelusta on ongelma kaikissa 27 jäsenvaltiossa.

Jos LGBT-henkilö joutuu syrjinnän kohteeksi, hänen on ehdottomasti voitava turvautua valitusmekanismeihin. Tässä yhteydessä se, että maassa on kansallinen tasa-arvoelin, joka käsittelee sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvia valituksia, on ratkaisevan tärkeää LGBT-henkilöiden mahdollisuudelle käyttää oikeutta syrjimättömyyteen. Monista jäsenvaltioista kuitenkin puuttuu tällainen elin.

Seuraavassa kartassa esitetään, missä maissa kansalliset tasa-arvoelimet käsittelevät sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää 27 jäsenvaltion EU:ssa:

Kansalliset tasa-arvoelimet

Tarkastamaton käännös

[160] Euroopan unionin perusoikeusvirasto (2008), *Homofobia ja sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä EU:n jäsenvaltioissa: Osa 1 – Oikeudellinen analyysi*, s. 36–52.

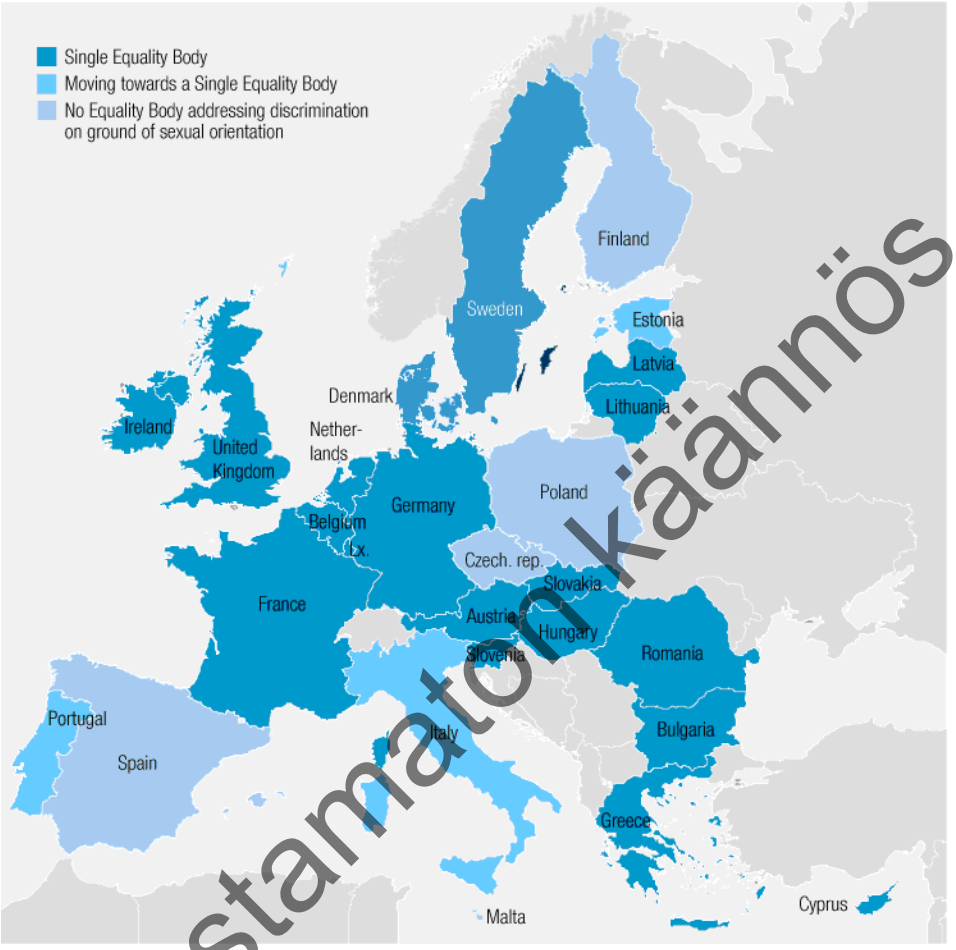

	Insert translation		Insert translation
Maakohtaiset tulokset		Lithuania	Liettua
The Netherlands	Alankomaat	Italy	Italia
Sweden	Ruotsi	Finland	Suomi
Denmark	Tanska	Portugal	Portugali
Austria	Itävalta	Slovenia	Slovenia
Belgium	Belgia	Estonia	Viro
Spain	Espanja	Hungaria	Unkari
Germany	Saksa	Slovakia	Slovakia
Luxembourg	Luxemburg	Bulgaria	Bulgaria
France	Ranska	Greece	Kreikka
United Kingdom	Yhdistynyt kuningaskunta	Cyprus	Kypros
European Union (27)	**Euroopan unioni (27)**	Latvia	Latvia
Ireland	Irlanti	Romania	Romania
Czech Republic	Tšekin tasavalta	Malta	Malta
Single Equality Body		Yksi ainoa tasa-arvoelin	
Moving towards a Single Equality Body		Meneillään siirtyminen yhden tasa-arvoelimen malliin	
No Equality Body addressing discrimination on ground of sexual orientation		Ei tasa-arvoelintä, joka käsittelee sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää	

EU:ssa ollaan yleisesti siirtymässä malliin, jossa yksi ainoa tasa-arvoelin käsittelee kaikkia syrjintäperusteita. Tämä malli on jo käytössä 18

Tarkastamaton käännös

jäsenvaltiossa (**Belgiassa**, **Bulgariassa**, **Tanskassa,** **Saksassa**, **Kreikassa**, **Ranskassa**, **Irlannissa**, **Kyproksessa**, **Latviassa**, **Liettuassa**, **Luxemburgissa**, **Unkarissa**, **Alankomaissa**, **Itävallassa**, **Romaniassa**, **Sloveniassa**, **Slovakiassa** ja **Yhdistyneessä kuningaskunnassa**). Lisäksi EU:ssa on yhdeksän jäsenvaltiota, joissa ei tämän kertomuksen laatimishetkellä ole sellaista tasa-arvoelintä, joka käsittelisi sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää, mutta näistä kolme jäsenvaltiota on perustamassa tällaista elintä (**Viro**, **Italia** ja **Portugali**).

Ruotsi on ainoa maa, jossa on erityisesti sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää käsittelevä elin, *HomO*, joka on yksi neljästä tasa-arvovaltuutetusta. Sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää käsittelevä tasa-arvovaltuutettu ja muut tasa-arvovaltuutetut yhdistettiin kuitenkin 1. tammikuuta 2009 Ruotsin tasa-arvovaltuutetuksi. Uuden tasa-arvovaltuutetun toiminta perustuu uuteen syrjintää koskevaan lakiin, jolla korvataan aiemmat seitsemän syrjinnän vastaista säädöstä.[161] Muutaman vuoden kuluttua EU:ssa tulee siis todennäköisesti olemaan 22 jäsenvaltiota, joissa on yksi ainoa tasa-arvoelin käsittelemässä kaikenlaista syrjintää.

Yhdeksässä jäsenvaltiossa (**Tšekin tasavallassa**, **Tanskassa**, **Virossa**, **Espanjassa**, **Italiassa**, **Maltassa**, **Puolassa**, **Portugalissa** ja **Suomessa**) ei ole tasa-arvoelintä, joka käsittelisi sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää. Näistä viidessä (**Tšekin tasavallassa**, **Virossa**, **Espanjassa**, **Puolassa** ja **Suomessa**) oikeusasiamies voi olla toimivaltainen käsittelemään sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää koskevia valituksia. Tällaisilla elimillä ei kuitenkaan ole kaikkia rotujen välistä tasa-arvoa koskevassa direktiivissä tasa-arvoelimille suunniteltuja valtuuksia.

Tiedot syrjinnästä

Syrjintävalituksista on vain vähän virallista tilastotietoa. Valituksista kerätään tilastotietoa 10 jäsenvaltiossa (**Itävallassa**, **Tšekin tasavallassa**, **Kyproksessa**, **Virossa**, **Unkarissa**, **Latviassa**, **Liettuassa**, **Alankomaissa**, **Romaniassa** ja **Ruotsissa**). Seuraavassa taulukossa esitetään valitusten määrä kussakin maassa sekä kaikkien todettujen syrjintätapausten kokonaismäärä:[162]

Tarkastamaton käännös

[161] Tasa-arvovaltuutettu varmistaa, ettei millään yhteiskunnan alueella esiinny sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai -ilmaisuun, etniseen alkuperään, uskontoon tai muuhun vakaumukseen, vammaisuuteen, sukupuoliseen suuntautumiseen tai ikään perustuvaa syrjintää. Lisäksi tasa-arvovaltuutettu edistää yhdenvertaisia oikeuksia ja mahdollisuuksia, valvoo syrjintää koskevan lain noudattamista, käsittelee yksittäisiä valituksia ja edistää tasa-arvoa tarjoamalla neuvontaa ja koulutusta. http://www.homo.se/o.o.i.s/1210 (23.10.2008).

[162] Tiedot FRALEXin maakohtaisista oikeudellisista raporteista; Ruotsin tiedot HomOsta.

Maa	Sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää koskevien valitusten kokonaismäärä – tasa-arvoelimet, tuomioistuimet yms. (2007)[163]	Todettujen syrjintätapausten kokonaismäärä – tasa-arvoelimet, tuomioistuimet yms. (2007)[164]
Itävalta	45	0
Tšekin tasavalta	1	1
Kypros	1	käsittely kesken
Viro	1	0
Unkari	2	0
Latvia	12	1
Liettua	18	1
Alankomaat	6	3
Romania	7	1
Ruotsi	62	6[165]

Kaikkien 27 jäsenvaltion kansalliset tasa-arvoelimet ja LGBT-kansalaisjärjestöt korostivat haastatteluissa, että vaikka EU:n lainsäädäntö on pantu täytäntöön ja saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä kaikkialla EU:ssa, todennettujen sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän tapausten määrä on huomattavan alhainen.

Latviassa *oikeusasiamiehen toimisto* ja LGBT-kansalaisjärjestö *Mozaika* arvelivat, että syrjintätapausten alhainen määrä saattaa johtua monesta syystä, kuten siitä, että LGBT-henkilöt ovat vastahakoisia käsittelemään tapauksia julkisesti tuomioistuimessa eivätkä he tunnista huonoa kohteluaan syrjinnäksi.[167]

LGBT-kansalaisjärjestö *Mozaikan* edustaja puki tämän sanoiksi haastattelussa seuraavasti: "Ihmiset yleensä salaavat sukupuolisen suuntautumisensa työpaikalla, koska he eivät tunne oikeuksiaan ja he haluavat välttää huomiota. Sitten on vielä sisäistettyä homofobiaa: latvialainen yhteiskunta on niin homofobinen, että LGBT-henkilöt omaksuvat kielteisiä näkemyksiä itsestään."[166]

Tarkastamaton käännös

[163] Valitukset kattavat kaikki syrjinnän yhteiskunnalliset alueet (työ, koulutus, asuminen, tavarat ja palvelut jne.)
[164] Valitusten määrä vuonna 2007 ei välttämättä vastaa vuonna 2007 todettuja tapauksia, koska kaikkia valituksia ei käsitellä loppuun samana vuonna kuin ne on tehty.
[165] On tärkeää panna merkille, että kyseiset kuusi tapausta edustavat vain niitä tapauksia, joissa syrjinnän tueksi oli riittävästi näyttöä ja joissa tehtiin näytön vahvistava päätös. Muissa 56 tapauksessa ei todettu lainvastaisuutta. Tämä ei välttämättä tarkoita, ettei niissä tapahtunut syrjintää, vaan esimerkiksi, että väitteen tueksi esitetty näyttö ei ollut riittävää.
[166] Kenttätyötapaaminen *Mozaikan* kanssa (Latviassa 12.3.2008).
[167] Kenttätyötapaaminen oikeusasiamiehen toimiston ja *Mozaikan* kanssa (Latviassa 12.3.2008).

Puolalainen LGBT-kansalaisjärjestö *Campaign Against Homophobia* totesi haastattelussa, että valituksen tekemiseen liittyy LGBT-henkilölle riski työpaikan menettämisestä.[168] Kun työttömyysaste on Puolassa melko korkea, LGBT-henkilöt pelkäävät joutuvansa kärsimään, ja valituksen tekemisen työnantajasta uskotaan heikentävän myöhempiä työllistymismahdollisuuksia.[169]
Irlannin *tasa-arvovaltuutetun* edustaja kertoi haastattelijoille, että julkisuuden pelon takia jopa ne LGBT-henkilöt, jotka tuntevat hyvin oikeutensa, epäröivät astua esiin ja tehdä valituksia.[170]

Kreikassa suppeassa syrjinnän testitutkimuksessa[171] tuli ilmi, että joka neljäs työnantaja oli haluton kutsumaan työhaastatteluun hakijaa, jonka hän tiesi tai oletti olevan homo (”homoksi leimattu”). Miespuolisten työnantajien keskuudessa tämä osuus oli vielä korkeampi (joka kolmas).

Ranskassa LGBT-kansalaisjärjestöt *Inter LGBT* ja *L'Autre Cercle* kertoivat haastattelijoille, että syrjintä-sanan ja sukupuolisen suuntautumisen välissä on ”puuttuva rengas”: ”Kun ihmiset kuulevat syrjintä-sanan, he ajattelivat automaattisesti sukupuolta ja rotua/etnisyyttä, ja muut perusteet, kuten sukupuolinen suuntautuminen, jäävät kauas taakse.”[172]

Hyvä käytäntö: Ranskassa *HALDE* (syrjinnän torjunnasta ja tasa-arvosta vastaava korkea viranomainen) on laatinut monimuotoisuuden peruskirjan (*la charte de la diversité*) ja jakanut sitä sadoille ranskalaisille yrityksille tiedon lisäämiseksi ja keskeisten sidosryhmien kannustamiseksi tarkistamaan käytäntöjään tällä alalla.[173]

Itävallassa julkista liikennettä harjoittava yhtiö irtisanoi wieniläisen raitiovaunun kuljettajan, jota työtoverit olivat kiusanneet vuosien ajan. Työntekijä haastoi yhtiön oikeuteen ja voitti asian ensimmäisessä oikeusasteessa Wienin työtuomioistuimessa. Yhtiö on valittanut päätöksestä, ja asian käsittely muutoksenhakutuomioistuimessa on edelleen kesken.[174]

---

[168] Kenttätyötapaaminen *Kampanian* kanssa (Puolassa 17.3.2008).
[169] Kenttätyötapaaminen *Kampanian* kanssa (Puolassa 17.3.2008).
[170] Kenttätyötapaaminen Irlannin tasa-arvovaltuutetun kanssa (Irlannissa 4.4.2008).
[171] Drydakis Nick (2007), *Dual Life for Equal Labour? Sexual Orientation Discrimination in the Greek Labour Market*, Department of Economics, University of Crete, B.E.N.E.Tec, saatavilla osoitteessa http://www.soc.uoc.gr/econ/wpa/docs/Sexual_Orientation_Discrimination_in_Greece_Drydakis.pdf (11.9.2009).
[172] Kenttätyötapaaminen *Inter LGBT:n* ja *L'Autre Cerclen* kanssa (Ranskassa 10.3.2008).
[173] Ks. http://www.charte-diversite.com (7.2.2009).
[174] Ks. http://wien.orf.at/stories/270683 (10.1.2009).

Tarkastamaton käännös

Tutkimustulokset tukevat LGBT-kansalaisjärjestöjen antamia tietoja. Sekä **Yhdistyneeseen kuningaskuntaan** kuuluvan Pohjois-Irlannin että **Irlannin** kattaneessa tutkimuksessa,[175] joka perustui LGB-henkilöiden, kansalaisjärjestöjen ja tasa-arvoelinten henkilöstön haastatteluihin, todettiin, että ”kaikki mahdolliset valittajat kohtaavat tietyt esteet valitusten tekemisessä ja käsittelyssä, mutta LGB-henkilöiden kohdalla monet niistä ovat erityisen korkeat”. Tunnistettuja esteitä ovat muun muassa pelko huonosta kohtelusta, pelko irtisanomisesta ja riski joutua homofobisten tai syrjivien toimien kohteeksi.

Eurobarometrin tutkimuksessa ilmeni myös vakavia puutteita asiaa koskevan syrjinnän vastaisen lainsäädännön tuntemuksessa. Lähes puolet EU:n kansalaisista (45 prosenttia) uskoo, ettei mikään laki kiellä sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää työhönotossa.[176]

Työpaikalla koettu syrjintä ja homofobia

Sidosryhmien sähköisessä kyselyssä kysyttiin muun muassa, millaiset työllistymismahdollisuudet on avoimesti LGBT-henkilöillä verrattuna heteroseksuaalisiin henkilöihin. Vastaajista 43 prosenttia uskoi, että avoimesti LGB-henkilöillä olisi ”eriarvoiset” tai ”jokseenkin eriarvoiset” mahdollisuudet verrattuna heteroseksuaaleihin, ja 51 prosenttia uskoi, että mahdollisuudet olisivat ”kohtalaisen yhdenvertaiset” tai ”melko yhdenvertaiset”. Vain 6 prosenttia katsoi, että avoimesti LGB-henkilöllä olisi yhdenvertaiset mahdollisuudet. Sen sijaan 71 prosenttia vastaajista katsoi, että avoimesti transsukupuolisen henkilön mahdollisuudet saada työpaikka olivat ”eriarvoiset” tai ”jokseenkin eriarvoiset”.

Tutkimukset kokemuksista työpaikoilla

Sähköisen kyselyn ja kenttätyön yhteydessä tehtyjen haastattelujen tulokset vastaavat tutkimustuloksia useissa jäsenvaltioissa, kuten **Belgiassa**,[177] **Saksassa**,[178] **Ruotsissa**,[179] **Slovakiassa**,[180] **Irlannissa**,[181] **Tanskassa**,[182]

Tarkastamaton käännös

[175] J. Walsh, C. Conlon, B. Fitzpatrick ja U. Hansson (2007), *Enabling Gay, Lesbian and Bisexual Individuals to Access their Rights under Equality Law*, Dublin, Belfast: Equality Authority and Equality Commission for Northern Ireland, s. 4.

[176] Eurobarometri 263 (2007), saatavilla osoitteessa http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_263_en.pdf (12.1.2009).

[177] Social and Economic Council Flanders (SERV), *Holebi's en de arbeidsmarkt*, SERV 2005; John Vincke, Alexis Dewaele, Wim Van den Berghe ja Nele Cox, *Zzzip – een statistisch onderzoek met het oog op het verzamelen van basismateriaal over de doelgroep holebi's*, Gent, 2006.

[178] D. Frohn (2007), *”Out im Office?!” Sexuelle Identität, (Anti-)Diskriminierung und Diversity am Arbeitsplatz*, Köln, Schwules Netzwerk NRW e.V. (toim.), jonka on rahoittanut Nordrhein-Westfalenin alueen nuoriso-, perhe-, nais- ja integraatioasioista vastaava ministeriö.

[179] *Arbetsvillkor och utsatthet*, Arbetslivsinstitutet, 2003.

[180] P. Jójárt, M. Šípošová ja A. Daučíková (2002), *Report on Discrimination of Lesbians, Gay men and Bisexuals in Slovakia*, Archive, Bratislava.

Unkarissa[183] ja **Suomessa**.[184] Nämä tutkimustulokset osoittavat yleisesti, että LGBT-henkilöt kokevat työpaikalla syrjintää ja homofobiaa välittömän ja välillisen syrjinnän muodossa (työllistyminen, irtisanominen ja ylenemismahdollisuuksien puute); eriarvoisena kohteluna arvostuksen, suorituspaineiden, ylennysten, koulutuksen, ansioiden ja/tai lomien osalta; häirintänä, joka ilmenee halventavina tai alentavina puheina, nimittelynä tai solvauksina, työtovereiden loukkaavana kielenkäyttönä, pilkkana, ivana, juoruina tai huhuina; avoimesti seksuaalisten huomautusten muodossa; ja eristämisen muodossa.

Samalla kun avoimuuden puute voi tehdä sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvasta syrjinnästä näkymätöntä, myös henkilöt, jotka salaavat sukupuolisen suuntautumisensa, kokevat syrjintää. **Slovakiassa** tehty tutkimus[185] osoitti, että vaikka monet LGB-henkilöt salaavat sukupuolisen suuntautumisensa työpaikalla, yli 25 prosenttia kokee häirintää. **Ruotsissa** Skånessa sairaalassa työskennellyt mies ilmoitti tasa-arvovaltuutettu *HomOlle*, että hänen esimiehensä oli syrjinyt häntä työssä sukupuolisen suuntautumisen perusteella. Hänen työtoverinsa olivat vuosien ajan häirinneet häntä vihjailuin, halventavin huomautuksin ja suoranaisesti ahdistelemalla, eikä esimies ollut useista valituksista huolimatta ryhtynyt mihinkään toimiin. *HomO* otti yhteyttä *Ruotsin kuntatyöntekijöiden liittoon*, johon työntekijä kuului, ja liitto edusti työntekijää työnantajan kanssa käydyissä neuvotteluissa. Työnantaja myönsi, ettei hän ollut täyttänyt velvollisuuttaan ryhtyä toimiin. Valittaja sai yli 30 000 Ruotsin kruunun (noin 3 000 euron) korvauksen.[186]

Hyvä käytäntö: *TRACE – Transnational Cooperation for Equality*[187] syntyi neljän EQUAL-hankkeen – **Ranskan** *Deledios*-hankkeen, **Liettuan** *Open and Safe at Work* -hankkeen, **Slovenian** *Partnership for Equality* -hankkeen ja **Ruotsin** *Beneath the Surface* -hankkeen – välisen yhteistyön tuloksena, ja sen tavoitteena on torjua LGB-henkilöiden syrjintää ja eriarvoista kohtelua työssä. TRACEn kautta kerättyjä kokemuksia ja käytännön neuvoja esitetään kirjassa

Tarkastamaton käännös

181 The Equality Authority (2002), *Implementing Equality for Lesbians, Gays and Bisexuals*, Dublin

182 CATINÉT Research teki tutkimuksen Ugebrevet A4:n puolesta. Tulokset: Ugebrevet A4, 8.8.2005, (A.F. Thøgersen, S. Kudahl).

183 J. Takács, L. Mocsonaki, ja T. P. Tóth, *A leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű (LMBT) emberek társadalmi kirekesztettsége Magyarországon* (LGBT-henkilöiden sosiaalinen syrjäytyminen Unkarissa), Budapest, MTA SZKI 2007. Unkarissa hiljattain tehty tutkimus (Takács, Mocsonaki ja Tóth, 2008) osoitti, että yli kolmasosa LGBT-vastaajista ilmoitti kokeneensa syrjintää ja ennakkoluuloja työpaikalla.

184 J. Lehtonen ja K. Mustola (toim.) (2004), *"Eihän heterotkaan kerro…" Seksuaalisuuden ja sukupuolen rajankäyntiä työelämässä*, työministeriön tutkimusraportit 2b/04.

185 Paula Jójárt, Marianna Šípošová ja Anna Daučíková, *Report on Discrimination of Lesbians, Gay men and Bisexuals in Slovakia*, Archive, Bratislava, 2002.

186 Ks. www.homo.se (19.8.2008) (6.11.2000 tehty päätös asiassa nro 103/99).

187 Ks. http://www.atviri.lt/index.php/about_trace__transnational_cooperation/about_trace/1277 (22.10.2008).

Open Up Your Workplace: Challenging Homophobia and Hetero-normativity, jossa tarkastellaan, miten normit ja ennakkoluulot toimivat työpaikalla ja miten niitä voidaan muuttaa.[188]

Syrjinnän yleisyys

LGBT-henkilöihin työmarkkinoilla kohdistuvaa syrjintää on pyritty selvittämään useissa tutkimuksissa. Tässä osassa esitellään **Ranskassa**, **Ruotsissa**, **Tanskassa**, **Unkarissa** ja **Yhdistyneessä kuningaskunnassa** tehtyjä tutkimuksia, joissa käsitellään syrjinnän ja koetun syrjinnän yleisyyttä.

Ranskassa *L'Autre Cercle* -järjestön seurantakeskuksen tekemässä kansallisessa mielipidetutkimuksessa ilmeni, että 42 prosenttia homoseksuaaleista on työpaikallaan näkymättömiä ja että 16 prosenttia vuotuisessa *SOS Homophobie* -tutkimuksessa (2007) raportoiduista homofobiatapauksista liittyi työhön. **Ruotsissa** *Arbetslivsinstitutetin* (kansallisen työelämäinstituutin) tekemässä tutkimuksessa[189] taas tuli esiin, että 30 prosenttia homoseksuaalisista ja biseksuaalisista naisista kertoi LGB-henkilöihin kohdistuvien halventavien puheiden olevan yleisiä työssä.[190] Lesbojen ja homomiesten sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvasta syrjinnästä **Tanskassa** tehdyssä tutkimuksessa tuli esiin, että 39 prosenttia vastaajista oli kokenut työssään sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää.[191] Hiljattain tehdyssä 150 syrjintätapauksen analyysissa ja **Unkarin** sosiologisen instituutin tutkimuksessa ilmeni, että yli kolmasosa LGBT-vastaajista oli kokenut syrjintää ja ennakkoluuloja työssä.[192] **Yhdistyneessä kuningaskunnassa** toimivan ammattiyhdistyksen (*UNISON*) tekemässä tutkimuksessa[193] 52 prosenttia LGBT-jäsenistä kertoi joutuneensa syrjityksi sukupuolisen suuntautumisen takia.

Stonewallin **Yhdistyneessä kuningaskunnassa** tekemässä toisessa tutkimuksessa,[194] johon osallistui 1 658 LGB-henkilöä eri puolilta Isoa-Britanniaa, 20 prosenttia vastaajista kertoi joutuneensa työtovereidensa kiusaamaksi sukupuolisen suuntautumisensa takia. Lisäksi tulokset osoittivat, että tietyt lesbojen ja homojen työntekijöiden ryhmät – kuten koulutetut, vähän koulutetut tai kouluttamattomat ruumiillisen työn tekijät – joutuvat

Tarkastamaton käännös

[188] Ks. http://www.atviri.lt/index.php/about_trace__transnational_cooperation/publications/1822 (22.10.2008).
[189] *Arbetsvillkor och utsatthet*, Arbetslivsinstitutet, 2003, Tukholma.
[190] *Arbetsvillkor och utsatthet*, Arbetslivsinstitutet, 2003, Tukholma.
[191] CATINÉT Research teki tutkimuksen Ugebrevet A4:n puolesta. Tulokset: Ugebrevet A4, 8.8.2005 (A.F. Thøgersen, S. Kudahl).
[192] J. Takács, L. Mocsonaki ja T. P. Tóth, *A leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű (LMBT) emberek társadalmi kirekesztettsége Magyarországon* (LGBT-henkilöiden sosiaalinen syrjäytyminen Unkarissa), Budapest, MTA SZKI, 2007.
[193] Julkaisematon tutkimus UNISON-yhdistyksen LGBT-jäsenistä.
[194] R. Hunt ja S. Dick (2008), *Serves You Right. Lesbian and gay people's expectations of discrimination*, Stonewall.

50 prosenttia todennäköisemmin kiusatuksi kuin johto-, hallinto- tai toimistohenkilöstöön kuuluvat työntekijät.

Näiden tutkimusten mukainen sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän uhrien osuus on selkeästi aivan liian suuri. Lisäksi voidaan kohtuudella olettaa, että kun otetaan huomioon LGBT-identiteetin näkymättömyys ja salaaminen, tulokset eivät paljasta ongelman koko laajuutta.

Työnantajien asenteet ja velvollisuudet LGBT-työntekijöitä kohtaan

EU:n syrjinnän vastaisessa lainsäädännössä asetetaan työnantajille velvollisuus suojella työntekijöitä syrjinnältä ja varmistaa yhdenvertainen kohtelu sukupuolisen suuntautumisen perusteella. Tätä kertomusta varten haastatellut kansalliset tasa-arvoelimet, viranomaiset ja LGBT-kansalaisjärjestöt mainitsivat kuitenkin vain harvoin työnantajan vastuun.

Yhdenvertaisuutta työssä koskevasta lainsäädännöstä **Yhdistyneessä kuningaskunnassa** tehdyssä tutkimuksessa[195] 34 prosenttia LGB-vastaajista katsoi kyseisen lainsäädännön vaikutusten olleen myönteisiä, ja 65 prosenttia kertoi, että säädösten voimaantulo oli laskenut kynnystä valittaa mahdollisesta ongelmasta.

Hyvä käytäntö: ”Lesbojen ja homojen yhdenvertainen kohtelu on olennainen osa yritystemme tasa-arvopolitiikkoja. Haluamme, että lesbojen ja homojen on turvallista työskennellä meillä. Kreivikunnan suurimpana työnantajana toimimme myös mallina alueen muille työnantajille.”[196] (Ylempi koulutusviranomainen, Denbighshiren kreivikunnan valtuusto, Yhdistynyt kuningaskunta)

Nämä tulokset korostavat johdon roolia. **Saksalainen** tutkimus osoitti, että monimuotoisuuden hallintatoimet ja avarakatseinen kulttuuri (esimerkiksi etuuksien tarjoaminen elämänkumppaneille) vaikuttavat LGB-työntekijöiden avoimuuteen ja hyvinvointiin.[197] Haastatellut henkilöt toivat esiin, että pelkkä monimuotoisuuden hallinnan politiikan olemassaolo ei välttämättä estä syrjintää.[198] Se voi kuitenkin olla tärkeä ensimmäinen askel organisaatiossa.

Tarkastamaton käännös

[195] Colgan, F., Creegan, C., McKerney, A. ja Wright, T. (päiväämätön), *Lesbian, Gay and Bisexual Workers: equality, Diversity and Inclusion in the Workplace: A Qualitative Research Study*, COERC/London Metropolitan University.
[196] Stonewall (2007), *Sexual Orientation Employer Handbook*, kolmas painos, s. 8.
[197] D. Frohn (2007), *”Out im Office?!” Sexuelle Identität, (Anti-)Diskriminierung und Diversity am Arbeitsplatz*, Köln, Schwules Netzwerk NRW e.V. (toim.), jonka on rahoittanut Nordrhein-Westfalenin alueen nuoriso-, perhe-, nais- ja integraatioasioista vastaava ministeriö.
[198] Kenttätyötapaaminen Cigalen kanssa (Luxemburgissa 7.4.2008), kenttätyötapaaminen Arcigayn ja Arcilesbican kanssa (Italiassa 5.3.2008).

ILGA-Europen raportin mukaan työnantajien vastustus lainsäädännön noudattamista kohtaan väistyy sitä mukaa kuin monimuotoisuuden liiketoiminnalliset edut selkiytyvät.[199] Esimerkiksi **Saksassa** useat monikansalliset yritykset (muun muassa Ford, Schering ja Deutsche Bank) tukevat LGB-verkostojen luomista yrityksissään ja myöntävät etuuksia sekä LGB- että heteroseksuaalisten työntekijöiden kumppaneille.[200]

- Hyvä käytäntö: Monimuotoisuusohjelmat. Stonewall Diversity Champions -ohjelma perustettiin Yhdistyneessä kuningaskunnassa vuonna 2001 kokoamaan yhteen yritykset, jotka haluavat puuttua sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaan syrjintään, jakaa hyviä käytäntöjä, vertailla ja kehittää ideoita sekä edistää monimuotoisuutta työpaikalla. Ohjelmaan osallistuvat yritykset ovat toteuttaneet monenlaisia ohjelmassa määriteltyjä toimia: ne ovat esimerkiksi laatineet kirjallisen tasa-arvo- ja monimuotoisuuspolitiikan, jossa kielletään syrjintä ja tunnistetaan sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä erityiseksi syrjinnän muodoksi, sekä edistäneet tätä politiikkaa; ne ovat perustaneet työryhmän/monimuotoisuusryhmän, joka käsittelee LGB-asioita; ne ovat nimittäneet hallituksen/johtokunnan tasolla henkilön vastaamaan LGB-asioista; ja ne ovat muodostaneet LGBT-verkostoryhmän tarjoamaan tukea, neuvontaa ja politiikkaa koskevia ohjeita työpaikalla.[201]

Hyvä käytäntö: ruotsalainen *All Clear* -kumppanuushanke saattoi yhteen useita organisaatioita, joiden yhteisenä tavoitteena oli luoda **työympäristö**, jossa kunnioitetaan kaikkia sukupuoliseen suuntautumiseen katsomatta. Työnantajajärjestöt, liitot, LGBT-järjestöt ja kunta tekivät yhteistyötä ja tarjosivat seminaareja, koulutuksia ja erilaisia julkaisuja. Kolmen vuoden aikana hankkeessa koulutettiin yhteensä noin 8 000 liittojen edustajaa, työnantajaa ja muuta henkilöä. Hanke päättyi syksyllä 2007.[202]

Hyvä käytäntö: Vuonna 2007 **slovenialainen** lesbojärjestö *ŠKUC LL* laati televisiomainoksen, jonka aiheena oli ”Pysäyttäkää homofobia: turvallinen työpaikka kaikille”. Mainoksessa esiintyi tunnettuja **slovenialaisia** LGBT-henkilöitä työssään. Sitä esitettiin sekä valtakunnallisilla että paikallisilla ja kaupallisilla televisiokanavilla.[203]

Päätelmät

[199] S. Quinn, B. Hardt ja E. Paradis (2007), *Going Beyond the Law: promoting equality in employment*, ILGA-Europen raportti.
[200] S. Quinn, B. Hardt ja E. Paradis (2007), *Going Beyond the Law: promoting equality in employment*, ILGA-Europen raportti.
[201] Ks. http://www.stonewall.org.uk/workplace/1447.asp (18.2.2009).
[202] Ks. http://www.frittfram.se/default.asp?lid=1 (22.10.2008).
[203] Ks. http://www.ljudmila.org/lesbo/english.htm (22.10.2008).

Tarkastamaton käännös

LGBT-henkilöihin kohdistuu työmarkkinoilla homofobiaa ja syrjintää monessa muodossa: välitöntä syrjintää, häirintää, kiusaamista, pilkkaa ja sosiaalista eristämistä. LGBT-henkilöiden näkymättömyyden ja kansallisille tasa-arvoelimille tehtyjen valitusten melko alhaisen määrän takia homofobian, transfobian ja syrjinnän todellista laajuutta on mahdotonta määritellä. Tätä ilmiötä selittää osittain oikeuksien huono tuntemus yhdistettynä LGBT-henkilöiden vastahakoisuuteen tuoda sukupuolinen suuntautumisensa tai sukupuoli-identiteettinsä julkisesti esiin oikeudenkäynnissä.

Useat työpaikat ovat nykyään sellaisia, etteivät LGBT-työntekijät koe niissä oloaan turvalliseksi. Tiedoissa on eroja kansallisen tilanteen mukaan, mutta kansallisten tasa-arvoelinten ja LGBT-kansalaisjärjestöjen haastatteluissa on vahvistettu, että suurin osa LGBT-henkilöistä on haluttomia tai jokseenkin haluttomia tuomaan sukupuolisen suuntautumisensa esiin työpaikalla.

Aiemmat kokemukset tai pelko homofobiasta ja syrjinnästä, irtisanomisen riski ja työympäristö vaikuttavat kaikki LGBT-henkilöiden päätökseen avoimuudesta työpaikalla. Sukupuolisen suuntautumisen salaaminen vaikuttaa kuitenkin LGBT-työntekijöiden terveyteen ja hyvinvointiin ja voi heikentää heidän työtuloksiaan.

Johdon rooli samoin kuin monimuotoisuus- ja yhdenvertaisuuspolitiikkojen olemassaolo ratkaisee sen, kokevatko LGBT-henkilöt työympäristönsä turvalliseksi ja sallivaksi. Tässä yhteydessä yhdenvertaisuutta työssä koskeva lainsäädäntö ja LGBT-henkilöiden huomioiminen siinä kannustavat työntekijöitä tuomaan esiin syrjintätapauksia.

Tarkastamaton käännös

Koulutus

Tässä osassa tarkastellaan LGBT-nuorten koulussa kohtaamaa kiusaamista ja häirintää sekä sen seurauksia. Lisäksi tässä osassa käsitellään sukupuoliseen suuntautumiseen liittyvien asioiden puuttumista koulujen opetussuunnitelmista ja kulttuurista.

Euroopan komissio on tuonut esiin seuraavaa: ”Sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvasta syrjinnästä kouluissa on runsaasti näyttöä. Tällainen syrjintä ilmenee pääasiallisesti homofobisena kiusaamisena.”[204] **Irlannin** *tasa-arvovaltuutetun* tekemästä tutkimuksesta ilmenee, että monet LGB-henkilöt tulevat tietoisiksi homoseksuaalisesta suuntautumisestaan alle 15-vuotiaana, mikä tarkoittaa, että he kulkevat usein murrosiän ja kouluvuosien läpi tietäen sukupuoli-identiteettinsä ja saattavat sen takia joutua haavoittuvaan asemaan.[205] Lisäksi *ILGA-Europen* tutkimuksen[206] mukaan murrosikä on ratkaisevaa aikaa ihmisen sosiaalisessa kehityksessä, kun ”tytöt oppivat olemaan tyttöjä, ja pojat oppivat olemaan poikia”. Silloin muut, kuten vertaisryhmän jäsenet, ystävät, opettajat ja perheenjäsenet, vaikuttavat sukupuoli-ilmaisun ja -käyttäytymisen rajoihin.

Valtaosa kansallisista tasa-arvoelimistä, LGBT-kansalaisjärjestöistä ja viranomaisista kaikkialla EU:ssa piti kiusaamista ja häirintää sekä LGBT-identiteettien ja -näkökohtien näkymättömyyttä keskeisinä huolenaiheina koulutuksessa.

LGBT-nuorten kiusaaminen ja häirintä kouluissa

Useissa jäsenvaltioissa tehdyt kattavat tutkimukset ja kyselyt tarjoavat tietoa homofobiasta, transfobiasta ja LGBT-henkilöiden syrjinnästä koulutuksessa. Kaikissa 27 jäsenvaltiossa tehdyissä kansallisten tasa-arvoelinten, viranomaisten ja LGBT-kansalaisjärjestöjen haastatteluissa tuli esiin, että homofobian ilmentymät ovat merkittävä ongelma koulutusympäristöissä eri puolilla EU:ta.

Tarkastamaton käännös

[204] Ks. komission yksiköiden valmisteluasiakirja – Oheisasiakirja ehdotukseen neuvoston direktiiviksi uskonnosta tai vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai sukupuolisesta suuntautumisesta riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta. SEC(2008) 2180, 2.7.2008, s. 18.

[205] The Equality Authority (2002), *Implementing Equality for Lesbians, Gays and Bisexuals*, Dublin.

[206] J. Takács (2006), *Social Exclusion of young lesbian, gay, bisexual and transgender (LGBT) people in Europe*, Bryssel, ILGA-Europe ja IGLYO.

> ommentit eivät häirinneet minua, koska sellaisia he nyt vain ovat. Siis eihän sen pitäisi olla niin, mutta se ei häiritse minua, koska kun ne jutut on kuullut miljoona kertaa, niihin alkaa tottua eikä niitä pidä enää niin tärkeinä. Mutta se, että eräs tietty henkilö… se häiritsi minua, koska en oikein kaipaa sitä, että joku, jota olen pitänyt kaverinani, kommentoi seksuaalisuuttani kaikkien muiden mukana. Se häiritsi minua ja vaikutti opintoihini, koska olin aika vihainen sille tyypille ja sain mittani täyteen. Jätin joksikin aikaa menemättä kouluun, koska olin niin vihainen hänelle. (Homomies, 17, Lontoo)[207]

Haastattelussa **belgialainen** LGBT-kansalaisjärjestö *Arc en Ciel* piti kouluissa esiintyvää homofobiaa ja kiusaamista äärimmäisen huolestuttavana.[208] Samoin **espanjalaisen** LGBT-kansalaisjärjestön *FELGTin* edustaja totesi haastattelijoille, että ”kaapista tuleminen” koulussa on turvallisuusriski ja että homofobisia välikohtauksia tapahtuu jatkuvasti kouluissa.[209] LGBT-kansalaisjärjestö *Hàttèr* kertoi haastattelussa, että **Unkarin** kouluissa esiintyy paljon LGBT-henkilöiden häirintää ja kiusaamista.[210]

Monet LGBT-kansalaisjärjestöt ja kansalliset tasa-arvoelimet nostivat esiin homo-sanan käytön yleisenä haukkumasanana kouluissa. Ne myös totesivat, että opettajat eivät usein ota nimittelyä ja muuta LGBT-henkilöiden häirintää vakavasti.

LGBT-opiskelijoiden kiusaamista ja häirintää on tutkittu **Yhdistyneessä kuningaskunnassa**, **Maltassa** ja **Irlannissa**. Lisäksi *ILGA-Europe* on tutkinut sitä.

Yhdistyneessä kuningaskunnassa LGB-henkilöiden kokemuksia koulutuksen alalla tutkittiin vuonna 2006 kyselyssä, johon osallistui 1 100 LGB-nuorta.[211] Kyselyssä tuli ilmi, että lähes 65 prosenttia nuorista LGB-henkilöistä kertoi joutuneena brittiläisessä koulussa kiusatuksi sukupuolisen suuntautumisensa takia. Nuorten kokemia häirinnän muotoja olivat sanallinen loukkaus (92 %), fyysinen loukkaus (41 %), verkkokiusaaminen (41 %), tappouhkaukset (17 %) ja seksuaalinen väkivalta (12 %). Lähes kaikki LGB-nuoret ilmoittivat kuulevansa sellaisia lausahduksia kuin ”that’s so gay” (onpa homoa) käytettävän kielteisesti ja kuulevansa loukkauksia, kuten ”poof” (hintti) tai ”dyke” tai ”rug-muncher” (lepakko).

---

[207] Fiona Colgan, Chris Creegan, Aidan McKearney ja Tessa Wright, *Lesbian, Gay and Bisexual Workers: Equality, Diversity and Inclusion in the Workplace. A Qualitative Research Study*, Comparative Organisation and Equality Research Centre (COERC) London Metropolitan University, saatavilla osoitteessa http://www.unison.org.uk/file/A2742.pdf (14.2.2009).
[208] Kenttätyötapaaminen Arc en Cielin kanssa (Belgiassa 3.4.2008).
[209] Kenttätyötapaaminen FELGT:n kanssa (Espanjassa 13.3.2008).
[210] Kenttätyötapaaminen Hàttèrin kanssa (Unkarissa 17.4.2008).
[211] R. Hunt, J. Jensen (2007), *The Experiences of Young Gay People in Britain’s Schools. The School Report*. Stonewall.

Tarkastamaton käännös

Maltassa *Gay Rights Movement* totesi opiskelijoiden ja opettajien harjoittamaa homofobista kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa koskeneessa tutkimuksessaan, että transsukupuoliset opiskelijat saattoivat keskeyttää koulun tai lintsata sen takia, että opettajat ja opiskelijat kiusasivat ja häiritsivät heitä tai eivät ymmärtäneet heitä.[212]

Irlannissa tutkittiin homofobista kiusaamista 365 koulussa.[213] Tulosten mukaan 79 prosenttia tutkimukseen osallistuneista opettajista tiesi sanallisen homofobisen kiusaamisen tapauksia ja 16 prosenttia opettajista oli kohdannut fyysistä homofobista kiusaamista. Lisäksi tutkimuksessa havaittiin, että homofobista kiusaamista esiintyy todennäköisemmin poikakouluissa ja yhteiskouluissa kuin tyttökouluissa.

ILGA-Europen ja ***IGLYO:n*** tekemään tutkimukseen[214] vastasi 754 LGB-nuorta 37:stä Euroopan maasta. Tutkimuksessa todettiin, että 61 prosentilla oli ollut koulussa kielteisiä kokemuksia LGBT-asemansa takia ja 53 prosenttia kertoi joutuneensa kiusatuksi. Tutkimus myös osoitti, että kouluympäristö on riski sekä LGBT-nuorille että heteroseksuaalisille nuorille, jotka eivät vastaa stereotyyppistä sukupuoli-ilmaisua ja -käyttäytymistä. Vastaajat tulkitsivat kiusaamisen liittyvän *sukupuolen kannalta epäsovinnaiseen käyttäytymiseen, luonteeseen ja ulkonäköön* tai johtuvan niistä – oli se sitten todellista tai vain muiden näkemys.

a miespuolinen oppilas valitti, että yhdeksänvuotisen pakollisen oppivelvollisuuden kolmen viimeisen vuoden aikana muut oppilaat ja koulun henkilöstö olivat kiusanneet häntä sukupuolisen suuntautumisen perusteella. Valittajan mukaan koulussa tiedettiin, että häntä häirittiin, mutta henkilökunta ei ryhtynyt riittäviin toimiin alentavan kohtelun lopettamiseksi. Koulusta vastaava kunta ilmoitti tasa-arvovaltuutetulle, että koulussa oli pyritty monin tavoin parantamaan oppilaan tilannetta ja koulu oli täyttänyt velvoitteensa. Tasa-arvovaltuutettu ja kunta pääsivät lopulta sopimukseen, johon sisältyi 30 000 Ruotsin kruunun (noin 3 200 euron) korvaus kunnalta oppilaalle.[215]

Kenttätyön aikana haastatellut LGBT-kansalaisjärjestöt ja kansalliset tasa-arvoelimet korostivat erityisesti sitä, että opettajat eivät puutu homofobiseen kielenkäyttöön kouluissa tai eivät ryhdy toimiin tällaisen kielenkäytön

[212] Malta Gay Rights Movement (2003), *Sexual Orientation Discrimination in Malta: A Report on Discrimination, Harassment, and Violence against Malta's Gay, Lesbian and Bisexual Community*, Malta, Union Press. sekä J. Takács (2006), *Social exclusion of young lesbian, gay, bisexual and transgender (LGBT) people in Europe*, Bryssel, ILGA-Europe ja IGLYO.

[213] N. James, M. Galvin ja G. McNamara (2006), *Straight talk: Researching gay and lesbian issues in the school curriculum*, Dublin, Centre for Educational Evaluation, Dublin City University.

[214] J. Takács (2006), *Social Exclusion of young lesbian, gay, bisexual and transgender (LGBT) people in Europe*, ILGA-Europe ja IGLYO.

[215] Päätös, 3.8.2007, asiassa nro 620-2006, saatavilla osoitteessa www.homo.se/o.o.i.s/4034 11/072008 (12.10.2008).

Tarkastamaton käännös

ehkäisemiseksi. **Yhdistyneessä kuningaskunnassa** tehdyssä tutkimuksessa todettiin, että homofobinen kiusaaminen ja häirintä jatkuvat toisinaan, vaikka koulun henkilöstö olisi tietoinen niistä: 300:sta tutkimukseen osallistuneesta koulusta 82 prosentissa tiedettiin sanallisesta homofobiasta ja 26 prosentissa tiedettiin fyysisen homofobisen kiusaamisen tapauksista. Vaikka kaikissa tutkimukseen osallistuneissa kouluissa oli käytössä yleiset kiusaamisen vastaiset toimintalinjat, niistä vain 6 prosentissa homofobinen kiusaaminen mainittiin erikseen.[216]

Tällä alalla **Irlannissa** tehdyssä tutkimuksessa havaittiin, että useimmilla Irlannin yläasteilla on toimintalinjat kiusaamisen ehkäisemiseksi ja yhdenvertaisen kohtelun edistämiseksi, mutta vain harvoissa niistä mainitaan erikseen homojen ja lesbojen yhdenvertaisuus: useimmat opettajat tiesivät koulussaan esiintyvästä homofobisesta kiusaamisesta, mutta 41 prosenttia oli sitä mieltä, että siihen on vaikeampi puuttua kuin muihin kiusaamisen muotoihin. Jotkut opettajat pitivät tällaista käyttäytymistä pelkkänä sopimattomana pilailuna tai pelleilynä.[217] Oppilaat saattavat kuitenkin tulkita tämän opettajien asenteen kyseisen käyttäytymisen hyväksymiseksi.

Ruotsissa tutkimustulokset viittaavat siihen, että opettajilta puuttuu välineitä LGBT-asioiden käsittelyyn. *Beneath the Surface* -hankkeessa toteutetussa kyselyssä tuli esiin muun muassa, että vain 8 prosenttia vastanneista opettajista katsoi saaneensa koulutusta tällaisten asioiden asianmukaiseen käsittelyyn.[218]

Hyvä käytäntö: Homofobian vastainen koulukiusaamiskampanja. Irlannissa *tasa-arvovaltuutettu* toteutti *Making Your School Safe* -aloitteen, joka oli suunnattu koulujen rehtoreille, opettajille ja oppilaille. Siihen sisältyi erilaisia toimia, kuten kouluihin tarkoitettuja julisteita, joissa luki ”Homofobista kiusaamista ei hyväksytä meidän koulussamme”, kirjasia ja lehtisiä. Hankkeessa kannustettiin kouluja toteuttamaan lisäksi omia toimia, kuten kehittämään kiusaamisen ja häirinnän vastaisia politiikkoja ja käyttäytymisohjeita, sisällyttämään LGBT-näkökohdat koulun tasa-arvopolitiikkaan, kouluttamaan henkilöstö puuttumaan tehokkaasti homofobiseen häirintään ja kiusaamiseen koulussa sekä varmistamaan, että opinto-ohjaajat saavat asianmukaisen koulutuksen sukupuoli-identiteettiin liittyvissä asioissa.[219]

Tarkastamaton käännös

[216] S. Averill (2004), *How can young people be empowered to achieve justice when they experience homophobic crime?* saatavilla osoitteessa http://www.schools-out.org.uk/research/docs/Partners%20An%20update%20to%20tackling%20homophobia.pdf (11.11.2008).
[217] J. Norman, M. Galvin ja G. McNamara (2006), *Straight talk: Researching gay and lesbian issues in the school curriculum*, Dublin, Centre for Educational Evaluation, Dublin City University, mainittu Irlannin maakohtaisessa raportissa.
[218] Ks. http://www.ytan.se/?p=1892 (18.8.2008).
[219] Ks. http://www.equality.ie/index.asp?docID=593 (17.10.2008).

Hyvä käytäntö: Monenlaisia opettajille ja poliitikoille suunnattuja toimia. Ruotsissa toteutettiin vuosina 2004–2007 laaja *EQUAL-hanke*[220] *Beneath the Surface (Under Ytan)*. Siihen osallistui erilaisia kumppaneita, kuten LGBT-kansalaisjärjestöjä, tasa-arvoelimiä, viranomaisia, yliopistoja ja ammattiliittoja. Hankkeessa toteutettiin monenlaisia toimia, joilla esimerkiksi kehitettiin koulutusresursseja ja -menetelmiä tietämyksen lisäämiseksi kouluissa, kehitettiin tukimateriaalia koulujen käyttöön, koulutettiin kyseenalaistamaan heteronormatiivisuus, tuettiin opettajia sukupuoliseen suuntautumiseen ja homofobiaan liittyvien asioiden käsittelyssä sekä tuettiin kouluja ja paikallisviranomaisia syrjinnän vastaisen lainsäädännön täytäntöönpanossa kouluympäristössä.[221]

Häirinnän ja kiusaamisen vaikutukset LGBT-henkilöihin

Yhdistyneessä kuningaskunnassa tehdyissä tutkimuksissa sekä kansainvälisen järjestön **Italiassa**, **Espanjassa**, **Puolassa** ja **Itävallassa** toteuttamassa nuorisohankkeessa – *The Schoolmates Project 2007* – on tullut selkeästi esiin homofobisen häirinnän ja kiusaamisen kielteinen vaikutus LGBT-opiskelijoiden koulumenestykseen ja yleiseen hyvinvointiin.

Yhdistyneessä kuningaskunnassa toteutetut tutkimukset osoittavat, että homofobinen kouluympäristö voi johtaa LGBT-nuorten toistuviin poissaoloihin ja pinnaamiseen yläasteella ja lukiossa ja siten heikentää heidän mahdollisuuksiaan jatko-opintoihin.[222]

Muissa **Yhdistyneessä kuningaskunnassa** tehdyissä tutkimuksissa on ilmennyt, että LGBT-oppilaiden kiusaaminen voi vakavasti heikentää heidän mahdollisuuksiaan aiheuttamalla sosiaalista eristymistä ja henkistä stressiä erityisesti nuorille, jotka tiedostavat homoseksuaalisuutensa jo varhain alaluokilla. Homofobia ja homofobinen kiusaaminen koulussa vaikuttavat kielteisesti myös LGBT-oppilaiden minäkuvaan, itseluottamukseen ja koulutyöhön.[223]

Tarkastamaton käännös

[220] Lisätietoja Euroopan komission EQUAL-aloitteesta on saatavilla osoitteessa http://ec.europa.eu/employment_social/equal/index_en.cfm (10.12.2009).
[221] Ks. http://www.ytan.se/?p=1892 (18.8.2008).
[222] M. Jenett (2004), *Stand up for us: Challenging homophobia in schools*, Yorkshire, Crown Copyright; H. Wallace (2005), *Time to Think*, Lontoo, Metro Centre, saatavilla osoitteessa http://calm-seas.co.uk/timetothink/intro.htm (27.7.2008).
[223] S. Averill, *How can young people be empowered to achieve justice when they experience homophobic crime?* saatavilla osoitteessa http://www.schools-out.org.uk/research/docs/Partners%20An%20update%20to%20tackling%20homophobia.pdf (20.12.2008); Colgan, F., Creegan, C., McKerney, A. ja Wright, T. (päiväämätön), *Lesbian, Gay and Bisexual Workers: equality, Diversity and Inclusion in the Workplace: A Qualitative Research Study*, COERC/London Metropolitan University.

”Minua kiusattiin koulussa homoudesta, koska luokkatoverini olettivat minun olevan homo… se tapahtui ennen kuin olin edes kertonut kenellekään homoudestani. Minua kiusattiin sanallisesti ja fyysisesti, eikä minulla ollut yhtään ystävää yläasteen kolmella ensimmäisellä luokalla. Se vei minulta kaiken itseluottamuksen, ja minun on ollut vaikea ystävystyä ihmisten kanssa sen jälkeen, koska olen tullut hyvin vainoharhaiseksi ja haavoittuvaiseksi.” (Mies, 21, Yhdistynyt kuningaskunta)[224]

Kiusaamisen vaikutuksia on tutkittu myös monikansallisessa *Schoolmates*-hankkeessa[225] (2006–2008), jonka *Arcigay* (Italian lesbo- ja homoyhdistys) toteutti yhdessä madridilaisen *COLEGAn*, varsovalaisen *KPH:n* ja Wienin kaupungin kanssa. Ilmeni, että tällainen kiusaaminen voi aiheuttaa LGBT-nuorilla itsetuhoisia ajatuksia ja riskikäyttäytymistä. Nuorten lesbojen, homojen, biseksuaalien tai transsukupuolisten henkilöiden saattaa myös olla hyvin vaikea pyytää apua perheeltään tai yhteisöltä.

Sukupuolinen suuntautuminen koulujen opetussuunnitelmissa ja kulttuurissa

Toinen LGBT-kansalaisjärjestöjen kenttätyön aikana painottama seikka on sukupuoliseen suuntautumiseen liittyvien asioiden yleinen näkymättömyys kouluissa, ja tämä saattaa vaikuttaa kielteisesti LGBT-nuorten itsetuntoon. **Yhdistyneessä kuningaskunnassa** tehdyssä tutkimuksessa moni LGBT-nuori kertoi tästä syntyneen sellaisen tunteen, ettei voinut olla ”oma itsensä”.[226]

Kaikissa EU:n jäsenvaltioissa haastatellut LGBT-kansalaisjärjestöt toivat esiin sukupuoliseen suuntautumiseen liittyvien asioiden yleisen näkymättömyyden ja LGBT-henkilöiden myönteisen edustuksen puuttumisen koulutusalalta.[227]

Sidosryhmien sähköiseen kyselyyn vastanneista 65 prosenttia oli sitä mieltä, että koulujen opetussuunnitelmissa ”ei oteta huomioon” tai ”otetaan vain vähäisessä määrin huomioon” LGBT-asiat (kuten epätavanomaiset perhejärjestelyt, parisuhteet, sukupuoliroolit tai seksuaaliset mieltymykset).

Aiemmin mainitun *Schoolmates*-hankkeen mukaan opettajien ja koulutovereiden vaikeneminen ja yksipuoliset näkemykset LGBT-asioista edistävät kielteisiä asenteita homoseksuaaleja kohtaan ja siten vahvistavat homoseksuaalisten nuorten eristyneisyyttä ja haavoittuvaisuutta.

---

[224] J. Takács (2006), *Social Exclusion of young lesbian, gay, bisexual and transgender (LGBT) people in Europe*, Bryssel, ILGA-Europe ja IGLYO, s. 51.
[225] Ks. http://www.arcigay.it/schoolmates (12.8.2008).
[226] F. Colgan, C. Creegan, A. McKerney, T. Wright (päiväämätön), *Lesbian, Gay and Bisexual Workers: equality, Diversity and Inclusion in the Workplace: A Qualitative Research Study*, COERC/London Metropolitan University.
[227] Kenttätyötapaamiset EU:ssa huhti-toukokuussa 2008.

Tarkastamaton käännös

Myös **Belgiassa** tehdyissä tutkimuksissa on korostettu oppilaille ja opettajille LGBT-asioista annettavan tiedon ja koulutuksen riittämättömyyttä.[228]

Kattavassa kaksivuotisessa tutkimuksessa,[229] joka toteutettiin 12 **irlantilaisessa** koulussa havainnoimalla luokkahuoneita, haastattelemalla oppilaita ja työntekijöitä, muodostamalla kohderyhmiä ja tarkastelemalla kyselyjen tuloksia, päädyttiin siihen, että sukupuolinen suuntautuminen on tabu. Institutionaalista näkymättömyyttä vahvistaa asianmukaisen sanaston puuttuminen sukupuolisen eroavuuden nimeämiseen ja käsittelemiseen. Näin ollen sukupuolisesta suuntautumisesta luokissa tai kohderyhmissä käydyt keskustelut johtivat vaikenemiseen, kiusaantuneisuuteen, pelkoon ja vihamielisyyteen. Vaikka myös vammaisista sekä uskonnollisiin vähemmistöihin ja rotuvähemmistöihin kuuluvista henkilöistä on kielteisiä stereotypioita, ne eivät herätä yhtä voimakasta vihamielisyyttä tai halveksintaa kuin homot ja lesbot. Puolet tutkimukseen osallistuneista oppilaista päättäisi ystävyyden, jos heille paljastuisi, että kyseinen ystävä on homo tai lesbo.

Yli puolet sidosryhmien sähköisen kyselyn vastaajista arvioi, että LGBT-henkilöiden hyväksyntä koulun henkilökunnan parissa on ”melko alhainen” tai ”olematon”. Kenttätyön aikana LGBT-kansalaisjärjestöt raportoivat, että kouluviranomaiset eivät aina salli tietämyksen lisäämiseen tähtäävien aloitteiden toteuttamista kouluissa. **Maltan**, **Ranskan**, **Luxemburgin**, **Puolan** ja **Bulgarian** maakohtaisissa raporteissa mainitaan tapauksia, joissa kouluviranomaiset ovat estäneet LGBT-kansalaisjärjestöjä tai sivuuttaneet niiden pyynnöt, kun ne ovat pyrkineet lisäämään tietoa ja torjumaan homofobiaa kouluissa.[230]

Esimerkiksi **Bulgariassa** Alankomaiden suurlähetystön MATRA-ohjelmasta rahoitetussa hankkeessa *Deafening Silence: The Case in My School* pyrittiin lisäämään tietoa LGBT-asioista bulgarialaisilla yläasteilla, mutta kun hankkeen aloitustapahtumaan kesällä 2007 kutsuttiin 144 yläastetta, kutsuun vastasi vain 15 koulua, ja vain seitsemän koulua osallistui tapahtumaan.

Hyvä käytäntö: Opetusmateriaalia kouluihin. Belgiassa ranskalaisen yhteisön opetusministeriö julkaisi vuonna 2006 kouluissa esiintyvää homofobiaa käsittelevän opetuksellisen oppaan, joka lähetettiin kaikille ranskankielisen alueen ala- ja yläasteille.[231] Samaten Belgiassa flaamilaisen yhteisön hallitus tuki vuonna 2007 Flaamilaisen Brabantin alueella kokeiluhanketta, jossa laadittiin ”sukupuolista monimuotoisuutta ja

Tarkastamaton käännös

[228] K. Pelleriaux ja J. van Ouytsel (2003), *De houding van Vlaamse scholieren tegenover holebiseksualiteit*, Antwerpen, Universiteit Antwerpen.
[229] K. Lynch ja A. Lodge (2002), *Equality and Power in Schools. Redistribution, recognition and representation*, Routledge, Lontoo, s. 181 ja 182.
[230] Kenttätyötapaamiset EU:n jäsenvaltioissa (maalis-huhtikuussa 2008).
[231] Belgian maakohtainen raportti.

transsukupuolisuutta” koskevan opetuksen apuvälineitä 14–18-vuotiaille oppilaille.[232]

Hyvä käytäntö: **Lasten kirjat.** ILGA **Portugal** on osallistunut kahden sellaisen lastenkirjan tuottamiseen, jotka pyrkivät selittämään lapsille ja heidän vanhemmilleen, mistä sukupuolisessa monimuotoisuudessa on kyse, sekä hälventämään LGBT-henkilöihin ja -perheisiin liittyviä stereotypioita ja ennakkoluuloja.[233]

Sukupuoli-identiteettiin liittyvä opetuksen apuväline. Sloveniassa *The Peace Institute* julkaisi vuonna 2003 CD-ROM-levyn ”Diversity Makes Us Richer, Not Poorer: The Everyday Life of Gays and Lesbians”, joka sisältää kolme lyhytelokuvaa homojen ja lesbojen kokemasta syrjinnästä jokapäiväisessä elämässä sekä kuusi lesbojen ja homojen haastattelua, joissa käsitellään muun muassa kaapista tulemista, perhettä, väkivaltaa, työtä ja ystäviä. Levy on tarkoitettu opettajien avuksi homoseksuaalisuudesta luokissa käytäviin keskusteluihin.[234]

Päätelmät

LGBT-henkilöiden kiusaamista ja häirintää esiintyy opetusympäristöissä kaikkialla EU:ssa. Se vaikuttaa LGBT-oppilaiden koulumenestykseen ja hyvinvointiin, ja se voi johtaa syrjäytymiseen, terveyden heikkenemiseen tai koulun keskeyttämiseen. Kouluviranomaiset EU:ssa eivät juuri kiinnitä huomiota näihin huolestuttaviin ilmiöihin, ja opettajilta puuttuu usein tietoja, koulutusta ja välineitä näiden ongelmien tehokkaaseen tunnistamiseen ja käsittelemiseen.

LGBT-kansalaisjärjestöt eri puolilla EU:ta ovat tuoneet esiin huolensa siitä, että opetussuunnitelmissa sivuutetaan sukupuoliseen suuntautumiseen liittyvät asiat eikä esitetä LGBT-henkilöitä ja heidän perheitään myönteisessä valossa, sillä tämä voimistaa nuorten lesbojen, homojen ja transsukupuolisten oppilaiden eristymistä kouluissa. Lisäksi ne ovat tuoneet esiin, että opettajat usein välttelevät sukupuoliseen suuntautumiseen ja sukupuoli-identeettiin liittyvien asioiden käsittelyä.

Tarkastamaton käännös

[232] Kenttätyötapaaminen flaamilaisen yhteisön opetusministeriön kanssa (Belgiassa 4.4.2008), ja Belgian maakohtainen raportti.
[233] W. Pena (2007), *Por quem me apaixonarei?*, Associacão ILGA Portugal/eraseunavez.com, ja J. T. Delgado (2007), *De onde venho?* Associacão ILGA Portugal/eraseunavez.com, ks. http://www.ilga-portugal.pt/noticias/20071208.htm (22.1.2008).
[234] Ks. http://www2.mirovni-institut.si/razlicnost/eng/index.html (17.10.2008).

Terveydenhoito

Tässä osassa tarkastellaan homofobiaa ja syrjintää terveyspalvelujen saatavuudessa, samaa sukupuolta olevan kumppanin tunnustamista lähimmäksi omaiseksi, LGBT-henkilöiden terveyttä sekä HIV:hen ja homo- ja biseksuaalisiin miehiin liittyvää leimautumista.

Homofobia ja syrjintä terveyspalvelujen saatavuuden alalla

Ehdotuksessaan horisontaaliseksi syrjinnän vastaiseksi direktiiviksi[235] Euroopan komissio pani merkille, että ”terveydenhoidon alalla monet LGB-henkilöt pelkäävät terveydenhoitopalvelujen tarjoajien leimaavan heidät ja olevan ennakkoluuloisia”. Kenttätyön yhteydessä tehdyissä haastatteluissa LGBT-kansalaisjärjestöt ja kansalliset tasa-arvoelimet toivat esiin useita tapauksia, joihin liittyi homofobista käyttäytymistä ja syrjintää. Esimerkiksi **Latviassa** LGBT-kansalaisjärjestö *Mozaika* kertoi tapauksesta, jossa lääkäri oli käyttäytynyt homofobisesti nuorta lesbopotilasta kohtaan ja myöhemmin hänen äitiään kohtaan siksi, että tämän tytär oli lesbo.[236]

Yhdistyneessä kuningaskunnassa, **Sloveniassa** ja **Portugalissa** tehdyissä tutkimuksissa on myös tullut esiin, että LGBT-henkilöt kohtaavat syrjintää ja homofobiaa terveyspalveluihin pääsyssä. Laajimmassa tätä asiaa koskeneessa tutkimuksessa, johon osallistui 6 178 lesboa ja biseksuaalista naista **Yhdistyneessä kuningaskunnassa**,[237] puolet vastaajista oli kokenut homofobiaa ja syrjintää hakiessaan terveydenhoitoa. **Sloveniassa** tehdyssä sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän tutkimuksessa ilmeni, että 7 prosentille tutkimukseen osallistuneista LGB-henkilöistä oli suositeltu psykiatrista hoitoa homoseksuaalisuuden takia ja 7,6 prosenttia vastaajista oli kokenut syrjintää terveyspalvelujen alalla.[238] **Portugalilaisessa** tutkimuksessa tarkasteltiin terveydenhoitohenkilöstön heteronormatiivisuutta. Esimerkeissä gynekologit olettivat selkeästi, että potilaat olivat heteroseksuaalisissa parisuhteissa, ja homomiehet yhdistettiin automaattisesti HIV:hen/aidsiin.[239] Kansallisessa kyselyssä 13,3 prosenttia 350 vastaajasta oli vähintään kerran kokenut terveydenhoidon ammattilaisten taholta sukupuoliseen

Tarkastamaton käännös

[235] Komission yksiköiden valmisteluasiakirja – Oheisasiakirja ehdotukseen neuvoston direktiiviksi uskonnosta tai vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai sukupuolisesta suuntautumisesta riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta. SEC(2008) 2180, 2.7.2008, s. 18.

[236] Kenttätyötapaaminen Mozaikan kanssa (Latviassa 12.3.2008).

[237] Ruth Hunt ja tri Julie Fish, *Prescription for Change: Lesbian and Bisexual women's health check 2008*, Stonewall Equality, saatavilla osoitteessa http://www.stonewall.org.uk/documents/prescription_for_change_1.pdf (5.2.2009).

[238] T. Greif, N. Velikonja (2001), ”Anketa o diskriminaciji na osnovi spolne usmerjenosti”, *Lesbo* 11/12, http://www.ljudmila.org/lesbo/raziskave_porocilo1.htm (29.3.2008).

[239] Portugalin maakohtainen raportti.

suuntautumiseen perustuvaa välitöntä tai välillistä syrjintää.[240] Lisäksi monet portugalilaiset psykoterapeutit pitävät homoseksuaalisuutta ”ongelmana”.[241]

Hyvä käytäntö: Terveydenhoidon ammattilaisten kouluttaminen LGBT-asioissa. Ruotsissa LGBT-kansalaisjärjestö *RFSL* tarjoaa terveydenhoidon ammattilaisille koulutusta LGBT-asioissa. Viime vuonna koulutukseen osallistui noin 15 sairaalaa ja terveydenhoitoalan opiskelijaryhmiä. *RFSL Stockholm* ja *RFSL National* aloittivat vuonna 2007 sellaisten kriteerien määrittelyn, joilla sairaala voitaisiin luokitella ”LGBT-päteväksi”.[242]

Irlannin *tasa-arvovaltuutetun* tilaamassa tutkimuksessa syvähaastateltiin 43 LGB-vastaajaa siitä, miten he olivat paljastaneet sukupuolisen suuntautumisensa yleislääkärilleen.[243] Suurimmassa osassa tapauksista (26 tapauksessa 33:sta) yleislääkäri oli suhtautunut LGB-identiteetin paljastamiseen rauhallisesti, vahvistanut hyväksyntänsä ja luottamuksellisuuden, tarjonnut asianmukaista tietoa ja vakuuttanut, ettei homoseksuaalisuutta pidetä sairautena. Ne, joiden kohdalla yleislääkäri oli suhtautunut tietoon kielteisesti, olivat panneet merkille kiusaantuneisuutta, kuten katsekontaktin välttelyä, jäljellä olevan vastaanottoajan kiirehtimistä ja epäystävällisyyttä. Tutkimuksessa korostettiin tukea antavan ympäristön sekä lääkärin ja LGBT-potilaan välisen luottamuksellisuuden tärkeyttä.

Ruotsissa lesbonainen valitti lääkärin ahdistelleen häntä sairaalan psykiatrisella osastolla rinnastamalla hänen homoseksuaalisen suuntautumisensa pedofiliaan ja seksin harjoittamiseen eläinten kanssa ja siten antamalla hänen ymmärtää, että hänen sukupuolinen suuntautumisensa on mielisairaus. Terveysviranomaiset pahoittelivat tapausta ja väittivät, ettei se ollut merkki yleisesti terveyspalveluja koskevasta ongelmasta.[244]

Tarkastamaton käännös

[240] T. L. Monteiro, V. Policarpo, F. V. da Silva (2006), *Inquérito Nacional sobre Experiências da Homossexualidade em Portugal* (Relatório de Pesquisa/2006), Lissabon, Centro de Investigação.
[241] G. Moita (2001), *Discursos sobre a homossexualidade no contexto clínico: a homossexualidade de dois lados do espelho, Tese de Doutoramento em Ciências Biomédicas*, Universidade do Porto.
[242] Ruotsin maakohtainen raportti.
[243] M. Gibbons, M. Manandhar, C. Gleeson ja J. Mullan (2008), *Recognising LGB Sexual Identities in Health Services*, Dublin, Equality Authority and Health Service Executive, s. 46.
[244] Asia nro 399-2006, päätös 20.12.2006, www.homo.se (22.8.2008).

Kenttätutkimusten yhteydessä LGBT-järjestöt muun muassa Romaniassa ja Unkarissa toivat esiin, että LGBT-identiteetin salaaminen vaikuttaa siihen, kuinka laajasti sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää voidaan havaita: ”Ihmiset eivät luota terveydenhoitohenkilöstöön eivätkä kerro lääkärille homoseksuaalisuudestaan. He jopa pelkäävät, että lääkäri saisi asian selville.”[245] Unkarissa eräs vastaaja totesi, että ”Ihmiset eivät kerro olevansa LGBT-henkilöitä, siksi ongelmista tiedetään niin vähän.”[246]

Useiden jäsenvaltioiden tutkimustulokset vahvistavat, että LGBT-henkilöt ovat haluttomia paljastamaan sukupuolista suuntautumistaan. **Maltassa** tehdyssä kyselyssä[247] 32,5 prosenttia vastaajista kertoi salanneensa sukupuolisen suuntautumisensa hakiessaan terveyspalveluja. **Saksassa** tehdyissä tutkimuksissa[248] tuli ilmi, että LGBT-henkilöt pysyvät kaapissa, kun he ovat yhteydessä hoitolaitoksiin, koska he pelkäävät syrjintää. **Slovakialaisessa** tutkimuksessa[249] 50 prosenttia vastaajista ilmoitti, että he aina salaavat sukupuolisen suuntautumisensa hoitohenkilöstöltä, ja 22 prosenttia vastaajista paljasti asian satunnaisesti. Tämä ilmiö saattaa itsessään aiheuttaa terveysriskejä.

Samaa sukupuolta olevien kumppanien jääminen tunnustamatta terveydenhoitoalalla

Tietojen saanti kumppanin terveydentilasta, kun kumppania ei tunnusteta lähimmäksi omaiseksi, on mainittu ongelmana **Bulgarian**, **Unkarin**, **Italian** ja **Viron** maakohtaisissa raporteissa. Samaa sukupuolta olevaa kumppania ei kuitenkaan hyväksytä lähimmäksi omaiseksi myöskään aina jäsenvaltioissa, joissa tällaisen kumppanuuden asema on tunnustettu, kuten seuraavasta esimerkistä ilmenee.

”Kumppanini joutui onnettomuuteen Walesissa, eikä henkilökunta suostunut hyväksymään minua lähimmäksi omaiseksi, ennen kuin nostimme metelin asiasta. Naispuoliset sairaanhoitajat eivät koskeneet kumppaniini niinä kuutena päivä, jotka hän vietti sairaalassa. Hän joutui itse peseytymään tai odottamaan, että miespuolinen sairaanhoitaja tuli paikalle.”[250] (Nainen, 59, Yhdistynyt kuningaskunta)

Tarkastamaton käännös

[245] Kenttätyötapaaminen ACCEPTin kanssa (Romaniassa 7.4.2008).
[246] Kenttätyötapaaminen Hàttèrin kanssa (Unkarissa 17.4.2008).
[247] Maltan maakohtainen raportti.
[248] G. Dennert (2004), *Die gesundheitliche Situation lesbischer Frauen in Deutschland: Ergebnisse einer Befragung* (tutkielma), Nürnberg, Med. Diss. FAU Erlangen-Nürnberg.
[249] Slovakian maakohtainen raportti.
[250] Stonewall (2008), *Prescription for Change. Lesbian and Women's Health Check 2008*, s. 14.

Kenttätapaamisten yhteydessä **virolaisen** LGBT-kansalaisjärjestön *SEKÜ:n* edustajat kertoivat lesboparin tapauksesta, jossa äidin kumppanin ei annettu osallistua synnytykseen.[251] Samaten **italialaisten** LGBT-kansalaisjärjestöjen *Arcigayn* ja *Arcilesbican* edustajat toivat esiin lähimmän omaisen aseman kieltämisen, jonka seurauksena LGBT-potilaiden ja heidän kumppaneidensa hoito jää yksittäisten työntekijöiden asenteen varaan.[252]

Sitä vastoin **tanskalaisen** *LBL:n* (kansallisen homo- ja lesbojärjestön) ja **luxemburgilaisen** *CIGALEn* edustajat toivat esiin LGB-henkilöiden myönteisempiä kokemuksia terveydenhoidossa.[253] Nämä edustajat kertoivat, ettei kumppaneiden vierailuihin sairaaloiden tehohoitoyksiköissä tai osallistumiseen synnytykseen vaikuttanut liittyvän merkittäviä ongelmia. Kummatkin kansalaisjärjestöt mainitsivat kuitenkin, että sairaaloiden hallinnollisten lomakkeiden sanamuoto saattaa tuottaa ongelmia LGBT-henkilöille, kuten kahdessa saksalaisessa tutkimuksessa on osoitettu.[254]

”Olin sairaalassa poliklinikkapotilaana, eikä heidän tietojärjestelmässään ollut osiota, johon olisi voinut kirjata, että olen rekisteröidyssä parisuhteessa. Tietoihin kuulemma kirjattiin, että olen naimaton.”[255] (Nainen, 34, Yhdistynyt kuningaskunta)

Myös aiemmin mainitun irlantilaisen raportin mukaan se, ettei kumppania voida tunnustaa lähimmäksi omaiseksi, on vakava ongelma, erityisesti silloin, kun kumppani joutuu sairaalahoitoon, koska se voi vaikuttaa tiedon saantiin, vierailuoikeuteen ja päätöksentekoon.

HIV-infektion saaneiden homo- ja biseksuaalisten miesten leimautuminen

LGBT-kansalaisjärjestöt **Belgiassa**,[256] **Itävallassa**,[257] **Portugalissa**[258] ja **Sloveniassa**[259] ovat huolissaan HIV-infektioista, verenluovutuksesta sekä homo- ja biseksuaalisiin miehiin ja HIV:hen/aidsiin liittyvistä ennakkoluuloista, jotka vaikuttavat erityisesti verenluovutukseen. Kuten **puolalaisessa** tutkimuksessa todettiin, joissakin verenluovutuskeskuksissa

Tarkastamaton käännös

[251] Kenttätyötapaaminen Diversityn ja SEKÜ:n kanssa (Virossa 10.3.2008).
[252] Kenttätyötapaaminen Arcigayn ja Arcilesbican (AL) kanssa (Italiassa 5.3.2008).
[253] Kenttätyötapaaminen Cigalen kanssa (Luxemburgissa 7.4.2008) ja LBL:n kanssa (Tanskassa 26.4.2008).
[254] Ks. esimerkiksi: H. Seyler (2004), *Lesben, die unsichtbaren Patientinnen*, Düsseldorf, esitys komitealle ”Frauengerechte Gesundheitsversorgung in NRW”, (10.2.2004). Ja G. Wolf (2006), ”Diskriminierung und Gewalt gegen Lesben, Schwule und Bisexuelle im medizinischen und psychotherapeutischen Setting”, *Verhaltenstherapie und psychosoziale Praxis*, 38 (3).
[255] Stonewall (2008), *Prescription for Change. Lesbian and Women's Health Check 2008*, s. 16.
[256] Kenttätyötapaaminen Holebifederatien ja Arc-en-cielin kanssa (Belgiassa 3.4.2008).
[257] Kenttätyötapaaminen HOSI-WIENin kanssa (Itävallassa 1.5.2008).
[258] Kenttätyötapaaminen ILGA-Portugalin kanssa (17.3.2008).
[259] Kenttätyötapaaminen Legebitran kanssa (28.4.2008).

kysytään vain luovuttajien sukupuolisesta suuntautumisesta eikä heidän sukupuolielämästään tai riskikäyttäytymisestään.[260]

Sidosryhmien sähköisen kyselyn vastaajista 29 prosenttia oli sitä mieltä, että terveydenhoitohenkilöstö asennoituu ”jokseenkin kielteisesti” tai ”kielteisesti” sellaisiin homomiehiin, joilla on HIV/aids.

Muut tutkimukset viittaavat samaan suuntaan. **Slovenialaisessa** tutkimuksessa kerrottiin 24-vuotiaasta miehestä, joka irtisanottiin tämän HIV:n takia, ja toisesta miehestä, jota ei päästetty asuntoonsa naapureiden kuultua hänen HIV-positiivisuudestaan.[261]

Maltassa *Malta Gay Rights Movementin* edustajat kertoivat haastattelussa, että terveydenhoitojärjestelmän luottamuksellisuusongelmat erityisesti sellaisten henkilöiden kohdalla, joilla on HIV/aids, ovat saaneet nämä hakeutumaan toiseen maahan hoitoon.[262]

LGBT-henkilöiden terveys

LGBT-henkilöiden terveydestä on saatavilla vain vähän tietoa. LGBT-kansalaisjärjestöjen haastatteluissa tuli esiin, että erityisesti lesbojen ja biseksuaalisten naisten terveydenhoitotarpeita ei ole tutkittu tarpeeksi.[263] **Yhdistyneessä kuningaskunnassa** toimiva *Stonewall* arveli haastattelussa, että lesbot ovat haluttomia vastaamaan ehkäisevän terveydenhoidon viesteihin tai hakemaan lääkinnällistä apua.[264]

Jotkin todisteet viittaavat siihen, että kokemukset homofobiasta, syrjinnästä, häirinnästä ja väheksynnästä, erityisesti koulutuksessa ja työmarkkinoilla, voivat vaikuttaa kielteisesti LGBT-henkilöiden terveyteen.[265]

”Asiat eivät sujuneet, tunsin itseni turhaksi ja ajattelin, että minun pitäisi ottaa itseni hengiltä, jos pystyisin siihen. Suurin ongelma oli se, että olen homo ja että perheeni ei hyväksy sitä. Minusta vain tuntui, että jos olisin poissa heidän tieltään, heidän ei tarvitsisi murehtia minusta.” (Mies, **Yhdistynyt kuningaskunta**)[266]

Tarkastamaton käännös

[260] R. Biedron (2007), ”2005 and 2006 report Health Services. Can homosexual persons become blood donors?”, *Situation of bisexual and homosexual persons in Poland*, M. Abramowicz (toim.), Campaign Against Homophobia, Lambda Warsaw Association.
[261] Slovenian maakohtainen raportti.
[262] Kenttätyötapaaminen Malta Gay Rights Movementin kanssa (Maltassa 3.3.2008).
[263] Kenttätyötapaaminen Arcigayn (AG) ja Arcilesbican (AL) kanssa (Italiassa 5.3.2008).
[264] Kenttätyötapaaminen Stonewallin kanssa (Yhdistyneessä kuningaskunnassa 31.3.2008).
[265] Esimerkki: Arbetslivsinstitutet (2003), *Arbetsvillkor och utsatthet*, Ruotsi; M. Jenett (2004), *Stand up for us_ Challenging homophobia in schools*, Yorkshire, Crown Copyright.
[266] The Equality Authority and the Health Service Executive (2007), *Recognising LGB Sexual Identities in Health Services, The Experiences of Lesbian, Gay and Bisexual People with Health Services in North West Ireland*, s. 66.

Italiassa 16-vuotias teknisen koulun oppilas Torinossa teki itsemurhan. Luokkatoverit olivat kiusanneet uhria vuosien ajan siitä, että hän oli ”liian tyttömäinen”.[267]

Yleisesti ottaen LGBT-kansalaisjärjestöt arvelevat haastatteluissa, että LGBT-henkilöiden terveyden heikkenemisen riski on suurempi heteroseksuaalisten henkilöiden. **Belgialainen** LGBT-kansalaisjärjestö *Holebifederatie* painotti, että LGBT-henkilöiden terveys on jatkuva huolenaihe ja että suuri osa LGBT-henkilöistä kärsii masennuksesta.[268] Järjestö aikoo teettää tutkimuksen nuorten lesbonaisten terveydestä ja itsemurhista.[269] *Holebifederatien* arvio saa tukea useista raporteista, joissa LGBT-henkilöt esitetään haavoittuvana ryhmänä usean terveysindikaattorin osalta. Esimerkiksi **belgialaisen** tutkimuksen mukaan LGB-henkilöiden todennäköisyys sairastua krooniseen sairauteen on kaksi kertaa suurempi.[270]

Yhdistyneessä kuningaskunnassa tehty tutkimus osoitti, että 20 prosenttia tutkimukseen osallistuneista lesboista ja biseksuaalisista naisista oli tahallisesti vahingoittanut itseään, kun kokonaisväestössä kyseinen osuus on 0,4 prosenttia, ja 16 prosenttia alle 20-vuotiaista vastaajista oli yrittänyt itsemurhaa, kun alle 18-vuotiaiden kokonaisväestössä kyseinen osuus on 0,12 prosenttia (ChildLinen arvion mukaan). Syöpäseulontojen alalla 15 prosenttia yli 25-vuotiaista lesboista ja biseksuaalisista naisista ei ollut koskaan ollut kohdunkaulan irtosolukokeessa, kun kokonaisväestössä osuus on 7 prosenttia naisista. Alle 50 prosenttia tutkimukseen osallistuneista lesboista ja biseksuaalisista naisista oli osallistunut sukupuolitautien seulontaan.[271]

Hyvä käytäntö: Haastatteluissa tuli ilmi, että kun **Ranskassa** yhä useampi lesbo kyseli LGBT-keskuksesta *Paris-IDF* tietoa ennakkoluulottomista gynekologeista, kyseinen keskus oli laatinut **lesbojen terveysoppaan**, jossa on ”myötämielisten” gynekologien osoitteita. Oppaassa käsitellään yleisiä terveysasioita, erityisesti rinta- ja kohtusyövän riskiä.[272]

Tarkastamaton käännös

[267] ETYJ/ODIHR (2008), *Hate Crimes in the OSCE Region - Incidents and Responses. Annual Report for 2007*, s. 110. Raportti mainitaan Euroopan parlamentin 26. huhtikuuta 2007 antamassa päätöslauselmassa homofobiasta, saatavilla osoitteessa http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0167+0+DOC+XML+V0//FI (6.10.2008).

[268] Kenttätyötapaaminen Holebifederatien ja Arc-en-cielin kanssa (Belgiassa 3.4.2008).

[269] Kenttätyötapaaminen opetusministeriön kanssa (Belgiassa 4.4.2008).

[270] K. Heeringen ja J. Vincke, ”Suicidal acts and ideation in homosexual and bisexual young people: a study of prevalence and risk factors”, *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 35(11), s. 494–499.

[271] R. Hunt ja J. Fish (2008), *Prescription for Change. Lesbian and bisexual women’s health check*, Stonewall.

[272] Kenttätyötapaaminen Inter-LGBT:n ja L'Autre Cerclen kanssa (Ranskassa 10.3.2008).

LGBT-henkilöiden mielenterveystutkimus: Irlantilainen LGBT-kansalaisjärjestö *GLEN* pyysi yhteistyössä *BeLonG To* -nuorisohankkeen kanssa Dublinin Trinity Collegen tutkijoita tekemään ensimmäisen laajan tutkimuksen LGBT-henkilöiden mielenterveydestä ja hyvinvoinnista **Irlannissa**. Tutkimuksen rahoittaa *The National Office for Suicide Prevention.* Tutkimuksessa pyritään tunnistamaan LGBT-henkilöiden mielenterveysongelmien ja itsemurhien riski- ja kestävyystekijät sekä kehittämään parhaan käytännön malli LGBT-henkilöiden mielenterveyden edistämiseksi ja itsemurhien vähentämiseksi.[273]

Ruotsin *kansanterveyslaitoksen*[274] kyselyn tuloksista ilmenee, että valtaosalla LGBT-henkilöistä (lesboista, homoista, biseksuaaleista ja transsukupuolisista henkilöistä) on hyvä terveys. LGBT-henkilöiden joukossa on kuitenkin huomattavasti enemmän henkilöitä, joilla on huono terveys, kuin muun väestön joukossa. Erityisesti heidän mielenterveytensä on merkittävästi huonompi. LGBT-henkilöiden välilläkin on suuria terveyseroja. Transseksuaalien terveys on lähes poikkeuksetta huonoin, toiseksi huonoin on biseksuaalien ja heidän jälkeensä lesbojen ja homojen terveys. Lisäksi kysely osoitti, että LGBT-henkilöiden itsemurha-ajatukset ovat huomattavasti tavallista yleisempiä. **Irlantilaisen** *GLEN Mental Health Report* -raportin tulokset ovat samansuuntaisia.[275]

Päätelmät

Terveydenhoitojärjestelmissä esiintyy syrjintää sekä homofobiaa ja transfobiaa. Niiden yleisyyttä on kuitenkin vaikea määritellä, sillä ongelma jää usein näkymättömäksi, kun LGBT-henkilöt salaavat sukupuolisen suuntautumisensa. LGBT-kansalaisjärjestöjen ja kansallisten tasa-arvoelinten tutkimuksista ja haastatteluista tulee esiin, että terveydenhoitohenkilöstöllä on erilaisia myönteisiä tai kielteisiä reaktioita sukupuolisen suuntautumiseen paljastamiseen. Kielteisiä reaktioita ovat muun muassa psykiatrisen hoidon suositteleminen LGB-potilaille. Myönteisimmissä reaktioissa tarjotaan tärkeää LGB-kysymyksiin liittyvää tietoa, vahvistetaan luottamuksellisuutta ja tuodaan esiin potilaan hyväksyntä.

Muun muassa syrjinnän pelko saattaa estää LGBT-potilaita hakemasta hoitoa, mikä aiheuttaa itsessään terveysriskejä. Saatavilla olevien tutkimusten perusteella homofobian, transfobian, häirinnän tai väheksynnän kokemukset korreloivat LGBT-henkilöiden yleisesti heikomman henkisen ja fyysisen terveyden kanssa. Haastatellut LGBT-kansalaisjärjestöt ja viranomaiset raportoivat mielenterveysongelmien, itsemurhien ja päihteiden väärinkäytön

[273] Irlannin maakohtainen raportti.
[274] Ruotsin kansanterveyslaitos (2006), *Health on Equal Terms*, saatavilla osoitteessa http://www.fhi.se/upload/ar2006/Rapporter/r200608_HBT_web.pdf (12.1.2009).
[275] *2003 GLEN Mental Health Report* (julkaistu yhdessä entisen Northern Area Health Boardin kanssa).

Tarkastamaton käännös

olevan tavallista yleisempiä LGBT-henkilöiden keskuudessa. LGBT-henkilöiden terveyden alalla tarvitaan lisää tutkimustyötä.

Tarkastamaton käännös

Uskonnolliset instituutiot

LGBT-kansalaisjärjestöjen haastatteluissa tuli ilmi, että useissa jäsenvaltioissa, kuten **Kyproksessa**,[276] **Kreikassa**,[277] **Latviassa**,[278] **Liettuassa**,[279] **Italiassa**,[280] **Puolassa**[281] ja **Romaniassa**,[282] kirkon – erityisesti ortodoksisen ja katolisen kirkon – edustajat osallistuvat poliittiseen keskusteluun LGBT-oikeuksista, usein vastustaakseen niitä. Toisaalta juutalaisten ja islaminuskoisten johtohahmojen ja instituutioiden ei todettu missään jäsenvaltiossa olevan merkittävässä roolissa LGBT-vastaisessa toiminnassa tai poliittisissa keskusteluissa LGBT-oikeuksista.

Esimerkiksi **Liettuassa** kirkko on asettunut vastustamaan LGBT-oikeuksia. Sosiaali- ja työministeri ilmoitti parlamentissa,[283] että muutosten tekemisestä yhdenvertaisen kohtelun lakiin (joka panee täytäntöön työllisyyden puitedirektiivin 2000/78/EY) keskusteltiin Liettuan piispainkokouksessa, joka myös hyväksyi muutokset, ja että parlamentin jäsenet vastustivat syrjinnän vastaista lainsäädäntöä vetoamalla ”Liettuan kristilliseen perinteeseen”. **Romanian** ortodoksinen kirkko on kampanjoinut perustuslain muuttamiseksi siten, että samaa sukupuolta olevat henkilöt eivät voisi mennä naimisiin.[284] LGBT-kansalaisjärjestöt **Italiassa**[285] ja **Puolassa**[286] kertoivat haastatteluissa pitävänsä katolista kirkkoa yhtenä keskeisenä esteenä uudelle LGBT-oikeuksia koskevalle lainsäädännölle.

Monimuotoisuus ja syrjintä uskonnollisissa järjestöissä

Suomalaisessa tutkimuksessa,[287] jota varten haastateltiin kymmentä evankelisluterilaisen kirkon työntekijää, jotka ilmoittivat olevansa homoja, lesboja tai biseksuaaleja, todettiin, että vaikka yhteiskunta on yleisesti katsoen muuttumassa avoimemmaksi ja keskustelu seksuaalivähemmistöjen asemasta

[276] Kenttätyötapaaminen Cyprus Gay Liberation Movementin kanssa (10.4.2008).
[277] Kenttätyötapaaminen LGBT-kansalaisjärjestö OLKEn kanssa (14.4.2008).
[278] Kenttätyötapaaminen LGBT-kansalaisjärjestöjen Mozaikan ja Tiesībsarga birojsin (oikeusasiamiehen toimiston) kanssa (Latviassa 12.3.2008).
[279] Kenttätyötapaaminen Lithuanian Gay Leaguen kanssa (13.4.2008).
[280] Kenttätyötapaaminen Arcigayn ja Arcilesbican kanssa (Italiassa 5.3.2008).
[281] Kenttätyötapaaminen Campaign Against Homophobian kanssa (Puolassa 17.3.2008).
[282] Kenttätyötapaaminen LGBT-kansalaisjärjestö ACCEPTin kanssa (Romaniassa 7.4.2008).
[283] Parlamentin istunto 18.9.2007, muistiinpanot saatavilla osoitteessa http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=304466 (14.2.2008).
[284] Romanian maakohtainen raportti.
[285] Kenttätyötapaaminen Arcilesbican ja Arcigayn kanssa (Italiassa 5.3.2008).
[286] Kenttätyötapaaminen Campaign Against Homophobian kanssa (Puolassa 17.3.2008).
[287] K. Valve (2004), ”Arki ja kutsumus – Seksuaalivähemmistöjen kokemuksia kirkon työyhteisöissä”, teoksessa J. Lehtonen, K. Mustola (toim,) *”Eihän heterotkaan kerro…” Seksuaalisuuden ja sukupuolen rajankäyntiä työelämässä*, Helsinki, työministeriö, saatavilla osoitteessa http://www.mol.fi/esr/fi/__yleiset/TM_TS_no02_08052004_web_lock.pdf (4.2.2009).

Tarkastamaton käännös

kirkossa on saanut kirkon työntekijöitä harkitsemaan sukupuolisen suuntautumisensa paljastamista, samalla julkinen keskustelu on luonut heille paineita ja pelkoja ottaa kantaa: ”Leimautumisen ja syrjinnän uhka on läsnä monissa arkisissa tilanteissa, joissa käydään keskustelua seksuaalivähemmistöjen asemasta kirkossa.”[288] Toisaalta haastatellut katsoivat, että vakaumuksen ulottuvuus nivoutuu saumattomasti työhön.

Ruotsissa Ruotsin kirkon seurakuntien ja pappien yhdistys osallistui yhdessä EKHOn (Ruotsin kristillisten lesbojen, homojen, biseksuaalien ja transsukupuolisten ekumeenisen yhdistyksen) kanssa EQUAL-hankkeeseen ”Normgiving Diversity”. Siinä keskitytään kolmeen ammattialaan, joilla on osansa yhteiskunnan normien asettamisessa: poliisi, kirkko ja puolustusvoimat. Tavoitteena on lisätä tietoisuutta sukupuolisesta monimuotoisuudesta ja parantaa pitkällä aikavälillä työntekijöiden asemaa.[289]

Joissakin jäsenvaltioissa uskonnolliset järjestöt tulkitsevat työnantajille myönnettyä poikkeusta syrjiä työntekijöitä, jotka eivät osoita ”vilpittömyyttä ja uskollisuutta suhteessa järjestön eetokseen” siten, että se kattaa sukupuolisen suuntautumisen. Komissio on pannut merkille, että ”monet yhdenvertaista kohtelua työssä koskevan direktiivin sukupuoliseen suuntautumiseen liittyvien säännösten täytäntöönpanossa kohdatut ongelmat liittyvät niiden poikkeusten laajuuteen, joita työnantajat, joilla on uskonnollinen eetos, voivat soveltaa… Nämä poikkeukset ovat hankalia, koska jotkin työnantajat saattavat vastustaa homoseksuaalisuutta uskonnollisista syistä.”[290]

Saksassa *Kolpingwerk*, katolinen sosiaalijärjestö, joka on keskittynyt opetukseen (muun muassa lastenkodeissa ja nuorisokeskuksissa) ja johon ei tunnustuksellisena organisaationa sovelleta syrjinnän vastaista lainsäädäntöä, erotti 53-vuotiaan homoseksuaalisen työntekijän sen jälkeen, kun hänen sukupuolinen suuntautumisensa oli tullut ilmi.[291] **Alankomaissa** yhdenvertaisen kohtelun lainsäädäntö sisältää samankaltaisia poikkeuksia uskonnollisten tai vakaumuksellisten järjestöjen työhönottoon. Tällaiset järjestöt voivat liittää virkoihin vaatimuksia, jotka ovat järjestön tarkoituksen kannalta tarpeellisia sen perusperiaatteiden noudattamiseksi. Yhdenvertaisen

Tarkastamaton käännös

[288] K. Valve (2004), ”Arki ja kutsumus – Seksuaalivähemmistöjen kokemuksia kirkon työyhteisöissä”, teoksessa J. Lehtonen, K. Mustola (toim,) *”Eihän heterotkaan kerro…” Seksuaalisuuden ja sukupuolen rajankäyntiä työelämässä*, Helsinki, työministeriö, saatavilla osoitteessa http://www.mol.fi/esr/fi/__yleiset/TM_TS_no02_08052004_web_lock.pdf (4.2.2009).

[289] Ks. http://ec.europa.eu/employment_social/equal/news/20051026-sweden_en.cfm (6.2.2009). Vuonna 2005 tämä hanke yhdistettiin uuteen EQUALin rahoittamaan yhteistyöhankkeeseen *All Clear*, johon osallistui enemmän organisaatioita. Tavoitteena on luoda työympäristö, jossa kunnioitetaan kaikkia sukupuoliseen suuntautumiseen katsomatta.

[290] Euroopan komissio, *Developing Anti-Discrimination Law in Europe: The 25 EU Member States Compared*, s. 24, 54, saatavilla osoitteessa http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/pdf/legnet/06compan_en.pdf.

[291] Welt Online (2006), *Fristlose Kündigung wegen Homosexualität*, 24.11.2006. Saatavilla osoitteessa: http://www.welt.de/vermischtes/article96880/Fristlose_Kuendigung_wegen_Homosexualitaet.html (28.7.2008).

kohtelun laissa säädetään, etteivät tällaiset vaatimukset saa johtaa siihen, että henkilöä syrjitään yksinomaan poliittisten näkemysten, rodun, sukupuolen, kansallisuuden, heteroseksuaalisen tai homoseksuaalisen suuntautumisen tai siviilisäädyn perusteella, mutta vaatimukset voivat perustua tarkentamattomiin ”muihin olosuhteisiin”. EU on moittinut näitä perusteita, ja sen johdosta *Commissie Gelijke Behandeling* (yhdenvertaisen kohtelun komitea) on ehdottanut kyseisten säännösten uudelleenmuotoilua.[292] **Latviassa** tehdyssä kenttätyössä ilmeni, että luterilainen kirkko on erottanut kirkosta kaksi pappia siksi, että heillä oli eriävät näkemykset homoseksuaalisuudesta ja LGBT-oikeuksista kuin kirkolla. Yksi pappi paljasti olevansa homo ja toi julki näkemyksensä, ettei homoseksuaalisuus ole synti eikä ristiriidassa kristillisyyden kanssa. Hänet erotettiin kirkosta syntisen käyttäytymisen edistämisen vuoksi. Toinen pappi, joka oli tuolloin Latvian yliopiston teologisen tiedekunnan dekaani, erotettiin kirkosta sen jälkeen, kun hän oli moittinut kirkon toimintaa edellä mainitussa tapauksessa. Hän toimii nykyään anglikaanisena pappina pienessä anglikaanisessa seurakunnassa Riiassa – Latvian ainoassa virallisessa uskontokunnassa, joka kannattaa LGBT-oikeuksia.[293] **Irlannissa** suurin osa ala-asteista ja huomattava osa yläasteista on uskonnollisten elinten hallussa ja hallinnassa. Tämä saattaa vaikuttaa homoseksuaalien ja biseksuaalien näkymättömyyteen kouluissa. Myös useat sairaalat ja terveyspalvelut ovat uskonnollisten elinten hallussa ja hallinnassa. Yhdenvertaista kohtelua työssä koskevan lain 37 §:ssä myönnetään poikkeus uskonnollisille elimille ja palveluille sellaisissa tapauksissa, joissa syrjinnän osoitetaan olevan tarpeellista uskonnollisen elimen eetoksen suojelemiseksi, mutta tätä poikkeusta ei ole koskaan koeteltu tuomioistuimessa. **Unkarissa** kalvinistisen Karoli Gaspar -yliopiston teologisen tiedekunnan säännöt estävät ”homoseksuaalista elämäntapaa” noudattavan opiskelijan kouluttamisen papiksi tai uskonnon opettajaksi. Unkarin korkein oikeus on ratkaissut asian tiedekunnan hyväksi ja päättänyt, että se saa sulkea pois lesbot ja homomiehet.[294]

Sukupuoliseen suuntautumiseen liittyvän monimuotoisuuden edistäminen on usein vaikeaa ympäristöissä, joita hallitsevat sellaiset uskonnolliset järjestöt, jotka suhtautuvat kielteisesti LGBT-asioihin. Esimerkiksi **Maltassa**, jossa katolinen kirkko johtaa noin kolmasosaa kouluista, opettajien on kansallisen opetussuunnitelman mukaan ”pidettävä mielessä oppilaiden ja heidän vanhempiensa moraaliset ja uskonnolliset arvot”. Maltese Gay Rights Movement -järjestöä (MGRM) on kuulemma kielletty jakamasta LGBT-asioita käsitteleviä lehtisiä tai opetusmateriaalia.

Tarkastamaton käännös

[292] Neuvoa-antava lausunto Euroopan komission virallisesta ilmoituksesta Alankomaille direktiivin 2000/78/EY virheellisestä täytäntöönpanosta; CGB Advisory opinion/2008/02, maaliskuu 2008.
[293] Kenttätyötapaaminen oikeusasiamiehen toimiston kanssa (12.3.2008).
[294] S. Quinn, E. Paradis (2007), *Going Beyond the Law: promoting equality in employment*, Bryssel, ILGA-Europe.

Eri puolilla Euroopan unionia on kuitenkin myös sellaisia uskonnollisia instituutioita, joilla on erilainen lähestymistapa LGBT-henkilöihin ja -asioihin. Esimerkiksi **Alankomaissa** *Alankomaiden reformoidun kirkon* kirkolliskokous julisti jo vuonna 1995, että kirkon jäsenillä on yhtäläiset oikeudet heidän sukupuolisesta suuntautumisestaan tai elämäntavoistaan riippumatta.[295] *Alankomaiden reformoidun kirkon* Emmenissä vuonna 1990 pidetyssä kirkolliskokouksessa ”kehotettiin kaikkia seurakuntia hyväksymään homoseksuaaliset jäsenet, myös virkoihin”. Vuonna 1995 *Alankomaiden protestanttisen kirkon* luterilainen kirkolliskokous päätti siunata homoseksuaaliset parisuhteet myös kirkossa, koska sen mukaan mitkään teologiset perusteet ”eivät kieltäneet siunaamasta kahden ihmisen välistä kestävän ystävyyden, kiintymyksen ja uskollisuuden lupausta”. **Suomessa** *Kallion seurakunnan* kerrotaan vuodesta 1999 lähtien tukeneen ”sateenkaariväkeä”, ja Vaasan, Helsingin ja Tampereen pride-tapahtumien yhteydessä on järjestetty ”sateenkaarimessuja”.[296] Ekumeeninen *Yhteys-liike* pyrkii edistämään suvaitsevampaa asennetta seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kohtaan kirkon sisällä. Kuten edellä jo mainittiin, **Ruotsissa** kirkko osallistui vuoden 2008 pride-tapahtumaan.

Päätelmät

Joissakin jäsenvaltioissa uskonnolliset instituutiot ja organisaatiot osallistuvat usein poliittisiin keskusteluihin LGBT-oikeuksista kampanjoidakseen niitä vastaan, ja siten ne hidastavat lainsäädännön uudistamista tällä alalla. Jotkin uskonnolliset ryhmät ja jotkut johtajat myös järjestävät aktiivisesti mielenosoituksia LGBT-tapahtumia vastaan.

Joissakin jäsenvaltioissa kirkko omistaa ja johtaa useita kouluja, sosiaalipalveluja ja monitoimitaloja, joissa järjestetään julkisia keskusteluja ja tapahtumia. LGBT-kansalaisjärjestöiltä on evätty pääsy tällaisiin tiloihin ja niitä on kielletty levittämästä tietoa LGBT-asioista tai osallistumasta poliittisiin keskusteluihin.

Syrjinnän vastaiseen lainsäädäntöön myönnettyjä poikkeuksia, jotka sallivat työnantajien syrjiä työntekijöitä, jotka eivät osoita ”vilpittömyyttä ja uskollisuutta suhteessa järjestön eetokseen”, tulkitaan joissakin jäsenvaltioissa tavoilla, jotka johtavat LGBT-henkilöiden syrjintään.

Uskonnollisten järjestöjen suhtautumisesta LGBT-henkilöihin on myös myönteisiä esimerkkejä.

Tarkastamaton käännös

[295] Ks. http://www.protestantchurch.nl/default.asp?inc=info&rIntId=1649 (6.2.2009).
[296] Ks. http://kallio.kirkkohelsinki.net/?deptID=2590&searchword=Yhteys (7.2.2009).

Urheilu

Tässä osassa tarkastellaan vaikeutta harrastaa urheilua avoimesti LGBT-henkilönä ja homofobista kieltä ja panettelua ammattimaisessa ja vapaa-ajan urheilussa.

Homofobia urheilussa

Useimmissa maakohtaisissa raporteissa pannaan merkille, kuinka vähän urheilun alalla esiintyvästä homofobiasta on tehty määrällistä ja laadullista tutkimusta. Saatavat rajalliset tiedot viittaavat kuitenkin siihen, että homofobiaa esiintyy erilaisissa urheiluympäristöissä ja että urheilun alalla on hyvin haastavaa esiintyä avoimesti LGBT-henkilönä. Olemassa olevissa tutkimuksissa ja tiedoissa on keskitytty pitkälti ammattilaisjalkapalloon.

Lähes kaikissa jalkapallotapahtumissa fanit pilkkaavat tuomaria tai vastajoukkuetta toistamalla homofobisia iskulauseita.[297] Esimerkiksi **Yhdistyneessä kuningaskunnassa** ei ole harvinaista, että jalkapallon pelaaja haukkuu tuomaria ottelun aikana homofobisilla ilmauksilla.[298]

Italiassa kansalaisjärjestöt *Arcigay* ja *Arcilesbica* toivat haastatteluissa esiin, että jalkapallon fanikulttuurissa esitetään jatkuvasti LGBT-vastaisia näkemyksiä ja että useisiin fanikerhoihin ja huligaaniryhmiin kuuluu uusfasistisia ryhmiä.[299]

Yhdistyneen kuningaskunnan maakohtaisessa raportissa ei ollut tietoa yhdestäkään Briteissä nykyään pelaavasta avoimesti homoseksuaalisesta ammattijalkapalloilijasta, mutta homoseksuaalisia jalkapalloilijoita on kuulemma neuvottu esiintymään heteroseksuaaleina.

”Olisi varmaan helpompaa ja hyväksyttävämpää paljastaa homoseksuaalisuutensa poliittisessa puolueessa kuin urheilussa. Urheilussa miehekkyyttä ihannoidaan edelleen. Kun pelasin nuorempana jalkapalloa, oli tärkeää erottua nynnyistä ja hinteistä.” (Mies, entinen tennisvalmentaja, Ruotsi)[300]

Eurooppalaisten homo- ja lesbourheiluseurojen kattojärjestö, *The European Gay and Lesbian Sports Federation* (EGLSF), perustettiin vuonna 1989 torjumaan syrjintää urheilussa ja tukemaan homo- ja lesbourheilijoita

[297] T. Walther (2006), *Kick It Out: Homophobia in Football*, European Gay and Lesbian Sport Federation (toim.), Berliini, Amsterdam.
[298] Ks. http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2006/sep/28/paulscholesandantigayabuse (8.8.2008).
[299] Kenttätyötapaaminen Arcigayn ja Arcilesbican kanssa (Italiassa 5.3.2008).
[300] RFSL (2007), *All Clear 2.0, Gay, Lesbian, Bi & Hetero at Work*, s. 55.

Tarkastamaton käännös

sukupuolisen suuntautumisensa paljastamisessa. Järjestön mukaan Euroopassa on vaikea tulla kaapista vapaa-ajan urheiluseurassa. Vaikka LGBT-henkilöillä on hyvin vaihtelevia kokemuksia eri jäsenvaltioissa, useat LGBT-henkilöt ovat kertoneet joutuneensa seuratovereidensa häiritsemiksi ja hyljeksimiksi .[301]

Hyvä käytäntö: Haastatteluissa tuli esiin, että **Suomessa** *Liikunta ja urheilu ry* on julkaissut kolmella kielellä – suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi – oppaan *Lupa kuulua – lupa näkyä: Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt liikunnassa ja urheilussa*.[302]

Hyvä käytäntö: **Saksassa** *Deutscher Fußball Bund* (Saksan jalkapalloliitto) käynnisti vuonna 2007 kampanjan *Football and Homophobia* ja allekirjoitti sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän vastaisen julistuksen.[303]

LGBT-näkyvyys urheilussa

Outsports.com-sivusto raportoi, että vuoden 2008 Pekingin olympialaisiin osallistuneista 10 708 urheilijasta vain 10 oli avoimesti homoja tai lesboja.[304] Sidosryhmien sähköisessä kyselyssä 41 prosenttia vastaajista ilmoitti, että jopa vapaa-ajan urheilussa on ”mahdotonta” tai ”lähes mahdotonta” olla avoimesti LGBT-henkilö.

”Korkean tason urheilijat usein kieltävät seksuaalisuutensa saadakseen esimerkiksi apurahoja tai stipendejä. Uskon, että avoimesti lesbon urheilijan olisi Irlannissa vaikea saada tukea – sekä taloudellista että sosiaalista tukea." (Nainen, Irlanti)[305]

Irlannin tasa-arvovaltuutetun mukaan LGBT-urheilijat ovat hyvin näkymättömiä, minkä seurauksena ammattilaisurheilun alalta puuttuu LGBT-roolimalleja.[306] Myös kansalaisjärjestöt *Arcigay* ja *Arcilesbica* toivat haastatteluissa esiin, että LGBT-henkilöt ovat **Italiassa** hyvin näkymättömiä urheilussa.[307]

Tarkastamaton käännös

[301] Ks. http://www.eglsf.info/eglsf-about.php (10.8.2008).
[302] Kenttätyötapaaminen työ- ja elinkeinoministeriön, opetusministeriön ja sisäasiainministeriön kanssa (Suomessa 4.3.2008).
[303] Saksan maakohtainen raportti.
[304] Ks. http://www.outsports.com/os/index.php/Olympics/2008/In-Beijing-Olympics-only-5-openly-gay-athletes.html (25.1.2009).
[305] L. Greene (2007), *Lesbian Athletes and Their Experiences of Gender and Sexuality in Competitive Sports in Ireland (1980–2007)*, University College of Dublin, College of Human Sciences.
[306] Kenttätyötapaaminen tasa-arvovaltuutetun kanssa (Irlannissa 4.4.2008).
[307] Kenttätyötapaaminen Arcigayn ja Arcilesbican kanssa (5.3.2008).

Homofobian torjunta urheilussa

Ruotsissa tehdyssä mielipidekyselyssä ilmeni, että homofobian tunnistamiseen ja käsittelemiseen ei urheilussa juuri panosteta.[308] Ruotsin *teollisuusministeriön* rahoittamassa hankkeessa esitettiin kysymyksiä 40 ruotsalaiselle urheilujärjestölle ja todettiin, että useimmissa niistä ei ollut koskaan keskusteltu homofobiasta tai LGBT-henkilöiden tilanteesta. Suurin osa järjestöistä myös vastasi, ettei niissä ollut yhtään avoimesti LGBT-henkilöä eikä asiaa koskevaa politiikkaa tai toimintasuunnitelmaa.

Yhdistyneessä kuningaskunnassa LGBT-kansalaisjärjestö *Stonewall* katsoi, että ponnisteluihin homofobian kitkemiseksi urheilusta ei ole kiinnitetty paljon huomiota ja että rasismin kitkeminen jalkapallosta asetetaan etusijalle yhdenvertaisuutta ja syrjintää koskevassa toiminnassa ammattilaisjalkapallon alalla.[309]

Vuonna 2003 Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous totesi urheilussa esiintyvästä homofobiasta seuraavaa: ”Yleiskokous katsoo, että homofobiaa, jota urheilun alalla esiintyy sekä urheilijoiden keskuudessa että suhteessa katsojiin, tulisi torjua samalla tavalla kuin rasismia ja muita syrjinnän muotoja.”[310]

Tietyt Euroopan komission PROGRESS-ohjelmasta rahoitusta saavat aloitteet voisivat edistää merkittävästi asennemuutosta urheilussa. Esimerkiksi ”Juokse moninaisuuden puolesta” -kampanjassa tiettyihin maratoneihin osallistuvat juoksijat voivat kantaa EU:n syrjinnän vastaisia vaatteita ja siten lisätä tietoa ja kertoa näkemyksensä syrjinnästä.[311]

Hyvä käytäntö: Kumppanuuksia koulutusohjelmien kehittämiseksi: ***Ruotsin*** *lesbo-, homo-, bi- ja transjärjestö (RFSL)* sekä *HomO* (sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää käsittelevä tasa-arvovaltuutettu) ovat vuodesta 2007 lähtien toteuttaneet *Riksidrottsförbundetin* (kansallisen urheiluliiton) ja urheilun alalla toimivan koulutusjärjestön *SISUn* kanssa hanketta, jossa valmentajia koulutetaan LGBT-asioissa. *RFSL* ja *SISU* ovat suunnitelleet kehittävänsä koulutusohjelmia ja tarjoavansa niitä urheiluseuroille. Samaan aikaan *Riksidrottsförbundet* suunnittelee ja toteuttaa tutkimuksia LGBT-kysymyksistä urheilussa.[312]

Tarkastamaton käännös

[308] Ks. http://www.homo.se/o.o.i.s/3950 (14.8.2008).
[309] Kenttätyötapaaminen Stonewallin kanssa (Yhdistyneessä kuningaskunnassa 31.3.2008).
[310] Suositus 1635 (2003), *Lesbians and gays in sport*, pysyvä komitea hyväksyi suosituksen yleiskokouksen puolesta 25.11.2003.
[311] Ks. http://www.stop-discrimination.info/2012.0.html (12.1.2008).
[312] Ruotsin maakohtainen raportti.

Hyvä käytäntö: Urheiluseurojen ja ihmisoikeusjärjestöjen välinen yhteistyö: Haastatteluissa tuli ilmi, että **Ranskassa** jalkapalloseura *Paris Saint Germain* tekee yhteistyötä homoja edustavan jalkapalloseuran *Paris Foot Gayn* ja *Ligue Internationale Contre le Racisme et l'Antisémitisme* -liiton (kansainvälisen rasismin ja antisemitismin vastaisen liiton) kanssa sellaisen syrjintää ehkäisevän ja torjuvan politiikan kehittämiseksi, joka keskittyy homofobiaan.[313]

Saksassa vihamielinen suhtautuminen jalkapallon alalla on saanut lesbot ja homot muodostamaan omia vapaa-ajan urheiluseuroja.[314] LGBT-henkilöt ovat perustaneet omia urheiluyhdistyksiä muissakin jäsenvaltioissa. LGBT-henkilöiden urheilutapahtumista voidaan mainita Euroopan homo- ja lesbourheilijoiden vuotuiset mestaruuskilpailut (Eurogames) ja Outgames-kisat.[315]

Päätelmät

Tiedot urheilussa esiintyvästä homofobiasta painottuvat pitkälti ammattilaisjalkapalloon. Jalkapallossa homofobiaa ilmenee fanikulttuurissa ja pelaajien keskuudessa, ja jalkapallotapahtumissa käytetään usein homofobista kieltä vastustajien tai tuomareiden pilkkaamiseksi. LGBT-näkyvyyden puuttuminen urheilussa on merkittävä havainto. Häirinnän, homofobian ja seuratovereiden torjunnan uskotaan heikentävän LGBT-henkilöiden mahdollisuutta avoimuuteen urheilussa.

Useimmat urheilujärjestöt eivät pidä homofobiaa tärkeänä osana syrjinnän torjuntaa, etenkään verrattuna ponnisteluihin rasismin kitkemiseksi.

Tarkastamaton käännös

[313] Kenttätyötapaaminen Inter LGBT:n ja L'Autre Cerclen kanssa (Ranskassa 10.3.2008).
[314] Saksan maakohtainen raportti; ks. myös http://www.queer footballfanclubs.com (20.3.2008).
[315] http://www.eurogames.info/eurogames-welcome.html ja www.copenhagen2009.org (8.8.2008).

Tiedotusvälineet

Tässä osassa katsotaan, miten LGBT-henkilöt ja heidän elämänsä esitetään tiedotusvälineissä eri puolilla EU:ta. Tässä yhteydessä tiedotusvälineillä tarkoitetaan sekä julkista ja yksityistä mediaa[316] että visuaalista ja kirjallista mediaa, kuten Internetiä, sanomalehtiä ja televisiota.

Homofobiset puheet tiedotusvälineissä

Muun muassa LGBT-kansalaisjärjestöt **Italiassa** ja **Puolassa** sekä **Latvian** kansallinen tasa-arvoelin mainitsivat haastatteluissa tapauksia, joissa tiedotusvälineissä oli esitetty homofobisia puheita.[317] Tuoreessa tutkimuksessa siitä, miten lesbot, homot, biseksuaalit ja transsukupuoliset henkilöt esitetään **skotlantilaisessa** lehdistössä, todettiin, että sanomalehdet vaikuttavat olevan valmiita julkaisemaan kirjeitä, joiden sisältämän homofobisen solvauksen määrää ei suvaittaisi, jos se olisi rasistista.[318] **Liettuassa** tehdyssä tutkimuksessa tuli esiin, että jotkut toimittajat käyttävät homofobista kieltä.[319]

Hyvä käytäntö: ***Lithuanian Gay League*** kehitti yhdessä ***Euroopan yleisradioliiton*** kanssa oppaan *Guide for better media reporting on LGBT issues*. Opas tarjoaa toimittajille ja aktivisteille helposti sovellettavia välineitä, joilla voidaan lisätä myönteistä raportointia LGBT-asioista. Hanke on tiivistänyt yhteistyötä tiedotusvälineiden kanssa ja parantanut siten LGBT-henkilöistä tiedotusvälineissä julkaistavien artikkelien ja tietojen tasapuolisuutta.[320]

LGBT-henkilöiden esittäminen tiedotusvälineissä

Sidosryhmien sähköisessä kyselyssä vastaajia pyydettiin arvioimaan LGBT-henkilöiden esittämistä tiedotusvälineissä ja sitä, esitetäänkö LGBT-henkilöt monimuotoisena ryhmänä vai stereotyyppisesti. Vain 14 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että tiedotusvälineissä esitetään LGBT-henkilöt ”monivivahteisina” tai ”jokseenkin monivivahteisina”.

Tarkastamaton käännös

[316] Julkista ja yksityistä mediaa ei ole voitu erottaa toisistaan tutkittaessa homofobiaa tiedotusvälineissä.

[317] Kenttätyötapaamiset seuraavien kanssa: Arcigay ja Arcilesbica (AL) (Italiassa 5.3.2008), Campaign against Homophobia (Puolassa 17.3.2008), Mozaika (Latviassa 12.3.2008), oikeusasiamiehen toimisto (Latviassa 12.3.2008).

[318] Stonewall (2007), *WRITTEN OUT. The Scottish Press' portrayal of lesbian, gay, bisexual and transgender people*, Skotlanti, saatavilla osoitteessa http://www.stonewallscotland.org.uk/documents/stonewall__written_out.pdf (5.2.2009).

[319] A A. Tereskinas (2007), *”Not Private Enough”: Homophobic and injurious speech in the Lithuanian Media*, saatavilla osoitteessa http://www.lgl.lt/projektaie.php?pid=35 (5.2.2009).

[320] Ks. http://www.ilga-europe.org/europe/funding_capacity_building/working_with_media (17.10.2008).

Useimmat kenttätyön aikana haastatellut LGBT-kansalaisjärjestöt kertoivat, että LGBT-asioita ei käsitellä usein tiedotusvälineissä ja että LGBT-henkilöita ja -asioita esitetään enemmän tai vähemmän yksinkertaistetusti, sensaatiohakuisesti ja stereotyyppisesti. **Luxemburgilaisen** LGBT-kansalaisjärjestö *CIGALEn* edustajat kertoivat haastattelussa, että tiedotusvälineissä on taipumus sivuuttaa älylliset ja poliittiset LGBT-kysymykset ja keskittyä niiden sijaan pinnallisiin asioihin, kuten LGBT-henkilöiden pukeutumiseen pride-tapahtumissa.[321] LGBT-kansalaisjärjestö *Campaign Against Homophobia* kertoi haastattelussa, että **Puolassa** on joitakin avoimesti homofobisia sanomalehtiä ja katolisia televisio- ja radioasemia, mutta maassa on myös tiedotusvälineitä, joissa LGBT-henkilöitä ja -asioita käsitellään puolueettomasti.[322] **Latviassa** *oikeusasiamiehen toimisto* toi esiin, että tiedotusvälineiden asenteet vaihtelevat myönteisestä kielteiseen. Esimerkiksi linja-autoasemilla jaettava ilmaislehti oli sisältänyt homofobisia lausuntoja,[323] minkä johdosta LGBT-kansalaisjärjestö oli tehnyt valituksen vihapuheesta. *Landsforeningen for Bøsser og Lesbiske -järjestön* (**Tanskan** homo- ja lesbojärjestön) edustajat kertoivat haastattelussa, että stereotyyppiset kuvat ja kuvitukset hallitsevat LGBT-asioiden esittämistä tiedotusvälineissä. Vakavissakin homoseksuaalien oikeuksia käsittelevissä artikkeleissa on kuvia puolipukeisista miehistä Kööpenhaminan pride-paraatissa.[324]

Näitä havaintoja tukevat jotkin tutkimustulokset, jotka osoittavat, että homoseksuaalisuus on edelleen jossakin määrin tabu ja siksi sitä ei käsitellä paljon tiedotusvälineissä. **Saksalaisessa** tutkimuksessa, joka koski LGBT-asioiden esittämistä televisiossa, 63 prosenttia LGBT-vastaajista oli sitä mieltä, että kaikenlainen muu seksuaalisuus kuin heteroseksuaalisuus on edelleen tabu.[325] **Belgialaisessa** tutkimuksessa ei löydetty tiedotusvälineistä lähes mitään muuta mainintaa transsukupuolisuuteen liittyvistä asioista kuin viittauksia terveyskysymyksiin ja -ongelmiin.[326] Tämä vaikuttaa olevan yleistä kaikkialla EU:ssa. **Portugalilainen** tutkimus viittaa kuitenkin siihen, että näiden asioiden näkyvyys on lisääntynyt 10 viime vuoden aikana maan tiedotusvälineissä ja että lesbot ja biseksuaalit ovat edelleen lähes näkymättömiä ja aliedustettuja homomiehiin verrattuna.[327]

Joissakin tutkimuksissa viitataan siihen, että tiedotusvälineissä annetaan vääristynyt kuva LGBT-henkilöistä. **Sloveniassa** tehdyssä kattavassa media-

[321] Kenttätyötapaaminen CIGALEn kanssa (Luxemburgissa 7.4.2008).
[322] Kenttätyötapaaminen Campaign Against Homophobian kanssa (Puolassa 17.3.2008).
[323] Kenttätyötapaaminen oikeusasiamiehen toimiston kanssa (Latviassa 12.3.2008).
[324] Kenttätyötapaaminen LBL:n kanssa (Tanskassa 26.4.2008).
[325] V. Jung (2003), *Darstellung von Homosexualität in TV-Unterhaltungssendungen* (tutkielma), Bamberg, University of Bamberg.
[326] A. Dewaele ja D. Paternotte (2008), *The situation concerning homophobia and discrimination on grounds of sexual orientation in Belgium*, Antwerpen/Bryssel, Steunpunt Gelijkekansenbeleid (Consortium Universiteit Antwerpen & Universiteit Hasselt)/Université libre de Bruxelles.
[327] Caldeira (2006), *A Representação das Minorias Sexuais na Informação Televisiva Portuguesa*, Lissabon, Livros Horizonte.

Tarkastamaton käännös

analyysissa tarkasteltiin painettua mediaa vuosina 1970–2000 ja tunnistettiin *stereotypisointia* – homomiesten esittämistä kaavamaisten sukupuolimallien mukaisesti naismaisina ja lesbojen esittämistä miesmäisinä; *lääketieteellistämistä* – homoseksuaalisuuden rajoittamista lääketieteelliseksi ja psykiatriseksi ilmiöksi ja syiden etsimistä siihen; *seksualisointia* – homoseksuaalisuuden typistämistä sukupuolielämään; *salailua* – homoseksuaalisuuden esittämistä peiteltynä ja sen liittämistä häpeään ja katumukseen; sekä *normalisointia* – homoseksuaalien esittämistä ikään kuin heteroseksuaaleina, jotta homoseksuaalisuus olisi vähemmän pelottavaa ja poliittista.[328]

Aiemmin tässä osassa mainitussa *Stonewall Scotlandin* Skotlannissa tekemässä tutkimuksessa pantiin merkille, että lehdissä usein vahvistetaan näkemystä, jonka mukaan sukupuolisessa suuntautumisessa on kyse vain seksistä, ja rikosten raportoinnin yhteydessä tekijän sukupuolinen suuntautuminen tuodaan esiin, vaikka se ei liittyisi mitenkään rikokseen.

Hyvä käytäntö: Yhdistyneessä kuningaskunnassa toimiva riippumaton elin, joka käsittelee sanomalehtien ja aikakauslehtien toimitukselliseen sisältöön liittyviä valituksia, *Press Complaints Commission*, ulotti toukokuussa 2005 säännöstönsä 12. lausekkeen (syrjintä) kattamaan syrjivän raportoinnin transsukupuolisista henkilöistä. Uuden lausekkeen mukaan lehdistön on vältettävä ennakkoluuloista tai halventavaa viittaamista henkilön rotuun, ihonväriin, uskontoon, sukupuoleen, sukupuoliseen suuntautumiseen tai mihinkään fyysiseen tai henkiseen sairauteen tai vammaan.[329]

Myös tutkimukset tavoista, joilla LGBT-henkilöt esitetään **portugalilaisessa** ja **saksalaisessa** mediassa, ovat osoittaneet, että LGBT-henkilöt esitetään usein yksinkertaistetusti ja yksipuolisesti, ja vaikka heistä annetaankin Saksassa lehdissä ja verkkosivustoilla monivivahteisempi kuva, valtavirtatelevisiossa käytetään edelleen kliseitä ja stereotypioita.[330]

Myönteisiä suuntauksia LGBT-henkilöiden esittämisessä tiedotusvälineissä

Tutkimuksissa on havaittu myös myönteistä kehitystä siten, että LGBT-henkilöt ja -asiat ovat entistä enemmän esillä ja esitetään entistä

[328] R. Kuhar (2003), *Media Representations of Homosexuality: An Analysis of Print Media in Slovenia, 1970–2000*, Mediawatch, Ljubljana. Saatavilla osoitteessa: http://mediawatch.mirovni-institut.si/eng/mw13.htm (5.2.2009).

[329] Transgender Europe esitti tiedot Kööpenhaminassa kesäkuussa 2008 pidetyssä pyöreän pöydän neuvottelussa, jossa käsiteltiin homofobian ja transfobian torjumista EU:ssa.

[330] T. L. Monteiro, V. Policarpo, F. V. da Silva (2008), *The situation concerning homophobia and discrimination on grounds of sexual orientation in Portugal*, maakohtainen raportti; Walters, S. D. (2001), ”Take my Domestic Partner, Please: Gays and Marriage in the Era of the Visible” teoksessa M. Bernstein ja R. Reimann (toim.), *Queer families, Queer Politics: Challenging Culture and the State* (s. 338–357), New York, Columbia UP.

Tarkastamaton käännös

monivivahteisemmin tiedotusvälineissä. **Tšekin tasavallassa** tehdyssä tutkimuksessa[331] todettiin, että siinä, missä 1990-luvun ensimmäisellä puoliskolla LGBT-henkilöiden esittämistä hallitsivat kielteiset stereotypiat, seksualisointi sekä koomiset tilanteet tai rikosyhteydet, LGBT-henkilöitä on viime vuosikymmenellä esitetty yhä useammin dokumenttiohjelmissa ja televisiosarjoissa osana yhteiskunnan arkea.

Espanjan maakohtaisessa raportissa tuotiin esiin, että useimmissa tiedotusvälineissä käsitellään nykyään monipuolisesti poliittisesti ja yhteiskunnallisesti merkittäviä LGBT-tapahtumia, kuten pride-juhlia, käänteentekeviä tuomioita tai parlamentin hyväksymiä merkittäviä lakeja, ja että homofobinen raportointi on harvinaista. **Ruotsin** maakohtaisessa raportissa myös pantiin merkille, että tiedotusvälineissä annetaan nykyään tarkempi kuva LGBT-yhteisön monimuotoisuudesta. **Liettuassa** taas vakavien LGBT-aiheiden käsittely tiedotusvälineissä on lisääntynyt viime vuosina.[332]

Hyvä käytäntö: Tanskassa kulttuuriministeriön ja *Danmarks Radion* (DR, Tanskan yleisradioyhtiö) välisessä julkisen palvelun sopimuksessa asetetaan selkeästi tavoitteeksi monimuotoisuuden heijastaminen, ja sopimus sisältää LGBT-henkilöiden ja -asioiden esittämistä koskevan syrjinnän vastaisen lausekkeen: ”DR käsittelee tanskalaista yhteiskuntaa kattavasti tavalla, joka heijastaa kulttuurin, elämäntapojen ja elinolojen monimuotoisuutta eri puolilla maata – –. Ohjelmat eivät saa millään tavoin lietsoa rotuun, sukupuoleen, uskontoon, kansalaisuuteen tai sukupuolisuuteen perustuvaa vihaa.”[333]

On selvästi tärkeää, että tiedotusvälineissä esitetään näkyvästi myönteisiä LGBT-roolimalleja. Tällaiset roolimallit yleistyvät joissakin jäsenvaltioissa niin politiikassa kuin kulttuurielämässäkin. Esimerkiksi Berliinin pormestari Klaus Wowereit, joka toimi myös Saksan parlamentin puhemiehenä vuosina 2001 ja 2002, totesi kuuluisassa lausunnossaan: ”Olen homo – ja hyvä niin!” (Ich bin Schwul – und das ist gut so!).

Kreikassa LGBT-ryhmät vastustivat voimakkaasti riippumattoman kansallisen radio- ja televisioneuvoston päätöstä määrätä suurelle Mega Channel -televisiokanavalle 100 000 euron sakko sen takia, että se oli näyttänyt kahden miespuolisen esiintyjän suutelevan suositussa televisiosarjassa. Joulukuussa 2006 maan korkein hallinto-oikeus kumosi kyseisen päätöksen perustuslain vastaisena, koska kohtaus vain kuvasti ”sellaisen avoimeen ja demokraattiseen

[331] Ihmisoikeuksien ja kansallisten vähemmistöjen ministeriön seksuaalivähemmistöjen asioita käsittelevä työryhmä (2007), *Analysis of the Situation of Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Minority in the Czech Republic*, Tšekin hallitus.

[332] A. Tereskinas (2007), *”Not Private Enough”: Homophobic and injurious speech in the Lithuanian Media*.

[333] Tanskan yleisradioyhtiön (DR) ja kulttuuriministeriön välinen julkisen palvelun sopimus vuosiksi 2007–2010: 2.

Tarkastamaton käännös

yhteiskuntaan kuuluvan yhteiskuntaryhmän arkea, jonka sukupuolisia mieltymyksiä ei pidä tuomita”.

EU:n tasolla sellaiset aloitteet kuin Euroopan komission ja musiikkikanava MTV:n yhteistyö, jonka puitteissa on toteutettu nuorille suunnattu mainos ja luova kilpailu rotusyrjinnän torjumiseksi, sekä vuotuinen toimittajapalkinto toimittajille, jotka ovat edistäneet monimuotoisuuden ja syrjintäongelmien ymmärrystä, ovat merkittäviä, koska niissä on käytetty tiedotusvälineitä asenteiden muuttamiseksi ja ne ovat kannustaneet media-alan työntekijöitä pohtimaan sitä, miten he esittävät tiettyihin yhteiskuntaryhmiin ja vähemmistöihin kuuluvia henkilöitä.[334]

Päätelmät

Homofobisia puheita esiintyy edelleen tiedotusvälineissä kaikkialla EU:ssa, ja homoseksuaalisuutta pidetään edelleen jossakin määrin tabuna. LGBT-henkilöt eivät yleisesti ottaen näy tiedotusvälineissä, joskin homomiehet ovat enemmän esillä kuin lesbot tai transsukupuoliset henkilöt.

LGBT-henkilöt myös esitetään tiedotusvälineissä monella tavalla stereotyyppisesti. Eroottishenkisten kuvien käyttö artikkeleissa, joissa käsitellään LGBT-henkilöille tärkeitä aiheita, vahvistaa ennakkoluuloja ja sitä käsitystä, että sukupuolisessa suuntautumisessa on kyse vain seksistä ja mieltymyksistä. Toimittajien EU:ssa olisi hyvä perehtyä LGBT-asioihin voidakseen raportoida niistä asianmukaisesti ja tasapuolisesti.

On kuitenkin myös merkkejä siitä, että tilanne on hitaasti muuttumassa, ja joissakin tutkimuksissa on jo pantu merkille sellaisten kuvausten lisääntyneen tiedotusvälineissä eri puolilla EU:ta, joissa LGBT-henkilöitä ja -asioita käsitellään aiempaa monipuolisemmin ja asiantuntevammin.

Tarkastamaton käännös

[334] Ks. http://www.stop-discrimination.info/99.0.html (11.12.2008).

Turvapaikka

Tällä alalla on saatavilla vain vähän tietoa ja dataa, mutta tehdyissä tutkimuksissa ja kenttätyön yhteydessä kerätyissä tiedoissa painotetaan kahta huolenaihetta, jotka ovat sukupuolisen suuntautumisen ja sukupuoli-identiteetin käsittely turvapaikkamenettelyissä sekä LGBT-turvapaikanhakijoiden olot vastaanottokeskuksissa.

Turvapaikan hakemiseen liittyvät yleiset puitteet

FRA:n oikeudellisessa analyysissa[335] tarkastellaan yksityiskohtaisesti yleistä lainsäädännöllistä kehystä, joka koskee sukupuolisen suuntautumisen ja sukupuoli-identiteettien käsittelyä turvapaikkojen ja toissijaisen suojelun alalla. Kyseisessä analyysissa pannaan merkille, että vuonna 1951 tehdyn pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen (1 A artiklan 2 kohta) ja neuvoston direktiivin 2004/83/EY mukaan LGBT-henkilöitä, jotka hakevat EU:n jäsenvaltioissa turvapaikkaa sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan vainon johdosta, voidaan pitää ”erityiseen yhteiskunnalliseen ryhmään” kuuluvina pakolaisina.[336]

EU:n jäsenvaltioiden lainsäädännössä säädetään näin ollen, että LGBT-henkilöille, joita vainotaan sukupuolisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin perusteella, voidaan myöntää pakolaisasema ja turvapaikka. Monet LGBT-henkilöt ovatkin saaneet tällä perusteella turvapaikan jossakin EU:n jäsenvaltiossa.

Saatavilla olevat tiedot osoittavat, että LGBT-henkilöille on myönnetty turvapaikkoja **Itävallassa**, **Belgiassa**, **Tanskassa**, **Ranskassa**, **Saksassa**, **Kreikassa**, **Unkarissa**, **Italiassa**, **Luxemburgissa**, **Alankomaissa**, **Puolassa**, **Portugalissa**, **Espanjassa**, **Ruotsissa, Tšekin tasavallassa** ja **Yhdistyneessä kuningaskunnassa**. Tämä luettelo ei välttämättä ole tyhjentävä, sillä yhdestäkään jäsenvaltiosta ei ole saatavilla tilastoa tapauksista, joissa turvapaikka on myönnetty sukupuolisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin perusteella. Joistakin jäsenvaltioista (esimerkiksi **Kyproksesta**, **Ranskasta**, **Saksasta** ja **Slovakiasta**) ei ole saatavilla virallisia lukuja, ja

[335] Euroopan unionin perusoikeusvirasto (2008), *Homofobia ja sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä EU:n jäsenvaltioissa: Osa I – Oikeudellinen analyysi*, s. 83–98.

[336] Tanska on ainoa poikkeus, sillä Tanskassa ei tunnusteta homoseksuaaleja tai transsukupuolisia henkilöitä ”erityiseksi yhteiskunnalliseksi ryhmäksi” sikäli, että maahanmuuttoviranomaiset eivät käytä kyseistä luokitusta. Tanskassa voidaan kuitenkin myöntää oleskelulupa, johon liittyy ”suojelua saavan henkilön oikeusasema”, jos maahanmuuttoviranomaiset toteavat, että henkilöllä on ”alkuperämaassa riski kuolemantuomiosta tai epäinhimillisestä tai halventavasta kohtelusta”, ks. Euroopan unionin perusoikeusvirasto (2008), *Homofobia ja sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä EU:n jäsenvaltioissa: Osa I – Oikeudellinen analyysi.*

Tarkastamaton käännös

Viron ja **Latvian**[337] maahanmuuttoviranomaiset ilmoittavat, ettei näissä maissa ole haettu turvapaikkaa sukupuolisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin perusteella.

Toisissa jäsenvaltioissa näitä tapauksia on tietojen mukaan ollut paljon. **Belgiassa** käsiteltiin vuonna 2006 vähintään 116 tapausta (ja myönnettiin pakolaisasema 33 henkilölle) ja vuonna 2007 vähintään 188 tapausta (ja myönnettiin pakolaisasema 60 henkilölle).[338] **Ruotsissa** *Migrationsvärket* (Ruotsin maahanmuuttovirasto) arvioi vuonna 2002, että vuosittain noin 300 henkilöä hakee turvapaikkaa sukupuolisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin perusteella. Ruotsin parlamentti päätti vuonna 2005, että henkilöille, jotka saattavat joutua sukupuoleen tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan vainon kohteeksi, voidaan myöntää pakolaisasema (laki 2005/06:06).[339]

Sukupuolinen suuntautuminen ja sukupuoli-identiteetti hakumenettelyssä

Tutkimukset[340] osoittavat, että pakolaisaseman määrittelyssä käytettävissä alkuperämaan raporteissa on usein vain vähän tietoa sukupuolisesta suuntautumisesta, sukupuoli-identiteetistä ja LGBT-henkilöiden oloista alkuperämaassa. Tutkimuksissa myös korostetaan, että turvapaikan hakijoiden uskottavuus on tärkeä näkökohta turvapaikan hakumenettelyssä. Sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa vainoa koskevissa tapauksissa tutkitaan tätä suuntautumista, ja useiden selontekojen mukaan ”turvapaikkahakemusten käsittelijät eivät useinkaan usko, että turvapaikanhakija on todellakin LGBT-henkilö”. Tähän on ainakin kaksi syytä. Ensinnäkin joitakin identiteettejä, ilmaisuja ja käytäntöjä pidetään uskottavampina kuin toisia. **Tanskalaisesta** esimerkkitapauksesta ilmenee, että sukupuolisen suuntautumisen vaihtelu tai biseksuaalisuus voi olla epäilyttävää:

Tarkastamaton käännös

[337] Virossa kansalaisuus- ja maahanmuuttovirasto. Latviassa kansalaisuus- ja maahanmuuttovirasto.
[338] Tiedot on toimittanut Commissariat Général aux Réfugiés et aux Apatrides (CGRA).
[339] Ruotsin maakohtainen raportti.
[340] S. Jivraj, A. de Jong, T. Tauqir (2003), *Initial Findings: Identifying the Difficulties experienced by Muslim lesbian, bisexual and transgender women in accessing social and legal services*, Lontoo, Safra Project, sekä M. T. Drud-Jensen, S. P. Knudsen (2007), *Migrationsvæsenets skab - betingelser for ikke-heteroseksuelle i forbindelse med asyl og familiesammenføring i en nutidig dansk kontekst*, Kööpenhaminan yliopisto, sosiologian laitos.

”Joissakin tapauksissa ihmiset ovat homoseksuaaleja ja sitten he tavallaan eivät olekaan. Sitä voi olla vaikea arvioida. Eräs [hakija] sanoi olleensa homoseksuaali, mutta hän ei ollut sitä enää, koska se ei ollutkaan enää hauskaa. Törmäämme tällaisiin tapauksiin, ja niitä voi olla vaikea ottaa vakavasti.”[341] (Työntekijä, *maahanmuuttovirasto*, Tanska)

Samaten turvapaikkapäätöksen tekijät saattavat tulkita heteroseksuaalisuuden osoitukseksi sen, että hakija on tai on ollut naimisissa tai muuten vakiintuneessa heteroseksuaalisessa parisuhteessa tai että hänellä on lapsia.

Toiseksi turvapaikanhakija saattaa salata sukupuolisen suuntautumisensa hakumenettelyn alkuvaiheessa, koska hän pitää sitä arkana asiana tai tabuna tai koska hän on epävarma viranomaisten ja työntekijöiden (myös tulkkien) reaktioista.[342] Sukupuolisen suuntautumisen paljastamatta jättäminen saattaa myös johtua siitä, ettei hakija tiedä sen merkityksestä hakumenettelyssä, tai siitä, ettei hakija ole vielä ”tullut kaapista”. [343]

Jos turvapaikanhakija tuo myöhemmin esiin sukupuolisen suuntautumisensa, viranomaiset saattavat pitää häntä epäluotettavana ja katsoa, että hän on vain keksinyt väitteen ”vahvistaakseen” hakemustaan.[344]

Nämä ongelmat eivät välttämättä johdu homofobiasta tai syrjinnästä, vaan ne kertovat enemmän sukupuolisen suuntautumisen käsittelyyn tarvittavien välineiden ja osaamisen puutteesta. *Riksförbundet För Sexuellt Likaberättigande* (RFSL) -järjestön (Ruotsin lesbo-, homo-, bi- ja transjärjestön) hallituksen jäsen, joka työskentelee turvapaikka-asioiden parissa, kuvaa ilmiötä heteronormatiivisuuden ilmentymäksi:

Tarkastamaton käännös

[341] Lainaus on teoksesta M. T. Drud-Jensen, S. P. Knudsen (2007), *Migrationsvæsenets skab - betingelser for ikke-heteroseksuelle i forbindelse med asyl og familiesammenføring i en nutidig dansk kontekst*, Kööpenhaminan yliopisto, sosiologian laitos, s. 132.

[342] S. Jivraj, A. de Jong, T. Tauqir (2003), *Initial Findings: Identifying the Difficulties experienced by Muslim lesbian, bisexual and transgender women in accessing social and legal services*, Lontoo, Safra Project. M. T. Drud-Jensen, S. P. Knudsen (2007), *Migrationsvæsenets skab - betingelser for ikke-heteroseksuelle i forbindelse med asyl og familiesammenføring i en nutidig dansk kontekst*, Kööpenhaminan yliopisto, sosiologian laitos.

[343] A. Webster (2008), saatavilla osoitteessa http://www.divamag.co.uk/diva/features.asp?AID=3139 (25.7.2008).

[344] M. T. Drud-Jensen, S. P. Knudsen (2007), *Migrationsvæsenets skab - betingelser for ikke-heteroseksuelle i forbindelse med asyl og familiesammenføring i en nutidig dansk kontekst*, Kööpenhaminan yliopisto, sosiologian laitos.

”Me puhumme paljon heteronormatiivisuudesta ja siitä, ettei toisen henkilön voi aina olettaa olevan heteroseksuaali. – – Tosielämästä otetussa esimerkkitapauksessa haastattelija kysyy: ”Onko sinulla tyttöystävää?” Tällä kysymyksellä hän sulkee pois sen mahdollisuuden, että miespuolisella turvapaikanhakijalla voi olla miespuolinen kumppani. – – On muitakin esimerkkejä, kuten se, että haastattelijaa toteaa olevan outoa, että henkilö on mennyt puistoon tapaamaan muita homoseksuaaleja. – – Se osoittaa, ettei haastattelijalla ole mitään tietoa homoseksuaalien sosiaalisesta elämästä ja yhteydenpidosta. (*Riksförbundet För Sexuellt Likaberättigande* (RFSL) -järjestön (Ruotsin lesbo-, homo-, bi- ja transjärjestön) hallituksen jäsen).[345]

Syrjintää voi tapahtua myös turvapaikkamenettelyissä. **Unkarissa** *maahanmuuttovirasto* vaati vuosina 2004–2007 psykiatrin lausunnon turvapaikanhakijoiden sukupuolisesta suuntautumisesta. Muissa turvapaikkatapauksissa, esimerkiksi niissä, jotka perustuivat uskonnolliseen tai poliittiseen vainoon, ei vaadittu tällaista asiantuntijalausuntoa.[346] **Sloveniassa** käsitellään parhaillaan valitusta, joka koskee Kosovosta tullutta homopariskuntaa. LGBT-lehti *Narobelle* antamassaan haastattelussa pariskunta kertoi, että vaikka vuorovaikutus poliisin kanssa oli aluksi kannustavaa ja ymmärtävää, he kokivat, että heitä kohdeltiin kuin rikollisia Ljubljanan vastaanottokeskuksessa pidetyissä kuulusteluissa.[347] Heitä kuulusteltiin erikseen, ja heidän oli selitettävä yksityiskohtaisesti, kuinka toinen heistä oli raiskattu monta kertaa. He pelkäsivät, että heidän hakemuksensa hylättiin siksi, että he eivät osanneet kertoa tarkasti, milloin Kosovon sota oli päättynyt ja kuinka lämmin sää oli sinä päivänä, kun raiskaus tapahtui. Lisäksi he väittivät yhden vastaanottokeskuksen työntekijän sanoneen heille, että homoseksuaalisuus voidaan hoitaa terapian avulla. Kosovolaiseen pariskuntaan mahdollisesti kohdistunutta vihaperusteista poliisiväkivaltaa koskevan asian käsittely on vielä kesken *ihmisoikeusasiamiehen* toimistossa.

Hyvä käytäntö: *Migrationsvärket* (Ruotsin maahanmuuttovirasto) on tutkinut heikossa asemassa olevien ryhmien tarpeita ja niistä syntyviä velvoitteita hakumenettelyyn osallistuville viranomaisille ja elimille. Turvapaikanhakijoiden parissa työskenteleville ja oikeusaseman määrittelyyn osallistuville henkilöille on vuodesta 2004 lähtien tarjottu sukupuolinäkökohtiin ja sukupuoliseen suuntautumiseen liittyvää koulutusta osana viraston laadunvarmistusohjelmaa. Riksförbundet För Sexuellt

Tarkastamaton käännös

[345] Lainaus teoksesta M. T. Drud-Jensen, S. P. Knudsen (2007), *Migrationsvæsenets skab - betingelser for ikke-heteroseksuelle i forbindelse med asyl og familiesammenføring i en nutidig dansk kontekst*, Kööpenhaminan yliopisto, sosiologian laitos.

[346] Lilla Farkas, *Thematic Legal Study on Homophobia and Discrimination on Grounds of Sexual Orientation, Hungary*, huhtikuu 2008, saatavilla osoitteessa http://www.fra.europa.eu.

[347] R. Kuhar (2007), ”Svojega življenja ne bi spremenil za deset vaših normalnih življenj”, *Narobe* 2, http://www.narobe.si/stevilka-2/intervju-s-kadrijem-in-demirjem.html (10.3.2008).

Likaberättigande (RFSL) (Ruotsin lesbo-, homo-, bi- ja transjärjestö) osallistui koulutuksen suunnitteluun.[348]

Hyvä käytäntö: Belgiassa *Commissariat Général aux Réfugiés et aux Apatrides* (maahanmuuttajien ja kansalaisuudettomien henkilöiden asioita käsittelevä valtuutettu) on nimennyt yhden työntekijän käsittelemään yksinomaan sukupuoleen tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvia turvapaikkahakemuksia ja laatinut sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvia turvapaikkahakemuksia varten ohjeet yhdessä LGBT-ryhmien kanssa.[349]

Olot vastaanottokeskuksissa

LGBT-turvapaikanhakijoiden olot vastaanottokeskuksissa ovat toinen huolenaihe. Seuraavasta **Tanskan** Punaisen ristin työntekijän lausunnosta ilmenee, että elämä vastaanottokeskuksessa voi olla erityisen vaikeaa LGBT-henkilöille.

”Raskainta elämä täällä on [LGBT-turvapaikanhakijoilla], jotka pitävät salassa hyvin tärkeää asiaa.” (Punaisen ristin terveydenhoitotyöntekijä, Sandholmin vastaanottokeskus, Tanska)[350]

LGBT-turvapaikanhakijat kohtaavat todistetusti keskuksissa sosiaalista eristystä ja riittämätöntä tiedotusta.[351] Lisäksi sanallinen, fyysinen ja seksuaalinen väkivalta ovat keskuksissa yleisiä, koska yhteiset huoneet ja tilat eivät salli yksityisyyttä, ja yksityisyyden puute lisää muiden turvapaikanhakijoiden harjoittamaa eristämistä ja häirintää. LGBT-turvapaikanhakijat voivat kokea syrjäytymistä siksikin, että usein heillä ei ole perheen tai sosiaalisen verkoston tukea. LGBT-turvapaikanhakijat eivät usein myöskään integroidu tai halua integroitua samasta maasta tai samalta alueelta peräisin olevien ihmisten ryhmään, jotta heidän sukupuolinen suuntautumisensa ei paljastuisi. Lisäksi on

Tarkastamaton käännös

[348] Migrationsvärket (2005), *En samlad analys av asylprocessen under åren 2001-2004*.
[349] A. Dewaele, D. Paternotte (2008), *Thematic Legal Study on Homophobia and Discrimination on Grounds of Sexual Orientation, Belgium*, huhtikuu 2008, saatavilla osoitteessa http://www.fra.europa.eu.
[350] Lainaus teoksesta M. T. Drud-Jensen, S. P. Knudsen (2007), *Migrationsvæsenets skab - betingelser for ikke-heteroseksuelle i forbindelse med asyl og familiesammenføring i en nutidig dansk kontekst*, Kööpenhaminan yliopisto, sosiologian laitos, s. 5.
[351] K. Dolk, A. Schwanter (2007), *Homosexualität und (Abschiebungs) Schutz in Deutschland*, Köln, Amnesty International -järjestön esitys LSVD Association -yhdistyksen vuonna 2007 pitämässä kokouksessa.

näyttöä siitä, että sukupuolten välinen erottelu keskuksissa voi olla erityisen ongelmallista transsukupuolisille henkilöille.[352]

Haastattelussa *Lithuanian Gay League* (LGL) kertoi esimerkkitapauksen Ukrainan kansalaisesta, joka haki **Liettuassa** turvapaikkaa sen takia, että häntä oli vainottu homomiehenä. Vastaanottokeskuksessa muut turvapaikanhakijat pahoinpitelivät hänet ja uhkailivat häntä. Hän haki apua *LGL:ltä* ja lopulta lähti Liettuasta peläten turvallisuutensa puolesta.[353]

Hyvä käytäntö: Ruotsissa *Riksförbundet För Sexuellt Likaberättigande*, RFSL, (lesbo-, homo-, bi- ja transjärjestö) on esillä vastaanottokeskuksissa ja jakaa erikielisiä lehtisiä, joissa kerrotaan LGBT-henkilöille tarjolla olevasta neuvonnasta, turvapaikan hakumenettelystä, sukupuolisen suuntautumisen ja sukupuoli-identiteetin merkityksestä turvapaikalle sekä LGBT-oikeuksista. RFSL tarjoaa myös neuvontaa.[354]

Hyvä käytäntö: **Ruotsissa** turvapaikanhakijoiden ei ole pakko asua vastaanottokeskuksessa. *Migrationsvärket* (Ruotsin maahanmuuttovirasto) voi tarjota vaihtoehtoisen majoituksen. Turvapaikanhakijat voivat myös järjestää itse majoituksensa, joka heidän on maksettava itse melko pienestä kuukausittaisesta tuesta.[355]

Päätelmät

Kaikki jäsenvaltiot tunnustavat periaatteessa sukupuoliseen suuntautumiseen ja sukupuoli-identiteettiin perustuvan vainon päteväksi perusteeksi turvapaikan myöntämiselle, mutta LGBT-henkilöitä koskevat turvapaikan hakumenettelyt ovat monessa jäsenvaltiossa epäselvät.

Turvapaikan hakumenettelyyn liittyy erityisiä hankaluuksia LGBT-henkilöille, sillä intiimiä, seksuaalisuuteen liittyvää tai tabuksi miellettävää tietoa voi olla vaikea kertoa avoimesti viranomaisille. Lisäksi henkilöstö ei usein tunnista tätä vaikeutta, eikä sitä oteta huomioon haastattelutekniikoissa. Pakolaisaseman määrittelyn perustana oleva viranomaisten tieto LGBT-henkilöiden oloista lähtömaassa on usein summittaista.

Tarkastamaton käännös

[352] M. T. Drud-Jensen, S. P. Knudsen (2007), *Migrationsvæsenets skab - betingelser for ikke-heteroseksuelle i forbindelse med asyl og familiesammenføring i en nutidig dansk kontekst*, Kööpenhaminan yliopisto, sosiologian laitos.
[353] Kenttätyötapaaminen Lithuanian Gay Leaguen kanssa 13.3.2008.
[354] Ks. http://www.rfsl.se/?p=629 (24.10.2008).
[355] Ks. http://www.migrationsverket.se/index.jsp?news/getArticleList.do?name=faq&ldid=17&nolist=true (24.10.2008).

Useita LGBT-turvapaikanhakijoita on käännytetty joko siksi, että heidän väitettään homoseksuaalisuudesta on pidetty epäuskottavana, tai siksi, että heidän on oletettu voivan elää lähtömaassaan ”yksityisesti” homoseksuaaleina (ts. pysyä kaapissa).

Vastaanottokeskuksissa LGBT-turvapaikanhakijoille ei anneta riittävästi tietoa, ja heitä saatetaan syrjiä ja kohdella kaltoin heidän sukupuolisen suuntautumisensa tai sukupuoli-identiteettinsä takia.

Tarkastamaton käännös

Moniperusteinen syrjintä

Kuuluminen vähemmistöön vähemmistön sisällä asettaa erityisiä haasteita monimuotoisessa yhteiskunnassa, ja kuuluminen useampaan kuin yhteen vähemmistöön voi lisätä henkilön riskiä joutua syrjityksi. Esimerkiksi mustaa homomiestä voidaan syrjiä sekä rodun että sukupuolisen suuntautumisen perusteella.

Tässä osassa käsitellään LGBT-henkilöitä, jotka ovat vammaisia, jotka kuuluvat etniseen vähemmistöön ja/tai jotka ovat vanhuksia. Vammaisuus, ikä, etninen syntyperä ja rotu valittiin perusteiksi siksi, että ne ovat yleisimmin esillä tutkimuksissa sekä LGBT-kansalaisjärjestöjen ja tasa-arvoelinten haastatteluissa.

Taustatietoja moniperusteisesta syrjinnästä

Moniperusteinen syrjintä on melko uutta yhdenvertaisesta kohtelusta ja syrjinnän torjumisesta Euroopassa käytävissä keskusteluissa ja siten myös LGBT-alalla. Euroopan komission tuoreessa kertomuksessa[356] todetaan, että erilaisista kulttuureista, henkilökohtaisista ominaisuuksista ja elämäntavoista vallitsee laaja tietämättömyys, eikä moni-identiteettisyyttä tunnisteta. Kaikissa jäsenvaltioissa pidetyissä LGBT-kansalaisjärjestöjen haastatteluissa tuli esiin, että tällä alalla on melko vähän osaamista ja toimintaa. LGBT-kansalaisjärjestöt ovat kuitenkin yhä paremmin perillä siitä, että niiden jäsenten syrjintä saattaa perustua kahteen tai useampaan syyhyn. Tällaisen syrjinnän torjumiseksi ei kuitenkaan ole toteutettu paljon toimia.

Kaikissa jäsenvaltioissa haastatellut kansalliset tasa-arvoelimet käsittelevät tapauksia pääasiallisesti yhden perusteen pohjalta.[357] Tätä selittää osittain kansallisen lainsäädännön aukot, jotka hankaloittavat moniperusteista lähestymistä, ja osittain se, että yhden perusteen lähestymistavan katsotaan toimivan oikeudenkäynneissä. Lisäksi voi olla vaikeaa määritellä, mistä syrjinnästä on kyse:

Tarkastamaton käännös

[356] Euroopan komissio (2007), *Tackling Multiple Discrimination. Practices, Policies and Laws*, s. 39.

[357] Kenttätyötapaamiset EU:n kansallisten tasa-arvoelinten kanssa maalis-toukokuussa 2008.

tapauksessa miestä häirittiin työpaikalla. Hänen luultiin olevan homo, koska häntä pidettiin hyvin naismaisena. Oli vaikea päättää, kenelle asia kuului, koska se liittyi sekä sukupuoleen että sukupuoliseen suuntautumiseen." (HomO, sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää käsittelevä valtuutettu, Ruotsi)[358]

Kansallisten tasa-arvoelinten haastattelujen perusteella ainakin seuraavat elimet käsittelevät työssään moniperusteista syrjintää: *yhdenvertaisen kohtelun komitea* (**Alankomaat**), *tasa-arvovaltuutettu* (**Irlanti**), *syrjinnän torjuntaa käsittelevä kansallinen neuvosto* (**Romania**) ja *ihmisoikeusinstituutti* (**Tanska**).[359] **Romanian** lainsäädännössä henkilön syrjintä useamman kuin yhden syyn perusteella katsotaan raskauttavaksi.[360] **Irlannista** on saatavilla yksityiskohtaisia tilastoja tapauksista, joihin liittyy moniperusteista syrjintää, myös sukupuoliseen suuntautumiseen ja johonkin muuhun tekijään perustuvaa syrjintää.[361]

LGBT-henkilöiden kokemasta moniperusteisesta syrjinnästä on saatavilla vain vähän tietoa EU:ssa. **Irlannin** *kansallisen vammaisasiamiehen* (2005) mukaan "oman identiteetin ja sosiaalisen roolin arvostamisen kannalta on ratkaisevan tärkeää olla alakulttuurin hyväksytty jäsen".[362] Jääminen kaikkien alakulttuurien tai vähemmistöyhteisöjen ulkopuolelle saattaa asettaa moni-identiteettiset henkilöt haavoittuvaan asemaan ja johtaa heidät perustamaan omia yhteisöjään. Lisäksi Euroopan komission kertomuksessa[363] arvellaan, että yhden perusteen lähestymistapa ei välttämättä tuo esiin syrjinnän todellisuutta sellaisena kuin moni-identiteettiset henkilöt sen kokevat.

Hyvä käytäntö: LGBT-kansalaisjärjestö *Cultuur en Ontspannings-Centrum* (*COC*, **Alankomaat**) kertoi haastattelussa perustaneensa erityisiä ryhmiä vammaisille LGBT-henkilöille ja tekevänsä yhteistyötä vanhusjärjestöjen kanssa. COC on avannut Nijmegenissä kahvilan kehitysvammaisille homoille ja lesboille.[364] Alankomaissa on myös käynnistetty valtion rahoituksella iäkkäitä LGBT-henkilöitä koskeva

Tarkastamaton käännös

[358] Euroopan komissio (2007), *Tackling Multiple Discrimination. Practices, policies and laws*, s. 44.
[359] Kenttätyötapaamiset seuraavien kanssa: yhdenvertaisen kohtelun komitea (Alankomaissa 31.3.2008); tasa-arvovaltuutettu (Irlannissa 3.4.2008); Tanskan ihmisoikeusinstituutti (Tanskassa 23.4.2008); syrjinnän torjuntaa käsittelevä kansallinen neuvosto (Romaniassa 7.4.2008).
[360] Kenttätyötapaaminen syrjinnän torjuntaa käsittelevän kansallisen neuvoston kanssa (Romaniassa 7.4.2008).
[361] Kenttätyötapaaminen tasa-arvovaltuutetun kanssa (Irlannissa 3.4.2008).
[362] National Disability Authority (2005), *Disability and Sexual Orientation: A Discussion Paper*. Dublin, NDA, s. 14.
[363] Euroopan komissio (2007), *Tackling Multiple Discrimination. Practices, policies and laws*.
[364] Kenttätyötapaaminen COC:n kanssa (Alankomaissa 31.3.2008).

hanke, johon osallistuu useita kansalaisjärjestöjä. Siinä selvitetään ikääntyvien LGBT-henkilöiden tarpeita erityisesti sosiaaliavun ja terveydenhoidon alalla.[365]

Amsterdamissa, Rotterdamissa, Haagissa ja Tilburgissa toteutetaan muuta kuin hollantilaista syntyperää oleville LGBT-nuorille suunnattuja kokeiluhankkeita, joissa pyritään murtamaan eristyneisyys ja tarjoamaan neuvontaa, tukea ja suojaa.[366]

Etniseen vähemmistöön kuuluvat LGBT-henkilöt

LGBT-henkilöiden kaksinkertainen vähemmistöasema ilmenee eri tavoin ja asettaa monimutkaisia haasteita. Sukupuolisen suuntautumisen paljastaminen saattaa olla etniseen vähemmistöön kuuluvalle LGBT-henkilölle erityisen vaikeaa hänen omassa yhteisössään. **Romaniassa** haastateltu kansalaisjärjestön edustaja vahvisti tämän kertomalla, että ”on äärimmäisen vaikeaa tulla kaapista romaniyhteisössä”.[367]

Toinen kaksinkertaiseen vähemmistöasemaan liittyvä ongelma on, että se lisää sekä rasismiin että uhrin sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvien viharikosten riskiä.

:aan, missä päin Berliiniä kuljen, saan nyrkistä joko siksi, että olen ulkomaalainen, tai siksi, että olen homo.” (Transsukupuolinen henkilö, Saksa)[368]

Tanskassa tehdyssä kvalitatiivisessa tutkimuksessa LGB-vastaajat painottivat, kuinka haastavaa on yhdistää etninen tai uskonnollinen vähemmistöasema LGBT-asemaan.[369] Vuonna 2005 Tanskan *kansallinen homo- ja lesbojärjestö* perusti etnistä syntyperää oleville LGBT-henkilöille *Salon Oriental* -ryhmän tämän haasteen käsittelemiseksi. Toinen kansalaisjärjestö, *Sabaah*, määritteli ”identiteetin, kaapista tulemisen, uskonnon, yksinäisyyden, perheriidat, vanhempien reaktiot, parisuhteet ja homopiirit” etnistä syntyperää olevien

Tarkastamaton käännös

[365] Kenttätyötapaaminen COC:n kanssa (Alankomaissa 31.3.2008).
[366] Kenttätyötapaaminen COC:n kanssa (Alankomaissa 31.3.2008).
[367] Kenttätyötapaaminen Acceptin kanssa (Romaniassa 7.4.2008).
[368] BERLIN JOURNAL, *Gay Muslims Pack a Dance Floor of Their Own*, julkaistu 1.1.2008, saatavilla osoitteessa http://www.nytimes.com/2008/01/01/world/europe/01berlin.html?n=Top/Reference/Times%20Topics/Subjects/R/Religion%20and%20Belief (31.7.2008).
[369] C. Osander (2005), *Københavnerliv - en interviewundersøgelse med homoseksuelle med minoritetsetnisk baggrund*, Kööpenhamina, National Organisation for Gays and Lesbians.

LGBT-henkilöiden huolenaiheiksi.[370] Etnistä syntyperää olevien homojen ja lesbojen haastatteluista on myös julkaistu kirja.[371]

Jotkut etniseen vähemmistöön kuuluvat LGBT-henkilöt kohtaavat rasismia ja seksualisointia LGBT-yhteisössä etnisen syntyperänsä takia ja homofobiaa etnisen vähemmistön yhteisössä.

Yhdistyneessä kuningaskunnassa toteutetussa *Safra*-hankkeessa,[372] jonka toteuttajina ja kohteena olivat islaminuskoiset LBT-naiset, ilmeni, että monet näistä naisista ovat eristyneitä, koska vaikka he pitävät itseään lesboina, biseksuaaleina tai transsukupuolisina, he eivät osallistu valtavirran homopiireihin, jotka koostuvat pääasiallisesti valkoihoisista ja joiden sosiaaliseen toimintaan liittyy usein alkoholia. Myös homopiireissä esiintyvä rasismi, islamofobia ja eri kulttuurien ymmärtämättömyys voivat pitää heitä loitolla. Tämän seurauksena monet islaminuskoiset LBT-naiset tuntevat jäävänsä sekä LGBT- että muslimiyhteisön ulkopuolelle.

Hyvä käytäntö: Moniperusteiset kansalaisjärjestöt: *Sabaah* on kansalaisjärjestö, joka keskittyy etnisiin vähemmistöihin kuuluviin LGBT-henkilöihin **Tanskassa**. Sen avulla on tarkoitus luoda sosiaalinen verkosto, joka parantaa etnisiin vähemmistöihin kuuluvien LGBT-henkilöiden mahdollisuuksia käsitellä sukupuoli-identiteetin ja etnisen syntyperän yhdelmästä aiheutuvia ongelmia.

Hyvä käytäntö: Dokumenttiohjelma etnisiin vähemmistöihin kuuluvista LGBT-henkilöistä: ”My sister Zahra” on Saddie Chouan **Belgiassa** tekemä dokumenttiohjelma. Se kertoo muslimiperheessä kasvavasta lesbosta nimeltä Zahra. Dokumenttiohjelmaa esitetään koulujen yläasteilla, minkä jälkeen siitä keskustellaan flaamilaisen LGBT-sateenvarjojärjestön, Holebifederatien, kehittämän metodologian mukaisesti. Flaamilaisen yhteisön hallitus tukee aloitetta.[373]

Tarkastamaton käännös

Vammaiset LGBT-henkilöt

Homoseksuaalisuus ja vammaisuus on toinen yhdistelmä, johon on syytä kiinnittää erityistä huomiota. Kulkuvaikeudet voivat haitata vakavasti LGBT-henkilöiden elämää ja tarpeita, ja ne vaikuttavat usein myös näiden henkilöiden

[370] Lisätietoja on saatavilla osoitteessa http://sabaah.dk/web/index.php?option=com_content&task=view&id=16&Itemid=47 (20.8.2008).
[371] M. Fenger-Grøndahl, M. N. Larsen (2007), *Den forbandede kærlighed*, Kööpenhamina, CDR-Forlag.
[372] Lisätietoja on saatavilla osoitteessa http://www.safraproject.org (1.8.2008).
[373] Belgian maakohtainen raportti.

mahdollisuuteen muodostaa ystävyys- tai parisuhteita. Saksalaisen tutkimuksen mukaan vammaisten henkilöiden seksuaalisuus jätetään usein huomiotta (tai oletetaan, ettei heillä ole sellaista), mutta sen lisäksi liikkumiseen liittyvät näkökohdat ja LGBT-yhteisön sisällä esiintyvä syrjintä vaikeuttavat tutustumista mahdollisiin kumppaneihin.[374]

> vaikeaa olla homo ja vammainen, erityisesti esteettömän liikkumisen näkökulmasta. Kaupungissa on yleisestikin äärimmäisen hankala liikkua, ja ihmisten tapaamisessa on todellisena ongelmana, ettei täällä ole yhtään paikkaa, johon olisi esteetön pääsy ja joka olisi tarkoitettu homoille tai olisi homoystävällinen. On tietenkin vaikea liittyä yhteisöön, jonka tiloihin ei pääse sisälle." (Maya, 22, Tanska)[375]

Kahdessa irlantilaisessa tutkimuksessa,[376] jotka koskivat vammaisia ja nuoria LGB-henkilöitä, vastaajat kertoivat kohdanneensa homofobiaa vammaisjärjestöissä ja -yhteisöissä, sekä vammaisiin kohdistuvaa ennakkoluuloa LGB-yhteisössä.[377] Yhdistyneen kuningaskunnan maakohtaisessa raportissa pannaan merkille, että **Yhdistyneessä kuningaskunnassa** ei yleisesti tunneta vammaisten, etenkään vaikeavammaisten, henkilöiden seksuaalisuuteen liittyviä asioita, kiinnostuksen kohteita ja tarpeita. Vammaisilla LGBT-henkilöillä on erityisen suuri syrjäytymisen vaara.[378]

Iäkkäät LGBT-henkilöt

Iän ja sukupuolisen suuntautumisen yhdistelmä voi lisätä LGBT-henkilöiden haavoittuvuutta:

Tarkastamaton käännös

[374] T. Rattay (2007), *Volle Fahrt voraus – Lesben und Schwule mit Behinderung*, Berliini, Querverlag.

[375] Euroopan komissio (2007), *Tackling Multiple Discrimination. Practices, policies and laws*, s. 40.

[376] K. Zappone (toim.) (2003), *Re-thinking Identity, The Challenge of diversity*, teoksen tilasi Joint Equality and Human Rights Forum. Vammaisuuden ja sukupuolisen suuntautumisen yhdistelmän alalla ks. myös Zappone: Brothers, Michael (2003), *It's not just about Ramps and Braille: Disability and Sexual Orientation*, s. 49–69. Iän ja sukupuolisen suuntautumisen yhdistelmän alalla ks. Loudes, Christine (2003), *Learning to grow up. Young Lesbians, Gay and Bisexual People in Northern Ireland*.

[377] K. Zappone (toim.) (2003), *Re-thinking Identity, The Challenge of diversity*, teoksen tilasi Joint Equality and Human Rights Forum, s. 147, sekä National Disability Authority (2005), *Disability and Sexual Orientation: A Discussion Paper*. Dublin, NDA.

[378] Ks. esim. Neal, C. ja Davies, D. (2000) (toim.), "Issues in Therapy with lesbian, gay, bisexual and transgender clients", *Pink Therapy*, sarja 3.

[homouttani], jos sitä kysytään suoraan, ja pöydälläni on aina Panbladet [homolehti]. Mutta muuten siellä ei voi kertoa avoimesti sukupuolisesta suuntautumisestaan. Huhut leviäisivät nopeasti. Tietenkin olisi turvallisempaa ja mukavampaa asua muiden homoseksuaalien kanssa."[379] (Mies, 73, Tanska)

LGBT-kansalaisjärjestö *GLENin* mukaan **Irlannissa** ei useinkaan välitetä samaa sukupuolta olevien henkilöiden välisistä parisuhteista vanhainkodeissa ja iäkkäät LGBT-henkilöt pysyvät monesti vaiti ja omissa oloissaan syrjinnän ja sosiaalisen eristämisen pelossa.[380] Esimerkiksi kumppanin kuolemaa surevalla asukkaalla ei välttämättä ole institutionaalista verkostoa tai tukiverkostoa apunaan.[381] Saksalainen tutkimus[382] paljasti, että hoitokodeissa asuvat LGBT-henkilöt kohtaavat usein henkilöstön ja muiden asukkaiden negatiivista stereotypisointia.

Hyvä käytäntö: *Kööpenhaminan yliopiston gerontologian laitos* toteutti vuonna 2008 ikääntyviin homoseksuaaleihin ja biseksuaaleihin painottuneen tutkimushankkeen, johon liittyi strategian kehittäminen monimuotoisuuden lisäämiseksi vanhusten terveydenhoidossa.[383]

Päätelmät

Moni-identiteettiset henkilöt saattavat kärsiä sosiaalisesta eristämisestä, joka voi asettaa ylimääräisiä haasteita mutta joka voi myös johtaa moniperusteisten yhteisöjen ja kansalaisjärjestöjen perustamiseen.

Vammaiset, iäkkäät ja etnisiin/uskonnollisiin vähemmistöihin kuuluvat LGBT-henkilöt voivat kokea monenlaista syrjintää ja eristämistä. Etnisiin vähemmistöihin kuuluvia LGBT-henkilöitä saatetaan syrjiä etnisessä yhteisössä sukupuolisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin perusteella ja LGBT-yhteisössä rodun tai etnisen syntyperän perusteella. Muun muassa hoitajat tai jopa LGBT-yhteisön jäsenet saattavat kohdella vammaisia LGBT-henkilöitä *aseksuaalisina*. Lisäksi vaikea pääsy LGBT-henkilöiden yhteistiloihin, baareihin ja kokoontumispaikkoihin vaikeuttaa vammaisten LGBT-henkilöiden osallistumista LGBT-yhteisön elämään.

[379] Lainaus on teoksesta L. E. Frank, "Leif i Lyngby", *Panbladet*, marraskuu 2004, s. 10.
[380] Kenttätyötapaaminen GLENin kanssa (Irlannissa 3.4.2008).
[381] Kenttätyötapaaminen GLENin kanssa (Irlannissa 3.4.2008)
[382] Ministerium für Gesundheit, Soziales, Frauen und Familie des Landes Nordrhein-Westfalen (MGSFF) (2003), *Grundlagenforschung zu Ursachen und Auswirkungen. Einsamkeit und soziale Isolation schwuler Männer*, Düsseldorf, Author.
[383] Tanskan maakohtainen raportti.

Tarkastamaton käännös

Jotkut hoitolaitoksissa asuvat LGBT-henkilöt joutuvat henkilöstön ja muiden asukkaiden taholta eristämisen ja stereotypisoinnin kohteeksi.

Tarkastamaton käännös

OSA II: Transsukupuoliset henkilöt: erityisiä näkökohtia

Tässä osassa esitetään katsaus transsukupuolisiin henkilöihin EU:ssa kohdistuvaan transfobiaan ja syrjintään.

Mitä transfobia on?

Melko harvinaista termiä transfobia käytetään yleensä homofobiasta käytävissä laajemmissa keskusteluissa.[384] Transfobiaa voidaan kuvata sukupuolisen epäsovinnaisuuden tai sukupuolirajojen rikkomisen irrationaaliseksi peloksi, kuten miehekkäiden naisten, naisellisten miesten, transvestiittien, transsukupuolisten henkilöiden, transseksuaalien ja muiden sellaisten henkilöiden peloksi, jotka eivät vastaa syntymäsukupuolensa nykyisiä stereotypioita. Sanalla ”fobia” ei tässä yhteydessä anneta ymmärtää, että transfobisella henkilöllä ja/tai transfobian uhrilla olisi jokin sairaus.[385]

Transfobiaa esiintyy useissa muodoissa: *henkilökohtainen transfobia* viittaa henkilöön tai tiettyyn ihmisryhmään, joka on transfobinen. Tällainen transfobia voi ilmetä väkivaltana ja/tai selkeänä syrjintänä (”et saa työpaikkaa, koska olet transu”) tai selkeänä eristämisenä (”transuilta pääsy kielletty”). *Institutionaalistettu transfobia* on epäsuorempaa eristämistä (”meillä ei ole mitään transsukupuolisia henkilöitä vastaan, mutta kaikkien tyttöjen on käytettävä hametta / et voi muuttaa syntymätodistustasi / puhuttelemme sinua miehenä, koska henkilötodistuksen mukaan olet mies”). *Sisäistetty transfobia* on transsukupuolisen henkilön tietoista tai tiedostamatonta uskoa omaan alemmuuteen.[386]

Oikeudellinen suoja[387]

Transsukupuolisille henkilöille EU:ssa ja kansallisissa lainsäädännöissä vahvistetusta oikeudellisesta suojasta esitetään yksityiskohtainen analyysi FRA:n kertomuksessa ”Homofobia ja sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä EU:n jäsenvaltioissa: Osa I – Oikeudellinen analyysi”. Tässä

[384] Euroopan parlamentti hyväksyi 16.1.2006 päätöslauselman homofobiasta Euroopassa. Siinä sukupuoli-identiteettiin perustuva syrjintä sisällytettiin termiin homofobia. http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2006-0018+0+DOC+XML+V0//FI (12.12.2008).

[385] Hill, D. ja Willoughby, B. (2005), ”The Development and Validation of the Genderism and Transphobia Scale”, *Sex Roles*, vol. 53, nro. 7–8, lokakuu 2005, Alankomaat, Springer.

[386] Justus Eisfeld, (2008), *The situation concerning transphobia and discrimination on grounds of gender identity and/or gender expression in the EU Member States*, DIHR.

[387] Tämä osa perustuu kertomukseen *Homofobia ja sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä EU:n jäsenvaltioissa, Osa I: Oikeudellinen analyysi*, FRA, 2008, s. 123–137, 153 ja 154.

Tarkastamaton käännös

esitetään lyhyt katsaus oikeudelliseen suojaan muiden tässä osassa käsiteltävien asioiden taustoittamiseksi. EU:n jäsenvaltioissa on kolme pääasiallista keinoa suojata transsukupuolisuuteen perustuvalta syrjinnältä.

Ensinnäkin transsukupuolisuuteen perustuvan syrjinnän voidaan katsoa olevan sukupuoleen perustuvaa syrjintää, jolloin siltä suojaavat naisten ja miesten välisen syrjinnän kieltävät asiakirjat. Tämä pätee 13:ssa EU:n jäsenvaltiossa (**Alankomaissa**,[388] **Belgiassa**, **Irlannissa**, **Italiassa, Itävallassa**,[389] **Latviassa**,[390] **Puolassa**, **Ranskassa**, **Ruotsissa, Slovakiassa**,[391] **Suomessa**, **Tanskassa** ja **Yhdistyneessä kuningaskunnassa**).[392]

Toiseksi sen voidaan tulkita kuuluvan sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän piiriin. Tämä koskee kahta jäsenvaltiota (**Saksaa**[393] ja **Espanjaa**).

Kolmanneksi sen voidaan tulkita kuuluvan yleisen syrjintäkiellon piiriin ilman, että perusteena mainitaan sukupuolta tai sukupuolista suuntautumista. Tämä johtaa oikeudelliseen epäselvyyteen transsukupuolisten henkilöiden täsmällisestä suojasta syrjinnältä. Tähän ryhmään kuuluu 11 jäsenvaltiota (**Bulgaria**, **Kreikka**, **Kypros**, **Liettua**, **Luxemburg**, **Malta**, **Portugali**, **Romania, Slovenia, Tšekin tasavalta** ja **Viro**).

Lopuksi **Unkarissa** käsitellään transsukupuolisuuteen perustuvaa syrjintää sukupuoli-identiteetin näkökulmasta yhdenvertaisesta kohtelusta annetussa laissa.[394]

Tarkastamaton käännös

---

[388] Leeuwardenin muutoksenhakutuomioistuin, 13.1.1995, NJ 1995 nr. 243, ja esimerkiksi ETC:n lausunnot 1998-12 ja 2000-73.

[389] Itävalta / Erläuterungen (selittävät huomautukset) / RV 415dB XXIII. GP, saatavilla osoitteessa: http://www.parlament.gv.at/PG/DE/XXIII/I/I_00415/fname_096505.pdf (8.1.2008) (miesten ja naisten yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta tavaroiden ja palvelujen saatavuuden ja tarjonnan alalla annetun neuvoston direktiivin 2004/113/EY täytäntöönpanemiseksi säädettyyn lakiin liitetyt selitykset).

[390] Latvia / Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments/A42229505 SKA – 5/2008 (14.1.2008).

[391] Art. 6 (3)a. Slovakia / Antidiskriminačný Zákon 365/2004 (20.5.2004).

[392] Isossa-Britanniassa asiaa koskevat säännökset sisältyvät sukupuolisesta syrjinnästä vuonna 1975 annettuun lakiin (SDA), sellaisena kuin se on muutettuna sukupuolisesta syrjinnästä (sukupuolenvaihdos) vuonna 1999 annetuilla asetuksilla. Pohjois-Irlannissa suoja vahvistetaan sukupuolisesta syrjinnästä vuonna 1976 annetussa määräyksessä (SDO), sellaisena kuin se on muutettuna sukupuolisesta syrjinnästä (sukupuolenvaihdos) vuonna 1999 annetuilla asetuksilla. Yhdistyneessä kuningaskunnassa henkilölle voidaan sukupuolen vahvistamisesta vuonna 2004 annetun lain (GRA) nojalla myöntää sukupuolen vahvistamistodistus, joten henkilöä on laitonta syrjiä perusteilla, joita laillisesti sovellettaisiin muihin hänen uuden sukupuolensa edustajiin. (Tähän on yksi poikkeus: järjestäytynyt uskontokunta voi harjoittaa syrjintää, kun se voi todellisista uskonnollisista syistä kieltäytyä palkkaamasta transseksuaalisen henkilön, vaikka tällä olisi vahvistus sukupuolestaan.)

[393] Ks. *Explanatory Memorandum to the General Law on Equal Treatment*, Bundestag, julkaisu no. 16/1780, s. 31.

[394] Transsukupuolisiin henkilöihin voidaan soveltaa suojaa syrjinnältä, jos heitä kohdellaan eri tavalla kuin muita heidän uuden sukupuolensa edustajia. Unkarissa yhdenvertaisesta kohtelusta

Transsukupuolisten henkilöiden syrjinnän luokittelu

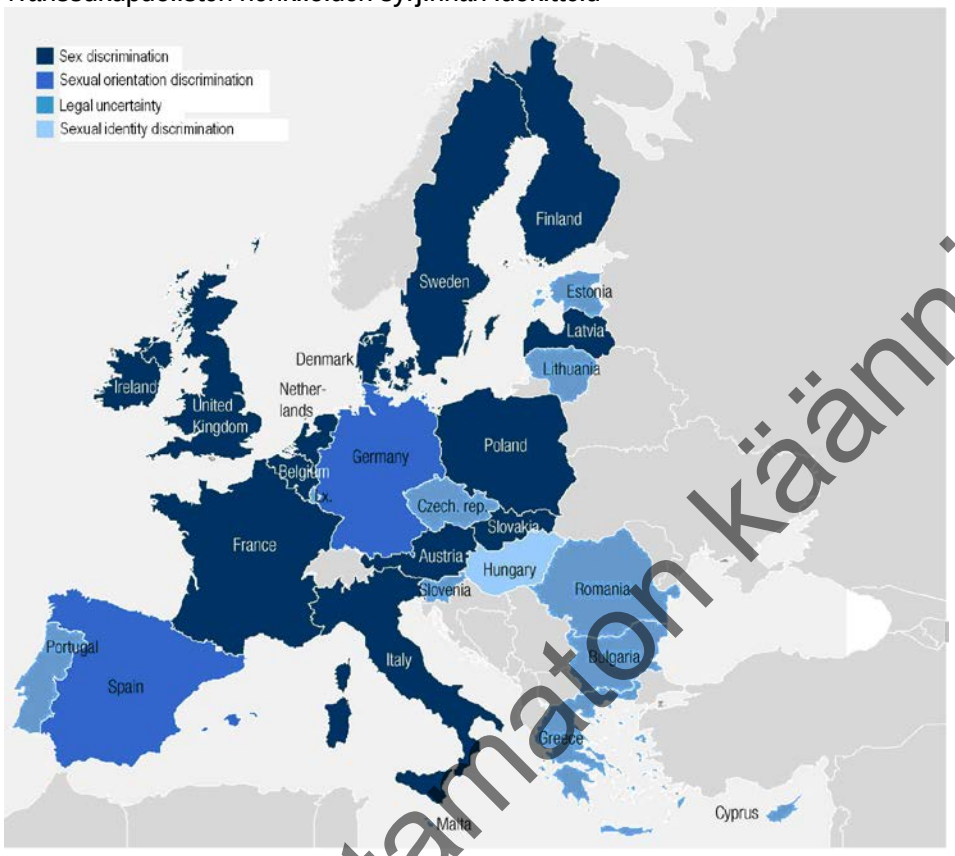

	Insert translation		Insert translation
Country Results	**Maakohtaiset tulokset**	Lithuania	Liettua
The Netherlands	Alankomaat	Italy	Italia
Sweden	Ruotsi	Finland	Suomi
Denmark	Tanska	Portugal	Portugali
Austria	Itävalta	Slovenia	Slovenia
Belgium	Belgia	Estonia	Viro
Spain	Espanja	Hungaria	Unkari
Germany	Saksa	Slovakia	Slovakia
Luxembourg	Luxemburg	Bulgaria	Bulgaria
France	Ranska	Greece	Kreikka
United Kingdom	Yhdistynyt kuningaskunta	Cyprus	Kypros
European Union (27)	**Euroopan unioni (27)**	Latvia	Latvia
Ireland	Irlanti	Romania	Romania
Czech Republic	Tšekin tasavalta	Malta	Malta
Sex discrimination		Sukupuolinen syrjintä	
Sexual orientation discrimination		Sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä	
Legal uncertainly		Oikeudellinen epäselvyys	
Sexual identify discrimination		Sukupuoli-identiteettiin perustuva syrjintä	

Tarkastamaton käännös

annettu laki (Unkari / 2003 évi CXXV Törvény/28.12.2003) kattaa sukupuoli-identiteetin yhtenä syrjinnän perusteena (8-n §), Unkari / 2003 évi CXXV Törvény/28.12.2003).

Asenteet transsukupuolisia henkilöitä kohtaan

Yhteiskunnan asenteista transsukupuolisia henkilöitä kohtaan ei ole Euroopan laajuista tietoa. Joissakin Euroopan laajuisissa tutkimuksissa on kuitenkin käsitelty transsukupuolisten henkilöiden kokemuksia transfobisista asenteista terveydenhoidon alalla (ks. terveydenhoitoa koskeva osa). Joissakin jäsenvaltioissa on tehty samankaltaisia tutkimuksia muilla aloilla, ja niitä esitellään asianmukaisissa osissa.[395]

Jotkin tutkimukset transsukupuolisiin henkilöihin kohdistuvista kielteisistä asenteista, kuten Isossa-Britanniassa tehty tutkimus,[396] johon osallistui 151 psykologian ja tekniikan opiskelijaa, ja toinen tutkimus, johon osallistui 407 opiskelijaa ja jatko-opiskelijaa, osoittavat, että transfobia vaikuttaa olevan läheisesti kytköksissä muun muassa uskonnollisiin, autoritaarisiin ja heteroseksistisiin asenteisiin, uskomukseen sukupuoli-identiteetin biologisesta perustasta ja vähäiseen kontaktiin sukupuolivähemmistöjen kanssa.

Suurin osa transsukupuolisia henkilöitä koskevasta tutkimuksesta on rajoittunut sukupuoli-identiteetin ja sukupuolenvaihdoksen lääketieteellisiin näkökohtiin. Useissa Euroopan maissa on kuitenkin tehty erityisesti transfobiaan keskittynyttä tutkimusta. Merkittävin näistä tutkimuksista on ”Engendered Penalties”,[397] jossa 872 transsukupuolista vastaajaa antoi hyvin samankaltaisia vastauksia. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että transsukupuolisten henkilöiden tilanne on huono kaikissa tutkimuksen kattamissa maissa. Vuonna 2007 tehtiin yksi Euroopan laajuinen tutkimus,[398] joka tuotti monipuolista tietoa 2 700 transsukupuolisesta henkilöstä Euroopassa, mutta rahoitus on toistaiseksi riittänyt vain näiden tietojen rajalliseen analysointiin lainsäädännön ja terveydenhoidon alalla. Tutkimuskatsauksesta tulee esiin lisääntynyt halukkuus tehdä korkealaatuista ja hyvin rahoitettua tutkimusta jäsenvaltioissa, joissa on vahva transsukupuolinen liike, kuten **Yhdistyneessä kuningaskunnassa** ja **Suomessa**. Suuressa osassa Eurooppaa, erityisesti EU:n eteläisissä ja itäisissä osissa, ei ole julkaistu yhtään tieteellistä tutkimusta transfobiasta.

Jäsenvaltioiden tasolla kattavin tutkimus yhteiskunnan asenteista on tehty Skotlannissa. Siinä sisällytettiin transseksuaaleja koskevia kysymyksiä laajaan

[395] Justus Eisfeld (2008), *The situation concerning transphobia and discrimination on grounds of gender identity and/or gender expression in the EU Member States*, DIHR, s. 12.

[396] Tee, N., Hegarty, P. (2006), ”Predicting Opposition to the Civil Rights of Trans Persons in the United Kingdom”, *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 16: 70–80, Wiley InterScience.

[397] Whittle, S., Turner, L., Al-Alami M. (2007), ”Engendered Penalties: Transgender and Transsexual People’s Experiences of Inequality and Discrimination”, Wetherby, *The Equalities Review*.

[398] Whittle, S., Turner, L., Combs, R., Rhodes, S. (2008), *Transgender EuroStudy: Legal Survey and Focus on the Transgender Experience of Health Care*, Bryssel, ILGA-Europe.

Tarkastamaton käännös

tieteelliseen tutkimukseen, johon osallistui 1 594 aikuista.[399] Tutkimuksessa todettiin seuraavaa: ”Syrjivät asenteet ovat tiettyjen ryhmien kohdalla yleisempiä kuin toisten. Ne ovat erityisen yleisiä romaneja ja liikkuvaa väestöä kohtaan sekä sellaisia henkilöitä kohtaan, joille on tehty sukupuolenkorjausleikkaus.”[400] Syrjivät asenteet tulevat erityisesti esiin siinä, että 50 prosenttia kyselyyn vastanneista sanoi, että ”he eivät olisi tyytyväisiä, jos heidän sukulaisensa muodostaisi pitkäaikaisen parisuhteen transseksuaalin kanssa”. Tulosten analyysissa tulee myös ilmi, että kielteiset asenteet transsukupuolisia henkilöitä kohtaan ovat yleisiä koko väestössä ja yleisimpiä yli 65-vuotiaiden kouluttamattomien uskonnollisten miesten keskuudessa. Niistäkin vastaajista, joiden mielestä Skotlannissa pitäisi päästä eroon kaikista ennakkoluuloista, 44 prosenttia ei haluaisi transseksuaalia sukuunsa.[401]

Aiemmin mainitussa brittiläisessä tutkimuksessa, johon osallistuneiden 151 psykologian ja tekniikan opiskelijan avulla ennustettiin transsukupuolisten henkilöiden oikeuksien vastustusta, todettiin korkea transfobian aste kaikkien tutkimukseen osallistuneiden keskuudessa.[402]

LGBT-kansalaisjärjestöjen, kansallisten tasa-arvoelinten ja viranomaisten parissa tehdyn sähköisen kyselyn yhteydessä näiltä sidosryhmiltä kysyttiin transsukupuolisten henkilöiden hyväksynnästä kyseisessä maassa. Kyselyn tulosten mukaan 73 prosenttia vastaajista katsoo, ettei transsukupuolisia henkilöitä hyväksytä lainkaan tai että heidän hyväksyntänsä on rajallista.

Hyvä käytäntö: Italiassa Torinon kaupungintalon LGBT-palvelu, paikallinen LGBT-yhdistys ”Groupa Luna” ja kolme taidekoulua järjestivät yhdessä näille kolmelle taidekoululle kilpailun, jossa piti laatia sarja homoseksuaalisuuteen ja transseksuaalisuuteen perustuvan syrjinnän vastaisia julisteita. Julisteet asetettiin esille kaupungin kaduille ja julkisiin liikennevälineisiin. Kilpailun voittanutta julistetta, jossa on lauma mustia ja valkoisia lampaita sekä yksi vaaleanpunainen lammas, joka kuvastaa ”vähemmistöä vähemmistön sisällä” (eli transseksuaalisuutta), levitettiin laajalti. Samankaltaisia aloitteita on käynnistetty muissakin **Italian** kaupungeissa.[403] Voittajajuliste ja muut julisteet esitetään osoitteessa: www.comune.torino.it/politichedigenere/man/index.htm.

Hyvä käytäntö: Yhdistyneessä kuningaskunnassa Skotlannin hallitus rahoittaa neljän vuoden ajan 75 000 euroa vuodessa Scottish Transgender

[399] Bromley, C., Curtice, J., Given, L. (2007), *Attitudes to discrimination in Scotland: 2006, Scottish Social Attitudes Survey*, Edinburgh, Scottish Government Social Research.
[400] Bromley, C., Curtice, J., Given, L. (2007), *Attitudes to discrimination in Scotland: 2006, Scottish Social Attitudes Survey*, Edinburgh, Scottish Government Social Research, s. ix.
[401] Bromley, C., Curtice, J., Given, L. (2007), *Attitudes to discrimination in Scotland: 2006, Scottish Social Attitudes Survey*, Edinburgh, Scottish Government Social Research.
[402] Sähköpostikeskustelu P. Hegartyn kanssa, 12.6.2008.
[403] Italian maakohtainen raportti.

Tarkastamaton käännös

Alliance -hanketta, jossa Skotlannin julkisia virastoja, työnantajia ja valtion elimiä autetaan kehittämään toimintalinjoja ja neuvotaan hyviä käytäntöjä. Hankkeessa myös lisätään transyhteisön toimintavalmiuksia sekä edistetään transsukupuolisten osallisuutta skotlantilaisessa yhteiskunnassa.[404]

Transsukupuolisten henkilöiden kohtelu oman perheen sisällä

Lähes kaikki transsukupuoliset henkilöt pitävät sukupuoli-identiteetin paljastamista omalle perheelle vaikeana. Ongelman laajuudesta ei ole juurikaan tietoa, mutta ”Engendered Penalties” -tutkimuksessa todettiin, että vastaajista 45 prosentin perhesuhteet olivat katkenneet, 37 prosenttia tunsi jääneensä sukujuhlien ulkopuolelle ja 36 prosentilla oli perheenjäseniä, jotka eivät suostuneet puhumaan heille heidän transsukupuolisen identiteettinsä takia.[405]

Transsukupuolisten kokemuksista **Skotlannissa** tehdyssä kyselyssä 46 prosenttia vastaajista kertoi kokeneensa transfobista kohtelua perheessään – lähinnä solvausta. Myös uhkaava käyttäytyminen (17 prosenttia), fyysinen pahoinpitely (11 prosenttia) ja seksuaalinen väkivalta (4 prosenttia) olivat yleisiä.[406] **Ruotsalaisessa** kyselyssä 32 prosenttia transsukupuolisista vastaajista kertoi kaipaavansa emotionaalista tukea, kun taas homoseksuaalien vastaajien keskuudessa osuus oli 19 prosenttia ja heteroseksuaalien vastaajien keskuudessa noin 10 prosenttia. Käytännön tukea kertoi kaipaavansa 15 prosenttia transsukupuolisista vastaajista, ja vain 4 prosenttia heteroseksuaaleista ja 9 prosenttia homoseksuaaleista. Transsukupuolisista vastaajista 37 prosenttia ei luottanut useimpiin muihin ihmisiin.[407] **Unkarissa** useimmin mainittu perheen reaktio oli hylkääminen. Vuosia kestäneen taistelun jälkeen jotkut olivat saaneet merkkejä hyväksynnästä.[408] **Ruotsissa** vain harvat transsukupuoliset henkilöt tuovat sukupuoli-identiteettinsä avoimesti esiin lapsuuden perheessään – noin 80 prosenttia 1960-luvulla tai sen jälkeen syntyneistä ja 54–60 prosenttia ennen 1960-lukua syntyneistä.[409]

Viharikokset

Tarkastamaton käännös

[404] Scottish Transgender Alliance (2008), *Transgender Experiences in Scotland - Research Summary*, Edinburgh, Equality Network, s. 3.
[405] Whittle, S., Turner, L., Al-Alami M. (2007), ”Engendered Penalties: Transgender and Transsexual People’s Experiences of Inequality and Discrimination”, Wetherby, *The Equalities Review*, s. 68.
[406] Scottish Transgender Alliance (2008), *Transgender Experiences in Scotland - Research Summary*, Edinburgh, Equality Network, s. 11.
[407] Statens Folkshälsoinstitut (2005), *Homosexuellas, bisexuellas och transpersoners hälsosituation, Återrapportering av regeringsuppdrag att undersöka och analysera hälsosituationen bland hbt-personer*, Östersund, FHI, s. 33.
[408] Solymár, B., Takács, J. (2007), ”Wrong Bodies and Real Selves: Transsexual People in the Hungarian Social and Health Care System”, teoksessa Kuhar, R., Takács, J. (toim.) (2007), *Beyond the Pink Curtain; Everyday Life of LGBT People in Eastern Europe*, Ljubljana, Mirovni Institut, s. 153.
[409] Statens Folkshälsoinstitut (2005) *Homosexuellas, bisexuellas och transpersoners hälsosituation, Återrapportering av regeringsuppdrag att undersöka och analysera hälsosituationen bland hbt-personer*, Östersund, FHI, s. 37.

Transsukupuolisiin henkilöihin EU:ssa kohdistuvista viharikoksista ei tiedetä paljonkaan. Aiheesta ei ole tutkimustietoa mistään EU:n jäsenvaltiosta. Merkit kuitenkin viittaavat siihen, että transsukupuoliset henkilöt joutuvat elämänsä aikana monta kertaa viharikosten uhreiksi. Rikosten muoto vaihtelee häirinnästä, kiusaamisesta ja solvauksesta aina fyysiseen ja seksuaaliseen väkivaltaan ja jopa murhaan. Kuten aiemmin on mainittu, Euroopan parlamentti on ”seurannut yleistyvää vihanlietsontaa, jonka kohteena on lesbojen, homojen, biseksuaalien ja transsukupuolisten (LGBT) yhteisö useissa Euroopan maissa”.[410] ETYJ totesi raportissaan ”Hate Crimes in the OSCE Region: Incidents and Responses” seuraavaa: ”Homofobiset viharikokset ja -tapahtumat ovat usein erittäin julmia ja säälimättömiä. Niihin liittyy usein vakavaa pahoinpitelyä, kidutusta, silpomista, kastroimista ja jopa seksuaalista väkivaltaa. Ne myös johtavat usein kuolemaan. Transsukupuoliset henkilöt vaikuttavat olevan vielä muita heikommassa asemassa tämän ryhmän sisällä.”[411]

Kansallisissa ja kansainvälisissä tiedotusvälineissä on viime vuosina raportoitu useista transsukupuolisten henkilöiden murhista. Eniten huomiota herätti Portossa **Portugalissa** tapahtunut murha, jossa ryhmä nuoria poikia kidutti transseksuaalia, raiskasi hänet ja heitti hänet hylättyyn kaivoon kuolemaan.[412] Samankaltaisia uutisiin päässeitä murhia on tapahtunut myös Haagissa **Alankomaissa** vuonna 2007[413] ja uudelleen **Portugalissa** vuonna 2008[414]. Transsukupuolisten henkilöiden sukupuoli-identiteetistä johtuneiden murhien todellista määrää ei kuitenkaan tiedetä.

Hyvä käytäntö: Portugalissa vuonna 2006 tapahtuneen julman murhan jälkeen *”Panteras Rosas”* kiinnitti yleisön huomion tähän järkyttävään tapahtumaan ja taisteli korjatakseen median, kirkon johtajien ja yleisön vääristyneen kuvan rikoksesta. Se järjesti yhdessä *TransGender Europen* ja muiden transsukupuolisille myötämielisten järjestöjen kanssa monikielisen kampanjan, jossa pyrittiin tuomaan ongelmaa esiin ja saamaan tapaus oikeuden

Tarkastamaton käännös

[410] Euroopan parlamentin 26.4.2007 hyväksymä päätöslauselma homofobiasta Euroopassa, P6_TA(2007)0167.

[411] ETYJ/ODIHR (2007), *Hate Crimes in the OSCE Region: Incidents and Responses; Annual report for 2006*, Varsova, ETYJ/ODIHR, s. 53.

[412] ETYJ/ODIHR (2007), *Hate Crimes in the OSCE Region: Incidents and Responses; Annual report for 2006*, Varsova, ETYJ/ODIHR, s. 54.

[413] AD Den Haag (2007), ”Travestiet overleden na mishandeling”, Haag, *Algemeen Dagblad*, 19.4.2007, saatavilla osoitteessa http://www.ad.nl/denhaag/stad/article1295771.ece; vreerBlog (2007), *RIP Henriëtte Wiersinga*, saatavilla osoitteessa http://www.vreer.net/wordpress/archives/78 (12.6.2008).

[414] Diário de Notícias (2008), ”Transsexual assassinada um ano depois de Gisberta”, Lissabon, *Diário de Notícias*, 1.3.2008, saatavilla osoitteessa http://dn.sapo.pt/2008/03/01/cidades/transexual_assassinada_ano_depois_gi.html (12.6.2008).

käsiteltäväksi. Näiden yhteisten ponnistelujen tuloksena viharikoksista alettiin käydä julkista keskustelua, jossa pääpaino oli tekijöissä eikä uhreissa.[415]

Yksi harvoista maista, joissa poliisi kirjaa erikseen transfobisen väkivallan, on **Yhdistynyt kuningaskunta**, jossa Pohjois-Irlannin poliisi kirjaa transfobiset viharikokset.[416] Transfobisen väkivallan tapauksia raportoitiin Pohjois-Irlannissa kaudella 2006/2007 vain 32 ja kaudella 2007/2008 vain 7.

Transsukupuolisten henkilöiden oman kertomuksen mukaan transfobinen häirintä ja väkivalta ovat kuitenkin yleisiä. ”Engendered Penalties” -tutkimuksessa 73 prosenttia transsukupuolisista vastaajista kertoi kohdanneensa ikäviä huomautuksia, sanallista, fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa tai uhkaavaa käyttäytymistä.[417] **Ruotsissa** 41 prosenttia LGBT-henkilöiden terveydestä tehtyyn laajaan kyselyyn vastanneista 374 transsukupuolisesta henkilöstä kertoi joutuneensa hyökkäävän käytöksen tai uhkailun uhriksi kolmen viime kuukauden aikana, kun homoseksuaalien keskuudessa vastaava osuus oli 30 prosenttia. Toistuvasta pahoinpitelystä raportoi 12 prosenttia transsukupuolisista henkilöistä ja 6 prosenttia homoseksuaalisista vastaajista. Kolmasosa transsukupuolisista vastaajista kertoi joutuneensa joskus elämässään häirinnän uhriksi ja kolmasosa heistä kertoi häirinnän tapahtuneen kuluneen vuoden aikana.[418] Toisessa **Ruotsissa** tehdyssä kyselyssä 59 prosenttia vastaajista kertoi pelkäävänsä sukupuoli-identiteettiin perustuvaa häirintää ja väkivaltaa, kun taas homoseksuaaliset miehet ja naiset (45 prosenttia) ja biseksuaalit (39 prosenttia) ilmoittivat alhaisempia lukuja.

Saatavilla ei ole Euroopan laajuista tutkimustietoa transsukupuolisten rikosuhrien saamasta poliisin tuesta ja lääkinnällisestä hoidosta, kun he ilmoittavat rikoksesta viranomaisille. ”Engendered Penalties” -kyselyn transseksuaalisista vastaajista 18,5 prosenttia kertoi kuitenkin **Yhdistyneen kuningaskunnan** poliisilta saamastaan epäasianmukaisesta kohtelusta. Yhteensä 33,5 prosenttia kyselyn transsukupuolisista vastaajista **Yhdistyneessä kuningaskunnassa** ilmoitti epäilevänsä sitä, kohtelisiko poliisi heitä asianmukaisesti, jos he tarvitsisivat apua.[419] Tällainen epäluottamus poliisia kohtaan vaikuttaa luonnollisesti siihen, ilmoittavatko transsukupuoliset uhrit rikoksista.

Tarkastamaton käännös

[415] Transgender Europe esitti tiedot Kööpenhaminassa kesäkuussa 2008 pidetyssä pyöreän pöydän neuvottelussa, jossa käsiteltiin homofobian ja transfobian torjumista EU:ssa.

[416] PSNI Statistics (2008), *Annual Statistical Report, Statistical Report No. 3; Hate Incidents & Crimes; 1st April 2007 – 31st March 2008*, Belfast, PSNI, 2008.

[417] Whittle, S., Turner, L., Al-Alami M. (2007), ”Engendered Penalties: Transgender and Transsexual People’s Experiences of Inequality and Discrimination”, Wetherby, *The Equalities Review*, s. 53.

[418] Statens Folkshälsoinstitut (2005), *Homosexuellas, bisexuellas och transpersoners hälsosituation, Återrapportering av regeringsuppdrag att undersöka och analysera hälsosituationen bland hbt-personer*, Östersund, FHI.

[419] Whittle, S., Turner, L., Al-Alami M. (2007), ”Engendered Penalties: Transgender and Transsexual People’s Experiences of Inequality and Discrimination”, Wetherby, *The Equalities Review*, s. 16.

Hyvä käytäntö: Yhdistyneessä kuningaskunnassa Pohjois-Irlannin poliisi raportoi säännöllisesti transfobisista viharikoksista. Sen tilastollisessa lehdistötiedotteessa todettiin seuraavaa: ”Kaudella 2007/2008 kirjattujen vihaperusteisten rikosten joukossa yleisimpiä olivat lahkoihin liittyvät tapahtumat (1 584) ja niiden jälkeen rasistiset tapahtumat (976), homofobiset (160), vakaumukseen/uskontoon perustuvat (68), vammaisuuteen perustuvat (49) ja transfobiset (7) tapahtumat.”[420]

Kokoontumisvapaus

Transsukupuolisten ryhmien ja henkilöiden ainoa Euroopan laajuinen verkosto – TransGender Europe – koostuu pääosin paikallisryhmistä. Euroopan transsukupuolisia ryhmiä tai verkostoja ei ole käsitelty tutkimuksissa.

Transsukupuolisten henkilöiden kansalaisjärjestöt ovat voimakkaimpia niissä maissa, joissa transsukupuolisten henkilöiden emansipaatiolla ja muilla yhteiskunnallisilla liikkeillä on pitkä perinne, kuten **Yhdistyneessä kuningaskunnassa** ja **Alankomaissa**. Sen sijaan Etelä- ja Itä-Euroopassa ei ole juuri lainkaan kansalaisjärjestöjä, jotka keskittyisivät erityisesti transsukupuolisten henkilöiden asioihin. Hataran aineiston perusteella vaikuttaa siltä, että transsukupuolisten ryhmien stabiliteetti voi olla ongelma, sillä omat henkilökohtaiset kokemukset syrjimästä samoin kuin tuen puute vähentävät usein ryhmien jäsenten toimintamahdollisuuksia. Tämän seurauksena ryhmien sisäiset riidat ja pirstoutuminen ovat yleisiä ja heikentävät näiden emansipaatioliikkeiden tehokkuutta.

Transsukupuolisten ryhmien kansallisten rakenteiden kuvaukset **Belgiassa**[421] ja **Alankomaissa**[422] tukevat tätä havaintoa. Transsukupuoliset ryhmät ovat onnistuneet vain erittäin harvoissa maissa, kuten **Suomessa**[423] ja **Alankomaissa**[424], järjestämään rahoitusta yhteisö-/sosiaalityöntekijöiden palkkaamiseen transsukupuolisten henkilökohtaista avustamista varten. Juuri mikään transsukupuolisten ryhmä ei kuitenkaan ole pystynyt kokoamaan riittävästi rahoitusta palkatakseen yhteisökehityksen tai -toiminnan asiantuntijoita.

Tarkastamaton käännös

[420] PSNI Statistics (2008), *Annual Statistical Report, Statistical Report No. 3; Hate Incidents & Crimes; 1st April 2007 – 31st March 2008*, Belfast, PSNI, 2008.
[421] Motmans, J. (2006), *De Transgenderbeweging in Vlaanderen en Brussel in kaart gebracht: Organisatiekenmerken, Netwerken en Strijdpunten*, Antwerpen, Hasselt, Steunpunt Gelijkekansenbeleid; Remmerie, L. (2008), *Naar een Vlaams transgenderoverleg? Visie van transgenderbeweging en zijn potentiële partners*, Gent, Arteveldehogeschool.
[422] Meulmeester, G., Bos, G., Spaas, J.-P., Eisfeld, J. (2005), *Doe T Zelf - Transgenderorganisaties in Nederland*, Amsterdam: Stiching T-Image.
[423] Ks. http://www.transtukipiste.fi (12.6.2008).
[424] Ks. http://www.transvisie.nu (15.6.2008).

Mikään näyttö ei viittaa siihen, että transsukupuolisten henkilöiden julkisia mielenosoituksia tai tapahtumia olisi kielletty. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että transsukupuoliset ryhmät järjestävät tällaisia tapahtumia erittäin harvoin, koska niillä ei ole riittävästi henkilöresursseja eikä rahoitusta ja koska niiden jäsenet pelkäävät tulevansa tunnistetuiksi. Ne harvat julkiset tapahtumat, joita järjestetään yleensä transihmisten muistopäivänä, jolloin muistellaan transfobisten murhien uhreja, saavat vain vähän huomiota tiedotusvälineissä.

Hyvä käytäntö: *European Transgender Council* kokoaa joka toinen vuosi yhteen transsukupuoliset aktivistit eri puolilta Eurooppaa. Tapahtuman järjestävät transsukupuolisten aktivistien paikallisryhmät. Se on transsukupuolisten ryhmille ainutlaatuinen Euroopan laajuinen tilaisuus lisätä ponnisteluja, lujittaa verkostoja, koordinoida kampanjoita, vaihtaa hyviä käytäntöjä ja laatia poliittisia vaatimuksia ja strategioita. Osallistujat kokevat sen tarjoavan valtavasti tukea heidän edustamilleen ryhmille, yhteisöille ja maille. Tapahtumassa pääpaino on transsukupuolisten henkilöiden oikeuksissa ja siinä, miten ne voitaisiin poliittisesti saavuttaa EU:ssa ja kansallisella tasolla. Tapahtuma järjestettiin vuonna 2005 (Wienissä **Itävallassa**) ja vuonna 2008 (Berliinissä **Saksassa**) kaupunginvaltuustojen ja kaupunginjohtajien suojeluksessa.[425]

Työmarkkinat

Ei ole mitään näyttöä siitä, että viranomaiset olisivat keränneet tähän mennessä transsukupuolisilta henkilöiltä virallisia työmarkkinoita koskevia valituksia. Joissakin EU-maissa on kuitenkin tehty tutkimuksia, joista välittyy synkkä kuva transsukupuolisten henkilöiden tilanteesta työmarkkinoilla.

Espanjassa tutkimus,[426] johon osallistui 100 vastaajaa First Gender Identity Disorder Unit -yksiköstä, paljasti, että 54 prosenttia vastaajista oli työttömiä ja vain 35 prosentilla oli kokopäiväinen työpaikka ja heistäkin joka kolmas oli ollut kyseisessä työssä alle vuoden. Yli 55:tä prosenttia oli syrjitty työpaikalla tai työnhaussa, ja 17,2 prosentin oli harjoitettava vaarallista tai laitonta toimintaa elääkseen.

Skotlannissa, **Yhdistyneessä kuningaskunnassa**, tehty tutkimus[427] osoitti, että 40 prosenttia transsukupuolisista vastaajista piti henkilöstöosastonsa palveluja ”erittäin huonoina”, ja 53 prosenttia koki työpaikallaan transfobista syrjintää tai häirintää. Vastaajista 15 prosenttia katsoi, ettei työnantaja ollut suojellut heidän yksityisyyttään, ja 21 prosenttia oli joutunut vaihtamaan työpaikkaa tai

[425] Ks. http://tgeu.net/ (17.10.2008).

[426] Esteva, I et al. (2001), *Social Inequalities: Demographic Characteristics of Patients Treated at the First Gender Identity Disorder Unit in Spain*, esitys XVII Harry Benjamin International Gender Dysphoria Association Symposium -tapahtumassa, Galveston, Texas, HGIGDA, saatavilla osoitteessa http://www.symposion.com/ijt/hbigda/2001/71_eteva.htm (25.5.2008).

[427] Scottish Transgender Alliance (2008), *Transgender Experiences in Scotland - Research Summary*, Edinburgh, Equality Network, s. 14.

Tarkastamaton käännös

irtisanoutumaan transfobian takia. Toimeentulotuella eli 13 prosenttia vastaajista, ja itsenäisiä ammatinharjoittajia oli 20 prosenttia.

Yhdistyneessä kuningaskunnassa tehdyssä ”Engendered Penalties” -tutkimuksessa todettiin, että 23 prosenttia vastaajista oli tuntenut joutuvansa vaihtamaan työpaikkaa transsukupuolisen identiteetin takia. Lisäksi 20 prosenttia joutui käyttämään työpaikalla väärän sukupuolen wc:tä, ja vain noin joka kolmas kertoi voivansa käydä wc:ssä ilman huomautuksia tai häirintää. Työtoverit kohtelivat vain noin 30:tä prosenttia ”kunnioittavasti”. Sanallista häirintää (kuten nimittelyä) oli kokenut 10 prosenttia vastaajista, ja 6 prosenttia oli joutunut fyysisen hyökkäyksen kohteeksi. Tällaiset kokemukset vaikuttavat voimakkaasti: 42 prosenttia henkilöistä, jotka eivät eläneet haluamansa sukupuoliroolin mukaisesti, teki niin, koska he pelkäsivät menettävänsä työpaikkansa.[428]

Suomessa 108 henkilön parissa tehdyn tutkimuksen tulokset olivat samansuuntaisia. Joka kolmas transvestiittivastaaja olisi halunnut ilmaista naiseuttaan työpaikalla, mutta piti sitä mahdottomana.[429] Transvastaajista 16 prosenttia oli itsenäisiä ammatinharjoittajia (verrattuna 3 prosenttiin LGB-vastaajista) ja 8 prosenttia oli työttömiä (verrattuna 3 prosenttiin LGB-vastaajista). Transsukupuolisista työntekijöistä 34 prosenttia salasi transidentiteettinsä tai sukupuoli-ilmaisunsa kaikilta työtovereilta (verrattuna 17 prosenttiin LGB-vastaajista) ja 45 prosenttia salasi sen työnantajaltaan. Vastaajista 51 prosenttia piti tätä tilannetta stressaavana. Asiattomia vitsejä työpaikallaan oli kuullut 78 prosenttia vastaajista. Transsukupuolisista vastaajista 13 prosenttia oli kokenut syrjintää työhönottotilanteessa, 12 prosenttia palkkauksessa, 13 prosenttia uralla etenemismahdollisuuksissa, 12 prosenttia tiedon saannissa ja 16 prosenttia työtovereiden ja esimiesten asenteissa.

Vaikka syrjinnän vastaisen lainsäädännön pitäisi kattaa henkilöt, jotka kokevat sukupuolenkorjaukseen perustuvaa syrjintää, jäsenvaltiot jättävät usein soveltamatta tätä lainsäädäntöä transsukupuolisiin henkilöihin.[430] Tarkemmin tutkimaton aineisto viittaa siihen, että tuomarit, asianajajat, poliisit ja muut merkitykselliset viranomaiset eivät tunne kunnolla transsukupuolisten henkilöiden oikeussuojaa, ja jopa transyhteisön sisällä vaikuttaa olevan epätietoisuutta oikeuksista.

Hyvä käytäntö lainsäädännön alalla: Yhdistyneessä kuningaskunnassa julkisen sektorin sukupuolista yhdenvertaisuutta koskeva velvollisuus

[428] Whittle, S., Turner, L., Al-Alami M. (2007), ”Engendered Penalties: Transgender and Transsexual People’s Experiences of Inequality and Discrimination”, Wetherby, *The Equalities Review*.

[429] Lehtonen, J., Mustola, K. (2004), *”Eihän heterotkaan kerro…” Seksuaalisuuden ja sukupuolen rajankäyntiä työelämässä*, Helsinki, työministeriö.

[430] Whittle, S., Turner, L., Combs, R., Rhodes, S. (2008), *Transgender EuroStudy: Legal Survey and Focus on the Transgender Experience of Health Care*, Bryssel, ILGA-Europe.

Tarkastamaton käännös

velvoittaa kaikki viranomaiset (ja niiden yhteistyökumppanit) torjumaan sukupuoleen perustuvaa laitonta syrjintää ja häirintää sekä edistämään naisten ja miesten, myös transseksuaalien, yhdenvertaisia mahdollisuuksia. Yhdenvertaisuutta koskeva velvollisuus on lisännyt tietoisuutta transsukupuolisten henkilöiden tarpeista työpaikalla ja saanut yhä useamman työnantajan tarjoamaan henkilöstölleen koulutusta transsukupuolisia henkilöitä koskevissa asioissa.[431]

Koulutus

Yhdistyneessä kuningaskunnassa todettiin ”Engendered Penalties” -tutkimuksessa[432], että 64 prosenttia naisista, joilla on miesidentiteetti, ja 44 prosenttia miehistä, joilla on naisidentiteetti, kertoi kokeneensa jonkinlaista häirintää tai kiusaamista koulussa. Osuudet ovat huomattavasti korkeammat kuin ne, joita homomiehet, lesbot tai kummankaan sukupuolen heteroseksuaalit ovat ilmoittaneet vastaavissa tutkimuksissa. Toverit eivät ole ainoat, jotka harjoittavat häirintää ja kiusaamista oppilaitoksissa (heidän uhreikseen oli joutunut 71,6 prosenttia synnynnäisesti naisista ja 55 prosenttia synnynnäisesti miehistä). Vaikuttaa siltä, että opettajatkin kiusaavat sukupuolisesti epäsovinnaisia lapsia, sillä tällaista häirintää ilmoitti kokeneensa 28,7 prosenttia synnynnäisesti naisista ja 21 prosenttia synnynnäisesti miehistä.

Hyvä käytäntö: Pohjoismaisten LGBTQ-opiskelijajärjestöjen yhdistyksen, ANSOn, toteuttamassa ”*Students for Transgender Inclusion*” -hankkeessa (joulukuusta 2007 tammikuuhun 2009) pyrittiin tarjoamaan LGBTQ-opiskelijajärjestöille tietoa transsukupuolisuuteen liittyvistä asioista luomalla, keräämällä ja jakamalla opetusmateriaalia ja esitelmiä. Århusissa **Tanskassa** 15.–21. toukokuuta 2008 järjestettyyn Students for Transgender Inclusion -konferenssiin osallistui LGBTQ-opiskelija-aktivisteja kaikilta Pohjoismaiden ja Itämeren alueilta. Konferenssin tuotoksiin kuuluu muun muassa verkkosivu www.transweb.wordpress.com.[433]

Terveydenhoito

Terveydenhoito on transsukupuolisille henkilöille sekä äärimmäisen tärkeä asia että yksi suurimmista ongelmista.

Transsukupuolisten henkilöiden erityinen terveydenhoito

Transsukupuolisten henkilöiden erityinen terveydenhoito (eli suoraan henkilön sukupuoli-identiteettiin liittyvä terveydenhoito) on lääketieteellisesti

[431] Equality and Human Rights Commission (2008), *Overview of the gender equality duty, Guidance for public bodies working in England, Wales and Scotland*.
[432] Whittle, S., Turner, L., Al-Alami M. (2007), ”Engendered Penalties: Transgender and Transsexual People’s Experiences of Inequality and Discrimination”, Wetherby, *The Equalities Review*, s. 63–65.
[433] Ks. http://www.anso.dk/ (17.10.2008).

Tarkastamaton käännös

välttämätöntä, ja terveydenhoitojärjestelmien pitäisi kattaa se samalla tavalla kuin muut lääketieteellisesti välttämättömät toimenpiteet. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on perustanut tähän periaatteeseen useita päätöksiä, muun muassa asioissa *van Kück v. Saksa*[434] ja *L v. Liettua*.[435]

Euroopan laajuinen Transgender EuroStudy -tutkimus kuitenkin osoittaa, että yli 80 prosenttia vastaajista ei ollut saanut valtiolta rahoitusta sukupuolenkorjaukseen tarkoitettuihin hormonihoitoihin (jotka ovat usein elinikäisiä) ja 86 prosenttia vastaajista ei ollut saanut valtiolta rahoitusta leikkauksiin. Yli puolet transsukupuolisista vastaajista ilmoitti rahoittaneensa itse oman hoitonsa.[436]

Toisena haasteena on asiantuntevan ja ymmärtäväisen terveydenhoitoammattilaisen löytäminen. Noin kolmasosa vastaajista kertoi, että heiltä oli evätty hoito sen takia, että terveydenhoitoammattilainen ei hyväksynyt sukupuolenkorjausta. Neljäsosa vastaajista oli torjuttu, kun he olivat ensimmäisen kerran puhuneet lääkärille tai psykiatrille korjauksesta.[437] **Yhdistyneessä kuningaskunnassa** tehdyssä ”Engendered Penalties” -tutkimuksessa[438] 6,3 prosenttia transsukupuolisten vastaajien yleislääkäreistä oli kieltäytynyt auttamasta hoidon etsimisessä sukupuoli-identiteettiasioita varten ja heidän lisäkseen 13,4 prosenttia ei vaikuttanut halukkaalta auttamaan. Niistä 80 prosentista, jotka olivat halukkaita auttamaan, vain 20 prosenttia pystyi auttamaan, koska heillä oli siihen tarvittavaa osaamista. Yleislääkäreistä 60 prosenttia olisi halunnut auttaa, muttei osannut.

Terveydenhoitoammattilaisilla on harvoin riittävästi tietoa transsukupuolisten henkilöiden asioista, jotta he osaisivat auttaa kunnolla. Esimerkiksi **Unkarissa** on niin vaikeaa löytää terveydenhoitopalvelujen tarjoaja, joka on halukas (ja pystyy) auttamaan, että vain itsepintaisimmat henkilöt pääsevät sisään järjestelmään. Transsukupuolisten henkilöiden lääkintähoidon alalla on raportoitu korruptiotapauksia.[439] Tilanteissa, joissa on vähän sellaisia

[434] Euroopan ihmisoikeustuomioistuin: van Kück v. Saksa, hakemus no. 35968/97, tuomio 12.6.2003, teoksessa: International Commission of Jurists (2007), *Sexual Orientation and Gender Identity in Human Rights Law; Jurisprudential, Legislative and Doctrinal References from the Council of Europe and the European Union*, Geneve, International Commission of Jurists, s. 36.

[435] Euroopan ihmisoikeustuomioistuin: L. v. Liettua, hakemus no. 27527/03, tuomio 11.9.2007, teoksessa: International Commission of Jurists (2007), *Sexual Orientation and Gender Identity in Human Rights Law; Jurisprudential, Legislative and Doctrinal References from the Council of Europe and the European Union*, Geneve, International Commission of Jurists, s. 10.

[436] Whittle, S., Turner, L., Combs, R., Rhodes, S. (2008), *Transgender EuroStudy: Legal Survey and Focus on the Transgender Experience of Health Care*, Bryssel, ILGA-Europe, s. 53.

[437] Whittle, S., Turner, L., Combs, R., Rhodes, S (2008), *Transgender EuroStudy: Legal Survey and Focus on the Transgender Experience of Health Care*, Bryssel, ILGA-Europe, s. 55.

[438] Whittle, S., Turner, L., Al-Alami M. (2007), ”Engendered Penalties: Transgender and Transsexual People’s Experiences of Inequality and Discrimination”, Wetherby, *The Equalities Review*, s. 44.

[439] Solymár, Bence (2005), ”The Situation of Transgender People in the Hungarian Social and Health Care Syste” teoksessa: Takács J. (toim.), *A lélek műtétei* (sielun kirurgiaa), Budapest, Új Mandátum Kiadó; Solymár, B., Takács, J. (2007), ”Wrong Bodies and Real Selves:

Tarkastamaton käännös

lääketieteen ammattilaisia, jotka ovat halukkaita, ja vielä vähemmän sellaisia, jotka ovat päteviä, avustamaan sukupuolenkorjauksessa tarvittavien lääketieteellisten toimenpiteiden toteuttamisessa, on hyvin todennäköistä, että leikkausmenetelmät ovat vaarallisia potilaalle.

Puolassa määriteltiin terveysministerin määräyksessä (2003) sukupuolenkorjaus ”muuksi kuin perusterveydenhoitopalveluksi”, jolloin se jäi kansallisen terveydenhoitorahoituksen ulkopuolelle.[440]

Internetissä julkaistut kuvat ja tarkemmin tutkimaton aineisto viittaavat siihen, että leikkaustulokset ovat yleensä kehnoja ja että päteviä kirurgeja, joilla on riittävästi kokemusta tällaisten leikkausten onnistumiseksi, on vähän. **Unkarissa** tutkijat jopa väittävät, että ”transfobian ja kokemuksen puutteen takia hoito ei todennäköisesti ole turvallista”.[441] Jonotusajat transsukupuolisten henkilöiden erityiseen terveydenhoitoon voivat olla hyvin pitkiä: **Yhdistyneessä kuningaskunnassa** jonotusaika on keskimäärin kaksi vuotta.[442]

Yhdistyneessä kuningaskunnassa tehdyssä Scottish Needs Assessment Programme -ohjelman (skotlantilaisen tarpeiden arviointiohjelman) kyselyssä kaikille hoitoammattilaisille todettiin, että hoitoammattilaisten, erityisesti psykiatrien, hoito on usein ennakkoluuloista ja ilman riittävää tietoa asiasta.[443] **Unkarissa** tehdyssä tutkimuksessa ilmeni, että usein mielenterveystyön ammattilaisten asenteet sukupuoli-identiteetistä ovat (hetero)seksistisiä.[444] Näihin asenteisiin kuuluu hoidon epääminen sellaisilta transseksuaaleilta, jotka i) eivät yritä vastata sukupuolistereotypioita; ii) eivät avoimesti tunnustaudu homoiksi tai lesboiksi; tai iii) väittävät olevansa sukupuolisesti määrittelemättömiä. **Yhdistyneessä kuningaskunnassa** transsukupuolisten henkilöiden kokemuksista Skotlannissa tehty tutkimus osoittaa, että ”psykiatrien ymmärryksen ja osaamisen puute johtaa usein siihen, etteivät transsukupuoliset henkilöt saa asianmukaista hoitoa, jossa otetaan huomioon heidän vaatimuksensa ja tarpeensa. Tästä seuraa useiden kuukausien tai jopa

Tarkastamaton käännös

Transsexual People in the Hungarian Social and Health Care System”, teoksessa: Kuhar, R., Takács, J. (toim.) (2007), *Beyond the Pink Curtain; Everyday Life of LGBT People in Eastern Europe*, Ljubljana, Mirovni Institut.

[440] Whittle, S., Turner, L., Combs, R., Rhodes, S. (2008), *Transgender EuroStudy: Legal Survey and Focus on the Transgender Experience of Health Care*, Bryssel, ILGA-Europe, s. 34.

[441] Solymár, Bence (2005), ”The Situation of Transgender People in the Hungarian Social and Health Care System” teoksessa: Takács J. (toim.), *A lélek műtétei* (sielun kirurgiaa), Budapest, Új Mandátum Kiadó.

[442] Whittle, S., Turner, L., Al-Alami M. (2007), ”Engendered Penalties: Transgender and Transsexual People’s Experiences of Inequality and Discrimination”, Wetherby, *The Equalities Review*, s. 47.

[443] Scottish Needs Assessment Program (2001), *Transsexualism and Gender Dysphoria in Scotland*, Scottish Executive.

[444] Solymár, B., Takács, J. (2007), ”Wrong Bodies and Real Selves: Transsexual People in the Hungarian Social and Health Care System”, teoksessa: Kuhar, R., Takács, J. (toim.) (2007), *Beyond the Pink Curtain; Everyday Life of LGBT People in Eastern Europe*, Ljubljana, Mirovni Institut.

vuosien viive pääsyssä asiantuntevan sukupuoliasioiden erikoislääkärin arviointiin.”[445]

Ammattilaisten lisäksi suuren yleisön tiedonpuute aiheuttaa ongelmia, ja **Alankomaiden** sukupuoliasioita käsittelevän keskuksen mukaan sukupuoli-identiteettiin liittyvät kysymykset kuuluvat soittajien kymmeneen yleisimpään kysymykseen.[446]

Yleinen terveydenhoito

Terveydenhoitoammattilaisten ennakkoluulot heikentävät usein transsukupuolisten henkilöiden mahdollisuutta saada yleisiä terveydenhoitopalveluja. Neljäsosa EuroStudyn[447]vastaajista kertoi saaneensa terveydenhoitoammattilaisilta huonoa hoitoa transsukupuolisuutensa takia. Joka viidennen vastaajan mukaan transsukupuolisuus vaikutti heidän tapaansa käyttää terveydenhoitopalveluja. Monet transsukupuoliset henkilöt kertovatkin välttävänsä lääkärillä käyntiä viimeiseen asti asiattoman kohtelun pelossa.

Yhdistyneen kuningaskunnan ”Engendered Penalties” -kyselyn[448] vastaajista 22 prosenttia katsoi, että transsukupuolisuus vaikuttaa heidän mahdollisuuteensa saada rutiininomaista hoitoa, joka ei liity transsukupuolisuuteen. Vastaajista 29 prosenttia uskoi transsukupuolisuuden haittaavan tapaa, jolla terveydenhoitoammattilaiset hoitavat heitä.

Tämän seuraukset näkyvät terveystilastoista: 12 prosenttia **ruotsalaiseen** kyselyyn vastanneista transsukupuolisista henkilöistä ilmoitti terveytensä olevan huono (kokonaisväestössä vastaava osuus on 6 prosenttia). Transsukupuolisilla henkilöillä on ilmoituksensa mukaan myös heikompi mielenterveys kuin homoilla (7 prosenttia) tai lesboilla (20 prosenttia) vastaajilla. Lisäksi transsukupuolisilla henkilöillä on todennäköisemmin univaikeuksia.[449]

Transsukupuolisten henkilöiden kokemuksista **Skotlannissa** tehdyssä tutkimuksessa 14 prosenttia vastaajista arvioi kansallisen terveydenhoitojärjestelmän lääkäreiden palvelun ”huonoksi” tai ”erittäin huonoksi”. Palvelua piti ”hyvänä” tai ”erittäin hyvänä” 46 prosenttia

[445] Scottish Transgender Alliance (2008), *Transgender Experiences in Scotland - Research Summary*, Edinburgh, Equality Network, s. 18.
[446] Rutgers-Nisso Groep (2008), *Trends in Seksualiteit in Nederland – Wat weten we anno 2008?* Utrecht, Rutgers-Nisso Groep.
[447] Whittle, S., Turner, L., Combs, R., Rhodes, S. (2008), *Transgender EuroStudy: Legal Survey and Focus on the Transgender Experience of Health Care*, Bryssel, ILGA-Europe, s. 59.
[448] Whittle, S., Turner, L., Al-Alami M. (2007), ”Engendered Penalties: Transgender and Transsexual People’s Experiences of Inequality and Discrimination”, Wetherby, *The Equalities Review*, s. 46.
[449] Statens Folkshälsoinstitut (2005), *Homosexuellas, bisexuellas och transpersoners hälsosituation, Återrapportering av regeringsuppdrag att undersöka och analysera hälsosituationen bland hbt-personer*, Östersund, FHI.

Tarkastamaton käännös

vastaajista. Eniten huolta aiheuttivat lääkäreiden osaamisen puute ja usein ylitsepääsemättömät tekniset ongelmat sukupuolitietojen muuttamisessa (ja niistä seuraava yksityisyyden loukkaus).[450]

Vakuutusyhtiöt epäävät säännöllisesti transsukupuolisten hakemuksia. Tarkemmin tutkimattoman näytön mukaan **Belgiassa** transsukupuolisen henkilön yksityinen sairausvakuutus ei kattanut sairaalakuluja ja **Alankomaissa** vakuutusyhtiöt ovat kieltäytyneet myöntämästä henkivakuutusta transsukupuolisille hakijoille ja siten vaikeuttaneet heidän kiinnelainojensa rahoitusta.

Itsemurha

EuroStudy-tutkimuksessa[451] 30 prosenttia vastaajista kertoi yrittäneensä itsemurhaa ainakin kerran aikuisiässä. Puolet ruotsalaisen tutkimuksen transsukupuolisista vastaajista kertoi harkinneensa itsemurhaa vähintään kerran elämässään ja 21 prosentilla harkinta oli johtanut yritykseen.[452] Samaten **Yhdistyneessä kuningaskunnassa** tehdyn ”Engendered Penalties” -tutkimuksen vastaajista 34,4 prosenttia kertoi yrittäneensä itsemurhaa ainakin kerran aikuisiässä.[453]

Hyvä käytäntö: Pyöreän pöydän keskustelussa ilmeni, että **Belgiassa** Gentin yliopisto on perustanut transsukupuolisille henkilöille erityisen lääkärikeskuksen, jossa työskentelee kirurgeja ja terapeutteja muttei psykiatreja. Lääkäriryhmän lähtökohtana on, että transseksuaalisuus on yksinkertaisesti tosiasia joidenkin ihmisten kohdalla. He tarjoavat psykiatrisia palveluja transsukupuolisille henkilöille, joilla on mielenterveysongelmia leimautumisen, ahdistuksen tai muiden vastaavien huolien takia.[454]

Hyvä käytäntö: Yhdistyneessä kuningaskunnassa terveysministeriö on laatinut yhteistyössä transyhteisön kanssa sarjan lehtisiä ja oppaita, joita on saatavilla sekä paperiversiona että Internetin kautta ja joissa käsitellään erilaisia transsukupuolisten henkilöiden terveydenhoitoon liittyviä näkökohtia. Oppaisiin kuuluu opas yleislääkäreille, opas hormonihoidoista ja opas nuorten

Tarkastamaton käännös

[450] Scottish Transgender Alliance (2008), *Transgender Experiences in Scotland - Research Summary*, Edinburgh, Equality Network, s. 15.
[451] Whittle, S., Turner, L., Combs, R., Rhodes, S. (2008), *Transgender EuroStudy: Legal Survey and Focus on the Transgender Experience of Health Care*, Bryssel, ILGA-Europe, s. 49.
[452] Statens Folkshälsoinstitut (2005), *Homosexuellas, bisexuellas och transpersoners hälsosituation, Återrapportering av regeringsuppdrag att undersöka och analysera hälsosituationen bland hbt-personer*, Östersund, FHI, s. 21.
[453] Whittle, S., Turner, L., Al-Alami M. (2007), ”Engendered Penalties: Transgender and Transsexual People’s Experiences of Inequality and Discrimination”, Wetherby, *The Equalities Review*, s. 78.
[454] Transgender Europe esitti tiedot Kööpenhaminassa kesäkuussa 2008 pidetyssä pyöreän pöydän neuvottelussa, jossa käsiteltiin homofobian ja transfobian torjumista EU:ssa.

hoidosta sekä yleinen opas hoitoalan työntekijöille ja hoidettaville transsukupuolisille potilaille.[455]

Hyvä käytäntö: Saksassa *Transray.com*, transseksuaaleille tarkoitettu tiedotusjärjestelmä, tarjoaa ajantasaista tietoa transyhteisöstä. Sivustolle on koottu kattavasti tietoa transsukupuolisista henkilöistä (4 000), sanomalehdistä (750), lyhenteistä (200), kustantamoista, julkaisuista ja artikkeleista (> 8 000), kirjoista (800), antologioista (300), radio-ohjelmista (40), elokuvista (250) ja konferensseista (30).[456]

Urheilu

Transsukupuolisiin urheilijoihin olympialaisissa sovellettavat uudet säännöt, joista monet urheilualan hallintoelimet ottavat mallia, pohjimmiltaan kieltävät transsukupuolisten urheilijoiden osallistumisen kilpaurheiluun usean vuoden ajan sukupuolenkorjausprosessin aikana.[457]

Nämä säännöt todennäköisesti pahentavat sitä yleistä tilannetta, että transsukupuoliset henkilöt harrastavat muita vähemmän urheilua. Ruotsalaisessa tutkimuksessa vain 29 prosenttia transsukupuolisista vastaajista harrasti urheilua säännöllisesti, mikä on paljon pienempi osuus kuin kyselyn homoseksuaalisten (45 prosenttia) tai biseksuaalisten (43 prosenttia) vastaajien. Ero muuhun yhteiskuntaan on vielä suurempi.[458] Transsukupuolisten henkilöiden kokemuksista Skotlannissa tehdyssä tutkimuksessa 46 prosenttia vastaajista ilmoitti, etteivät he olleet koskaan käyttäneet urheilu- tai vapaa-ajan palveluja Skotlannissa.[459]

Tiedotusvälineet

Tiedotusvälineissä tehdään usein pilkkaa transsukupuolisista henkilöistä, joiden elämästä tiedotusvälineissä ei tiedetä paljonkaan.[460] Elokuvissa transsukupuoliset henkilöt ovat joko marttyyreja tai väkivallan voimattomia uhreja. Nämä kielteiset esitykset antavat transyhteisöstä hyvin eksoottisen ja

Tarkastamaton käännös

[455] Transgender Europe esitti tiedot Kööpenhaminassa kesäkuussa 2008 pidetyssä pyöreän pöydän neuvottelussa, jossa käsiteltiin homofobian ja transfobian torjumista EU:ssa.
[456] Transgender Europe esitti tiedot Kööpenhaminassa kesäkuussa 2008 pidetyssä pyöreän pöydän neuvottelussa, jossa käsiteltiin homofobian ja transfobian torjumista EU:ssa.
[457] Cavanagh, S., Sykes, H. (2006), ”Transsexual Bodies at the Olympics: The International Olympic Committee’s Policy on Transsexual Athletes at the 2004 Athens Summer Games”, *Body & Society*, vol. 12(3), 75-102, s. 78.
[458] Statens Folkshälsoinstitut (2005), *Homosexuellas, bisexuellas och transpersoners hälsosituation, Återrapportering av regeringsuppdrag att undersöka och analysera hälsosituationen bland hbt-personer*, Östersund, FHI, s. 28.
[459] Scottish Transgender Alliance (2008), *Transgender Experiences in Scotland - Research Summary*, Edinburgh, Equality Network, s. 19.
[460] Päätelmä perustuu Justus Eisfeldin keräämiin esimerkkeihin.

epärealistisen kuvan. Niissä painotetaan liikaa joitakin transsukupuolisten henkilöiden elämän alueita, sen sijaan että niissä kerrottaisiin yhteisöstä, joka on myös dynaaminen ja monimuotoinen.[461]

Turvapaikka

Useat EU:n jäsenvaltiot ovat tarjonneet turvapaikan transsukupuolisille henkilöille, mutta mikään ei viittaa yhteiseen toimintalinjaan. Siitä, täytetäänkö vastaanottavassa maassa turvapaikanhakijoiden terveydenhoitotarpeet, kuten tarve saada hormoneja ja/tai päästä leikkaukseen, ei ole tietoa. Myöskään ei tiedetä, asettaako sijoittaminen mahdollisesti transfobisten maanmiesten keskuuteen transsukupuoliset turvapaikanhakijat vaaraan tai onko transsukupuolisilla turvapaikanhakijoilla mahdollisuus olla yhteydessä paikalliseen transyhteisöön ja sen tukirakenteisiin.[462]

Moniperusteinen syrjintä

Moniperusteinen syrjintä uhkaa muun muassa transsukupuolisia maahanmuuttajanaisia, jotka työskentelevät seksityöntekijöinä ja joista suuren osan uskotaan oleskelevan maassa laittomasti. Tämä ryhmä on eristäytynyt, sen resurssit ovat rajallisest ja sen elinoloista ja kokemuksista on vain vähän tietoa.

Samaten etniseen ja/tai uskonnolliseen vähemmistöön kuuluvista transsukupuolisista henkilöistä tiedetään vain vähän. Niistä tiedetään sen verran, että monia kulttuuritaustoja voidaan pitää heteroseksistisinä ja niiden näkemyksiä sukupuolista jyrkkinä, mikä lisää transfobian riskiä.[463]

Vammaisten transsukupuolisten henkilöiden kohtaamat ennakkoluulot ovat ankaria. Yhtenä esimerkkinä voidaan mainita British Paralympic Association -yhdistyksen reaktio sukupuolen tunnustamista koskevaan lakiin. Yhdistys pyysi vapautusta sillä perusteella, että sillä oli ”vakavia huolia herkkien aikuisten ja lasten suojelusta ja ongelmista, joita yksilö aiheuttaisi ennen leikkausta vammaisurheilun alalla toimiville vapaaehtoisille valvojille”.[464]

Iäkkäitä transsukupuolisia henkilöitä on syrjitty heidän nuoruudessaan, aikuisiässään ja vanhuudessaan. Ensimmäisenä transsukupuolisten sukupolvena, jolla on ollut mahdollisuus saada hormoni- ja/tai leikkaushoitoa, näiden ihmisten hormonien käytön pitkäaikaisvaikutuksia ja hoitoa vanhainkodeissa ja hoitolaitoksissa on aiheellista tutkia. Iäkkäiden

[461] Sähköpostikeskustelu Dutch Transgender Filmfestivalin johtajan kanssa 14.6.2008.
[462] Justus Eisfeld (2008), *The situation concerning transphobia and discrimination on grounds of gender identity and/or gender expression in the EU Member States*, DIHR, s. 27 ja 28.
[463] Tee, N., Hegarty, P. (2006), ”Predicting Opposition to the Civil Rights of Trans Persons in the United Kingdom”, *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 16: 70-80, Wiley InterScience.
[464] Cavanagh, S., Sykes, H. (2006), ”Transsexual Bodies at the Olympics: The International Olympic Committee’s Policy on Transsexual Athletes at the 2004 Athens Summer Games”, *Body & Society*, vol. 12(3): 75-102, s. 90.

Tarkastamaton käännös

transsukupuolisten henkilöiden, joista monet ovat salanneet identiteettinsä, arvokkuus voi olla uhattuna, kun he tulevat yhä riippuvaisemmiksi muista ihmisistä ja saattavat – jos ei muuten niin käytännön syistä – joutua lopulta paljastamaan sukupuoli-identiteettinsä.[465]

Transsukupuoliset lapset ja nuoret kohtaavat hekin ainutlaatuisia ongelmia. Sukupuolikaavoja rikkovat lapset joutuvat todennäköisesti kärsimään rangaistuksia käyttäytymisestään sekä kohtaamaan epäuskoa, torjuntaa ja vääriä diagnooseja.[466]

Transsukupuoliset henkilöt, jotka määrittelevät itsensä myös lesboiksi, homoiksi tai biseksuaaleiksi, törmäävät yhteiskunnassa samoihin ennakkoluuloihin kuin muut LGB-henkilöt, mikä voimistaa entisestään heidän kaltoinkohteluaan. Lisäksi heidän sukupuolista suuntautumistaan ei aina ymmärretä tai se sekoitetaan heidän sukupuoli-identiteettiinsä. Heidän hyväksyntänsä LGB-ryhmissä vaihtelee voimakkaasti ryhmän mukaan. Ristiinpukeutuminen on monissa maissa kuulunut jo pitkään homokulttuuriin,[467] mutta transseksuaalisia miehiä ja naisia ei usein hyväksytä.

Hyvä käytäntö: Saksassa on nuorille transsukupuolisille henkilöille, heidän perheilleen ja ystävilleen tarkoitettu verkkosivusto ”Young T – Where you’re always welcome!” Se tarjoaa tietoa, sen kautta voidaan vaihtaa kokemuksia samassa tilanteessa olevien henkilöiden kanssa, ja se auttaa transsukupuolisia nuoria löytämään ystäviä.[468]

Hyvä käytäntö: Yhdistyneessä kuningaskunnassa *Age Concern* on julkaissut kirjasen ”Planning for later life – transgender people”.[469]

Tarkastamaton käännös

[465] Witten, T., Whittle, S. (2004), ”TransPanthers: The Greying of Transgender and the Law”, *Deakin Law Review*, vol. 9, nro 2, 2004.
[466] Justus Eisfeld (2008), *The situation concerning transphobia and discrimination on grounds of gender identity and/or gender expression in the EU Member States*, DIHR, s. 32.
[467] Brooks, R. (2000), *Cross-Dressing in Bulgaria: Gay-Identity, Post-Communist Fear, and Magical Love*, saatavilla osoitteessa http://bad.eserver.org/issues/2000/50/brooks.html (22.5.2008).
[468] Transgender Europe esitti tiedot Kööpenhaminassa kesäkuussa 2008 pidetyssä pyöreän pöydän neuvottelussa, jossa käsiteltiin homofobian ja transfobian torjumista EU:ssa.
[469] Ks. http://www.ageconcern.org.uk/AgeConcern/equality_human_rights_policy.asp (13.6.2008).

Päätelmät

LGBT-henkilöt kohtaavat homofobiaa, transfobiaa ja monenlaista syrjintää, muun muassa välitöntä ja välillistä syrjintää sekä homofobista ja transfobista kiusaamista ja häirintää. Ne ilmenevät usein halventavina tai loukkaavina puheina, nimittelynä, pilkkana tai solvauksena. Lisäksi kaikissa jäsenvaltioissa on todettu LGBT-henkilöihin kohdistuneita sanallisia ja fyysisiä hyökkäyksiä.

Tämä vaikuttaa LGBT-henkilöiden elämään monin tavoin. Homoista ja lesboista käytetään jo alimmilla koululuokilla halventavia ilmauksia. Työpaikalla häirintä voi olla jokapäiväistä. Parisuhteissa ei usein voida vahvistaa kumppaneille täysiä juridisia oikeuksia. Vanhainkodeissa harvoin on tiedossa LGBT-henkilöiden tarpeet.

Kaikissa EU:n jäsenvaltioissa tunnistettiin kielteisiä asenteita LGBT-henkilöitä kohtaan. Jotkut EU:n kansalaiset ilmoittavat, että he tuntisivat olonsa vaivaantuneeksi, jos heidän ystävänsä, työtoverinsa tai naapurinsa olisi homoseksuaali. Joitakuita häiritsisi myös, jos heidän sukulaisensa ryhtyisi elämään parisuhteessa transsukupuolisen henkilön kanssa. Jotkut katsovat, etteivät LGBT-henkilöt sovellu työskentelemään opettajina, ja toisten mielestä LGBT-henkilöt eivät saisi esiintyä avoimesti julkisilla paikoilla. Jotkut pitävät homoseksuaalisuutta sairautena, joka pitäisi hoitaa lääketieteellisesti.

Näkyvyyden puute ja syrjinnän laajuus

Tässä raportissa osoitetaan, että LGBT-henkilöiden ”näkymättömyys” on merkittävä ilmiö useilla yhteiskunnan aloilla EU:ssa. Se, että monet LGBT-henkilöt salaavat tilanteensa, saattaa tarkoittaa, etteivät kaikki koetun tai havaitun syrjinnän tapaukset näy tilastoissa tai päädy viranomaisten tietoisuuteen, sillä niistä ei ilmoiteta tai valiteta osana laillisuusvalvontaa koskevaa kannetta.

Lisäksi raporttia varten tehty tutkimus paljastaa, että monille LGBT-henkilöille näkymättömyys on *strategia* suojautua muun muassa homofobialta, transfobialta ja syrjinnältä. Tämä strategia samoin kuin tietämättömyys omista oikeuksista estävät nekin LGBT-henkilöitä ilmoittamasta kokemaansa syrjintää.

Edellä esitetty kuva vastaa useimpien kansallisten tasa-arvoelinten havaintoa siitä, että sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvasta syrjintätapauksista tehtyjen ilmoitusten määrä on alhainen muihin syrjinnän perusteisiin verrattuna. Nämä tekijät peittävät LGBT-henkilöihin kohdistuvaa syrjintää ja vaikeuttavat sen laajuuden määrittelemistä.

Tarkastamaton käännös

Homofobia, transfobia ja syrjintä on tunnistettu tässä raportissa ilmiöiksi, jotka estävät LGBT-kansalaisten täysipainoisen osallistumisen yhteiskunnalliseen ja poliittiseen elämään.

Tässä raportissa osoitetaan, että syrjintä ja homofobia haittaavat LGBT-henkilöitä kaikilla yhteiskuntaelämän aloilla, muun muassa seuraavasti:

- LGBT-henkilöihin kohdistuvat viharikokset ovat yleinen ilmiö, joka vaikuttaa LGBT-henkilöihin monin tavoin kaikissa jäsenvaltioissa. Koska ilmoituksia tehdään vähän, viralliset tilastot eivät paljasta vihatapahtumien tosiasiallista määrää.

- Kiellot tai hallinnolliset esteet ovat viime vuosina haitanneet rauhanomaisten LGBT-mielenosoitusten järjestämistä joissakin jäsenvaltioissa, ja LGBT-paraateihin ja -mielenosoituksiin on kohdistunut useita väkivaltaisia hyökkäyksiä.

- Tiedotusvälineissä esitetään homofobisia puheita, joita pitävät toisinaan merkittävät poliittiset tai uskonnolliset johtajat.

- LGBT-perheiden yhteiskunnallinen leimautuminen ja parisuhteiden institutionaalisen tunnustamisen puute asettavat näille perheille ainutlaatuisia haasteita.

- LGBT-henkilöihin kohdistuu työmarkkinoilla homofobiaa ja monenlaista syrjintää: välitöntä syrjintää, häirintää, kiusaamista, pilkantekoa ja sosiaalista eristämistä.

- LGBT-henkilöiden kiusaamista ja häirintää esiintyy opetusympäristöissä kaikkialla EU:ssa, muun muassa sanallisena homofobiana siten, että homomiehiä, lesboja tai transsukupuolisia henkilöitä kuvaavia sanoja käytetään kielteisessä merkityksessä.

- LGBT-henkilöiden syrjintää esiintyy myös terveydenhoidossa. Kielteisiin kokemuksiin kuuluu sukupuolisen suuntautumisen leimaaminen häiriöksi tai sairaudeksi sekä kaikkien potilaiden pitäminen lähtökohtaisesti heteroseksuaaleina.

- LGBT-henkilöt kohtaavat erityisiä vaikeuksia turvapaikan hakuprosessissa.

Tiedon ja tutkimuksen puute

Virallinen tilastotieto

Syrjinnästä kerätään virallista tilastotietoa vain muutamassa jäsenvaltiossa ja tietyillä aloilla:

Tarkastamaton käännös

- Rikosoikeus (homofobiset vihapuheet ja viharikokset): rikosilmoitusten tai tuomioistuimien päätösten määrästä kerätään tietoa **Liettuassa**, **Yhdistyneessä kuningaskunnassa** ja **Ruotsissa**. Muissa 24 jäsenvaltiossa ei kerätä tällaista tietoa.

- Työllisyysdirektiivi: sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää koskevien valitusten määrästä kerätään tietoa **Itävallassa**, **Tšekin tasavallassa**, **Kyproksessa**, **Virossa**, **Unkarissa**, **Latviassa**, **Liettuassa**, **Alankomaissa**, **Romaniassa** ja **Ruotsissa**. Muista 17 jäsenvaltiosta ei ole saatavilla tilastoja.

- Turvapaikan myöntäminen: sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan vainon takia turvapaikan / toissijaista suojelua saaneiden LGBT-henkilöiden määrästä kerätään tietoa **Itävallassa**, **Belgiassa**, **Kyproksessa**, **Latviassa** ja **Virossa**. Muista 22 jäsenvaltiosta ei ole saatavilla tilastoja.

On selvää, että useimmista jäsenvaltioista puuttuvat virallisen tiedon kansallisen keruun raportointijärjestelmät tai ne ovat riittämättömät.

Merkittävä tietovaje

Monista jäsenvaltioista ja yleisesti EU:sta puuttuu sekä yliopistollista tutkimustietoa että epävirallista kansalaisjärjestöjen tietoa homofobiasta, transfobiasta ja sukupuoliseen suuntautumiseen ja sukupuoli-identiteettiin perustuvasta syrjinnästä. Erilaisissa kansallisissa yhteyksissä tehdyistä tutkimuksista saatavilla oleva tieto pohjautuu vaihteleviin menetelmiin, mikä vaikeuttaa sukupuoliseen suuntautumiseen ja sukupuoli-identiteettiin perustuvan syrjinnän EU:n laajuista vertailevaa analyysia kaikilla LGBT-henkilöihin liittyvillä aloilla.

Tietovajeen analyysissa tulee esiin, että kaikilla tämän raportin kattamilla aihealueilla on merkittävää puutetta kvantitatiivisista ja kvalitativisista tutkimuksesta ja tilastotiedoista. Eniten tutkitulta alueelta vaikuttaisi *asenteet LGBT-henkilöitä kohtaan*. *Viharikosten ja vihapuheiden*, *terveydenhoitopalvelujen saatavuuden*, *työmarkkinoiden* ja *koulutuksen* alalla on tehty jonkin verran tutkimuksia joissakin jäsenvaltioissa. Sen sijaan *transsukupuolisuuteen liittyviä asioita*, *moniperusteista syrjintää*, *uskontoa*, *kokoontumisvapautta*, *turvapaikkaa* ja *urheilua* ei ole tutkittu läheskään tarpeeksi missään EU:n jäsenvaltiossa.

Tarkastamaton käännös

Liite 1 Maakohtaisten raporttien tekijät

Maa	Nimi
Alankomaat	Hankeryhmä
Belgia	Alexis Dewaele ja David Paternotte
Bulgaria	Milena Dimitrova, tutkija, sosiaali- ja markkinatutkimusvirasto
Espanja	Kerman Calvo
Irlanti	Judy Walsh, oikeustieteen lehtori ja tasa-arvotutkimuksen johtaja, University College Dublin, ja Ad Astra tutkija Catherine Conlon, University College Dublin
Italia	Chiara Bertone, tutkija ja lehtori, Università del Piemonte Orientale -yliopisto
Itävalta	Gudrun Hauer ja Kurt Krickler
Kreikka	Miltos Pavlou
Kypros	Nicos Trimikliniotis, apulaisprofessori ja johtaja, maahanmuuton, etnisten ryhmien välisten suhteiden ja työelämän suhteiden tutkimuskeskus Nikosian yliopistossa (Intercollege), ja Stavros Stavrou Karayanni

Tarkastamaton käännös

Latvia	Victor Makarov
Liettua	Arturas Tereskinas, sosiologian apulaisprofessori, Vytautas Magnus -yliopisto
Luxemburg	Christel Baltes-Loehr, apulaisprofessori, Roby Antony, Pia Back, Marion Huss, Adrienne Ouafo ja Sandy Vitali
Malta	Marceline Naudi, fil. tri
Portugali	Teresa Líbano Monteiro, tutkija ja apulaisprofessori, Verónica Policarpo, tohtoriopiskelija, ja Francisco Vieira da Silva, tutkija, yhteiskuntatieteiden laitos, Lissabonin yliopisto
Puola	Ireneusz Krzeminski, professori, Varsovan yliopisto
Ranska	Natacha Chetcuti
Romania	Florin Buhuceanu, LGBT-kansalaisjärjestö Acceptin puheenjohtaja
Ruotsi	Ulrika Westerlund, toimittaja ja RFSL:n varapuheenjohtaja
Saksa	Dominic Frohn ja Patrick Stärke
Slovakia	Paula Jojart, tutkija, Comenius-yliopisto, ja Roman Kollárik

Tarkastamaton käännös

Slovenia	Roman Kuhar, apulaisprofessori, rauhaninstituutti, Ljubljana
Suomi	Kati Mustola, sosiologian professori, Helsingin yliopisto
Tanska	Mads Ted Drud-Jensen, sosiologi
Tšekin tasavalta	Olga Pechová, fil. tri, psykologi, ja Martina Stepánková, juristi
Unkari	Judit Takács, fil. tri, Unkarin tiedeakatemia
Viro	Agnes Alvela
Yhdistynyt kuningaskunta	Surya Monro, sosiaalitutkija

Tarkastamaton käännös

Liite 2 Sähköinen kyselylomake sidosryhmille

Johdanto

Vertaileva tutkimus LGBT-henkilöiden syrjinnästä EU:ssa

Tämä kyselylomake on osa lesbojen, homojen, biseksuaalien ja transsukupuolisten henkilöiden (LGBT) syrjinnän vertailevaa tutkimusta EU:ssa. Kysymysten määrä kyselylomakkeessa vaihtelee organisaation toimialan mukaan.

Kyselylomakkeessa on kolme osaa

1. organisaatiosi kuvailemiseksi

2. LGBT-henkilöiden syrjinnän ja eriarvoisen kohtelun nykytilanteen arvioimiseksi maassasi

3. yleiskuvan muodostamiseksi kansalaisjärjestöjen, kansallisten tasa-arvoelinten ja valtion virastojen työstä LGBT-henkilöiden syrjinnän ja eriarvoisen kohtelun alalla.

DIHR ja COWI kiittävät sinua kyselylomakkeen täyttämisestä.

Siirry kyselylomakkeeseen napsauttamalla ”Aloita kysely” -painiketta.

Organisaatiotasi määrittelevia kysymyksiä.

1. Missä maassa organisaatiosi toimii?

- ❑ Itävalta
- ❑ Suomi
- ❑ Belgia
- ❑ Bulgaria
- ❑ Kypros
- ❑ Tšekin tasavalta
- ❑ Tanska
- ❑ Ranska
- ❑ Luxemburg
- ❑ Ruotsi
- ❑ Espanja
- ❑ Slovenia
- ❑ Slovakia
- ❑ Romania
- ❑ Portugali

Tarkastamaton käännös

- ❑ Puola
- ❑ Viro
- ❑ Malta
- ❑ Yhdistynyt kuningaskunta
- ❑ Liettua
- ❑ Latvia
- ❑ Italia
- ❑ Irlanti
- ❑ Unkari
- ❑ Kreikka
- ❑ Saksa
- ❑ Alankomaat

2. Minkälaisesta organisaatiosta on kyse?

- ❑ Julkinen viranomainen (paitsi kansallinen tasa-arvoelin)
- ❑ Kansallinen tasa-arvoelin
- ❑ Kansalaisjärjestö

Organisaatiota määrittelevät kysymykset.
[Vain kansalaisjärjestöt vastaavat tähän kysymykseen]

3. Ketkä kuuluvat organisaation kohderyhmään?

- ❑ Homot
- ❑ Lesbot
- ❑ Biseksuaalit
- ❑ Transsukupuoliset henkilöt

[Muut kuin kansalaisjärjestöt vastaavat tähän kysymykseen]

4. Millä aloilla organisaatio toimii?

- ❑ Rikosoikeus (esim. viharikokset)
- ❑ Perhe- ja sosiaaliasiat
- ❑ Työmarkkinat
- ❑ Turvapaikka ja perheen yhdistäminen
- ❑ Koulutus
- ❑ Terveydenhoito
- ❑ Uskonto
- ❑ Urheilu
- ❑ Tiedotusvälineet
- ❑ Transsukupuolisiin henkilöihin liittyvät asiat
- ❑ Muu (avoin tekstikenttä)

Yleinen mielipide

Millaiseksi arvioit yleisen mielipiteen LGBT-henkilöistä?
Kerro arviosi LGBT-henkilöiden yleisestä hyväksynnästä maassasi.

5. Lesbot

- ❑ 1. Ei hyväksytä
- ❑ 2. Vähemmistö hyväksyy

Tarkastamaton käännös

- 3. Puolet ihmisistä hyväksyy
- 4. Enemmistö hyväksyy
- 5. Kaikki hyväksyvät
- En osaa sanoa
- Ei voida soveltaa / merkityksetön

6. Homot

- 1. Ei hyväksytä
- 2. Vähemmistö hyväksyy
- 3. Puolet ihmisistä hyväksyy
- 4. Enemmistö hyväksyy
- 5. Kaikki hyväksyvät
- En osaa sanoa
- Ei voida soveltaa / merkityksetön

7. Biseksuaalit

- 1. Ei hyväksytä
- 2. Vähemmistö hyväksyy
- 3. Puolet ihmisistä hyväksyy
- 4. Enemmistö hyväksyy
- 5. Kaikki hyväksyvät
- En osaa sanoa
- Ei voida soveltaa / merkityksetön

8. Transsukupuoliset henkilöt

- 1. Ei hyväksytä
- 2. Vähemmistö hyväksyy
- 3. Puolet ihmisistä hyväksyy
- 4. Enemmistö hyväksyy
- 5. Kaikki hyväksyvät
- En osaa sanoa
- Ei voida soveltaa / merkityksetön

Rikosoikeus, kokoontumis-/ilmaisunvapaus

Arviosi LGBT-henkilöiden mahdollisuudesta vedota poliittisiin oikeuksiinsa ja osallistua julkiseen elämään.

9. Arvioi LGBT-henkilöiden mahdollisuuksia muihin henkilöihin verrattuna ilmaista kokoontumis- ja ilmaisunvapauteen liittyviä intressejään (esim. paraatien suunnittelu ja niihin osallistuminen, mielipiteiden esittäminen tiedotusvälineissä, yhdistysten perustaminen).

- 1. Ei mahdollisuuksia
- 2. Vähän mahdollisuuksia
- 3. Jonkin verran mahdollisuuksia
- 4. Paljon mahdollisuuksia
- 5. Yhdenvertaiset mahdollisuudet
- En osaa sanoa

Tarkastamaton käännös

- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

10. Onko maassasi virallisia sääntöjä, ohjeita tms., jotka rajoittavat erityisesti LGBT-henkilöiden oikeutta harjoittaa kokoontumis- tai ilmaisunvapautta (joissakin Euroopan maissa erityinen lainsäädäntö kieltää tietyiltä poliittisilta ryhmiltä protestimarssit tai pyrkimäsen poliittisiin virkoihin).

- ❑ Kyllä on
- ❑ Ei ole
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

11. Jos sellaisia on, voitko kertoa lain tai käytännön nimen?

- ❑ Kirjoita vastaus

Rikosoikeus, kokoontumisvapaus

Arviosi LGBT-henkilöiden mahdollisuudesta vedota poliittisiin oikeuksiinsa ja osallistua julkiseen elämään.

Kerro arviosi siitä, tunnustetaanko LGBT-henkilöt yhdenvertaisina osallistujina maasi politiikassa (esim. avoimesti homon, lesbon, biseksuaalin tai transsukupuolisen henkilön mahdollisuus tulla valituksi poliitikoksi).

12. Lesbot

- ❑ 1. Ei tunnusteta
- ❑ 2. Tunnustetaan jossakin määrin
- ❑ 3. Useimmat tunnustavat
- ❑ 4. Lähes kaikki tunnustavat
- ❑ 5. Kaikki tunnustavat
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

13. Homot

- ❑ 1. Ei tunnusteta
- ❑ 2. Tunnustetaan jossakin määrin
- ❑ 3. Useimmat tunnustavat
- ❑ 4. Lähes kaikki tunnustavat
- ❑ 5. Kaikki tunnustavat
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

14. Biseksuaalit

- ❑ 1. Ei tunnusteta
- ❑ 2. Tunnustetaan jossakin määrin
- ❑ 3. Useimmat tunnustavat
- ❑ 4. Lähes kaikki tunnustavat
- ❑ 5. Kaikki tunnustavat

Tarkastamaton käännös

- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

15. Transsukupuoliset henkilöt

- ❑ 1. Ei tunnusteta
- ❑ 2. Tunnustetaan jossakin määrin
- ❑ 3. Useimmat tunnustavat
- ❑ 4. Lähes kaikki tunnustavat
- ❑ 5. Kaikki tunnustavat
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

Rikosoikeus, oikeussuoja

Arviosi LGBT-henkilöiden oikeudellisesta asemasta maassasi.

Kerro arviosi LGBT-henkilöiden syrjinnän / eriarvoisen kohtelun vastaisen oikeudellisen suojan tasosta.

16. Sosiaalilainsäädäntö (esim. yhdenvertaiset sosiaalietuudet)

- ❑ 1. Ei mitään suojaa
- ❑ 2. Vähän suojaa
- ❑ 3. Jonkin verran suojaa
- ❑ 4. Hyvä suoja
- ❑ 5. Erittäin hyvä suoja
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

17. Työmarkkinalainsäädäntö (esim. työsuhde-etuuksien ulottuminen samaa sukupuolta oleviin kumppaneihin)

- ❑ 1. Ei mitään suojaa
- ❑ 2. Vähän suojaa
- ❑ 3. Jonkin verran suojaa
- ❑ 4. Hyvä suoja
- ❑ 5. Erittäin hyvä suoja
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

18. Omaisuuslainsäädäntö (esim. jotkut henkilöt eivät saa omistaa tai ostaa tiettyjä asioita)

- ❑ 1. Ei mitään suojaa
- ❑ 2. Vähän suojaa
- ❑ 3. Jonkin verran suojaa
- ❑ 4. Hyvä suoja
- ❑ 5. Erittäin hyvä suoja
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

Tarkastamaton käännös

19. Uskontoa koskeva lainsäädäntö (esim. lainmukaiset rajoitukset päästä tiettyihin kirkollisiin rituaaleihin)

- ❑ 1. Ei mitään suojaa
- ❑ 2. Vähän suojaa
- ❑ 3. Jonkin verran suojaa
- ❑ 4. Hyvä suoja
- ❑ 5. Erittäin hyvä suoja
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

20. Perheoikeus (esim. tiettyjä lakeja sovelletaan vain heteroseksuaalisiin pareihin, jolloin samaa sukupuolta olevien henkilöiden kumppanuuksia kohdellaan eriarvoisesti)

- ❑ 1. Ei mitään suojaa
- ❑ 2. Vähän suojaa
- ❑ 3. Jonkin verran suojaa
- ❑ 4. Hyvä suoja
- ❑ 5. Erittäin hyvä suoja
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

21. Vero-oikeus (esim. tietyt veroetuudet koskevat vain heteropareja eivätkä muita)

- ❑ 1. Ei mitään suojaa
- ❑ 2. Vähän suojaa
- ❑ 3. Jonkin verran suojaa
- ❑ 4. Hyvä suoja
- ❑ 5. Erittäin hyvä suoja
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

22. Poliittiset oikeudet (esim. kokoontumisvapaus ja yhdenvertainen mahdollisuus saada julkista rahoitusta poliittiseen toimintaan).

- ❑ 1. Ei mitään suojaa
- ❑ 2. Vähän suojaa
- ❑ 3. Jonkin verran suojaa
- ❑ 4. Hyvä suoja
- ❑ 5. Erittäin hyvä suoja
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

23. Maahanmuuttolainsäädäntö (esim. sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan vainon tunnustaminen turvapaikan myöntämisperusteeksi)

- ❑ 1. Ei mitään suojaa
- ❑ 2. Vähän suojaa
- ❑ 3. Jonkin verran suojaa
- ❑ 4. Hyvä suoja

Tarkastamaton käännös

- ❑ 5. Erittäin hyvä suoja
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

Rikosoikeus, viharikokset
Arviosi LGBT-henkilöiden tilanteesta sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan häirinnän ja väkivallan (nk. viharikosten) osalta maassasi.

24. Arvio sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvien hyökkäysten ja häirintätapausten määrää.
- ❑ 1. Ei lainkaan / vähän
- ❑ 2. Melko vähän
- ❑ 3. Keskitasoa
- ❑ 4. Melko paljon
- ❑ 5. Paljon
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

Arviosi LGBT-henkilöiden tilanteesta sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan häirinnän ja väkivallan (nk. viharikosten) osalta.

25. Kerro arviosi siitä, miten asianomaiset viranomaiset suhtautuvat LGBT-henkilöihin kohdistuviin viharikoksiin verrattuna muihin henkilöihin kohdistuviin hyökkäyksiin.
- ❑ 1. Ongelmaan ei suhtauduta vakavasti
- ❑ 2. Siihen suhtaudutaan harvoin vakavasti
- ❑ 3. Siihen suhtaudutaan melko vakavasti
- ❑ 4. Siihen suhtaudutaan vakavasti
- ❑ 5. Siihen suhtaudutaan hyvin vakavasti
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

Perhe- ja sosiaaliasiat
Arviosi LGBT-henkilöiden tilanteesta perhe- ja sosiaaliasioiden osalta.

26. Voidaanko samaa sukupuolta olevien henkilöiden parisuhde vahvistaa julkisesti ja rekisteröidä maassasi.
- ❑ Kyllä voidaan
- ❑ Ei voida
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

27. Arvioi hallinnollisten ja menettelyihin liittyvien esteiden/vaikeuksien määrää tilanteessa, jossa samaa sukupuolta olevat henkilöt elävät julkisesti vahvistamattomassa parisuhteessaja maassasi (esim. rekisteröimätön parisuhde).
- ❑ 1. Paljon esteitä/vaikeuksia

Tarkastamaton käännös

- ❑ 2. Useita esteitä/vaikeuksia
- ❑ 3. Jonkin verran esteitä/vaikeuksia
- ❑ 4. Muutamia esteitä/vaikeuksia
- ❑ 5. Ei lainkaan esteitä/vaikeuksia
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

28. Miten samaa sukupuolta olevien henkilöiden parisuhde voidaan maassasi vahvistaa tai rekisteröidä (esim. salliiko lainsäädäntö ja katsotaanko päteväksi)? (Voit valita useita vaihtoehtoja.)

- ❑ Yleisen lainsäädännön nojalla
- ❑ Erityisen lainsäädännön nojalla
- ❑ Muuten (esim. kunnan mukaan), tarkenna jäljempänä
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

29. Arvioi, miten hyvin viranomaiset saattavat julkiset palvelut samaa sukupuolta olevien pariskuntien saataville heteropareihin verrattuna (esim. samaa sukupuolta olevien kumppaneiden aseman tunnustaminen kouluissa tai sairaaloissa).

- ❑ 1. Ei palveluja / huono saatavuus
- ❑ 2. Melko huono saatavuus
- ❑ 3. Kohtuullinen saatavuus
- ❑ 4. Melko hyvä saatavuus
- ❑ 5. Hyvä saatavuus
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

[Vain kansalaisjärjestöt vastaavat näihin kysymyksiin]

Työmarkkinat

Arviosi LGBT-henkilöiden mahdollisuuksista työmarkkinoilla.

30. Arviosi lesbojen, homojen ja biseksuaalien yhdenvertaisia työllistymismahdollisuuksia verrattuna heteroseksuaaleihin (esim. heikentääkö hakijan sukupuolisen suuntautumisen paljastaminen mahdollisuutta saada työpaikka heterohakijaan verrattuna).

- ❑ 1. Eriarvoiset mahdollisuudet
- ❑ 2. Jokseenkin eriarvoiset mahdollisuudet
- ❑ 3. Kohtuullisen yhdenvertaiset mahdollisuudet
- ❑ 4. Melko yhdenvertaiset mahdollisuudet
- ❑ 5. Yhdenvertaiset mahdolliset
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

31. Arviosi transsukupuolisten henkilöiden yhdenvertaisia työllistymismahdollisuuksia verrattuna heteroseksuaaleihin (esim. onko

Tarkastamaton käännös

avoimesti transsukupuolisen henkilön vaikeampi saada työpaikka kuin muiden).

- ❑ 1. Eriarvoiset mahdollisuudet
- ❑ 2. Jokseenkin eriarvoiset mahdollisuudet
- ❑ 3. Kohtuullisen yhdenvertaiset mahdollisuudet
- ❑ 4. Melko yhdenvertaiset mahdollisuudet
- ❑ 5. Yhdenvertaiset mahdolliset
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

Arviosi LGBT-henkilöiden urakehitysmahdollisuuksista muihin verrattuna.

32. Lesbot

- ❑ 1. Eriarvoiset mahdollisuudet
- ❑ 2. Jokseenkin eriarvoiset mahdollisuudet
- ❑ 3. Kohtuullisen yhdenvertaiset mahdollisuudet
- ❑ 4. Melko yhdenvertaiset mahdollisuudet
- ❑ 5. Yhdenvertaiset mahdolliset
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

33. Homot

- ❑ 1. Eriarvoiset mahdollisuudet
- ❑ 2. Jokseenkin eriarvoiset mahdollisuudet
- ❑ 3. Kohtuullisen yhdenvertaiset mahdollisuudet
- ❑ 4. Melko yhdenvertaiset mahdollisuudet
- ❑ 5. Yhdenvertaiset mahdolliset
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

34. Biseksuaalit

- ❑ 1. Eriarvoiset mahdollisuudet
- ❑ 2. Jokseenkin eriarvoiset mahdollisuudet
- ❑ 3. Kohtuullisen yhdenvertaiset mahdollisuudet
- ❑ 4. Melko yhdenvertaiset mahdollisuudet
- ❑ 5. Yhdenvertaiset mahdolliset
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

35. Transsukupuoliset henkilöt

- ❑ 1. Eriarvoiset mahdollisuudet
- ❑ 2. Jokseenkin eriarvoiset mahdollisuudet
- ❑ 3. Kohtuullisen yhdenvertaiset mahdollisuudet
- ❑ 4. Melko yhdenvertaiset mahdollisuudet
- ❑ 5. Yhdenvertaiset mahdolliset
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

Tarkastamaton käännös

Arviosi missä määrin LGBT-henkilöt saavat muihin verrattuna samaa palkkaa (mukaan lukien etuudet itselle ja kumppanille) samasta työstä.

36. Lesbot

- ❑ 1. Eriarvoinen palkkaus
- ❑ 2. Jokseenkin eriarvoinen palkkaus
- ❑ 3. Kohtuullisen sama palkka
- ❑ 4. Melko sama palkka
- ❑ 5. Sama palkka
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

37. Homot

- ❑ 1. Eriarvoinen palkkaus
- ❑ 2. Jokseenkin eriarvoinen palkkaus
- ❑ 3. Kohtuullisen sama palkka
- ❑ 4. Melko sama palkka
- ❑ 5. Sama palkka
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

38. Biseksuaalit

- ❑ 1. Eriarvoinen palkkaus
- ❑ 2. Jokseenkin eriarvoinen palkkaus
- ❑ 3. Kohtuullisen sama palkka
- ❑ 4. Melko sama palkka
- ❑ 5. Sama palkka
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

39. Transsukupuoliset henkilöt

- ❑ 1. Eriarvoinen palkkaus
- ❑ 2. Jokseenkin eriarvoinen palkkaus
- ❑ 3. Kohtuullisen sama palkka
- ❑ 4. Melko sama palkka
- ❑ 5. Sama palkka
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

Turvapaikka ja perheen yhdistäminen

Arviosi LGBT-henkilöiden tilanteesta turvapaikan ja perheen yhdistämisen alalla.

Tarkastamaton käännös

40. Arvioi viranomaisten yleistä tietämystä LGBT-henkilöistä, jotka hakevat turvapaikkaa, ja samaa sukupuolta olevista pariskunnista, jotka hakevat perheen yhdistämistä.

- ❑ 1. Ei tietoisuutta / vähäinen tietoisuus
- ❑ 2. Jokseenkin vähäinen tietoisuus
- ❑ 3. Kohtuullinen tietoisuus
- ❑ 4. Melko korkea tietoisuus
- ❑ 5. Laaja tietoisuus
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

41. Arviosi, kuinka paljon viranomaiset kiinnittävät huomiota pakolaisasemaa hakeviin LGBT-turvapaikanhakijoihin?

- ❑ 1. Ei lainkaan huomiota
- ❑ 2. Vähän huomiota
- ❑ 3. Kohtuullisesti huomiota
- ❑ 4. Melko paljon huomiota
- ❑ 5. Paljon huomiota
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

[Vain kansalaisjärjestöt vastaavat tähän kysymykseen]

42. Kuinka tärkeänä pidät sitä, että LGBT-yhteisöt huomioivat erityisesti LGBT-turvapaikanhakijat ja perheen yhdistämistä hakevat samaa sukupuolta olevat pariskunnat?

- ❑ 1. Ei lainkaan tärkeää
- ❑ 2. Jokseenkin tärkeää
- ❑ 3. Melko tärkeää
- ❑ 4. Tärkeää
- ❑ 5. Erittäin tärkeää
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

Koulutus

Arviosi LGBT-henkilöistä koulutuskysymyksissä.
Kuinka hyvin **oppilaitosten henkilökunta** hyväksyy LGBT-henkilöt kouluissa seuraavilla opetustasoilla:

43. Alemman perusasteen koulutus (luokat 0–9)

- ❑ 1. Ei hyväksyntää / alhainen hyväksyntä
- ❑ 2. Alhainen hyväksyntä
- ❑ 3. Kohtuullinen hyväksyntä
- ❑ 4. Melko korkea hyväksyntä
- ❑ 5. Korkea hyväksyntä
- ❑ En osaa sanoa

Tarkastamaton käännös

- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

44. Ylemmän perusasteen koulutus (esim. lukio)

- ❑ 1. Ei hyväksyntää / alhainen hyväksyntä
- ❑ 2. Alhainen hyväksyntä
- ❑ 3. Kohtuullinen hyväksyntä
- ❑ 4. Melko korkea hyväksyntä
- ❑ 5. Korkea hyväksyntä
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

45. Keskiasteen koulutus, joka ei ole korkea-asteen koulutusta (lyhyet oppimäärät 0,5–2 vuotta)

- ❑ 1. Ei hyväksyntää / alhainen hyväksyntä
- ❑ 2. Alhainen hyväksyntä
- ❑ 3. Kohtuullinen hyväksyntä
- ❑ 4. Melko korkea hyväksyntä
- ❑ 5. Korkea hyväksyntä
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

46. Alimman korkea-asteen koulutus (ammatillinen koulutus 3–4 vuotta)

- ❑ 1. Ei hyväksyntää / alhainen hyväksyntä
- ❑ 2. Alhainen hyväksyntä
- ❑ 3. Kohtuullinen hyväksyntä
- ❑ 4. Melko korkea hyväksyntä
- ❑ 5. Korkea hyväksyntä
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

47. Korkeakouluasteen koulutus (korkeakoulu/yliopisto 3–8 vuotta)

- ❑ 1. Ei hyväksyntää / alhainen hyväksyntä
- ❑ 2. Alhainen hyväksyntä
- ❑ 3. Kohtuullinen hyväksyntä
- ❑ 4. Melko korkea hyväksyntä
- ❑ 5. Korkea hyväksyntä
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

Kuinka hyvin **muut oppilaat** hyväksyvät LGBT-henkilöt kouluissa seuraavilla opetustasoilla:

48. Alemman perusasteen koulutus (luokat 0–9)

- ❑ 1. Ei hyväksyntää / alhainen hyväksyntä
- ❑ 2. Alhainen hyväksyntä
- ❑ 3. Kohtuullinen hyväksyntä
- ❑ 4. Melko korkea hyväksyntä

Tarkastamaton käännös

- ❑ 5. Korkea hyväksyntä
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

49. Ylemmän perusasteen koulutus (esim. lukio)

- ❑ 1. Ei hyväksyntää / alhainen hyväksyntä
- ❑ 2. Alhainen hyväksyntä
- ❑ 3. Kohtuullinen hyväksyntä
- ❑ 4. Melko korkea hyväksyntä
- ❑ 5. Korkea hyväksyntä
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

50. Keskiasteen koulutus, joka ei ole korkea-asteen koulutusta (lyhyet oppimäärät 0,5–2 vuotta)

- ❑ 1. Ei hyväksyntää / alhainen hyväksyntä
- ❑ 2. Alhainen hyväksyntä
- ❑ 3. Kohtuullinen hyväksyntä
- ❑ 4. Melko korkea hyväksyntä
- ❑ 5. Korkea hyväksyntä
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

51. Alimman korkea-asteen koulutus (ammatillinen koulutus 3–4 vuotta)

- ❑ 1. Ei hyväksyntää / alhainen hyväksyntä
- ❑ 2. Alhainen hyväksyntä
- ❑ 3. Kohtuullinen hyväksyntä
- ❑ 4. Melko korkea hyväksyntä
- ❑ 5. Korkea hyväksyntä
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

52. Korkeakouluasteen koulutus (korkeakoulu/yliopisto 3–8 vuotta)

- ❑ 1. Ei hyväksyntää / alhainen hyväksyntä
- ❑ 2. Alhainen hyväksyntä
- ❑ 3. Kohtuullinen hyväksyntä
- ❑ 4. Melko korkea hyväksyntä
- ❑ 5. Korkea hyväksyntä
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

Kerro arviosi siitä, kuinka paljon **koulujen opetussuunnitelmissa** kiinnitetään huomiota LGBT-asioihin seuraavilla opetustasoilla:

53. Alemman perusasteen koulutus (luokat 0–9)

- ❑ 1. Ei lainkaan huomiota
- ❑ 2. Vähän huomiota

Tarkastamaton käännös

- ❑ 3. Kohtuullisesti huomiota
- ❑ 4. Laajalti huomiota
- ❑ 5. Paljon huomiota
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

54. Ylemmän perusasteen koulutus (esim. lukio)

- ❑ 1. Ei lainkaan huomiota
- ❑ 2. Vähän huomiota
- ❑ 3. Kohtuullisesti huomiota
- ❑ 4. Laajalti huomiota
- ❑ 5. Paljon huomiota
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

55. Keskiasteen koulutus, joka ei ole korkea-asteen koulutusta (lyhyet oppimäärät 0,5–2 vuotta)

- ❑ 1. Ei lainkaan huomiota
- ❑ 2. Vähän huomiota
- ❑ 3. Kohtuullisesti huomiota
- ❑ 4. Laajalti huomiota
- ❑ 5. Paljon huomiota
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

56. Alimman korkea-asteen koulutus (ammatillinen koulutus 3–4 vuotta)

- ❑ 1. Ei lainkaan huomiota
- ❑ 2. Vähän huomiota
- ❑ 3. Kohtuullisesti huomiota
- ❑ 4. Laajalti huomiota
- ❑ 5. Paljon huomiota
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

57. Korkeakouluasteen koulutus (korkeakoulu/yliopisto 3–8 vuotta)

- ❑ 1. Ei lainkaan huomiota
- ❑ 2. Vähän huomiota
- ❑ 3. Kohtuullisesti huomiota
- ❑ 4. Laajalti huomiota
- ❑ 5. Paljon huomiota
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

Terveydenhoito

Arviosi LGBT-henkilöiden tilanteesta terveyspalveluissa.

Tarkastamaton käännös

58. Arvioi terveydenhoitohenkilöstön yleistä asennetta LGBT-henkilöiden erityistarpeita kohtaan (esim. keinohedelmöitystä hakevat lesbot tai samaa sukupuolta olevien kumppaneiden tunnustaminen sukulaisiksi/perheenjäseniksi).

- ❑ 1. Kielteinen asenne
- ❑ 2. Jokseenkin kielteinen asenne
- ❑ 3. Maltillinen asenne
- ❑ 4. Jokseenkin myönteinen asenne
- ❑ 5. Myönteinen asenne
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

59. Arvioi terveydenhoitohenkilöstön yleistä asennetta sellaisia homomiehiä kohtaan, joilla on hiv/aids.

- ❑ 1. Kielteinen asenne
- ❑ 2. Jokseenkin kielteinen asenne
- ❑ 3. Maltillinen asenne
- ❑ 4. Jokseenkin myönteinen asenne
- ❑ 5. Myönteinen asenne
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

Uskonto

Arvioi LGBT-henkilöiden tunnustamista suurten uskontokuntien sisällä.

60. Samaa sukupuolta olevien henkilöiden parisuhteet voidaan vahvistaa tai tunnustaa: (esim. salliiko uskonto ne ja pidetäänkö niitä pätevinä) (voit valita usean vaihtoehdon).

- ❑ Maani kansallisen uskonnon mukaisesti
- ❑ Maani muiden uskontojen mukaisesti
- ❑ En osaa sanoa / merkityksetön

Urheilu

Arvioi LGBT-henkilöiden tilannetta urheilun alalla.

61. Arvioi LGBT-henkilöiden mahdollisuuksia avoimuuteen sukupuolisesta suuntautumisestaan urheillessaan yksityisesti.

- ❑ 1. Ei mitään mahdollisuuksia
- ❑ 2. Vähän mahdollisuuksia
- ❑ 3. Kohtuulliset mahdollisuudet
- ❑ 4. Jokseenkin hyvät mahdollisuudet
- ❑ 5. Hyvät mahdollisuudet
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

62. Miten hyvin avoimet LGBT-henkilöt hyväksytään urheilussa.

- ❑ 1. Ei hyväksyntää / alhainen hyväksyntä

Tarkastamaton käännös

- ❑ 2. Alhainen hyväksyntä
- ❑ 3. Kohtuullinen hyväksyntä
- ❑ 4. Melko korkea hyväksyntä
- ❑ 5. Korkea hyväksyntä
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

Tiedotusvälineet
LGBT-henkilöiden kohtelu julkisissa tiedotusvälineissä (televisio, sanomalehdet, yleisradioyhtiöiden verkkosivustot, Internet jne.).

63. Arvioi LGBT-henkilöiden kohtelua tiedostusvälineissä yleisesti.
- ❑ 1. Kohtelu on kielteistä
- ❑ 2. Kohtelu on jokseenkin kielteistä
- ❑ 3. Kohtelu on puolueetonta
- ❑ 4. Kohtelu on jokseenkin myönteistä
- ❑ 5. Kohtelu on myönteistä
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

64. Arvioi LGBT-henkilöiden stereotypisointia tiedotusvälineissä monivivahteisen kuvan antamisen sijaan.
- ❑ 1. Räikeää stereotypisointia
- ❑ 2. Jonkin verran stereotypisointia
- ❑ 3. Yhtä paljon stereotypisointia ja monivivahteista esittämistä
- ❑ 4. Jokseenkin monivivahteinen kuva
- ❑ 5. Monivivahteinen kuva
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

Transsukupuolisiin henkilöihin liittyvät asiat
Arviosi transsukupuolisten henkilöiden tilanteesta.

65. Arvioi yleisestä tietämystä transsukupuolisista henkilöistä.
- ❑ 1. Ei tietämystä / vähäinen tietämys
- ❑ 2. Jokseenkin vähäinen tietämys
- ❑ 3. Kohtuullinen tietämys
- ❑ 4. Melko korkea tietämys
- ❑ 5. Laaja tietämys
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

66. Arvioi viranomaisten tietämystä transsukupuolisista henkilöistä.
- ❑ 1. Ei tietämystä / vähäinen tietämys
- ❑ 2. Jokseenkin vähäinen tietämys
- ❑ 3. Kohtuullinen tietämys
- ❑ 4. Melko korkea tietämys

Tarkastamaton käännös

- ❑ 5. Laaja tietämys
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

67. Kuinka tärkeää on, että viranomaiset kiinnittävät erityistä huomiota transsukupuolisten henkilöiden syrjäytymisen riskiin.

- ❑ 1. Ei lainkaan tärkeää
- ❑ 2. Jokseenkin tärkeää
- ❑ 3. Melko tärkeää
- ❑ 4. Tärkeää
- ❑ 5. Erittäin tärkeää
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

68. Arvioi transsukupuolisten henkilöiden syrjinnän tasoa LGBT-yhteisön sisällä.

- ❑ 1. Paljon syrjintää
- ❑ 2. Melko paljon syrjintää
- ❑ 3. Syrjintä on keskitasoa
- ❑ 4. Syrjintää melko vähän
- ❑ 5. Syrjintää ei tapahdu / on vähän
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

69. Missä määrin organisaatiosi käsittelee transsukupuolisia henkilöitä erillisenä ryhmänä.

- ❑ 1. Ei lainkaan
- ❑ 2. Vähän
- ❑ 3. Jonkin verran
- ❑ 4. Melko paljon
- ❑ 5. Paljon
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

Organisaatiosi työstä homofobiaa ja syrjintää vastaan

Kysymysten avulla pyrimme keräämään tietoa Euroopassa tehtävästä työstä homofobiaa ja sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää vastaan.

70. Onko organisaatiollasi kirjallisia kuvauksia, selvityksiä tai raportteja LGBT-henkilöiden nykyisestä tilanteesta?

- ❑ Kyllä on
- ❑ Ei ole
- ❑ En osaa sanoa
- ❑ Ei voida soveltaa / merkityksetön

71. Mitä aloja nämä kirjalliset kuvaukset kattavat.

- ❑ Yleinen mielipide

Tarkastamaton käännös

- ❑ Työmarkkinat
- ❑ Etniset vähemmistöt
- ❑ Perhe- ja sosiaaliasiat
- ❑ Kokoontumisvapaus
- ❑ Rikosoikeus
- ❑ Viharikokset
- ❑ Koulutus
- ❑ Terveydenhoito
- ❑ Urheilu
- ❑ Tiedotusvälineet
- ❑ Transsukupuoliset henkilöt
- ❑ Muut (kirjoita, mitkä alat)

72. Kerro, jos mahdollista, joitakin edellä mainituilla aloilla tehtyjen kuvausten, selvitysten tai raporttien nimiä.

- ❑ Kirjoita vastaus

73. Kerro, jos mahdollista, esimerkkejä hyvistä käytännöistä organisaatiossasi (esim. virkamiesten kouluttaminen vähemmistöasioissa tai sukupuolisen suuntautumisen kattavia aloitteita syrjinnän torjumiseksi). Jos kerrottavaa ei ole, jätä tila tyhjäksi.

- ❑ Kirjoita vastaus

74. Jos sinulla on vielä muuta kerrottavaa LGBT-henkilöihin kohdistuvasta syrjinnästä, jota tapahtuu erityisesti omassa maassasi, kerro se tässä. Jos kerrottavaa ei ole, jätä tila tyhjäksi.

- ❑ Kirjoita vastaus

[Vain kansalaisjärjestöt ja tasa-arvoelimet vastaavat tähän kysymykseen]

75. DIHR ja COWI haluaisivat tulla tutustumaan toimintaasi maaliskuussa/huhtikuussa. Kerro, jos haluaisit keskustella kanssamme jostakin erityisestä aiheesta.

- ❑ Kirjoita vastaus

76. Jos haluat kommentoida tätä kyselyä, voit tehdä sen tässä.

- ❑ Kirjoita vastaus

Tallenna vastaukset ja sulje kyselylomake napsauttamalla seuraava-painiketta.
Kiitos osallistumisesta kyselyyn.

Tarkastamaton käännös